

audit FINANCIAR

Anul XIII, nr. 125 - 5/2015

5/2015

- **Necesitatea unui model al riscului de audit**
- **The Need of an Audit Risk Model**

- **Dilemele etice în auditul financiar**
- **Tablouri de bord on-line în audit**
- **Diferențe între standardele contabile locale și IFRS**
- **Cât costă modificările legislației contabile și fiscale**
- **Cloud computing, audit și securitatea informațiilor**
- **Ethical Dilemmas in Financial Audit**
- **On-Line Dashboards in Audit**
- **Differences between Domestic Accounting Standards and IFRS**
- **Which are the Costs Induced by Accounting and Tax Law Changes**
- **Cloud Computing, Audit and Information Security**

Sumar / Content

audit
FINANCIAR

5/2015

Daniel BOTEZ

- Studiu privind necesitatea elaborării unui model al riscului de audit [Click here!](#).....3
- *Study Regarding the Need to Develop an Audit Risk Model* [Click here!](#).....69

Alexandra ARDELEAN

- Studiu privind clarificarea dilemelor etice în auditul financiar [Click here!](#).....9
- *Study regarding the Clarification of Ethical Dilemmas in Financial Audit* [Click here!](#).....75

Daniel HOMOCIANU, Dinu AIRINEI

- Tablouri de bord dinamice on-line în activități de audit [Click here!](#).....24
- *On-Line Dynamic Dashboards in Audit Activities* [Click here!](#).....91

Oana BENDOVSCHI

- Dimensiuni ale diferențelor între standardele contabile locale și IFRS și potențialii factori determinanți – cazul economiilor emergente, cu accent pe România [Click here!](#).....34
- *Dimensions of Difference between Domestic Accounting Standards and IFRS and Potential Determinants – the Case of Emerging Countries, with Focus on Romania* [Click here!](#).....101

Adrian Doru BÎGROI

- Studiu privind costurile determinate de modificările legislației contabile și fiscale [Click here!](#).....44
- *Study on the Costs Induced by Accounting and Tax Law Changes* [Click here!](#).....110

Andreea-Cristina BENDOVSCHI, Bogdan Ștefan IONESCU

- Discrepanța dintre tehnologia cloud computing și standardele și legislația privind auditul și securitatea informațiilor [Click here!](#) ..50
- *The Gap between Cloud Computing Technology and the Audit and Information Security Supporting Standards and Regulations* [Click here!](#).....115

Flavia STOIAN, Geanina-Gabriela TUDOSE, Grazia-Oana PETROIANU, Daniela Nicoleta MEDINȚU

- Prezumția de continuitate a activității în entități cotate - știință sau artă pentru informații predictive în deciziile guvernantei [Click here!](#).....57
- *The Assumption of Going Concern for Quoted Entities – Science or Art for Predictive Information in Governance Decisions* [Click here!](#).....122

Revistă lunară editată de
**Camera Auditorilor Financiar
din România**

Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5,
București, OP 5, CP 83

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial:

dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție:
Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

*Colegiul editorial științific și colectivul
redacțional nu își asumă
responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.*

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>;
www.ebscohost.com; www.cabells.com

*Revista este indexată în trei baze de
date recunoscute de Consiliul Național
de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și
Certificatelor Universitare (CNATDCU)*

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120;
Fax: (021) 410.03.48;
E-mail: revista@cafr.ro;
<http://revista.cafr.ro>
ISSN: 1583-5812,
ISSN on-line: 1844-8801

Tipar: Print Group S.R.L.,
Șoseaua Fundeni nr. 50B, București,
tel: 0744.638.772

Colegiul Editorial Științific

- Prof. univ. dr. Dinu AIRINEI - Universitatea "Al. I. Cuza", Iași*
Prof. univ. dr. Veronel AVRAM - Universitatea din Craiova
Prof. univ. dr. Sorin BRICIU - Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia
Conf. univ. dr. Ovidiu BUNGET – Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. Alain BURLAUD – Conservatorul Național de Arte și Meserii, Paris
Prof. univ. dr. Tatiana DĂNESCU - Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
Conf. univ. dr. Lilia GRIGOROI - Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău
Prof. univ. dr. David HILLIER - Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. Allan HODGSON - The University of Queensland, Australia
Prof. univ. dr. Emil HOROMNEA - Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Prof. univ. dr. Robin JARVIS - ACCA, Universitatea Brunel, Marea Britanie
Prof. univ. dr. Maria MANOLESCU - Academia de Studii Economice, București
Prof. univ. dr. Dumitru MATIȘ - Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. Ion MIHĂILESCU - Universitatea "Constantin Brâncoveanu", Pitești
Prof. univ. dr. Ana MORARIU - Academia de Studii Economice București
Lector univ. dr. Mirela PĂUNESCU - Academia de Studii Economice București
Conf. univ. dr. Irimie Emil POPA - Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. Vasile RĂILEANU - Academia de Studii Economice București
Prof. univ. dr. Ion STANCU - Academia de Studii Economice București
Prof. univ. dr. Donna STREET - Universitatea Dayton, SUA
Prof. univ. dr. Ioan TALPOȘ - Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. Eugeniu ȚURLEA - Academia de Studii Economice București
Prof. univ. dr. Iulian VĂCĂREL – membru al Academiei Române

Important pentru autorii!

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic, scrise în program MS Office Word, în alb-negru.

Autorii sunt rugați să respecte următoarele cerințe:

- limba de redactare a articolului: română și engleză pentru autorii români și engleză pentru autorii străini;
- textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române;
- dimensiunea optimă a articolului: 7-10 pagini / 2000 caractere grafice cu spații pe pagină;
- în articol se precizează titlul, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice;
- rezumatul se redactează la persoana a III-a și prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor;
- 4-5 cuvinte cheie;
- clasificări JEL.

Tabelele și graficele se elaborează în alb-negru cu maximum 6 nuanțe de gri și se trimit și separat, în cazul în care au fost elaborate în programul MS Office Excel.

Evaluarea articolelor științifice se realizează de către membri din Consiliul Științific de Evaluare al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: • originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; • calitatea metodologiei de cercetare; • claritatea și relevanța prezentării și argumentării; • relevanța surselor bibliografice utilizate; • contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific de Evaluare al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific de Evaluare.

Detalii, pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Studiu privind necesitatea elaborării unui model al riscului de audit

---

Conf. univ. dr. Daniel BOTEZ,
Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău,
România, e-mail: daniel63331@yahoo.com

Rezumat

Investigațiile auditorului în misiunile de audit al situațiilor financiare sunt planificate în conformitate cu standardele și ghidurile profesionale de referință. O etapă esențială a planificării este stabilirea riscului de audit prin evaluarea componentelor sale: riscul inerent, riscul de control și riscul de detectare. Aceasta presupune aplicarea unui model de risc de audit care să pună în evidență criteriile de evaluare a acestor riscuri și relațiile de interdependență dintre ele.

În literatura de specialitate se aduc în discuție în legătură cu riscurile componente ale unui model de risc și alte tipuri de riscuri: riscul afacerii, riscul angajamentului de audit, riscurile semnificative.

Toate aceste aspecte fac subiectul studiului de față, care a avut la bază standardele și ghidurile profesionale în domeniu, precum și câteva lucrări de referință din literatura de specialitate.

Concluzia studiului este că auditorii nu pot realiza obiectivul unei misiuni de audit al situațiilor financiare, și de asigurare în general, dacă nu elaborează sau nu fac apel la un model de risc de audit, dacă nu stăpânesc criteriile de evaluare a componentelor acestui model, raportându-se permanent la relațiile dintre acestea și dacă nu identifică tipologia și evaluează alte riscuri care susțin înțelegerea entității și a riscului de audit.

Cuvinte-cheie: model de risc de audit, risc inerent, risc de control, risc de detectare, riscul afacerii

Clasificare JEL: M42

Introducere

Misiunile de asigurare pe care le efectuează auditorii presupun stabilirea de către aceștia a unui nivel de risc pe care sunt dispuși să îl accepte, cu referire la dimensiunea minimă a erorilor cuprinse în informațiile financiare (sau nefinanciare) asupra cărora emit asigurarea. În cazul auditului situațiilor financiare nivelul acestui risc, numit risc de audit sau risc de audit acceptabil, se referă la dimensiunea maximă acceptată a denaturărilor semnificative cuprinse în situațiile financiare.

Pentru a stabili riscul de audit se utilizează ca bază de referință un model care conține câteva categorii de riscuri pe care auditorul trebuie să le evalueze în funcție de anumite criterii. În funcție de aceste evaluări, demersul auditorului determină reducerea riscului de audit la nivelul acceptabil în circumstanțele misiunii.

Deoarece standardele de audit și ghidul profesional nu prezintă în mod explicit modelul riscului de audit și relațiile dintre componentele sale considerăm necesar să aducem în atenția auditorilor câteva elemente de referință deoarece stăpânirea acestui model susține stabilirea unui element esențial al misiunii: gradul de asigurare pe care auditorul trebuie să îl obțină prin procedurile sale.

Am considerat, de asemenea, că auditorii, implicați în mare măsură în aplicarea procedurilor de audit prevăzute de ghidul profesional de referință, pot ocoli sau apela mai rar la referințele conceptuale care susțin raționamentele profesionale. De aceea, o reamintire a acestora este binevenită.

Metodologia de cercetare

Am studiat Standardele Internaționale de Audit și alte documente elaborate de IFAC pentru a constata referințele conceptuale privind riscul de audit și componentele acestuia. Am studiat Ghidul privind un audit de calitate, pentru a constata dacă acesta oferă bazele conceptuale ale procedurilor privind evaluarea riscurilor și stabilirea mărimii eşantioanelor.

Am consultat câteva publicații de referință din literatura de specialitate în domeniu, atât cea apărută în străinătate, cât și cea publicată de specialiștii români, pentru a constata modul în care este prezentat modelul riscului de audit și raționamentele profesionale cu privire la acesta.

Modelul riscului de audit și componentele sale

Riscul unei misiuni de asigurare este riscul ca practicianul să exprime o concluzie necorespunzătoare atunci când informațiile sunt denaturate semnificativ. Aceasta este definiția menționată de Cadrul general internațional pentru misiunile de asigurare. Corespunzător acestei definiții, Standardul Internațional de Audit ISA 200 *Obiective generale ale auditorului independent și desfășurarea unui audit în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit – ISAs*, precizează că riscul de audit este riscul ca auditorul să exprime o opinie necorespunzătoare atunci când situațiile financiare sunt denaturate semnificativ¹.

Riscul de audit combină riscul existenței denaturărilor semnificative datorate fraudei sau erorii în situațiile financiare cu riscul eşecului sistemului de control intern de a le detecta și corecta și cu riscul ca auditorul să nu depisteze aceste denaturări.

Eşecurile corporative din SUA din anul 2002 au scos în evidență slăbiciunile metodologiei de audit din acel moment. În consecință, a apărut necesitatea revizuirii modelului de risc de audit utilizat până la acel moment. Acesta, care este un model de planificare, nu este un miracol care îi permite auditorului să stabilească în mod fix cantitatea sau tipul testelor pe care trebuie să le efectueze. Mai mult, acest model este utilizat mai ales în scopuri conceptuale.

Auditorul utilizează un model de risc de audit pentru a estima gradul de asigurare necesar pentru testele importante (substanțiale) atunci când ține cont de nivelul riscului de audit și evaluarea riscului inerent și a riscului de control.

În practică, mulți auditori utilizează o schemă cu termenii „ridicat, mediu, scăzut” pentru alocarea riscului în interiorul modelului. Nu numai că este dificil să calculezi și să aloci procente fixe, dar este greu să stabilești o formulă de calcul pentru aceasta (Spector, 2007, p. 2).

Importanța unui model al riscului de audit nu rezultă din cuantificarea riscului, ci din faptul că îl obligă pe auditor să ia în considerare fiecare componentă a riscului în contextul dat și la documentarea fiecărei decizii. Inițial,

¹ IFAC, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, București, 2012, p. 78

auditorul determină nivelul acceptabil al riscului de audit. Apoi, riscul inerent este evaluat în mod distinct pentru fiecare dintre aserțiunile managementului clientului, precum și pentru entitate ca întreg. În continuare se procedează la evaluarea riscului de control pe o bază legată de aserțiuni. În final, procedurile de audit sunt astfel realizate încât riscul de detectare, combinat cu riscul inerent și riscul de control, reduce riscul de audit la nivelul acceptabil.

Existența unui model al riscului de audit nu este menționată în mod expres în standardele ISA. În standardul menționat mai sus este prevăzut că riscul de audit este o funcție a riscurilor de denaturare semnificativă și a riscului de detectare. Riscul de denaturare semnificativă este riscul ca situațiile financiare să fie denaturate semnificativ înainte de efectuarea procedurilor auditorului. Acesta are două componente, riscul inerent și riscul de control, ceea ce face ca funcția menționată mai sus să poată fi exprimată astfel:

$$\text{Riscul de audit} = f(\text{risc inerent}, \text{risc de control}, \text{risc de detectare})$$

În Standardele Internaționale de Audit (ISAs) nu găsim alte referințe cu privire la existența unui model al riscului de audit.

Relația dintre componentele riscului de audit este prezentată în *Ghidul de utilizare a ISA-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii*, editat de Federația Internațională a Profesioniștilor Contabili – IFAC, în care întâlnim mențiunea că riscul de audit poate fi prezentat astfel:

$$\text{Riscul de audit} = \text{Riscul de denaturare semnificativă} \times \text{Riscul de detectare}$$

Facem precizarea că termenul „risc de detectare” reprezintă traducerea în limba română a celui de referință la nivel internațional: „detection risk”. Este adevărat că definiția acestui risc se referă la nedetectarea de către auditor a denaturărilor semnificative și ar trebui utilizat sub denumirea de risc de nedetectare, așa cum se găsește în literatura de specialitate (de ex. Dănescu, 2007, p.103). Am păstrat însă forma existentă în traducerea oficială a Standardelor Internaționale de Audit.

Utilizând o analogie simplă cu o săritură în înălțime la atletism, în acest ghid se menționează că pragul de semnificație ar fi echivalent cu înălțimea ștachetei peste care trebuie să sară atletul, în timp ce riscul de audit

este echivalent cu nivelul de dificultate inerent săriturii la acea înălțime (riscul de denaturare semnificativă), combinat cu riscul suplimentar al unei erori în strategia efectuării saltului sau în executare (riscul de detectare)¹.

În ghidul profesional pus la dispoziția auditorilor în România (*Ghidul privind un audit de calitate*) nu există referințe cu privire la un model de risc de audit.

Dacă în standarde și ghiduri nu găsim, în mod concret, referiri la existența unui model al riscului de audit, în schimb, literatura de specialitate completează în mod satisfăcător doctrina privind acest aspect.

În general, literatura de specialitate, prevede existența (și necesitatea) unui model de risc de audit, făcând apel la următoarea formulă de bază:

$$RA = RI \times RC \times RD$$

unde RA = Riscul de audit

RI = Risc inerent

RC = Risc de control

RD = Risc de detectare

În alte lucrări (Arens et al., 2012, p. 259), modelul este definit printr-o formulă de calcul a riscului de detectare planificat:

$$RDP = RAA / RI \times RC$$

unde RDP = Risc de detectare planificat

RAA = Risc de audit acceptabil

Constatăm în literatura de specialitate (Soltani, 2007, p.222) și un model ușor extins față de modelul de bază:

$$RA = RI \times RC \times DR = RI \times RC \times RPA \times RTD$$

unde RPA = Risc din aplicarea procedurilor analitice

RTD = Risc din aplicarea testelor de detaliu

În acest model riscul de detectare are două componente: riscul de detectare legat de procedurile analitice (riscul ca erori semnificative să nu fie corectate prin controalele interne și să rămână nedetectat de auditor în urma aplicării procedurilor analitice) și riscul provenit din aplicarea testelor de detaliu (nivelul riscului acceptabil necesar pentru obținerea riscului de audit general dorit). În mod optim, riscul de detectare trebuie împărțit în aceste două componente ca fiind două clase de proceduri substanțial diferite.

¹ IFAC, *Ghid de utilizare a ISA-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii*, Editura CECCAR, 2012, p. 92

Exemplu privind modelul riscului de audit

Presupunem că riscul de audit acceptabil este stabilit la nivelul de 5%, ceea ce presupune că nivelul de asigurare necesar pentru misiune este de 95%.

Presupunem, de asemenea, că riscul inerent a fost evaluat la 40% și riscul de control la 60%.

$$RD = RAA / RI \times RC = 0,05 / 0,4 \times 0,6 = 0,05 / 0,24 = 0,20 = 20\%$$

Acest rezultat înseamnă că, pentru a respecta nivelul riscului de audit acceptabil, auditorul trebuie să obțină prin procedurile sale de colectare și testare de probe un nivel de asigurare de 80%.

Riscul de detectare planificat este riscul ca probele de audit pentru un segment să nu depisteze denaturările situate peste nivelul erorii tolerabile. Acest risc este dependent de ceilalți factori din model și se schimbă doar dacă auditorul modifică unul sau mai mulți factori din model. De asemenea, acest risc determină cantitatea de probe pe care auditorul trebuie să le colecteze, aflată într-o relație inversă cu nivelul acestui risc. Dacă nivelul riscului de detectare scade atunci cantitatea de probe necesară crește.

Riscul inerent măsoară evaluarea auditorului cu privire la probabilitatea existenței denaturărilor semnificative ca urmare a fraudei sau erorii dintr-un segment, înainte de evaluarea controlului intern. Dacă auditorul concluzionează că probabilitatea denaturărilor este ridicată, atunci consideră că riscul inerent este ridicat. Controalele interne sunt ignorate în evaluarea acestui risc deoarece ele vor fi luate în considerare separat. Riscul inerent se află într-o relație inversă cu riscul de detectare și într-o relație directă cu probele de audit.

Includerea riscului inerent în modelul riscului de audit este unul dintre cele mai importante concepte în audit. Aceasta implică obligația auditorului de a stabili unde există o probabilitate mai mică sau mai mare de existență a denaturărilor în segmentele situațiilor financiare. Această informație afectează cantitatea probelor pe care auditorul trebuie să le colecteze, alocarea responsabilităților și revizuirea documentației de audit.

Auditorul evaluează diferiți factori în vederea stabilirii riscului inerent și a probelor pe care trebuie să le colecteze, dintre care cei semnificativi sunt (Arens et al., 2012, p. 266):

- Natura afacerii clientului

- Rezultatele auditurilor precedente
- Angajament nou sau recurent
- Existența părților afiliate
- Operațiuni neobișnuite
- Raționamentele cerute pentru înregistrarea corectă a tranzacțiilor
- Stabilirea populației
- Factori privind raportarea financiară frauduloasă
- Factori privind deturnarea activelor

Riscul de control măsoară evaluarea auditorului cu privire la situația dacă denaturările care depășesc nivelul erorii tolerabile sunt prevenite sau detectate de controlul intern al entității. Dacă auditorul consideră că sistemul de control intern este complet inefficient în prevenire sau detectare, riscul de control va fi evaluat ca fiind foarte ridicat, poate chiar 100%. Pe lângă această situație, punem în evidență situația destul de des întâlnită în misiunile de audit din România, în care entitățile nu au organizat un sistem de control intern.

Relația între riscul inerent și riscul de control este apropiată. De exemplu, un risc inerent de 60% și un risc de control de 40% au aceeași influență în stabilirea riscului de detectare ca și situația unui risc inerent de 40% și un risc de control de 60%.

Înainte ca auditorii să evalueze riscul de control la un nivel mai mic de 100%, ei trebuie să obțină o înțelegere a sistemului de control intern, să evalueze cum acesta funcționează și să testeze controalele interne pentru funcționare efectivă. Obținerea înțelegerii controlului intern este o procedură comună pentru toate auditurile. Celelalte două sunt pași în procedura de evaluare a riscului de control atunci când auditorul dorește să reducă acest risc.

Riscul de audit acceptabil este o măsură a cât este dispus auditorul să accepte existența unor denaturări semnificative în situațiile financiare după ce auditul a fost finalizat și o opinie fără rezerve este exprimată.

Întâlnim în literatura de specialitate o anumită categorie de risc, aflat în legătură directă cu riscul de audit acceptabil. Pentru a decide cu privire la riscul de audit acceptabil corespunzător, auditorul stabilește riscul misiunii de audit¹ (Arens et al., 2012, p. 263). Acesta

¹ Termenul „engagement” a fost tradus în limba română atât în forma „angajament”, cât și în forma „misiune”. Versiunea în vigoare a Standardelor Internaționale de Audit, traduse în limba română, prevăd forma „misiune”. Cei doi termeni au același înțeles.

este riscul ca auditorul să sufere prejudicii după ce auditul a fost finalizat, chiar dacă raportul său de audit a fost corect. Riscul misiunii are o legătură apropiată cu riscul afacerii. De exemplu, dacă un client își declară falimentul după ce auditul a fost efectuat, probabilitatea de atragere în răspundere juridică a auditorului este ridicată chiar dacă auditul efectuat are un nivel calitativ ridicat. Unii auditori sunt de acord cu privire la necesitatea luării în considerare a acestui risc la planificarea auditului, alții nu. Dar cei care se opun influenței riscului misiunii asupra volumului probelor colectate nu pot furniza opinii pentru nivele diferite de asigurare. În schimb, cei care acceptă această idee consideră că este corect ca auditorii să colecteze mai multe probe de audit, ceea ce asigură mai multă experiență și conduce la o revizuire mai riguroasă a auditului, mai ales în situația expunerii juridice ridicate sau alte acțiuni adverse care pot afecta existența auditorului.

Atunci când auditorii modifică procedura de colectare a probelor prin luarea în calcul a riscului misiunii, aceasta este o dovadă a controlului asupra riscului de audit acceptabil. Câțiva factori influențează riscul misiunii și, implicit, riscul de audit acceptabil:

- Gradul în care utilizatorii externi au încredere în situațiile financiare
- Probabilitatea ca entitatea client să aibă dificultăți financiare după ce raportul de audit este publicat
- Integritatea managementului

Standardele de audit nu prevăd în mod expres, dar în practică se utilizează o referință pentru nivelul riscului de audit acceptabil de 5%. În literatură întâlnim opinii conform cărora acest risc se poate situa între 1-2% și 10%.

În literatura de specialitate (Spector, 2007, p. 2) se discută și despre faptul că auditorul este expus la ceea ce se numește „**riscul afacerii**”. Riscul afacerii este asociat cu profitabilitatea entității și supraviețuirea acesteia.

Este adusă în discuție necesitate evaluării, înainte de evaluarea riscului inerent și a celui de control, a riscului afacerii. Auditorul utilizează cunoștințele obținute în etapa privind înțelegerea afacerii clientului și a industriei pentru a evalua riscul afacerii clientului, adică riscul ca afacerea clientului să eșueze în realizarea obiectivelor. Riscul afacerii clientului poate proveni din mai mulți factori care afectează clientul și mediul său, cum ar fi declinul semnificativ al economiei care creează amenințări la dresa cash-flow-ului clientului, noile

tehnologii care erodează avantajul competitiv al clientului sau eșecul clientului de a-și realiza strategiile, precum și al competitorilor săi.

O preocupare inițială a auditorului vizează riscul de denaturare semnificativă a situațiilor financiare datorat riscului afacerii clientului. De exemplu, companiile utilizează deseori reorganizarea sub forma achizițiilor sau fuziunilor al căror succes depinde de operațiunile a două sau mai multe entități. Dacă planificarea nu este făcută sinergic, valoarea activelor fixe și a fondului comercial poate fi deteriorată, afectând imaginea fidelă a situațiilor financiare. Evaluarea de către auditor a riscului afacerii clientului ține seama de industria clientului și de alți factori externi, precum și de strategia de afaceri a clientului, procesele și alți factori interni. Auditorul ia în considerare și faptul că procedurile de control ale managementului atenuează riscul afacerii.

Evaluarea riscului afacerii clientului se realizează prin efectuarea unor proceduri analitice. O asemenea procedură compară indicatorii clientului cu indicatorii industriei sau cu cei ai competitorilor în urma căreia se obține o informație importantă privind performanța companiei client. Aceste teste pot pune în evidență diferențe anormale în comparație cu anii precedenți sau cu media din industrie și ajută auditorul la identificarea zonelor cu risc crescut de denaturare, pe care trebuie să le aibă în atenție în cursul demersului său.

Riscurile semnificative sunt riscurile de audit care necesită considerații speciale de audit (Hayes et. Al., 2005, p. 213). Riscurile semnificative se referă în general la raționamentele profesionale și la tranzacțiile neobișnuite. Raționamentele profesionale se referă, de exemplu, la estimările cu privire la valoarea justă a elementelor prezentate în situațiile financiare. Operațiunile neobișnuite sunt tranzacții care nu sunt uzuale, fie ca volum sau ca natură, și care nu apar în mod obișnuit în activitatea entității.

Ca parte a evaluării riscului, auditorul stabilește care dintre riscurile identificate sunt semnificative și necesită o atenție specială. Această identificare este importantă pentru modul în care auditorul stabilește procedurile de răspuns la riscurile evaluate. În particular, este mai important pentru riscurile semnificative decât pentru cele nesemnificative modul în care auditorul evaluează controlul intern, inclusiv procedurile relevante de control. Ca urmare, sunt aplicate proceduri substanțiale pentru a răspunde la riscurile semnificative.

Riscurile semnificative există în majoritatea misiunilor de audit, dar determinarea acestora este o problemă de raționament profesional. În identificarea acestor riscuri auditorii iau în considerare câteva aspecte precum:

- Dacă riscul identificat este risc de fraudă
- Probabilitatea apariției aceluși risc
- Mărirea impactului riscului asupra denaturărilor semnificative și posibilitatea acestuia de a determina multiple denaturări
- Dacă riscul este în legătură cu schimbări recente în economie, sistemul contabil sau alte schimbări
- Complexitatea tranzacțiilor
- Dacă riscul implică tranzacții cu părțile afiliate
- Gradul de subiectivitate în măsurarea informațiilor financiare
- Dacă riscul implică tranzacții care sunt în afara cursului normal al afacerii sau care atrag atenția auditorului în etapa de înțelegere a entității și mediului său

Demersurile conceptuale și aplicative nu se limitează la aspectele prezentate. În literatura de specialitate există încercări de stabilire a unor modele extinse pentru evaluarea riscului de audit, modele econometrice, complexe, utilizând variabile multiple și apelând la teoria matematică (de exemplu, Teoria Fuzzy). În multe

studii se delimitează o categorie de risc cu importanță tot mai mare: **riscul de fraudă**. El face obiectul unor proceduri aplicate în mod separat de auditor pentru evaluarea acestuia. Importanța evaluării acestui risc în cadrul procedurii de stabilire a riscului de audit, împreună cu proceduri de evaluare este scoasă în evidență și în literatura de specialitate națională (Robu, 2014, p. 176). Necesitatea identificării riscului de fraudă și obligația auditorului de a efectua proceduri de evaluare a acestuia sunt prevăzute atât în standardul ISA 240 *Responsabilitățile auditorului privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare*, cât și în ghidurile profesionale (de exemplu, în *Ghidul de utilizare a ISA-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii*).

Concluzie

Problematica evaluării riscurilor în auditul situațiilor financiare se pretează permanent la discuții și abordări conceptuale și aplicative. Este important pentru auditori să cunoască tipologia riscurilor și să stăpânească procedurile prin care aceste riscuri sunt evaluate. Mai mult, este esențială înțelegerea relațiilor între categoriile de riscuri care alcătuiesc modelul riscului de audit. O abordare complexă a riscurilor ajută auditorul să înțeleagă exact contextul particular al entității pe care o auditează și să-și planifice intervențiile într-un mod optim.

Bibliografie

Arens A., Elder R., Beasley M., *Auditing and assurance services: an integrated approach*, Prentice Hall, 2007

Dănescu T., *Proceduri și tehnici de audit financiar*, Editura IRECSON București, 2007

Hayes R., Dassen R., Schiler A., Walage P., *Principles of Auditing – An Introduction to International Standards on Auditing*, Prentice Hall, 2005

Robu I. B., *Riscul de fraudă în auditul financiar*, Editura Economică, București, 2014

Soltani B., *Auditing – An International Approach*, Prentice Hall, 2007

Spector S., *GAAP and GAAS 2007/2008 Highlight: An Update on Assurance Standards – The Audit Risk Model and Related Sections*, 2007, www.cga-pdnet.org/Non.../GAAP-GAAS/AuditRiskModel.pdf, accesat în martie 2015

IAASB, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, Ediția 2012, Tradus și publicat de Camera Auditorilor Financiari din România, București, 2013

IFAC, *Ghidul de utilizare a ISA-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii*, ediția a 3-a, Editura CECCAR, 2012

Studiu privind clarificarea dilemelor etice în auditul financiar

---

Drd. Alexandra ARDELEAN,
Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor
Cluj-Napoca, România,
e-mail: ardeleanalexandra10@yahoo.com

Rezumat

Profesia auditorilor este incontestabil fundamentată pe etică și moralitate, valori care permit adoptarea deciziilor etice susceptibile să inspire încredere beneficiarilor externi ai auditului. Cu toate că atât etica, cât și morala presupun distincția dintre bine și rău diferența principală dintre cele două constă în aceea că morala presupune un cod acceptat de valori universale, pe când etica este asociată unei conduite bazată pe alegeri personale. Etica poate fi clasificată în cinci categorii, în funcție de teoriile care s-au vehiculat, cele mai cunoscute fiind etica utilitaristă, etica deontologică și etica virtuților. Încadrarea eticii în activitatea profesională a auditorilor contribuie la adoptarea unui set de valori morale care orientează procesul cognitiv de adoptare a deciziei etice în audit. Dilemele morale care apar din cauza conflictului dintre interesele proprii ale auditorilor și interesul public care pot fi divergente își găsesc soluția prin practicarea unui cadru etic în vederea clarificării lor. Idealismul și relativismul măsoară înclinația de a aduce prejudicii altor persoane, iar prin aplicarea acestor dimensiuni etice auditorilor se disting patru clase de etică personală care indică viziuni diferite asupra moralității. Ținând cont de aceste clase de etică s-a procedat la construirea unui tipar pentru rezolvarea dilemelor etice. Acesta permite clasificarea tipului de acțiune etică în funcție de sensibilitatea la valorile morale universale, soluția propusă fiind încadrată în una dintre cele trei categorii de etică, respectiv etica utilitaristă, etica virtuților sau etica deontologică.

Cuvinte-cheie: etică, dileme etice, morală, utilitarism, deontologie, etica virtuților, raționament etic, confidențialitate

JEL Classification: M41, M42, M53, M59, G02

1. Introducere

Seria de scandaluri financiare puternic mediatizate de la începutul mileniului, precum și criza financiară care s-a soldat cu falimentul unor instituții bancare de prestigiu precum Lehman Brothers în Statele Unite sau Northern Rocks în Marea Britanie au constituit un semnal cu privire la faptul că auditorii financiari trebuie să urmeze normele etice pentru a îndepărta orice rezerve legate de profesie. Nevoia de etică¹ este confirmată atât în cadrul profesiei, cât și în rândul celor care se ocupă cu reglementarea. În acest sens, Directiva 2014/56/UE aduce noi clarificări privind auditul statutar prin întărirea cerințelor legate de independența și obiectivitatea auditorilor cu scopul de a îndepărta orice influențe nedorite susceptibile să controleze modul de desfășurare a procesului de audit, precum și prin specificarea importanței formării continue.

Valorile morale descrise de normele de etică se cer a fi respectate întrucât măsura onestității și a integrității auditorilor o reprezintă nivelul de încredere acordat acestora de către ansamblul societății. În acest sens, Codul Etic emis de către IFAC descrie cele cinci principii de etică și anume integritatea, obiectivitatea, competența profesională și atenția cuvenită, confidențialitatea și comportamentul profesional. Aceste principii fundamentale sunt în mod optim aplicate de către auditori pentru identificarea acelor amenințări susceptibile să compromită conformitatea unui proces de audit în scopul evitării lor. Mai ales că, odată cu suspiciunea de compromitere a eticii, integritatea și moralitatea auditorilor pot fi puse sub semnul întrebării de către beneficiarii auditurilor.

Auditul este legat, prin natura sa, de etică și moralitate. Fundamentul profesiei se sprijină mai degrabă pe o schelă impregnată de morală decât pe reglementări și standarde, ceea ce lasă loc discuțiilor legate de nivelul moral al membrilor săi. În cadrul activității de audit, este necesar ca auditorii să țină cont de cele două dimensiuni ale eticii: atât de cerințele de respectare a integrității și obiectivității, respectiv de valorile etice ale profesiei, cât și de necesitatea de a evalua și de a răspunde adecvat eticii clientului, respectiv de aprecierea pertinentă a informațiilor financiare prezentate de client. Pentru aceasta auditorii trebuie să înțeleagă foarte bine noțiunea de etică și ceea ce etica presupune.

¹ Țurlea, Eugeniu, 2010, *Nevoia de etică în auditul financiar*, Revista „Audit Financiar”, vol. 8, nr. 8, pp. 5-12

1.1. Metodologia și obiectivele cercetării

Prezentul articol se fundamentează pe interesul de a prezenta etica în cadrul activității de audit drept nucleul care permite adoptarea unor decizii care să răspundă valorilor universale de bine și corect. Tema de cercetare o constituie *modalitatea în care dilemele etice pot fi optim soluționate prin aplicarea unui model care să permită decodificarea acestora și să orienteze auditorii în alegerea tipului de decizie care să fie satisfăcătoare din punct de vedere etic*. În acest sens, am determinat un tipar prin aplicarea căruia impasul moral poate fi depășit.

Am construit *argumentația* pentru procesul de adoptare a deciziei etice, precizând mai întâi definiția eticii, după care am subliniat diferențele dintre cele cinci tipuri de etică identificate în urma consultării literaturii de specialitate, iar în continuare am încadrat etica în profesia auditorilor. Următorul pas l-a constituit determinarea unei viziuni etice prin prisma asocierilor cu idealismul și relativismul. Tot prin prisma acestor dimensiuni etice am căutat să găsim un tipar care să poată fi aplicat înspre soluționarea dilemelor morale din audit care pot îmbrăca forme diverse. Clarificarea acestora se dorește a se realiza din perspectiva dimensiunilor etice idealism și relativism pe baza cărora am definit un tipar de soluționare a lor. Contribuția personală se regăsește cu precădere în partea dedicată propunerii sub forma unui model de soluționare a dilemelor etice, însă amprenta proprie poate fi recunoscută prin viziunea personală aplicată în cadrul analizei a ceea ce înseamnă etica, cu precădere din perspectiva auditorilor, și relevanța acesteia pentru profesie, fiind observabilă pe întreg parcursul lucrării.

De asemenea, demersul efectuat prezintă o *formă constructivist analitică* prin aceea că am expus noțiunile de etică, de morală, de deontologie, precum și pe cea privind dilemele etice, argumentând că auditorii trebuie să exprime angajamentul de a-și însuși valorile etice promovate de profesie. Forma constructivistă a lucrării poate fi remarcată și prin modul în care noțiunile descrise și mai cu seamă categoriile de etică (etica deontologică, etica utilitaristă și etica virtuților) alături de dimensiunile etice (idealismul și relativismul) contribuie la construirea tiparului al cărui obiectiv este soluționarea dilemelor etice. Între conceptele prezentate există legături de incluziune, de supraordonare sau subordonare, fiind interconectate pentru exemplificarea conduitei etice a auditorilor. Se evidențiază și o metodă

de lucru *comparativă* întrucât am identificat diferențele dintre etică și morală, precum și dintre tipurile de etică care pot fi aplicate pentru rezolvarea dilemelor etice.

Lucrarea este structurată în cinci secțiuni, care echivalează cu capitolele delimitate. Aceste capitole sunt precedate de partea de introducere, de partea dedicată metodologiei de cercetare, precum și de partea care punctează unele dezbateri din cadrul literaturii de specialitate privind etica, morală, dilemele etice, curentele relativism și idealism. Prima secțiune are în vedere definiția eticii, clasificarea dimensiunilor etice, abordând în același timp diferențele dintre etică și morală. Partea a doua se referă la raportarea auditorilor la etică. Partea a treia tratează despre problemele etice ale auditorilor. În cadrul celei de-a patra secțiuni am prezentat un model propriu de soluționare a dilemelor etice prin prisma dimensiunilor etice idealism și relativism. Cercetarea se încheie cu secțiunea de concluzii.

1.2. Unele dezbateri în literatura de specialitate

În cadrul literaturii de specialitate etica a prezentat interes pentru cercetători (Elias, 2002; Gordon, 2011; Lutz, 1998), dar și pentru organisme al căror obiect de activitate este în legătură cu etica. Astfel, Institutul Josephson (1992) definește etica ca pe un set de valori dat fiind că în procesul de adoptare a unei decizii etica joacă un rol determinant. Nevoia de etică apare evidentă în cadrul profesiei (Țurlea, 2010). Pentru Carreira et al (2008) etica și deontologia profesională joacă un rol important pentru companii și pentru societate. În cazul auditorilor, profesionalismul este sinonim cu îmbinarea tehnicii cu etica (Blackburn et al, 2004). Etica profesională este analizată din perspectiva auditorilor (Davis, 1988), fiind evaluată prin prisma scandalurilor financiare (Comunale et al, 2006). Prin studiul lui Forsyth (1992) moralitatea personală este asociată activității profesionale.

Educația etică este importantă pentru că o motivație etică determină o conduită etică, după cum observă Armstrong et al (2003). Reflecții asupra raționamentului etic al auditorilor au constituit obiect de studiu și pentru Popa et al (2012). În vederea adoptării unor decizii etice, valorile morale universale se cer a fi respectate (Ncube and Wasburn, 2006). Conduita etică a auditorilor se evaluează din perspectiva gestionării dilemelor etice (Citron and Taffler, 2001). Astfel, definirea dilemelor

etice a constituit obiectul cercetării pentru Cranston et al (2006), precum și pentru Gunz and Gunz (2007).

Totodată, diverse concepte de etică precum kantianismul, utilitarianismul, alături de etica virtuților au constituit obiect de studiu pentru Mintz (1995). Tipurile de categorii etice au fost abordate și de Reiter (1997). Astfel, etica legitimează practica auditului (Hooper and Xu, 2012). Mai mult, etica aplicată standardelor profesionale are o influență pozitivă în cadrul asumării responsabilității sociale de către auditori (Valentine and Fleischman, 2008).

2. Definiția eticii, în câteva accepțiuni

La modul general, *etica* este știința care se ocupă cu studiul teoretic al valorilor și comportamentului uman din perspectiva principiilor morale. Conform lui Lamsa¹ (1999) etica este o *divizie a filozofiei care include studii de proveniență asupra a ceea ce este bine sau rău, corect sau greșit, privind justiția și alte concepte asemănătoare*. De asemenea, etica cuprinde standarde de conduită care orientează deciziile și acțiunile bazate pe obligații derivate din valori, principii și convingeri fundamentale și care definesc ceea ce noi considerăm a fi corect, bun și just, precum și conduita demonstrativă alinierii la valorile adoptate². În sfârșit, etica se referă la ceea ce este moral și la principii de moralitate, la ceea ce înseamnă o conduită conformă cu aceste valori.

Etimologia cuvântului *etică* își are originea în cuvântul grec *ethikos* care înseamnă obicei și era folosit mult de către Aristotel sub semnificația de convingeri fundamentale prețioase, în timp ce cuvântul *moralis*, rădăcina latină pentru *moral*, a fost instituit de Cicero ca semnificând valori izvorâte dintr-un complex amplu de convingeri. O definiție a noțiunii de etică este emisă de Ethics Resource Center, care afirmă că înseamnă *comportament drept și judicios și cum oamenii ajung la aceste raționamente* (Ethics Toolkit³). Noțiunea de etică

¹ Lamsa, A., 1999. *Organisational Downsizing: An Ethical Versus Managerial Viewpoint*. Leadership and Organisational Development Journal 20(2): 345–53.

² Thoms, John C, 2008. *Ethical integrity in leadership and organizational moral culture*. Leadership, 2008, Vol. 4, nr. 4, pp. 419-442

³ Ethics Toolkit. (n.d.). Accesat la 12 februarie 2015 de pe Ethics Resource Center: <http://www.ethics.org/>

înglobează conceptele de integritate, onestitate și responsabilitate.

Asupra conotației noțiunii de etică s-a oprit și Institutul Josephson (1992), care o evaluează ca pe un set de valori de bază precum onestitate, integritate, îndeplinirea promisiunilor, fidelitate, corectitudine, grijă, respect, responsabilitate, excelență și răspundere. Fiind preocupat de dezvoltarea morală a indivizilor, acesta a considerat șase pilieri¹ pentru atingerea nivelului superior de dezvoltare și anume: încrederea, respectul, responsabilitatea, corectitudinea, grija și spiritul civic. În general, etica este apreciată în relație cu condiția umană, ca o delimitare între bine și rău. Practic, etica dorește să obțină și să ofere răspunsuri cu valoare universal valabilă.

Dacă avem în vedere o paralelă între etică și lege, etica poate fi plasată în partea superioară a ceea ce definește reglementarea fiindcă implică un standard mai ridicat cu privire la responsabilitate morală și profesională. Astfel, etica implică o mai mare obligație de responsabilitate morală decât simpla aplicare a legii. Mai mult, etica poate fi transformată în literă de lege, ceea ce a realizat și Codul Etic elaborat de IFAC, atrăgând atenția asupra unor precepte universale de bine și corectitudine pentru a motiva conduita auditorilor.

Domeniul eticii se pretează dezbaterilor, fiind adeseori descris în termeni negativi ca fiind ceea ce nu corespunde eticii (respectiv practici ilegale, fraudă etc.), dar și înfățișat într-o manieră pozitivă prin referiri la integritate, onestitate și preocupare față de restul societății. Cu toate acestea, *etica presupune conduită* și se referă întotdeauna la o acțiune de întreprins sau la o poziție de adoptat în urma aprecierii situației sau a circumstanțelor². Așadar, conduita etică înseamnă angajament pentru respectarea integrității acțiunilor și deciziilor adoptate. Etica este chemată să ofere răspunsuri în fața conflictelor și dilemelor care implică valori personale și profesionale, iar prin aplicarea sa în audit opțiunea se face pentru alternativa care este în beneficiul întregii societăți.

¹ Josephson six pillars of character (n.d.). Accesat la 21 septembrie 2014 pe site-ul Institutului Josephson: <http://josephsoninstitute.org/MED/>

² Cranston, Neil; Ehrich, Lisa C.; Kimber, Megan, 2006. *Ethical dilemmas: the "bread and butter" of educational leaders' lives*. Journal of Educational Administration, Vol. 44, nr. 2 pp. 106 - 121

2.1. Comentarii privind clasificarea eticii

Teoriile care stau la baza eticii au determinat clasificarea acestora în funcție de curentele etice dominante. Astfel, am identificat etica bazată pe consecințe, etica bazată pe ceea ce este corect, etica bazată pe reguli, etica bazată pe virtuți și etica bazată pe binele comun. În cele ce urmează vom prezenta caracteristicile descriptive ale acestor cinci dimensiuni de etică.

- ✓ *Etica utilitariană* sau etica bazată pe consecințe promovează acțiunea care asigură cel mai mare bine pentru cea mai mare parte a indivizilor. Acțiunile care produc cele mai multe beneficii sunt favorizate.
- ✓ *Etica corectitudinii* promovează alegerea opțiunilor care se demarcă prin corectitudine și echidistanță, fără a ține cont de consecințe sau de beneficiile posibile pe care o astfel de opțiune le-ar putea produce.
- ✓ *Etica deontologică* sau a regulilor promovează o perspectivă etică prin care decizia etică se justifică pe baza principiilor universale și a regulilor, într-un mod imparțial și echitabil.
- ✓ *Etica virtuților* promovează idealuri precum excelența și dedicarea pentru binele comun, idealuri care contribuie la atingerea unui nivel de dezvoltare morală și spirituală ridicat. Decizia etică este adoptată în funcție de nevoile celorlalți.
- ✓ *Etica binelui comun* promovează atitudini și dispoziții de caracter care permit dezvoltarea individuală, precum onestitate, curaj, loialitate, încredere și integritate. Încurajează atingerea obiectivelor comune, însă admite și libertatea individuală de a urmări interese proprii³.

Cele mai aplicate teorii sunt utilitarismul, deontologia sau etica kantiană și etica virtuților. Conflictul cel mai des întâlnit este între utilitarism și etica kantiană, respectiv între producerea celor mai așteptate consecințe sau exercitarea datoriei. Acțiunea etică, în cazul utilitarismului, este justificată de consecințele care decurg din aceasta. Spre deosebire de etica bazată pe reguli sau etica kantiană, utilitarismul promovează onestitatea atât timp cât permite atingerea obiectivelor.

³ Ncube, Lisa B.; Wasburn, Mara H., 2006. *Strategic Collaboration for Ethical Leadership: A Mentoring Framework for Business and Organizational Decision Making*. Journal of Leadership & Organizational Studies, Vol. 13, nr. 1, pp.77-92

O astfel de abordare respinge etica kantiană care prevede că valorile indivizilor sunt absolute și autonome¹. O acțiune este etică dacă suma beneficiilor acțiunii favorizează cea mai mare parte a persoanelor implicate. Utilitarismul, fiind una dintre cele mai populare teorii promovate de etica afacerilor, este centrat pe consecințe, iar acestea pot justifica mijloacele utilizate pentru atingerea obiectivelor. Moralitatea kantiană promovează unele concepții morale universale, cum este aceea că unele acțiuni nu sunt niciodată permise, indiferent de câștigul pentru indivizi sau pentru societate².

Unul dintre gânditorii care s-au preocupat de studiul caracterului uman a fost și Aristotel care a observat că *suntem ceea ce facem în mod repetat*³. În acest sens, din punctul de vedere al valorilor morale universale de bine și corectitudine, cu cât astfel de valori sunt practicate în activitatea profesională cu atât mai mult decidentul (în speță auditorul) este supus înclinației de a exercita judecăți etice fără vicii și deficiențe. După cum au punctat Armstrong et al (2003)⁴, aceasta presupune recunoașterea problemei morale, intenția de a acționa conform regulilor acceptate de moralitate, precum și caracter etic care să admită îndeplinirea intenției morale. Raționamentul etic se bazează pe rațiune, care a fost cel mai bine ilustrată de Kant, pe când valorile etice oferă motivație etică, permițând auditorilor să plaseze interesul public mai presus de propriul interes.

Abordările asupra eticii pot fi segmentate în două categorii, în funcție de obiectivul-țintă, respectiv etica bazată pe preocupare și etica bazată pe drepturi și pe ceea ce este just. Așadar, etica bazată pe preocupare se sprijină pe responsabilități și relații, fiind legată de circumstanțe concrete, spre deosebire de etica bazată pe drepturi, care se sprijină pe reguli, deci pe norme abstracte. Valori precum atașament, responsabilitate,

preocupare și evitarea prejudiciului pentru terțe părți sunt asociate cu profesia auditorilor, această profesie fiind esențialmente o practică morală.

2.2. Considerații privind diferențele dintre etică și morală

Cele două concepte, de etică și de morală, sunt folosite alternativ cu sensul de a descrie situații sau acțiuni care fac referire la ceea ce este corect ori just sau dimpotrivă, la ceea ce contrazice o astfel de caracterizare. Distanța dintre ele a fost subliniată de diferite studii care au vizat etica. În continuare expunem diferențele cele mai notabile.

Rădăcinile moralității le găsim în Roma antică, când Cicero (106-43 î. H.) condamnă lipsa de moralitate și lua măsuri aspre împotriva celor necinstiți. De asemenea, Immanuel Kant (1724-1804) a pus bazele unor principii universale de morală sub forma uneia dintre cele mai influente paradigme în domeniu. Kant susține că principiul fundamental al moralității este o voință rațională, iar indivizii fiind raționali sunt capabili să distingă ceea ce constituie acțiuni corecte. Susține, de asemenea, că anumite acțiuni ori conduite nu pot fi justificate din punct de vedere moral pe baza consecințelor pe care le produc. Noțiunea de *morală* se referă la comportamente acceptate și însușite de societate ca fiind un set de caracteristici spirituale cu caracter social. Prin urmare, morala este un set de norme, principii și valori în baza cărora sunt reglementate relațiile din cadrul comunității.

De cealaltă parte, studiul eticii a început tot în Roma antică, însă etica este văzută ca o formă a moralității al cărei obiectiv este găsirea unor soluții la dileme morale. **Tabelul 1** prezintă diferențele dintre noțiunile de etică, morală, valori și principii, după cum au fost acestea exprimate de către Holme (2008). De asemenea, am ilustrat și sensul legăturii care se creează între acestea.

Carreira et al (2008)⁵ sunt de părere că acest concept al eticii nu reunește consensualitate printre cercetători. Acesta punctează că pentru unii etica este asociată cu un set de reguli, principii și valori care poate fi confundat cu morala apreciată în sens larg, pe când pentru alții

¹ Lutz, Press, 1998. *On ethical theory in auditing*. Managerial Auditing Journal, Vol. 13, nr. 9, pp. 500-508

² Lutz, Press, 1998. *On ethical theory in auditing*. Managerial Auditing Journal, Vol. 13, nr. 9, pp. 500-508

³ Hooper, Keith, Xu, Gina, 2012. From legitimacy by character to legitimacy by image: Ethics and accounting practices in New Zealand. Managerial Auditing Journal, Vol. 27, nr. 8, pp. 754 - 773

⁴ Armstrong, M.B., Ketz, J.E. and Owsen, D., 2003. *Ethics education in accounting: moving toward ethical motivation and ethical behavior*. Journal of Accounting Education, Vol. 21, pp. 1-16.

⁵ Carreira, Francisco Alegria; Guedes, Maria do Amparo; Aleixo, Maria da Conceição, 2008. *Can we teach ethics and professional deontology? An empirical study regarding the Accounting and Finance degree*. Social Responsibility Journal, Vol. 4, nr. 1/2, pp. 89-103.

etica este o reflecție care urmărește evaluarea a ceea ce este moral. După cum am prezentat în **Tabelul 1**, etica este o expresie a moralității, etica având la bază

principii și valori fundamentale universale. În esență, etica apare astfel drept o reflecție a conduitei morale.

Tabel 1. Caracteristici generale privind etica, morala, valorile și principiile			
Caracteristici definitorii			
Morală	⇒	Etică	⇒
↓		↓	
Principii	⇒	Valori	⇒
↓		↓	↓
Principii de conduită conform cu ceea ce este considerat bine sau rău.		Set de valori morale.	
		Standarde general acceptate ale unei persoane sau comunități.	
			Reguli de conduită personală.

Sursa: Adaptare după Holme (2008)

Tot în viziunea susținută de Carreira et al (2008), etica și morala apar ca fiind sinonime prin aceea că reprezintă un set de principii sau standarde de conduită. Această similitudine de semnificație poate fi explicată și prin faptul că ambele cuvinte au aceeași bază etimologică:

ethos din grecește și *mores* din latină. Ambele noțiuni se referă la deosebirea între valori precum corectitudine, bine sau rău. Cu toate că în dicționare aceste două noțiuni apar ca fiind identice, între ele există totuși diferențe, după cum urmează:

Tabel nr. 2: Diferențe între morală și etică	
Diferențe	
Morală - reflectă:	Etică - reflectă:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Norme, principii și valori care reglează relațiile societale. ▪ Dogme de bine sau rău. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conduita morală. ▪ Comportament care consideră binele sau răul. ▪ Aplicare în dilemele morale

Sursa: Adaptare după Carreira et al (2008)

Astfel, *moralitatea* implică distincția dintre bine și rău și presupune determinarea acestor limite, cuprinzând un cadru larg de conceptualizare. Normele, principiile și valorile care determină moralitatea se fundamentează pe un ansamblu de obligații sau dogme de respectat. Aceste norme reglementează relațiile individuale din cadrul societății, morala reunind un cod acceptat de valori universale.

Tabelul 2 indică faptul că *etica* este asociată cu principii generale de bine și rău, pe când *morală* este asociată cu reguli dogmatice de bine sau rău. Etica este asimilată unei științe comportamentale, reflectând conduita morală pe baza unor alegeri personale. Dat fiind faptul că etica presupune alegere personală, putem vorbi despre libertate de acțiune și gândire (menite să ducă la exprimarea opțiunii de conformitate cu regulile unui grup sau a unei profesii). Etica este astfel centrată mai degrabă pe motivațiile care determină acțiunea, făcând

apel la conștiință. O altă diferență constă în aceea că etica poate fi atribuită unui domeniu profesional și este delimitată prin reguli, respectiv norme de respectat și de aplicat de către membrii unei profesii.

Între cele două concepte poate fi identificată o legătură și anume că judecățile morale sunt verificate, ca urmare a experiențelor etice trăite. În consecință, etica este măsura moralei, în sensul că dacă morala desemnează mai degrabă un ansamblu de valori comune societății, etica pune în practică acest set de valori.

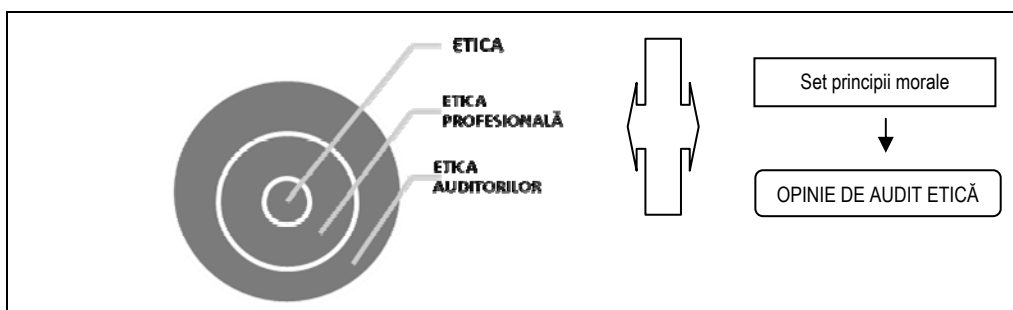
Așadar, deși diferențele dintre conceptele de etică și morală sunt mai semnificative decât apar la prima vedere, nefiind doar semantice, practica a demonstrat că sunt folosite în complementaritate una față de cealaltă. În privința profesiei auditorilor este necesar să se țină cont de ambele întrucât dau sens conduitei de audit.

3. Raportarea auditorilor la Etică

Am definit etica ca fiind un set de valori morale ori ca pe un principiu moral acceptat de societate și pe care

auditorul îl respectă în cel mai înalt grad. În mod similar, etica profesională presupune un set de valori morale care orientează decidentul în adoptarea unei decizii adecvate în cadrul unei firme de audit (Figura 1).

Figura 1. Încadrarea eticii în audit

Sursa: Proiecția autorului

Etica, alături de deontologia profesională, modelează atitudinea auditorului spre ceea ce este corect și promovează interesele societății în sens larg în vederea adoptării unei opinii de audit care să poarte amprenta etică. Calitățile etice sunt susceptibile să aibă o incidență pozitivă atât asupra conduitei, cât și asupra motivației care o determină, fără a separa cele două¹.

Auditorii, pentru a fi definiți ca având un nivel înalt de etică, vor acționa conform propriilor convingeri cu integritate și onestitate. De asemenea, în spiritul unei conduite etice, auditorii vor demonstra o moralitate

personală, manifestând preocupare pentru ceilalți. Totodată, în calitate de profesioniști care trebuie să adopte o conduită etică sunt influențați, în emiterea opiniei de audit de factori diverși pe care i-am identificat a fi de natură obligatorie (de exemplu, legislația privind etica), precum și de natură personală (de exemplu, nivelul moral al auditorilor). Acești factori concură în luarea deciziei de audit din punct de vedere etic. **Tabelul 3** ilustrează caracteristicile pe care auditorul trebuie să le îndeplinească astfel încât conduita sa să fie percepută ca fiind etică.

Tabel 3. Caracteristici ale conduitei etice a auditorilor

AUDITORUL:	<i>Adoptă decizii etice</i>
	<i>Trece fiecare situație și decizie printr-un filtru etic</i>
	<i>Consideră implicațiile acțiunilor sale pentru binele societății</i>
	<i>Respectă valorile universale de moralitate, de corectitudine și de adevăr</i>
	<i>Constituie un model de conduită etică</i>

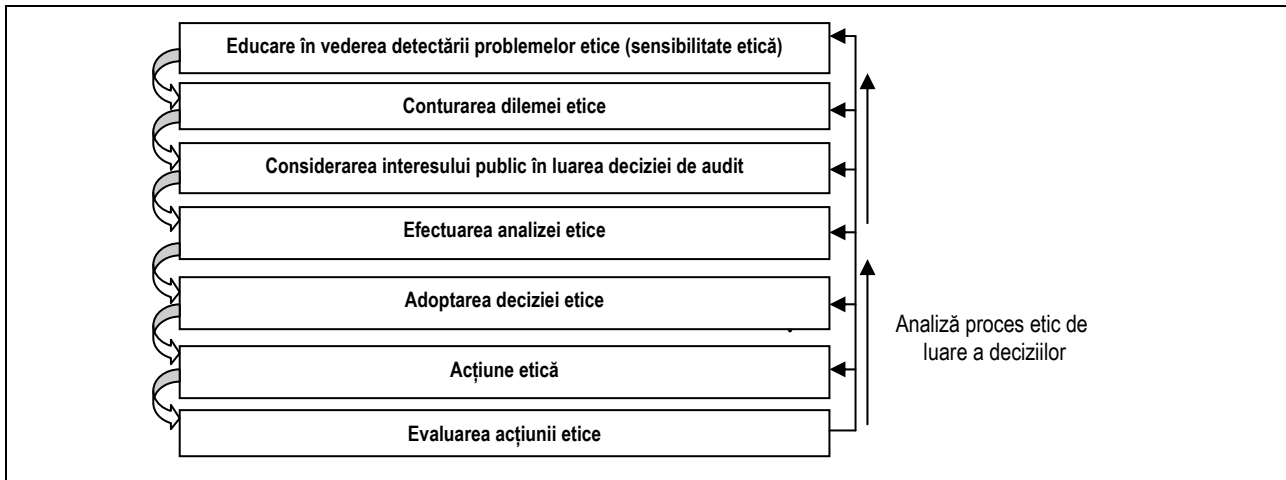
Sursa: Proiecția autorului

Auditorii, prin statutul pe care îl dețin, sunt supuși unor cerințe de respectare și aplicare a unor valori etice, astfel încât să afișeze o conduită exemplară în fața societății. Respectarea normelor de etică care permit adoptarea unei decizii conforme valorilor universale de bine și corectitudine și mai apoi realizarea propriu-zisă

a acțiunii etice reprezintă etape care presupun un proces cognitiv prin care auditorul, în momentul în care se confruntă cu o dilemă etică, va fi în măsură să găsească soluții adecvate. Cele trei momente cheie ale acestui proces sunt ilustrate de recunoașterea dilemei etice, de decizia asupra a ceea ce este corect și de acțiunea privind ceea ce este corect. **Figura 2** înfățișează în mod etapizat pașii pe care un astfel de proces îi presupune.

¹ Blackburn, M., & McGhee, P., 2004. *Talking virtue: Professionalism in business and virtue ethics*. *Global Virtue Ethics Review*, 5(4), 90–122.

Figura 2. Proces cognitiv pentru adoptarea deciziilor de audit printr-un raționament etic

Sursa: Proiecția autorului

Figura 2 ilustrează faptul că un proces cognitiv al cărui obiectiv este realizarea unei acțiuni care poate fi considerată drept *etică*, adică conformă cu principiile și valorile de corectitudine, justiție, dreptate, onestitate etc., cuprinde mai multe etape, noi identificând un număr de șapte. Așadar, procesul cognitiv elaborat în scopul adoptării deciziei etice presupune o pregătire (care corespunde educației necesare pentru recunoașterea problemei etice), precum și o apreciere efectuată ulterior acțiunii pentru care s-a exprimat o alegere (corespunde etapei de evaluare), doi poli care încadrează procesul cognitiv. De aceea, am marcat faptul că fiecare etapă o determină în mod direct și progresiv pe următoarea fără ca una dintre ele să poată fi omisă sau ignorată, după cum indică săgețile din partea stângă a figurii realizate. Totodată, fiecare etapă poate fi îndeplinită doar dacă etapele precedente au fost realizate, de unde și sensul săgeților din partea dreaptă a figurii nr. 2. Cu titlu de exemplu, apare evident că acțiunea etică nu poate avea loc dacă dilema etică nu a fost conturată.

Așadar, prima etapă a unui raționament fundamentat pe moralitate presupune capacitatea auditorilor de a detecta situațiile care necesită o rezolvare printr-un raționament etic, respectiv de a manifesta sensibilitate pentru tipul de probleme care implică etica. Acest prim pas este necesar întrucât problemelor morale le va fi atribuită o soluție doar dacă sunt mai întâi conștientizate ca atare, iar nivelul moral al auditorului determină în mod direct acuitatea etică. De asemenea, climatul etic și

eventualitatea promovării valorilor etice își pun amprenta asupra fiecărei etape a procesului de luare a deciziilor. Mai departe, odată problema specificată va fi supusă analizei din punct de vedere al principiilor de etică ale profesiei și al valorilor universale recunoscute, bineînțeles cu luarea în considerare a interesului public. Și la acest nivel calitatea analizei va fi influențată de calitățile morale ale auditorului, precum și de reglementările cu privire la etică în audit. Cu atât mai mult cu cât existența reglementărilor privitoare la etică mărește probabilitatea adoptării deciziei etice. Decizia are ca urmare o acțiune etică, iar pentru a încheia procesul de judecată etică, auditorul va efectua o apreciere a acțiunii îndeplinite. Obiectivul urmăririi pașilor pe care acest proces îi implică este de a *îmbunătăți conduita etică* a auditorilor.

Reglementarea eticii poate fi percepută ca o constrângere externă pentru un comportament etic, din cauza riscului de sancțiuni. Atunci când comportamentul nu este dictat de principii etice, ci acțiunile întreprinse sunt determinate de îngrijorări legate de reputație sau de posibilitatea nedorită a litigiilor, auditorii se pot simți obligați să afișeze o conduită etică, dar care să nu corespundă convingerilor personale. Acțiunea etică întemeiată pe obligația de a respecta anumite reguli și principii doar pentru că sunt promovate de o autoritate externă nu indică un nivel etic acceptabil. Considerând că valorile etice nu sunt însușite de auditor, acesta riscă să accepte compromisuri de natură etică care afectează

negreșit reputația profesiei. În acest sens, educația etică este importantă pentru că permite îmbunătățirea nivelului etic individual. În plus, asocierea dintre etica personală și cea profesională există, conexiune acceptată și la nivelul organismelor de reglementare. În acest sens, noile reglementări adoptate la nivelul Uniunii Europene specifică importanța acordată educației continue a auditorilor financiar. Astfel, Directiva 2014/56/EU precizează la articolul 13 că *statele membre se asigură că auditorii statutari au obligația de a participa la programe adecvate de formare continuă pentru a-și menține cunoștințele teoretice, competențele și valorile profesionale la un nivel suficient de înalt și că nerespectarea cerințelor de formare continuă se sancționează în mod corespunzător, astfel cum se prevede la articolul 30*. Apare evident că formarea continuă, din punct de vedere etic și tehnic, este o obligație a auditorilor pentru ca aceștia să răspundă cerințelor tuturor beneficiarilor de audit.

Etica profesională a auditorilor le cere acestora să dea dovadă de independență, obiectivitate și profesionalism în desfășurarea misiunilor asumate. Respectarea eticii profesionale îndepărtează suspiciunile de complicitate privind distorsionarea unor situații financiare, suspiciuni alimentate de interesul financiar sau de altă natură al auditorilor în cadrul companiei auditate. Această afirmație poate fi argumentată prin faptul că respectarea standardelor de etică profesională impregnează auditorilor o mai bună responsabilitate socială, precum și o conștientizare a aplicării eticii, consecința fiind creșterea angajamentului individual față de normele de conduită etică din cadrul profesiei¹.

3.1. Câteva din efectele aplicării eticii în audit

Interesele stakeholderilor cer ca situațiile financiare prezentate să fie relevante și de încredere, de aceea auditorii financiar oferă o opinie bazată pe independență, obiectivitate și competență. Aceste principii de etică garantează calitatea și fiabilitatea opiniei de audit. De altfel, un audit reprezintă în sine o garanție de acuratețe și de conformitate a realității economice privind situațiile financiare ale unei companii,

fiind o asigurare de transparență oferită în mod imparțial și obiectiv. Performanța obținută la nivel social legitimează practica de audit.

Cunoscutele scandaluri financiare în care au fost implicați și auditorii au pornit de la pierderea independenței, respectiv de la încălcarea cerințelor de integritate, obiectivitate, competență profesională, confidențialitate și conduită profesională. Compromiterea cerințelor de etică profesională din cauza tentației de câștig financiar, din dorința de a păstra clientul sau pentru lărgirea segmentului de piață ori pentru că veniturile generate de client reprezintă o parte semnificativă din cifra de afaceri, lezează grav și durabil reputația profesională a auditorilor, credibilitatea acestora.

Însă acțiunea morală care poate fi probată pe întreg parcursul unui proces de audit indică asumarea responsabilității sociale de către auditori. Mai mult, efectele aplicării eticii în audit sunt de natură pozitivă, beneficiile care derivă din aceasta sunt însemnate atât pentru auditori (în termeni de imagine, de statut, de percepție pozitivă a profesiei asupra ei înseși precum și a publicului larg), cât și pentru public (în termeni de transparență, de siguranță a corectitudinii procedurilor, de încredere). Rezultatul conduitei etice este de a determina publicul larg să acorde încrederea necesară legitimității auditorilor.

4. Auditorii în fața dilemelor etice

De multe ori, auditorii se pot afla în situații care presupun efectuarea de alegeri, fie în detrimentul propriu, fie în detrimentul clientului pentru a servi interesul public. De multe ori poate fi dificil de conciliat menținerea unor relații bune cu clientul cu efectuarea unui audit în interes public din cauza faptului că loialitățile auditorilor pot fi divizate. Conflictul susceptibil să se producă în astfel de situații este alimentat de acceptul auditorilor de a se plia cerințelor emise de clienți privind alegerile contabile. Aceste situații dau naștere unor dileme etice, auditorii trebuind să aleagă varianta care produce cel mai mare bine unei majorități a utilizatorilor (conform eticii bazate pe utilitarism).

Auditorii oferă servicii clienților ghidându-se după norme adoptate de profesie. Însă standardele profesionale pot să nu fie în consonanță cu practica de audit, de multe ori auditorii fiind puși în situația fie de a prezenta un răspuns indezirabil clientului, fie de a urma linia

¹ Valentine, Sean; Fleischman, Gary, 2008. *Professional ethical standards, corporate social responsibility, and the perceived role of ethics and social responsibility*. Journal of Business Ethics, Vol. 82, nr. 3

companiei client și de a lăsa deoparte cerințele impuse de profesie. Davis (1988) a formulat următoarea alegație privind dilemele etice: un profesionist (auditorul) "*trebuie să aleagă dintre două sau mai multe direcții etice relevante, dar contradictorii sau atunci când alternativa are ca rezultat un efect indesezirabil pentru una sau mai multe persoane*"¹. Prin definiție, dilemele sunt situații dificile care nu lasă să se întrevadă în mod evident o acțiune de urmat corectă, opunând cerințele codului etic cu interesele clientului sau chiar cu propriul interes².

Dilemele etice sunt greu de definit dată fiind natura lor complexă. În situații ambigue din punct de vedere etic, auditorii tind să se sprijine pe cunoștințe tehnice. Astfel, pentru a rezolva dilema etică, auditorii au nevoie atât de o expertiză tehnică, cât și morală, precum și de intenția și puterea de a acționa împotriva propriului interes dacă etica o impune. Virtuțile etice reprezintă, în viziunea lui Mintz (1995), modalitatea de a rezolva dilemele etice: *virtuțile permit profesioniștilor contabili să soluționeze obligații și loialități conflictuale într-o manieră potrivită din punct de vedere moral, dat fiind că oferă forța de caracter interioară de a rezista presiunilor care ar putea influența negativ raționamentul profesional în cadrul unei relații bazate pe încredere*³. Așadar, principiile etice oferă capacitatea de a transcende situațiile conflictuale și de a găsi soluții pentru dilemele care implică etica.

Majoritatea dilemelor etice presupun o opozabilitate între interesul individual și interesul public, între adevăr și loialitate, între dreptate și mărinimie și chiar între proiecțiile pe termen scurt și proiecțiile pe termen lung. De asemenea, după forma sub care acestea pot fi clasificate, vorbim despre dileme etice care se fundamentează pe *consecințe* (a face ceea ce este bine pentru majoritatea părților implicate), respectiv pe *reguli* (a ridica la rang de standard universal norme de conduită)⁴.

¹ Davis, M., 1988. *The special role of professionals in business ethics*. Business and Professional Ethics Journal, Vol. 7 (Summer), pp. 51–62.

² Gunz, Hugh; Gunz, Sally, 2007. *Hired professional to hired gun: An identity theory approach to understanding the ethical behaviour of professionals in non-professional organization*. Human Relations, 06/2007, Vol. 60, nr. 6, pp. 851-887

³ Mintz, S.M., 1995. *Virtue ethics and accounting education*. Issues in Accounting Education, Vol. 10 Nr. 2, p. 259.

⁴ Reiter, Sara, 1997. *The ethics of care and new paradigms for accounting practice*. Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol. 10, Issue 3, pp. 299 - 324

În vederea detalierii alegației de mai sus, aducem precizarea că o mare parte dintre dilemele etice au legătură cu a face dezvăluiri sau a asigura confidențialitatea clientului. Dezvăluirile legate de practici mai puțin oneste, adeseori ascunse sub forma unor operațiuni în afara bilanțului, pot intra în conflict cu principiul confidențialității față de client. Desigur că păstrarea confidențialității clientului este extrem de importantă, însă o respectare strictă a acesteia nu este posibilă dat fiind că auditorii, înainte de toate, servesc interesul public. Directiva 56/2014/UE încadrează în mod explicit confidențialitatea, după cum urmează (articolul 23): *În cazul în care auditorul statutar sau firma de audit derulează un audit statutar al unei întreprinderi care face parte dintr-un grup a cărui întreprindere-mamă se situează într-o țară terță, normele de confidențialitate și de păstrare a secretului profesional prevăzute la alineatul (1) din prezentul articol nu împiedică auditorul statutar sau firma de audit să transmită auditorului grupului situat într-o țară terță documentația relevantă privind lucrările de auditare executate, dacă aceasta este necesară pentru efectuarea auditului situațiilor financiare consolidate ale întreprinderii-mamă*. Așadar, confidențialitatea datorată clientului nu-l împiedică pe auditor să aibă în vedere în mod prioritar interesul public.

Complexitatea circumstanțelor care provoacă dileme etice trebuie analizată pentru că, indiferent de acțiunea pe care o vor alege, vor exista consecințe de ordin etic. Este cunoscut faptul că auditorii au o datorie profesională către toți utilizatorii raportului de audit, deci către societate în general, însă remunerarea lor este determinată de managementul clientului pentru care efectuează auditul.

Conflictele de interes care pot rezulta pot deveni mai intense în situația companiilor cu probleme, când auditorilor li se cere să dezvăluie nesiguranțele privind viitorul economic al acestora. Dilema care se prezintă auditorilor este de a lansa alerta și a pune în pericol o companie care este în fond sănătoasă ori de a emite o opinie privind continuitatea activității companiei (înțeleasă ca desfășurare normală într-un orizont de timp previzibil a activității, fără a intra în procedură de faliment) pentru a evita o lipsă de lichiditate imediată care i-ar prejudicia. În vederea sprijinirii tezei care susține consecințele dezvăluirii publice, auditorii pot fi tentați să evite profeția de faliment⁵, prin nedezvăluirea

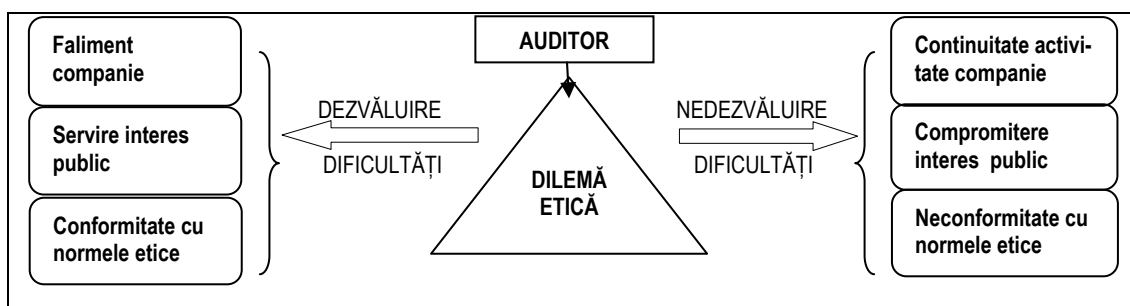
⁵ Citron, DB; Taffler, RJ, 2001. *Ethical behaviour in the UK audit profession: The case of the self-fulfilling prophecy under going-concern uncertainties*. Journal of Business Ethics, Vol. 29, nr. 4, pp. 353-363

dificultăților companiei. Însă, dacă nu emit o opinie contrară și nu menționează elementele de nesiguranță în raportul de audit relativ la continuitatea activității, auditorii riscă să fie suspectați că din motive financiare au preferat să evite exprimarea unei avertizări privind dificultățile sau neregulile descoperite. Un astfel de deznodământ are repercusiuni asupra reputației

auditorilor. De altfel, ambele alternative comportă un risc de apreciere pentru auditor, care este expus unei responsabilități morale în ceea ce privește viitorul companiei cu probleme.

Figura 3 prezintă această dilemă, precum și consecințele alternativelor asupra companiei și asupra interesului public.

Figura 3. Dilemă etică privind continuitatea unei companii în urma opiniei de audit

Sursa: Proiecția autorului

În urma considerării consecințelor unei calificări a situațiilor financiare ale unei companii, auditorii pot decide să ofere o opinie de audit curată tocmai pentru a-i oferi acestora șansa redresării și pentru a evita prăbușirea unui client viabil. Convingerea că printr-o opinie de audit auditorii vor favoriza profeția falimentului companiei continuă să existe în ciuda cadrului etic care reglementează profesia și care specifică foarte clar că opinia de audit trebuie să fie conformă realității situațiilor financiare (*true and fair view*), fără ponderarea efectelor derivate. Cu atât mai mult cu cât auditorilor li se cere să respecte regulile codului profesional fără să țină seama de consecințele acțiunilor lor, întrucât acestea sunt deja în mod implicit conținute în cadrul acestuia. În acest sens, un cod etic reprezintă în primul rând un instrument care oferă îndrumare auditorilor în privința dilemelor etice¹.

Chiar dacă auditorii se confruntă cu o dilemă morală care le pune în față două alternative privitoare la a revela sau nu dificultățile financiare ale companiei auditate, o astfel de acțiune fiind susceptibilă să condamne sau să salveze continuitatea viitoare a acesteia, dilema de audit impune o soluționare etică. Totuși, îngreunarea pasivului companiei, dacă nu este

relevant la timp părților interesate, riscă să devină responsabilitatea auditorului. În consecință, auditorul are obligația de a emite un raționament de audit obiectiv cu considerarea situației din punct de vedere etic și moral pentru toate părțile interesate spre a îndeplini în mod prioritar obligațiile relative la interesul public. Raționamentul de audit este profund influențat de caracteristicile individuale ale membrilor profesiei și de circumstanțele specifice ale misiunii de audit.

Raționamentul profesional este legat de abilitatea auditorilor de a face alegeri dificile atunci când au de ales între mai multe opțiuni². Așa cum am menționat deja, situația particulară a auditorilor de a raporta direct investitorilor având în același timp o obligație profesională pentru societatea în sens larg și faptul că managementul determină atât numirea cât și menținerea lor, conduce adeseori la situații de conflicte de interes. De cele mai multe ori dilemele etice cărora auditorii trebuie să le găsească răspuns se referă la alegeri între servirea interesului public versus protejarea companiei client. Însă exercitarea raționamentului profesional bazat pe cunoștințe tehnice și etice presupune că auditorul va

¹ Lutz, Press, 1998. *On ethical theory in auditing*. Managerial Auditing Journal, Vol. 13, nr. 9, pp. 500-508

² Gordon, Irene M., 2011. *Lessons to be Learnt: An Examination of Canadian and U.S. Financial accounting and Auditing Textbooks for Ethics/ Governance Coverage*, Journal of Business Ethics, Vol. 101, pp. 29-47.

face alegeri etice atunci când se va confrunta cu interesele variate ale clientului și ale publicului larg. Raționamentul etic presupune considerarea valorilor morale comune și adaptarea setului de proceduri de audit în funcție de client și de circumstanțe, cu interpretarea rezultatelor. Astfel, raționamentul etic este un fenomen complex care implică pe lângă abilități cognitive și cunoștințe tehnice, precum și experiență profesională¹.

Prin urmare, pentru clarificarea și soluționarea dilemelor etice, dat fiind natura și complexitatea acestora, respectarea principiilor fundamentale de etică va oferi clarificarea necesară. Mai ales că scopul unui audit este servirea și protejarea interesului public, auditorii fiind răspunzători în fața societății în calitate de purtători ai încrederii publice.

5. Abordarea eticii prin prisma dimensiunii idealiste și a celei relativiste

Idealismul și relativismul sunt două curente care prin ideologia pe care o promovează pot oferi o altă abordare a eticii și a procesului de adoptare a deciziei etice. Cadrul teoretic pentru relativism și idealism a fost stabilit de Forsyth (1992)². Vom defini mai întâi cele două noțiuni:

- ✓ *Idealismul* măsoară înclinația unei persoane spre a cauza prejudicii altora. Principiul său se fundamen-

tează pe faptul că a vătăma alte persoane trebuie și poate fi evitat.

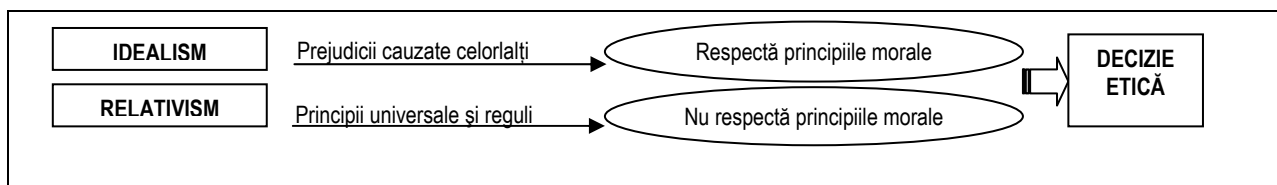
- ✓ *Relativismul* măsoară înclinația spre principii morale universale și spre reguli, respingându-le, dat fiind că moralitatea unei acțiuni este determinată de factorii circumstanțiali, precum și de persoanele implicate.

Idealistii doresc evitarea consecințelor negative și din această optică vor refuza să aleagă răul cel mai mic atât timp cât vor fi persoane care vor suferi. Din contră, pragmatistii, persoane cu un nivel scăzut de idealism, admit că respectarea principiilor morale poate avea rezultate negative. În opinia acestora, prejudicierea unor persoane este chiar necesară în scopul atingerii unui bine de pe urma căruia beneficiază majoritatea indivizilor din cadrul societății.

De cealaltă parte, în centrul filozofiei morale a relativismului se află scepticismul. Persoanele cu un grad scăzut de relativism consideră că moralitatea presupune o acțiune conformă cu principiile morale. Relativistii atașează importanță consecințelor unei acțiuni, respingând codurile morale universale, iar în cazul unui scandal îi vor considera mai puțin vinovați pe cei implicați și le vor acorda circumstanțe atenuante³.

Abordarea adoptării unei decizii etice se face în funcție de idealismul sau relativismul unei persoane. **Figura 4** reflectă diferențele dintre idealism și relativism în contextul adoptării unor decizii etice.

Figura 4. Diferențe între idealism și relativism privind adoptarea unei decizii etice în opinia lui Forsyth (1992)

Sursa: Proiecția autorului

Pe baza nivelului determinat de idealism și relativism (ridicat sau scăzut) pot fi identificate patru categorii de etică. **Tabelul 4** reprezintă interconexiunile dintre cele patru categorii de filozofie etică personală (unui nivel de

idealism ridicat îi corespunde un nivel de relativism scăzut și viceversa).

¹ Popa, Irmiu Emil; Tiron Tudor, Adriana; Span, Georgeta Anuța, 2012. *Raționamentul profesional - factor determinant în creșterea calității misiunilor de asigurare*. Revista „Audit Financiar”, Vol. 10, nr. 2, pp. 34-47

² Forsyth, D., 1992. *Judging the morality of business practices: The influence of personal moral philosophies*. Journal of Business Ethics, Vol. 11, nr. 5-6, pp. 461-470

³ Comunale, Christie L.; Sexton, Thomas R.; Gara, Stephen C., 2006. *Professional ethical crises: A case study of accounting majors*. Managerial Auditing Journal, Vol. 21, nr. 6, pp. 636 - 656

Tabel 4. Corelații dintre categoriile de filozofie etică personală

Idealism - nivel ridicat	↔	Idealism - nivel scăzut
Relativism - nivel ridicat	↔	Relativism - nivel scăzut

Sursa: Proiecția autorului, adaptare după Forsyth (1992)

Studii empirice precum cel al lui Elias (2002)¹ au identificat existența unei legături între filozofia etică personală și nivelul de relativism sau idealism. Acestea au arătat că persoanele au demonstrat o legătură între atașamentul individual pentru principiile morale și raționamentul etic, mai precis persoanele cu un grad ridicat de relativism prezintă toleranță mai mare pentru o conduită contrară eticii comparativ cu o persoană cu un grad ridicat de idealism, care nu va tolera o conduită etică de compromis.

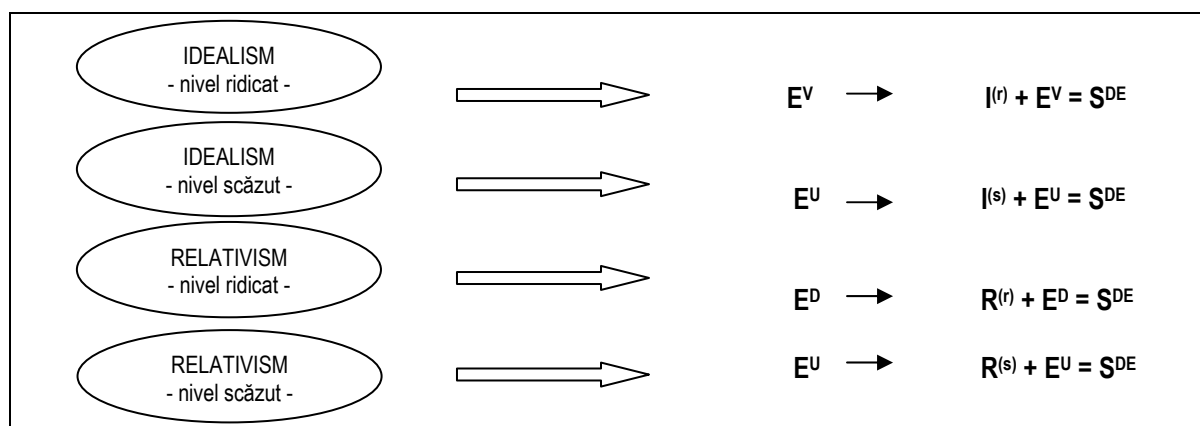
5.1. Model propriu de gestionare a dilemelor etice prin prisma dimensiunii idealiste și a celei relativiste

Diverse studii au căutat să clarifice modul în care teoriile legate de etică, respectiv legate de valorile și principiile individuale se pot aplica dilemelor etice. Cu atât mai

mult cu cât o mare parte a dilemelor iau una dintre formele următoare: adevăr versus loialitate, interes individual versus interes societal, justiție versus compătimire sau proiecții pe termen scurt versus proiecții pe termen lung. Într-adevăr, majoritatea dilemelor etice din audit se încadrează în una din aceste patru categorii.

Întrucât profesia auditorilor este centrată în jurul conflictului etic de a fi remunerată de către client, dar de a conduce un audit în interesul general al publicului, dilemele etice care decurg din aceasta se cer a fi soluționate. Drept urmare, gestionarea dilemelor etice de către auditori trebuie să se realizeze astfel încât să se respecte normele cerute de codul etic care se aplică profesiei. Se dorește evitarea prăbușirii într-un abis al eticii printr-un răspuns neadecvat în fața dilemelor etice.

Figura 5. Tipar pentru soluționarea dilemelor etice

Sursa: Proiecția autorului

Unde: E^V = etica virtuților; E^U = etica utilitaristă; E^D = etica deontologică; $I^{(r)}$ = Idealism (nivel ridicat); $I^{(s)}$ = Idealism (nivel scăzut); $R^{(r)}$ = Relativism (nivel ridicat); $R^{(s)}$ = Relativism (nivel scăzut); S^{DE} = Soluție dilemă etică.

¹ Elias, R., 2002. *Determinants of earnings management ethics among accountants*. Journal of Business Ethics, Vol. 40, pp. 33-45.

În vederea construirii unui model care să permită rezolvarea dilemelor etice, am avut în vedere dimensiunile etice cel mai frecvent citate și aplicate practic, mai precis ne-am sprijinit pe etica deontologică, pe utilitarism și pe etica virtuților. Tiparul propus spre a permite soluționarea dilemelor etice ține cont și de dimensiunile etice idealism și relativism. Astfel, prezentăm în **Figura nr. 5** acest tipar, după care urmează să oferim explicații cu privire la acesta.

Figura nr. 5 ilustrează faptul că în cazul persoanelor pentru care s-a identificat un nivel scăzut de idealism și al celor pentru care s-a identificat un nivel scăzut de relativism se va aplica etica utilitaristă. Aceasta întrucât aceste persoane sunt susceptibile să răspundă mai bine la o viziune prin care acțiunea etică este prezentată ca atare prin corespondențe cu utilitatea maximă care poate fi obținută pentru cea mai mare parte a beneficiarilor de audit.

Pe de o parte, persoanelor pentru care s-a identificat un nivel de idealism ridicat li se va aplica etica virtuților, întrucât sunt susceptibile să răspundă mai bine la o perspectivă conform căreia acțiunea etică este prezentată prin prisma valorilor etice. Pe de altă parte, persoanelor pentru care s-a identificat un nivel de relativism ridicat li se va aplica etica deontologică, dat fiind că, spre a realiza o acțiune etică, acestea vor reacționa la reguli concrete.

I^(r) + E^V = S^{DE}: Soluția dilemei morale este optimă prin aplicarea eticii virtuților.

I^(s) + E^U = S^{DE}: Soluția dilemei morale este optimă prin aplicarea eticii utilitariste.

R^(r) + E^D = S^{DE}: Soluția dilemei morale este optimă prin aplicarea eticii deontologice.

R^(s) + E^U = S^{DE}: Soluția dilemei morale este optimă prin aplicarea eticii utilitariste.

Am determinat soluția etică adecvată în funcție de nivelul identificat de idealism și relativism al filozofiei etice personale a auditorilor. Acest nivel indică moralitatea personală a auditorilor, constituind un semnal bun în ceea ce privește abordarea eticii în activitatea profesională.

6. Concluzii

Etica este elementul care contribuie în mod esențial la menținerea încrederii publicului în abilitatea profesiei de a-i proteja interesele. Importanța eticii este legată de faptul că profesia auditorilor este construită pe un fundament moral.

Adoptarea unei conduite etice echivalează cu o asigurare oferită societății că acțiunile de audit sunt îndeplinite pentru binele comun. Controversele sunt atenuate prin reținerea argumentului că etica aplicată conform cerințelor profesiei neutralizează conflictele fundamentale ale unui audit. În acest context, aplicarea cu rigurozitate a normelor etice ale profesiei conferă credibilitatea necesară pentru recâștigarea unei încrederi puse la încercare în repetate rânduri în ultimii ani.

Acest studiu a subliniat legăturile dintre concepte precum etică, moralitate, respectiv dileme etice în activitatea de audit. Adoptarea deciziei etice poate fi efectuată conform unor proceduri care prevăd mai multe etape determinante, astfel încât auditorul să treacă raționamentul profesional printr-un filtru etic prin aplicarea valorilor morale universale și prin considerarea implicațiilor acțiunii de audit pentru ansamblul societății. Încurajarea conduitei etice vizează înlăturarea compromisurilor care ar discredita profesia.

Dilemele etice apar ca urmare a mai multor factori, fiind în special formate în momentul în care loialitățile auditorilor sunt împărțite fie sub forma unei opozabilități între interesul propriu și interesul public, fie între cel al clientului și interesul public (acest conflict ivindu-se pe marginea problematicei confidențialității). Valorile morale îi conferă auditorului capacitatea și voința de acțiune împotriva propriului interes pentru a răspunde cerințelor eticii. Pe baza raționamentului profesional, auditorul va efectua alegeri înspre rezolvarea dilemelor etice.

Dat fiind că apreciem soluționarea dilemelor etice drept un deziderat al profesiei, am dorit construirea unui model care să faciliteze elucidarea lor. Fundamentarea modelului s-a realizat pe baza dimensiunilor etice idealism și relativism. Astfel, am determinat tipurile de filozofii personale susceptibile să coincidă cu aplicarea în practică a raționamentului profesional etic. Tiparul propus pentru soluționarea dilemelor etice prevede evaluarea sensibilității morale a auditorilor, urmând ca în funcție de aceasta să se determine care categorie etică să fie aplicată, astfel încât acțiunea pentru care se decide să fie etică. Valoarea acestui model se verifică prin aceea că filozofia personală cu privire la moralitate este aplicată în practica de audit.

În final, exprimăm drept propunere în vederea unei cercetări viitoare determinarea nivelului de relativism și idealism al auditorilor, spre a permite cuantificarea acestuia și astfel întregirea modelului de soluționare a dilemelor etice expus în cadrul acestei lucrări.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Armstrong, M.B., Ketz, J.E. and Owsen, D., 2003, *Ethics education in accounting: moving toward ethical motivation and ethical behavior*, Journal of Accounting Education, Vol. 21, pp. 1-16.
- Blackburn, M., & McGhee, P., 2004, *Talking virtue: Professionalism in business and virtue ethics*, Global Virtue Ethics Review, 5(4), 90–122.
- Carreira, Francisco Alegria; Guedes, Maria do Amparo; Aleixo, Maria da Conceição, 2008, *Can we teach ethics and professional deontology? An empirical study regarding the Accounting and Finance degree*, Social Responsibility Journal, Vol. 4, nr. 1/2, pp. 89-103.
- Citron, DB; Taffler, RJ, 2001, *Ethical behaviour in the UK audit profession: The case of the self-fulfilling prophecy under going-concern uncertainties*, Journal of Business Ethics, Vol. 29, nr. 4, pp. 353-363
- Comunale, Christie L.; Sexton, Thomas R.; Gara, Stephen C., 2006, *Professional ethical crises: A case study of accounting majors*, Managerial Auditing Journal, Vol. 21, nr. 6, pp. 636 - 656
- Cranston, Neil; Ehrich, Lisa C.; Kimber, Megan, 2006, *Ethical dilemmas: the "bread and butter" of educational leaders' lives*, Journal of Educational Administration, Vol. 44, nr. 2 pp. 106 - 121
- Davis, M., 1988, *The special role of professionals in business ethics*, Business and Professional Ethics Journal, Vol. 7 (Summer), pp. 51–62.
- Elias, R., 2002, *Determinants of earnings management ethics among accountants*, Journal of Business Ethics, Vol. 40, pp. 33-45.
- Forsyth, D., 1992, *Judging the morality of business practices: The influence of personal moral philosophies*, Journal of Business Ethics, Vol. 11, nr. 5–6, pp. 461–470
- Gordon, Irene M., 2011, *Lessons to be Learnt: An Examination of Canadian and U.S. Financial accounting and Auditing Textbooks for Ethics/ Governance Coverage*, Journal of Business Ethics, Vol. 101, pp. 29–47.
- Gunz, Hugh; Gunz, Sally, 2007, *Hired professional to hired gun: An identity theory approach to understanding the ethical behaviour of professionals in non-professional organization*, Human Relations, 06/2007, Vol. 60, nr. 6, pp. 851-887
- Hooper, Keith, Xu, Gina, 2012, *From legitimacy by character to legitimacy by image: Ethics and accounting practices in New Zealand*, Managerial Auditing Journal, Vol. 27, nr. 8, pp. 754 - 773
- Lamsa, A., 1999, *Organisational Downsizing: An Ethical Versus Managerial Viewpoint*, Leadership and Organisational Development Journal 20(2): 345–53.
- Lutz, Press, 1998, *On ethical theory in auditing*, Managerial Auditing Journal, Vol. 13, nr. 9, pp. 500-508
- Mintz, S.M., 1995, *Virtue ethics and accounting education*, Issues in Accounting Education, Vol. 10, nr. 2, pp. 247-67.
- Ncube, Lisa B.; Wasburn, Mara H., 2006, *Strategic Collaboration for Ethical Leadership: A Mentoring Framework for Business and Organizational Decision Making*, Journal of Leadership & Organizational Studies, Vol. 13, nr. 1, pp.77-92
- Popa, Irimie Emil; Tiron Tudor, Adriana; Span, Georgeta Ancuta, 2012, *Raționamentul profesional - factor determinant în creșterea calității misiunilor de asigurare*, Revista „Audit Financiar”, anul 10, nr. 2, pp. 34-47
- Reiter, Sara, 1997, *The ethics of care and new paradigms for accounting practice*, Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol. 10, nr. 3, pp. 299 - 324
- Thoms, John C, 2008, *Ethical integrity in leadership and organizational moral culture*, Leadership, 2008, Vol. 4, nr. 4, pp. 419-442
- Țurlea, Eugeniu, 2010, *Nevoia de etică în auditul financiar*, Revista „Audit Financiar”, vol. 8, nr. 8, pp. 5-12
- Valentine, Sean; Fleischman, Gary, 2008, *Professional ethical standards, corporate social responsibility, and the perceived role of ethics and social responsibility*, Journal of Business Ethics, Vol. 82, nr. 3
- Directiva 2014/56/UE, disponibilă la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0056&from=EN> (Accesat la data de 02.02.2015)
- Ethics Toolkit. (n.d.), accesat la 12 februarie 2015 de pe Ethics Resource Center: <http://www.ethics.org/>
- IESBA-CAFR, *Codul etic al profesioniștilor contabili*, ediția 2013, accesibil la <http://www.cafr.ro/sectiune.php?id=990>
- Josephson six pillars of character (n.d.), Accesat la 21 septembrie 2011 pe site-ul Institutului Josephson: <http://josephsoninstitute.org/MED/>

Tablouri de bord dinamice on-line în activități de audit

C.S. III dr. Daniel HOMOCIANU,
Dep. de Cercetare, FEAA, Universitatea „Alexandru Ioan
Cuza” din Iași (UAIC), România,
e-mail: dan.homocianu@gmail.com

Prof.univ.dr. Dinu AIRINEI,
Dep. de Contabilitate, Informatică Economică și
Statistică, FEAA, UAIC, România,
e-mail: adinu@uaic.ro

Rezumat

Obținerea de performanțe în activitatea de auditare impune actualmente cerințe numeroase de gestionare în timp real a multiple surse de date și perspective de analiză, respectiv de actualitate, viteză, flexibilitate, portabilitate, putere de sugestie și automatizare a raportării. Lucrarea prezintă cu argumente teoretice și practice avantajele utilizării datelor disponibile on-line în activități de raportare și audit. Noutatea constă și în folosirea de figuri cu exemple îmbogățite prin referințe la scenarii interactive tip „documentație - aplicație emulată” construite de autori, respectiv în descrierea unei tehnici de transformare a datelor on-line în rapoarte on-line complexe, cu comportament dinamic și interactiv specific tehnologiilor suport pentru Business Intelligence. Această tehnică este denumită simbolic în lucrare COL3D și însoțește o propunere de creare a unui registru românesc unic al misiunilor de audit (OL2RAM) pentru instituții care sunt finanțate de la bugetul de stat și/sau din fonduri europene, care să fie disponibil și editabil on-line de către utilizatorii autorizați.

Cuvinte-cheie: formular on-line, dashboard dinamic, raportare dinamică on-line, registrul OL2RAM, tehnica COL3D

Clasificarea JEL: C61, D81, D83, M42

Introducere

Prezenta lucrare pornește de la anumite limite sesizate în practica raportărilor curente și evidențiază o serie de avantaje ale lucrului cu date on-line stocate în timp real, cu posibilitatea de descărcare și utilizare folosind aplicații familiare utilizatorului final. În acest fel sunt eliminate multe diferențe potențiale de format de stocare și afișare a datelor, iar tratarea mecanismelor de raportare ia în calcul elementul dinamic impus de preferințele utilizatorului și cu un profund impact asupra capacității acestuia de a recepționa, înțelege, interpreta și gestiona informații complexe și situații excepționale.

Conceptul de raportare dinamică de care este strâns legat însuși titlul articolului este tratat atât direct, prin tehnica propusă, cât și indirect, prin exemplele interactive care însoțesc figurile, în strânsă legătură cu metode de integrare de elemente de dinamică.

Aplicabilitatea elementelor teoretice și practice descrise în prezenta lucrare în domeniul auditului și raportărilor financiare este deplin justificată, pornind de la nevoia armonizării formatelor variate de date și documente de raportare utilizate, dar și a proceselor de prelucrare care impun standarde adaptate la un anumit specific determinat inclusiv de declarațiile și obiectivele propuse¹.

Tablourile de bord și aplicațiile acestora în audit

Tabloul de bord reprezintă un concept nu tocmai nou pentru utilizatorii de aplicații informatice obișnuite. Mai mult, acest concept este folosit pe larg și în industria constructoare de automobile, unde elementele sale sunt puse în legătură cu diverse componente mecanice și senzori și în felul acesta pot indica o serie de informații cheie, precum: viteza de deplasare, treapta de viteză, turația motorului, consumul instantaneu / mediu, temperatura ambientală / a motorului, nivelul de combustibil rămas în rezervor etc.

Termenul de Business Intelligence, ca set de concepte și metode pentru îmbunătățirea luării deciziilor, respectiv

¹ Djakeli, K., *Mission-Objectives Matrix (MOM) as an Innovative Tool of Marketing Audit*, *Journal of Business*, Vol.3, Issue 1, p.39, 2014, <http://journal.ibsu.edu.ge/index.php/jbm/article/download/609/506>

ca cea parte a sistemelor de asistare a deciziilor orientată către date², apare cu trei ani înainte de cel de Balanced Scorecards – BSC (1992, Robert Kaplan - Harvard Business School & David Norton³). Acesta din urmă aduce cu sine și alte concepte noi, precum acela de indicator cheie al performanței (KPI – Key Performance Indicator).

Considerat drept cadru de măsurare a performanțelor cu rădăcini profunde ale abordării, incluzând chiar și conceptul de origine franceză de tablou de bord pentru măsurarea performanțelor și evoluând către un sistem complet de planificare și management strategic, BSC a adăugat măsurători strategice nefinanciare ale performanței la metricii financiari tradiționali și a contribuit la o viziune mai echilibrată asupra performanței organizaționale.

Metodologia cercetării

Datele aferente câmpurilor din formularul on-line dezvoltat de autori, descris în acest articol și având o sursă de date asociată implicit (Google Forms – Google Sheets), date în baza cărora s-au realizat testele demonstrative pentru finalizarea lucrării și materialelor interactive suport⁴, au fost alese de autori și nu au decît un caracter orientativ-demonstrativ, asemănările cu denumiri de firme și nume de persoane reale nefiind decît o pură întâmplare. Ulterior, acestea au fost prelucrate și mai apoi utilizate de autori în cadrul unei cercetări preponderent aplicative. Cele două acronime alese pentru registrul on-line, respectiv pentru tehnica de raportare propusă au implicat anumite demersuri de natură exploratorie, cu tatonări consecutive și incrementare, finalizate cu alegeri propriu-zise care au luat în calcul chiar și puterea de sugestie a cuvintelor la care se reduc acronimele obținute (OL2RAM și COL3D).

Raportarea în timp real plecând de la formulare on-line

Dacă rapoartele tradiționale sunt fotografiile ale informațiilor într-un moment anume și generează multe

² <http://dssresources.com/history/dsshistory.html>

³ <http://balancedscorecard.org/Resources/About-the-Balanced-Scorecard>

⁴ Tutoriale interactive dezvoltate de autori: <http://sites.google.com/site/supp4af2015/download>

alte întrebări și prea puține răspunsuri, rapoartele dinamice construite pe surse de date on-line conectate la aplicații web sunt cu un pas înainte din două motive simple legate pe de o parte de interfața dinamică¹ folosită pentru prezentarea acestora și, pe de altă parte, de dinamica datelor construite și actualizate aproape în timp real. În unele opinii², rapoartele tradiționale pur și simplu dispar în momentul în care se pune informație on-line în timp real la dispoziția tuturor.

Fără pretenția de a fi finalizat / complet, formularul on-line descris în acest articol (OL2RAM) a fost conceput în concordanță cu teoria³ și practicile⁴ naționale în vigoare⁵ și publicat on-line la adresele: https://docs.google.com/forms/d/1qTzYRzq0FXaP-0kkHMNXdz59f5C-boqUS2sTg5fF_Bc/viewform (adresa URL⁶ completă) și <http://goo.gl/forms/e2jlr6bZA> (adresa URL scurtă).

Acest formular (Figura 1) are în corespondent o sursă de date on-line asociată implicit și care colectează răspunsurile în timp real, găzduind în același timp codul sursă Google Apps Script responsabil pentru partea de generare a tabloului de bord dinamic on-line asociat ultimei forme a datelor și capabil să trimită notificări (e-mail) în concordanță cu anumite excepții de gestionat (un anumit volum al înregistrărilor pe anumite categorii, anumite valori prag pentru indicatorii cantitativi, anumite limite de timp etc.).

Foile de calcul tabelar on-line ca suport al tablourilor de bord dinamice

La origini, programul de calcul tabelar asemănător cu Microsoft Excel, Google Spreadsheets / Sheets,

accesibil on-line prin serviciul Google Docs (transformat din 2012 în Google Drive⁷) a devenit mai mult decât o aplicație web utilizată pentru prelucrări automate de date introduse în tabele, oferind suport pentru conectivitate cu formulare on-line (Figura 2) și aplicații / module de aplicații web cu scopuri dintre cele mai diverse. Întocmai ca Excel, Google Sheets a căpătat și alte utilizări precum generarea de reprezentări grafice avansate, formatare condiționate și georeferențieri, validări, tabele și grafice pivot, precum și rezolvare automată de probleme de optimizare (solver).

Una dintre funcționalitățile mult apreciate de autorii acestei lucrări ține și de ușurința de utilizare în tandem cu Google Sheets a Google Apps Script⁸ (GAS) ca limbaj de scripting in cloud bazat pe Java Script și care asigură modalități simple de a automatiza sarcini între produse Google și servicii terțe și de a construi aplicații web. Testat ulterior Visual Basic for Applications (limbajul de macro-uri din Microsoft Office) GAS a impresionat prin multe facilități utile în prelucrări, raportări și analize:

1. posibilitățile de validare și prelucrare a datelor de intrare de diferite tipuri;
2. generarea unei amprente temporale unice (la nivel de milisecundă) la momentul submiterii;
3. posibilitatea construirii rapide de grafice și reprezentări dinamice (demonstrată interactiv⁹);
4. posibilitatea transmiterii rapide de mesaje e-mail de notificare excepții / feed-back după completare;
5. accesul la opțiuni de georeferențiere¹⁰ a datelor;
6. posibilitatea exportului în format foaie de calcul Excel cu toate avantajele¹¹ care derivă de aici.

¹ <http://php.net/manual/en/history.php.php>

² Rasmussen, N., H., Goldy, P., S., Solli, P., O., *Financial Business Intelligence - Trends, Technology, Software Selection and Implementation*, John Wiley and Sons, Inc., New York, 2002, p.98-99

³ Mitac, M, C, *Tipologia auditului intern*, Revista Economia, nr.1/2007, <http://www.management.ase.ro/reveconomia/2007-1/8.pdf>

⁴ <http://www.uad.ro/storage/Dataiterns/Audit1.pdf>

⁵ <http://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Macarie-Audit-public-intern-ro.pdf>

⁶ <http://docs.oracle.com/javase/tutorial/networking/urls/definition.html>

⁷ <http://improvcomm.blogspot.ro/2012/09/google-docs-devine-google-drive.html>

⁸ <http://www.google.com/script/start/>

⁹ Tutorial interactiv: <https://sites.google.com/site/supp4af/2015/download/af1-2015-3editare%20script%20creare%20dashboard%20si%20integrare%20in%20G%20sites.pdf?attr=directs=0&d=1>

¹⁰ <http://gis.stackexchange.com/questions/102839/how-to-geocode-a-google-spreadsheet>

¹¹ Homocianu, D., Airinei, D., *Business Intelligence facilities with applications in audit and financial reporting*, Revista „Audit Financiar” nr. 9/2014, p.21

Figura 1. Exemplu de formular on-line de preluare de date privind misiunile de audit, creat de autori¹

OL2RAM (On-Line Romanian Register of Audit Missions)

Auditee's name*

* Required

Auditor's name*

Auditor's registration number*

Auditor's type*

- person
 firm

Mission's registration Id*

(a Number on a Date separated by -)

Mission's location*

(city)

Mission's start date*

Month ▼ Day ▼ 2015 ▼

Mission's duration*

(number of calendaristic days)

Mission type*

- system audit
 performance audit
 regularity audit

Techniques used

- verification
 physical observation
 decomposition analysis

Observations and recommendations

Sursa: Proiecție proprie

¹ Tutorial interactiv: <https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-1creare%20formular%20G%20forms.pdf?attredirects=0&d=1>

Figura 2. Foai de calcul asociată formularului on-line de preluare de date privind misiunile de audit

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Eko8Lb3gxFKktE9eKFUgj2_8EgLy4e-2pmluUU9IsUY/edit#gid=1469099175

OL2RAM (Responses) ☆

File Edit View Insert Format Data Tools Form Add-ons Help All changes saved in Drive

Tools Form Add-ons

- Create a form
- Script gallery...
- Script editor..

Univ.UAIC Iasi 10-15.07.2014 Florescu Andrei

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	
1	Marcaj de t	Auditee's name	Auditor's name	Auditor's reg	Auditor's type	Mission's registration Id	Mission's loc	Mission's start	Mission's dur	Mission type	Techn	Observations	Auditee-MisRegId-Auditor
2	03.02.2015	Univ.UAIC Iasi	Florescu Andrei	2189	person	10-15.07.2014	Iasi	01.08.2014	31	regularity au	verific	ok	Univ.UAIC Iasi 10-15.07.2014 Fic
3	03.02.2015	Univ.UAIC Iasi	Rachitas George	5904	person	150-15.10.2015	Iasi	03.11.2014	28	regularity au	verific	ok	Univ.UAIC Iasi 150-15.10.2015 R
4	03.02.2015	Univ.Petre A Iasi	Rachitas George	5904	person	210-15.02.2014	Iasi	03.03.2014	19	performance	verific	ok	Univ.Petre A Iasi 210-15.02.2014
5	04.02.2015	Univ.Petre A Iasi	AuditExpert S.R.L	19234	firm	31-11.07.2014	Iasi	02.12.2014	15	performance	verific	-	Univ.Petre A Iasi 31-11.07.2014,
6	04.02.2015	Univ.de St. Bacau	Tamas Adrian Ilie	9578	person	310-3.11.2014	Bacau	03.11.2014	10	regularity au	verific	-	Univ.de St. Bacau 310-3.11.2014
7	04.02.2015	Univ.Danub. Const	ContAuditExp S.R.L	256465	firm	43-12.03.2014	Constanta	01.04.2014	20	regularity au	verific	-	Univ.Danub. Constanta 43-12.03.
8	04.02.2015	Casa de Pensii B	AuditExpert S.R.L	19234	firm	3453-12.05.2014	Bacau	02.06.2014	25	regularity au	verific	ok	Casa de Pensii Bacau 3453-12.C
9	05.02.2015	Casa de Pensii Ia	ContAuditExp S.R.L	256465	firm	345-30.05.2014	Iasi	02.06.2014	15	regularity au	verific	no obs.	Casa de pensii Iasi 345-30.05.20

ol2ram

File Edit View Run Publish Resources Help

Resources Help

Current project's triggers

All your triggers

Code.gs

```

1 function onFormSubmit(e)
2 {var auditee = e.values[1]; //auditatul = prima valoare completata in formular
3 var missregid = e.values[5]; //nr.misiunii = a 5-a val. din formular
4 var auditor = e.values[2]; //auditorul = a 2-a val. din formular
5 var sa = SpreadsheetApp.openById("1Eko8Lb3gxFKktE9eKFUgj2_8EgLy4e-2pmluUU9IsUY");
6 var s = sa.getSheetByName("Form Responses 1");
7 var alldata = s.getDataRange().getValues();
8 var ca = alldata[1]; //ca este primul raspuns / prima linie sub capul de tabel
9 var r = alldata.slice(2); //r = urmatoarele raspunsuri din foaia de calcul
10 var lcn = ca.length - 1; //lcn este nr. ultimei coloane
11 var ll = r.length + 1; //ll este nr. ultimei linii (fara capul de tabel)
12 var cell = s.getRange('a1'); //zona de referinta pt.inserarea in celula-mai jos
13 cell.offset(ll, lcn).setValue(auditee + " " + missregid + " " + auditor);
14 }
    
```

Current project's triggers

Run	Events
onFormSubmit	From spreadsheet On form submit

<http://goo.gl/forms/e2jlr6bZA>

OL2RAM (On-Line Romanian Register of Audit Missions)

* Required

Auditee's name *

Auditor's name *

Sursa: Proiecție proprie

Experiența de peste douăzeci de ani a utilizatorilor obișnuiți cu produsele asemănătoare de la Microsoft (Office Excel / Works Spreadsheet) și ușurința de folosire a acestora, inclusiv ca instrumente tip interfață de afișare pentru date din baze și depozite de date a fost un alt motiv solid pentru a ne orienta către Google Sheets.

Mai mult, posibilitățile imense ale registrelor Google Sheets care pot încorpora declanșatoare activate de o serie de evenimente corespunzătoare, cu asociere de restricții și/sau operații în alte asemenea registre, transformă acest produs informatic on-line și într-un adevărat emulator de baze de date relaționale.

Ca atare, au existat o multitudine de motivații în a alege acest produs similar cu Excel ca instrument de raportare în timp real cu specific de Business Intelligence, dincolo de recomandările din literatura și de practica de specialitate¹.

Raportări dinamice îmbogățite cu tehnica COL3D

Facilitățile de generare de componente analitice combinate cu facilitățile de generare de tablouri de bord și tabele de scoruri cu alerte, formătări dinamice și georeferențieri sunt implementate cu tehnologii actuale în tot mai multe aplicații cu surse de date on-line, deși nativ ele au fost specifice aplicațiilor cu suport pentru Business Intelligence.

Am avut în vedere și o anumită tehnică, pentru care denumirea aleasă a fost COL3D (Converting On-Line Data to Dynamic Dashboards). Aceasta se fundamentează pe specificul arhitecturilor actuale de aplicații on-line și de cloud-computing, pe utilizarea datelor on-line de către utilizatori autorizați, respectiv pe posibilitatea adăugării unor componente dinamice de tipul macro-urilor, add-on-urilor și script-urilor declanșate de evenimente de timp sau de evenimente la nivelul formularului și sursei de date care le găzduiește. Efectele sunt dintre cele mai diverse: mesaje cu alerte și reprezentări ad-hoc specifice mediilor de raportare de tip Business Intelligence, notificări privind anumite excepții în evoluția unui anumit indicator etc.

¹ <http://olap.com/how-to-automate-reports-and-perform-analytics-in-excel/>

Folosind această tehnică se poate ajunge la reprezentări dinamice interactive și foarte sugestive într-un număr minim de pași de urmat. Denumirea la care se reduce acronimul poate trimite cu gândul și la apelarea la trei dimensiuni, dacă se are în vedere pronunțarea sa în limba engleză. Cele trei dimensiuni concrete la care ne-am referit în acest context se pot identifica și prin asocierea cu cele trei componente integrate în aceeași pagină web: formularul on-line cu un colector de date asociat sub formă de foaie de calcul on-line și tabloul de bord dinamic și interactiv construit în baza ultimei forme a datelor din colector.

Cât privește acronimul ales pentru formularul on-line (OL2RAM), acesta poate trimite cu gândul la „totul în memoria RAM” (prin asociere cu pronunția în limba engleză), sugerând o invitație și/sau un anumit deziderat de a face demersurile necesare pentru a avea toate informațiile disponibile cât se poate de repede și de oriunde.

Plecând de la câteva motivații simple² și de la documentația³ și exemplele⁴ Google, în prima etapă a fost editată secvența de cod (inițial liniile 1-50) aferentă generării tabloului de bord dinamic (Figura 3), inclusiv comentariile introduse prin „/” și conținând explicații clare a ceea ce se realizează cu fiecare linie de program.

După publicarea acesteia ca aplicație web disponibilă on-line (URL asociat – Figurile 3, 4), a fost adăugată funcția onFormSubmit (Figura 2). Deși nepublicată, aceasta din urmă se execută la finalul fiecărei utilizări a formularului (submit) prin asocierea cu evenimentul “On form submit” al foii de calcul aferente formularului și are ca scop generarea valorii unui câmp derivat folosit în reprezentări grafice (Figurile 4, 6).

Pentru a pune în valoare facilitățile oferite atât de formularul on-line cu colector de date asociat (foaie de calcul), cât și de tabloul de bord construit la fiecare accesare a adresei URL aferente și în funcție de ultima formă a datelor, va fi nevoie să le aducem într-o locație/componentă care să le găzduiască/afișeze simultan. Pentru aceasta, va fi nevoie în primul rând de captarea codului sursă (HTML) al formularului on-line OL2RAM (Figura 5), care urmează a fi încorporat în pagina web.

² <https://www.youtube.com/watch?v=nKlu9yen5nc>

³ <http://www.google.com/script/start/>

⁴ https://developers.google.com/apps-script/articles/charts_dashboard

Figura 3. Codul sursă GAS responsabil de generarea tabloului de bord dinamic

The screenshot shows the Google Apps Script editor interface. The main window displays the source code for a function named `doGet()`. The code is written in JavaScript and uses the `Charts` and `UiApp` libraries. It performs the following steps:

- Opens a spreadsheet and gets a specific sheet.
- Retrieves data from a range and slices it.
- Defines several filters: `auditeeFilter` (text filter for 'Auditee's name'), `auditorFilter` (text filter for 'Auditor's name'), `locFilter` (text filter for 'Mission's location'), `typeFilter` (category filter for 'Auditor's type'), and `durFilter` (number range filter for 'Mission's duration').
- Creates a bar chart (`barChart`) with dimensions 300x600, displaying data from column 7 (duration) and column 11 (auditee name).
- Creates a table chart (`tableChart`) with dimensions 400x600.
- Builds a dashboard panel (`dashboard`) containing the table chart and the bar chart.
- Adds four horizontal panels to the dashboard, each containing a filter: `typeFilter`, `locFilter`, `auditorFilter`, and `auditeeFilter`.
- Adds the dashboard to the `uiApp` and returns it.

The 'Publish' menu is open, and the 'Deploy as web app' option is selected. The 'Deploy as web app' dialog is also open, showing the current web app URL: `https://script.google.com/macros/s/AKfycbzZOCKX4uz9cvFPWj8fhhFvgTV4ZkT3vWYqaOiXjIOM2BLn8/exec`.

```

15 function doGet() { //mai jos, se deschide registrul cu identificatorul de 44 caractere
16   var sa = SpreadsheetApp.openById("1Eko8Lb3gxFKktE9eKFUgj2_8Egly4e-2pmluUU91sUY");
17   var s = sa.getSheetByName("Form Responses 1"); //se preia foaia cu numele specificat
18   var alldata = s.getDataRange().getValues(); //toate datele din foaia de calcul
19   var ca = alldata[1]; //ca este primul raspuns / prima linie sub capul de tabel
20   var r = alldata.slice(2); //r reprezinta urmatoarele raspunsuri din foaia de calcul
21   var ll = r.length + 2; // ll este nr. ultimei linii (inclusiv capul de tabel)
22   var data = sa.getActiveSheet().getRange("B1:M" + ll); //definim sursa tabloului de bord
23   var auditeeFilter = Charts.newStringFilter() //definim un filtru-text dupa Nume Auditat
24     .setFilterColumnLabel("Auditee's name")
25     .build();
26   var auditorFilter = Charts.newStringFilter() //definim un filtru-text dupa Nume Auditor
27     .setFilterColumnLabel("Auditor's name")
28     .build();
29   var locFilter = Charts.newStringFilter() //definim un filtru-text dupa Locatia Misiunii
30     .setFilterColumnLabel("Mission's location")
31     .build();
32   var typeFilter = Charts.newCategoryFilter() //definim un filtru-lista dupa Tip Auditor
33     .setFilterColumnLabel("Auditor's type")
34     .build();
35   var durFilter = Charts.newNumberRangeFilter() //definim un filtru-bara derulare (Durata)
36     .setFilterColumnLabel("Mission's duration")
37     .build();
38   var barChart = Charts.newBarChart() //definim un grafic histograma..
39     .setDimensions(300, 600)
40     .setDataViewDefinition(Charts.newDataViewDefinition() //construit din col.7 (Durata)
41       .setColumns([11, 7])) //..si col.11 (Auditat-Misiune-Auditor)
42     .build();
43   var tableChart = Charts.newTableChart() //definim un tabel asociat setului "data"
44     .setDimensions(400, 600)
45     .build();
46   var dashboard = Charts.newDashboardPanel() //definim tabloul de bord asociat setului..
47     .setDataTable(data) //.. de date "data" cu componentele de mai jos (cauza->efect)
48     .bind([auditeeFilter, auditorFilter, locFilter, typeFilter, durFilter], [barChart, tableChart])
49     .build();
50   var uiApp = UiApp.createApplication(); //definim o aplicatie noua cu mai multe panouri
51   dashboard.add(uiApp.createVerticalPanel() //adaugam in tablou un panou vertical-4 comp.
52     .add(uiApp.createHorizontalPanel() //definim un nou panou orizontal-comp.1
53       .add(typeFilter).add(locFilter))
54     .add(uiApp.createHorizontalPanel() //definim un nou panou orizontal-comp.2
55       .add(auditorFilter).add(auditeeFilter)
56       .setSpacing(5))
57     .add(uiApp.createHorizontalPanel() //definim un nou panou orizontal-comp.3
58       .add(durFilter))
59     .add(uiApp.createHorizontalPanel() //definim un nou panou orizontal-comp.4
60       .add(barChart).add(tableChart)
61       .setSpacing(5)));
62   uiApp.add(dashboard); //adaugam tabloul de bord la aplicatia definita anterior
63   return uiApp; //functia intoarce ca rezultat aplicatia
64 };

```

This project is published

Sursa: Proiecție proprie

Figura 4. Integrarea componentelor on-line la nivelul unei pagini web create de autori¹

ol2ram form&dashboard
 PAGINA DE PORNIRE
FORM&DASHBOARD
 SITEMAP

OL2RAM - INPUT NEW RECORDS

OL2RAM (On-Line Romanian Register of Audit Missions)

* Required
 Auditee's name *

EMBED GADGET:

```
<iframe
src="https://docs.google.com/forms
/d/1qTzYRzq0FXaP-
0kkHMNXdz59f5C-
boqUS2sTg5fF_Bc/viewform?
embedded=true" width="500"
height="300" frameborder="0"
marginheight="0"
marginwidth="0">Loading...
</iframe>
```

GOOGLE APPS SCRIPT:

```
https://script.google.com
/macros/s/AKfycbzzZO
CkX4hz9cvFPJwj8fhh_
FvgTVdZkT3vWYqaOi
XjiOm2BLn3/exec
```

DASHBOARD (F5 TO REFRESH)

Auditor's type Mission's location

Auditor's name Auditee's name

Mission's duration

Auditee's name	Auditor's name	Auditor's registration number	Auditor's type	Mission's registration Id
Univ.UAIC Iasi	Rachitas George	5904	person	150-15.10.20
Univ.Petre A Iasi	Rachitas George	5904	person	210-15.02.20
Univ.Petre A Iasi	AuditExpert S.R.L.	19234	firm	31-11.07.20
Univ.de St. Bacau	Tamas Adrian Ilie	9578	person	310-3.11.201
Univ.Danub. Constanta	ContAuditExp S.R.L.	258465	firm	43-12.03.20

Sursa: Proiecție proprie

Figura 5. Copierea codului sursă HTML al formularului on-line de încorporat

File Edit View Insert Responses (8) Tools Add-ons Help

Embed form

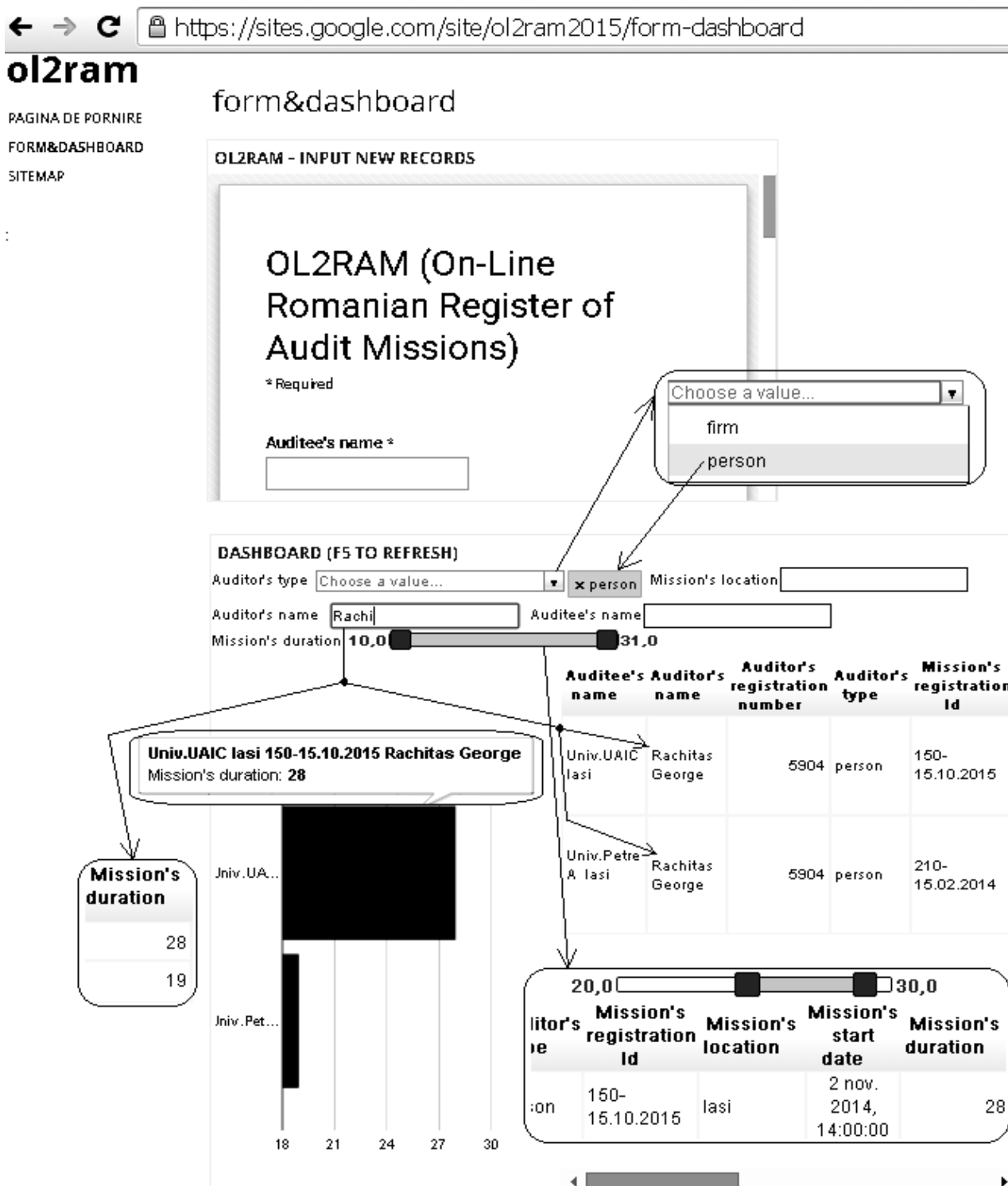
Paste HTML to embed in website

```
<iframe src="https://docs.google.com/forms/d/1qTzYRzq0FXaP-0kkHMNXdz59f5C-boqUS2sTg5fF_Bc/viewform?embedded=true" width="500" height="300" frameborder="0" marginheight="0" marginwidth="0">Loading...</iframe>
```

Sursa: Proiecție proprie

¹ <https://sites.google.com/site/ol2ram2015/form-dashboard>

Figura 6. Comportamentul dinamic al componentei tablou de bord on-line creată de autori

Sursa: Proiecție proprie

În reprezentările grafice de mai sus (Figurile 4, 6) sunt evidențiate posibilitățile de integrare a componentelor create anterior la nivelul unei singure pagini web. Este vorba despre formularul proiectat de autorii¹ lucrării și având un comportament automat la submitere (definit în foaia de calcul asociată) și despre aplicația on-line de generare a tabloului de bord, plecând de la cea mai recentă formă a datelor.

Concluzii

Dincolo de exemple de lucru concrete cu aplicații software on-line gratuite, disponibile unei game mari de utilizatori și care oferă facilități avansate de interogare și de reprezentare a datelor în timp real, similare celor furnizate de instrumentele suport pentru Business Intelligence, lucrarea oferă și o descriere teoretică necesară pentru înțelegerea unei tehnici rapide de generare de rapoarte dinamice sub formă de tablouri de bord cu suport pentru interogări și reprezentări grafice dinamice.

Prin utilizarea scenariilor interactive dezvoltate de autori în formatul de document portabil (.pdf²), accesibil indiferent de platforma de lucru (Linux, Android, Windows, MacOS etc.), către care se fac trimiteri pe parcursul lucrării, aceștia încearcă, pe de o parte, să îmbogățească descrierea tehnicii de reprezentare COL3D prezentată în acest articol și, pe de altă parte, încearcă să ajute la reducerea numărului de pași necesari pentru implementarea efectivă a unui exemplu asemănător.

În ansamblu, lucrarea reușește să redea particularități de dorit privind transparența, disponibilitatea, flexibilitatea și viteza de raportare a datelor, ca elemente cheie pentru performanță în audit și raportări financiare.

Recunoaștere

Această lucrare a fost finanțată de Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași (UAIC), în cadrul grantului de cercetare GI-2014-17 - competiția "Granturi pentru tineri cercetători la UAIC" și, de asemenea, de către Departamentul de Cercetare al Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor (FEAA), UAIC.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Djakeli, K., *Mission-Objectives Matrix (MOM) as an Innovative Tool of Marketing Audit*, Journal of Business, Vol.3, Issue 1, p.39, 2014, <http://journal.ibsu.edu.ge/index.php/jbm/article/download/609/506>

Homocianu, D., Airinei, D., *Business Intelligence facilities with applications in audit and financial reporting*, Revista „Audit Financiar” nr. 9/2014, p.21

Mitac, M, C, *Tipologia auditului intern*, Revista Economia, nr.1/2007, <http://www.management.ase.ro/reveconomia/2007-1/8.pdf>

Rasmussen, N., H., Goldy, P., S., Solli, P., O., *Financial Business Intelligence - Trends, Technology, Software Selection and Implementation*, John Wiley and Sons, Inc., New York, 2002, p.98-99

<http://balancedscorecard.org/Resources/About-the-Balanced-Scorecard>

<http://docs.oracle.com/javase/tutorial/networking/urls/definition.html>

<http://dssresources.com/history/dsshhistory.html>

<http://gis.stackexchange.com/questions/102839/how-to-geocode-a-google-spreadsheet>

<http://improvcomm.blogspot.ro/2012/09/google-docs-devine-google-drive.html>

<http://olap.com/how-to-automate-reports-and-perform-analytics-in-excel/>

<http://php.net/manual/en/history.php.php>

<http://sites.google.com/site/supp4af2015/download>

<http://www.adobe.com/ro/products/acrobat/adobepdf.html>

<http://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Macarie-Audit-public-intern-ro.pdf>

<http://www.google.com/script/start/>

<http://www.google.com/script/start/>

<http://www.uad.ro/storage/Dataitems/Audit1.pdf>

https://developers.google.com/apps-script/articles/charts_dashboard

<https://sites.google.com/site/ol2ram2015/form-dashboard>

<https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-1creare%20formular%20G%20forms.pdf?attredirects=0&d=1>

<https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-2finalizare%20form%20si%20integrare%20in%20G%20sites.pdf?attredirects=0&d=1>

<https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-3editare%20script%20creare%20dashboard%20si%20integrare%20in%20G%20sites.pdf?attredirects=0&d=1>

<https://www.youtube.com/watch?v=nKlu9yen5nc>

¹ Tutorial interactiv: <https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-2finalizare%20form%20si%20integrare%20in%20G%20sites.pdf?attredirects=0&d=1>

² <http://www.adobe.com/ro/products/acrobat/adobepdf.html>

Dimensiuni ale diferențelor între standardele contabile locale și IFRS și potențialii factori determinanți - cazul economiilor emergente, cu accent pe România

---

Drd. Oana BENDOVSCI,
Academia de Studii Economice București, România,
e-mail: oana_bendovschi@yahoo.com

Rezumat

Unul din obiectivele articolului constă în prezentarea unor diferențe identificate între tratamentul bazat pe standardele contabile locale aplicate în diferite țări emergente și cel bazat pe IFRS, cu accent pe România. De asemenea, lucrarea pune în lumină unele diferențe existente între standardele contabile locale românești și IFRS, sub forma absenței și a divergenței, pe baza reglementărilor prevăzute de OMFP 1802/2014, publicat în decembrie 2014, și analizează stadiul potențialilor factori determinanți ai diferențelor, pornind de la ipotezele prezentate de Ding Y. în lucrarea publicată. Articolul poate fi considerat o completare și o actualizare adusă la lucrarea menționată anterior, unde este precizat că numărul de țări relativ scăzut utilizat ca eșantion în analiză poate constitui o limitare a cercetării¹. Totodată, ideile prezentate în acest articol consolidează concluziile cercetării menționate anterior, fiind conforme cu rezultatele acesteia. În plus, din câte știm, acesta este unul dintre primele articole care analizează neconcordanțele între standardele contabile locale românești și IFRS pe baza OMFP 1802/2014 publicat recent.

Cuvinte-cheie: IFRS, emergent, absență, divergență

Clasificare JEL: M41

---

¹ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, disponibil on-line pe <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.26

Introducere

Globalizarea piețelor a crescut nivelul de interes al jucătorilor de pe piețele economiilor emergente, în materie de convergență și armonizare a standardelor contabile. Totuși, în multe astfel de țări încă sunt necesare schimbări semnificative pentru a putea obține uniformitate în prezentare, indiferent de standardele aplicate, locale sau IFRS. Diferențele sunt, în principal, legate de diversitatea utilizatorilor situațiilor financiare (publici sau interni), întrucât este necesar ca aspectele prezentate să fie adaptate specificului cererilor și nevoilor diverșilor utilizatori.

Acest articol are în vedere identificarea tratamentelor specifice care diferențiază standardele contabile locale de IFRS și, totodată, corelarea acestor neconcordanțe cu potențialii factori determinanți.

Metodologia cercetării

Ideile prezentate în acest articol se bazează pe rezultatele unor studii efectuate pentru compararea standardelor contabile locale cu IFRS, centralizate și analizate prin prisma raționamentului profesional al autorului. Pentru analiza cazului României în materie de potențiali factori determinanți ai diferențelor a fost utilizată părerea specialiștilor asupra diverselor arii conexe, exprimate în publicații recente. De asemenea, analiza diferențelor între standardele contabile locale și IFRS a fost efectuată prin revizuirea, ca punct de pornire, a situațiilor financiare aparținând unor companii care raportează atât statutar, cât și în conformitate cu IFRS, iar apoi prin examinarea reglementărilor prevăzute de OMFP 1802/2014 privind anumite arii specifice, în vederea comparării acestora cu tratamentul conform cu IFRS.

Diferențe existente între standardele contabile locale și IFRS în țările emergente

Diverse studii și cercetări au fost efectuate pentru a determina diferențele existente între standardele contabile locale (naționale) ale economiilor emergente și IFRS. Analizând unele țări emergente, au fost identificate o serie de astfel de neconcordanțe. În Brazilia, în conformitate cu standardele locale, metoda de consolidare care trebuie

folosită de asocierile în participație este metoda proporțională, în timp ce conform IFRS se poate aplica fie metoda proporțională, fie metoda punerii în echivalență¹. Costul istoric este un concept mai des folosit în China², în comparație cu cel de valoare justă. Reglementările locale din Mexic permit utilizarea metodei *Last-In First-Out* pentru gestiunea stocurilor, în timp ce aceasta metodă nu este permisă sub incidența prevederilor IFRS³. Reglementările contabile locale din Cehia nu prevăd niciun tratament specific privind activele deținute în vederea vânzării, ci acestea sunt considerate active necurente obișnuite⁴. Aplicarea unei rate de actualizare pentru determinarea veniturilor viitoare, în cazul încasărilor amânate ale creanțelor, nu este permisă în Rusia, în timp ce conform IFRS valoarea veniturilor viitoare este calculată utilizând o astfel de rată⁵.

Un studiu complex pe această temă îl reprezintă "GAAP 2001: A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Accounting Standards", la care au contribuit importante firme de audit, precum Andersen, BDO, Deloitte Touche Tohmatsu, Ernst & Young, Grant Thornton, KPMG și PricewaterhouseCoopers. În cadrul acestui studiu, diferențele între reglementările locale și IFRS au fost evaluate pentru o serie de țări, iar neconcordanțele identificate au fost grupate în următoarele patru categorii⁶:

- ¹ PKF – *Brazilian GAAP vs IFRS Overview*, disponibil on-line pe <http://www.pkf.com/media/909955/brazilian%20ifrs.pdf>, p.4
- ² S.J. GRAND Financial and Tax Advisory, *Chinese Accounting standards: An introduction to CAS V IFRS*", disponibil on-line pe <http://www.sjgrand.cn/chinese-accounting-standards-introduction-cas-v-ifrs>, 2011.
- ³ PWC, *IFRS, US GAAP and Mexican FRS: similarities and differences*, disponibil on-line pe <http://www.pwc.com/mx/es/servicios-ifrs/archivo/2012-01-IFRS-US-GAAP-Mexican-FRS.pdf>, 2009, p.22
- ⁴ EY, *Overview of Differences between International Financial Reporting Standards and Czech Accounting Legislation 2013*, disponibil on-line pe [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/FAAS_brochure_ENG/\\$FILE/EY%20-%20FAAS%20Brochure%2010_2013%20EN%202.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/FAAS_brochure_ENG/$FILE/EY%20-%20FAAS%20Brochure%2010_2013%20EN%202.pdf), 2013, p.30.
- ⁵ EY, *IFRS, US GAAP and RAP Comparison and basics*, disponibil on-line pe [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng/\\$FILE/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng/$FILE/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng.pdf), 2014, p.33.
- ⁶ Nobes C.W, *GAAP 2001 – A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Account Standards*, disponibil on-line pe <http://www.iasplus.com/en/binary/resource/gaap2001.pdf>, 2001

1. Contabilitatea poate fi diferită de cerințele reglementărilor IAS din cauza absenței unor reguli specifice privind recunoașterea și măsurarea;
2. Nu există reguli specifice care să solicite prezentarea;
3. Există neconcordanțe între regulile naționale și IAS care ar putea determina existența unor diferențe la nivelul mai multor entități, pe anumite arii; și
4. În anumite entități, aceste alte probleme ar putea conduce la neconcordanțe față de IAS.

Dimensiuni ale diferențelor (absență și divergență) și potențiali factori determinanți

În cadrul unui studiu efectuat de Ding Y. et. al. în 2006, autorii folosesc rezultatele cercetării menționate anterior prin gruparea acestora în două dimensiuni ale diferențelor: absență și divergență. Rezultatele aferente primelor două grupe de mai sus sunt considerate ca aparținând dimensiunii *absență*, în timp ce celelalte două grupe sunt incluse în dimensiunea *divergență*.

Autorii prezintă, totodată, o serie de potențiali factori determinanți ai diferențelor dintre standardele contabile locale și cele internaționale. Printre factorii care pot fi corelați cu *absență* și *divergență* sunt incluși: originea juridică, concentrarea acționariatului, dezvoltarea economică, importanța profesiei contabile și importanța pieței de capital.

În ceea ce privește originea juridică, potrivit autorilor, este de așteptat ca standardele contabile să fie mai dezvoltate în țările bazate pe dreptul comun decât în cele bazate pe dreptul civil, prin urmare, indicatorul privind absența este de așteptat să fie mai mic în țările bazate pe dreptul comun¹. Argumentarea este efectuată prin faptul că, prin corelarea utilizării situațiilor financiare cu finanțarea activității, importanți utilizatori ai situațiilor financiare în țările de drept comun ar fi acționarii publici care pot solicita diverse informații, în timp ce în țările bazate pe cod civil, principala sursă de finanțare pare a

¹ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, disponibil on-line pe <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.10

fi formată din angajați, bănci și Guvern, deci în majoritate jucători interni, care pot obține informația direct de la management. Totodată, poate fi observată o corelație negativă între țările de drept comun și gradul de divergență, argumentată prin faptul că transparența asigurată pentru acționariatul public satisface, de cele mai multe ori, și așteptările deținute de cea mai mare parte a celorlalți utilizatori ai situațiilor financiare.

În ceea ce privește structura acționariatului, conform ipotezei prezentate, cu cât această structură este mai extinsă și mai variată cu atât este mai mare cererea pentru calitate și complexitate a raportării². Altfel spus, un acționariat concentrat poate fi asociat unui grad ridicat al *absenței*. Referitor la nivelul de *divergență*, autorii explică faptul că o astfel de corelație este deschisă la interpretări și, prin urmare, nu este definit niciun semn al corelației ca fiind general predictibil³.

Dezvoltarea economică este corelată negativ cu nivelul de absență. Acest lucru este justificat prin faptul că, în timp ce o economie dezvoltată necesită un set complex de standarde care să acopere un număr ridicat de tipuri de tranzacții, o economie mai puțin dezvoltată ar avea nevoie doar de o parte din astfel de standarde, corelată cu un număr de tipuri de tranzacții mai scăzut. Totuși, considerând economiile dezvoltate ca fiind mai încrezătoare în reglementările contabile locale și mai concentrate asupra acestora, în timp ce o țară în dezvoltare ar fi mai deschisă la folosirea unui cadru de raportare internațional în vederea atragerii finanțării străine, autorii definesc ipoteza unei corelații pozitive între nivelul de divergență și gradul de dezvoltare economică⁴.

Importanța pieței de capital este corelată negativ cu gradul de absență. O piață de capital dezvoltată este corelată cu un sistem contabil complex, care necesită un

² Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, disponibil on-line pe <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.12

³ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, disponibil on-line pe <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.13

⁴ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, disponibil on-line pe <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.14

set de standarde exhaustiv. Același semn este prevăzut și în ceea ce privește divergența, întrucât o economie cu o piață de capital dezvoltată ar beneficia de un sistem contabil transparent, care să fie, totodată, în conformitate cu piețele de capital internaționale¹.

Importanța profesiei contabile este corelată negativ de gradul de absență așteptat. Această ipoteză pornește de la faptul că o profesie contabilă mai puțin dezvoltată, caracterizată printr-un nivel scăzut de cunoștințe și experiență în domeniu, ar conduce la utilizarea unui set de standarde mai puțin cuprinzător. Întrucât corelația în materie de divergență este interpretabilă, autorii nu prezintă niciun semn al corelării ca fiind predictibil².

Absență și divergență în România

Secțiunea următoare este destinată analizării absenței și a divergenței, ca dimensiuni ale diferențelor, în România. Analiza este realizată prin compararea tratamentului prevăzut de OMFP 1802/2014 cu cel aferent IFRS. Pentru referirile la legislația românească vom folosi în continuare abrevierea "RAS".

În vederea determinării neconcordanțelor între RAS și IFRS, au fost analizate, ca punct de pornire, situațiile financiare aparținând unor companii care raportează atât statutar, cât și în conformitate cu IFRS, iar apoi au fost examinate prevederile OMFP 1802/2014 privind anumite arii care au fost ulterior comparate cu tratamentul prevăzut de IFRS. Nu au fost considerate ca fiind puncte de divergență situațiile pentru care unul dintre cadre oferă un număr mai mare de posibilități de tratare în comparație cu celălalt, dar pentru care există cel puțin o opțiune comună.

Deși prezentarea punctelor de absență și divergență de mai jos nu are ca scop oferirea unei liste complete a

neconcordanțelor dintre RAS și IFRS, considerăm că poate fi acceptată ca o dovadă rezonabilă pentru concluzionarea faptului că încă sunt necesari pași importanți pentru obținerea convergenței sau a armonizării cu IFRS.

Neconcordanțe ce pot conduce la diferențe între situațiile financiare întocmite conform RAS față de cele în conformitate cu IFRS (puncte de divergență):

✓ Înregistrările privind schimbul de active:

În ceea ce privește schimbul de active, RAS (OMFP 1802/2014) prevede înregistrarea tranzacțiilor reflectând cele două operațiuni: ieșirea activului vechi și achiziția activului nou. În timp ce, aplicând IAS 16, costul activului trebuie evaluat la valoarea justă, cu excepția cazurilor în care tranzacția nu are substanța comercială sau a cazului în care valoarea justă a niciunui activ subiect al tranzacției nu poate fi măsurată fiabil.

✓ Active imobilizate achiziționate cu plata amânată peste termenele normale de creditare:

În conformitate cu prevederile IAS 16, în cazul achiziției unui activ imobilizat în urma căreia plata este amânată peste termenele normale de creditare, valoarea obținută din diferența între prețul aferent și plata totală trebuie înregistrată pe întreaga perioadă de creditare sub forma unei dobânzi, exceptând cazurile în care sunt aplicabile prevederile IAS 23 și dobânda este recunoscută în valoarea contabilă a activului. Totodată, se impune aplicarea unei rate pentru actualizarea valorilor de plătit. În schimb, RAS (OMFP 1802/2014) nu prevede nicio specificație cu privire la actualizarea valorilor de plătit în cazul plăților amânate peste termenele normale de creditare și niciun tratament specific aplicabil diferenței dintre preț și valoarea plății totale în aceste condiții.

✓ Amortizarea (valoarea amortizată, perioada de începere a amortizării, sfârșitul perioadei de amortizare, întreruperea perioadei de amortizare, perioada afectată de schimbarea metodei de amortizare):

A. Valoarea amortizată

Conform RAS (OMFP 1802/2014), valoarea de amortizat este costul activului, în timp ce, aplicând IAS 16, baza pentru calculul amortizării este reprezentată de costul diminuat cu valoarea reziduală;

¹ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, disponibil on-line pe <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.15

² Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, disponibil on-line pe <http://ssrn.com/abstract=869844>, p. 12-15

B. Perioada de începere a amortizării

Perioada de începere a amortizării, în conformitate cu RAS (OMFP 1802/2014), este luna următoare după punerea în funcțiune a activului în cauză. Aplicând IAS 16, amortizarea se înregistrează începând cu data la care activul a devenit disponibil pentru utilizare.

C. Întreruperea amortizării

Situațiile financiare pregătite în conformitate cu legislația românească pot fi afectate de tratamentul activelor în conservare. Astfel, în funcție de politica internă a fiecărei entități, se poate înregistra fie o cheltuială cu amortizarea, fie o cheltuială cu deprecierea constatată. Prin aplicarea IAS 16, amortizarea continuă și în timpul perioadei de conservare a activului.

D. Sfârșitul perioadei de amortizare

Amortizarea unui activ se înregistrează până la recuperarea integrală a costului, în conformitate cu legislația românească (OMFP 1802/2014). Pe de altă parte, aplicând IFRS, cheltuiala cu amortizarea trebuie oprită din înregistrare în anumite situații, precum transferul activului în categoria activelor necurente deținute în vederea vânzării (IFRS 5).

E. Perioada afectată de schimbarea metodei de amortizare

Schimbarea metodei de amortizare este considerată a fi o schimbare în politica contabilă conform RAS (OMFP 1802/2014), în timp ce IFRS tratează o astfel de acțiune ca o schimbare de estimare, conducând la afectarea situațiilor financiare în perioade diferite. Prin aplicarea legislației românești, schimbarea metodei de amortizare ar afecta exercițiile financiare începând cu următorul după cel în care a fost luată decizia de schimbare. În același timp, aceeași schimbare tratată sub prevederile IFRS se recunoaște începând cu perioada în care a fost aprobată modificarea.

✓ Tratamentul fondului comercial:

În conformitate cu RAS (OMFP 1802/2014), companiile ale căror active includ și fond comercial trebuie să îl amortizeze pe o perioadă de maxim 5 ani sau, în cazuri excepționale, atunci când durata utilă nu poate fi estimată fiabil, amortizarea poate fi extinsă pe o perioadă mai mare, dar nedepășind 10 ani. Totuși, dacă se aplică IFRS, fondul comercial nu poate fi amortizat. IAS 36 impune efectuarea unui test de depreciere anual

pentru evaluarea fondului comercial și, în cazul înregistrării unei cheltuieli cu deprecierea, aceasta nu poate fi reluată ulterior.

✓ Reduceri comerciale:

În conformitate cu RAS (OMFP 1802/2014), reducerile comerciale primite după data facturării trebuie să afecteze costul stocurilor la care se referă, cu excepția cazului în care stocurile aferente nu mai sunt incluse în gestiune, situație în care se impune înregistrarea acestor reduceri pe un cont specific (609) prezentat separat în Contul de Profit și Pierdere. În același timp, IAS 2 nu prezintă tratamente diferite în funcție de momentul ieșirii din gestiune a stocurilor, ci toate reducerile comerciale primite trebuie să afecteze costul de achiziție.

✓ Clasificarea activelor deținute în vederea vânzării:

Conform RAS (OMFP 1802/2014), activele deținute în vederea vânzării în cursul obișnuit al activității sau activele care suportă anumite lucrări în vederea pregătirii pentru a fi vândute sunt considerate stocuri. De asemenea, dacă utilizarea unui activ se schimbă și activul suportă anumite lucrări pentru a fi pregătit pentru vânzare, acesta este transferat în categoria stocurilor. Conform IFRS, activele clasificate ca deținute în vederea vânzării sunt prezentate separat în categoria activelor necurente (*Active deținute în vederea vânzării*). Pentru a putea fi încadrat în această categorie, un activ trebuie să îndeplinească următoarele criterii, conform IFRS: existența unui plan pentru vânzarea acestuia aprobat de management, disponibilitatea imediată a activului pentru vânzare, inițierea unui program activ pentru identificarea compărătorului, existența unui grad ridicat al probabilității de vânzare, în 12 luni de la clasificarea ca deținut în vederea vânzării (cu anumite excepții), bunul să fie prezentat pe piață ca fiind de vânzare la un preț rezonabil față de valoarea sa justă și acțiunile necesare în vederea îndeplinirii planului să indice faptul că este improbabil ca planul să fie modificat semnificativ sau retras¹.

✓ Contracte de construcții :

În conformitate cu RAS (OMFP 1802/2014), contractele de construcții nu sunt tratate ca un aspect separat, ci sunt considerate ca intrând sub incidența prevederilor

¹ <http://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs5>

privind stocurile. Aplicând IFRS, standardul IAS 11 *Contracte de construcții* prevede un tratament specific pentru acestea, în timp ce elementele generate de tranzacțiile aferente trebuie să fie prezentate separat, în categoria de Active/Datorii curente (*Sume datorate de către clienți aferente contractelor de construcții*, respectiv *Sume datorate clienților aferente contractelor de construcții*).

- ✓ Contracte de leasing – criterii de clasificare a leasingului ca leasing financiar:

În general, criteriile de clasificare a unui contract de leasing ca leasing financiar în conformitate cu RAS sunt similare cu cele menționate de IAS 17. Totuși, în timp ce condițiile menționate de RAS (OMFP 1802/2014) prevăd ca valoarea totală a ratelor de leasing, fără cheltuielile accesorii, trebuie să fie mai mare sau egală cu valoarea de intrare a bunului (costul de achiziție plătit de locator), IAS 17 prevede că la începutul perioadei de leasing valoarea prezentă a plăților minime de leasing trebuie să fie în mare măsură aceeași cu valoarea justă a activului.

- ✓ Contracte de leasing – tratamentul operațiunilor de leaseback:

Prevederile RAS (OMFP 1802/2014) menționează că, în cazul în care o operațiune de leaseback generează un leasing financiar, locatorul nu va înregistra niciun venit sau tranzacții privind ieșirea activului, întrucât operațiunea este considerată un mijloc de finanțare a locatarului. În contabilitatea locatorului va fi recunoscut un activ (disponibilități bănești sau creanță) în același timp cu o datorie de aceeași valoare. Pe de altă parte, dacă se aplică prevederile IAS 17, orice câștig care depășește valoarea netă contabilă a activului va fi recunoscut pe întreaga perioadă a leasingului, și nu imediat.

- ✓ Creanțe/Datorii privind impozitul amânat:

În timp ce IAS 12 prevede criterii detaliate pentru tratamentul contabil (recunoaștere, evaluare, prezentare) aplicabil creanțelor privind impozitul amânat sau datoriilor privind impozitul amânat, generate de diferențele temporare existente între valorile nete contabile și bazele fiscale ale activelor și datoriilor, conform RAS (OMFP 1802/2014), provizioanele pentru impozite trebuie constituite pentru valorile viitoare de plată datorate către bugetul de stat, dacă aceste valori nu sunt prezentate ca datorie față de stat, iar pentru tratamentul contabil al

acestora se folosesc regulile aplicabile pentru provizioane, neexistând criterii specifice.

Prevederi specifice a căror lipsă poate conduce la existența unor neconcordanțe între situațiile financiare pregătite în conformitate cu RAS față de cele întocmite conform IFRS (puncte de absență):

- Conceptul de valoare reziduală, în cazul imobilizărilor corporale, nu există în prevederile RAS (OMFP 1802/2014);
- În cadrul RAS (OMFP 1802/2014) nu există nicio cerință privind actualizarea veniturilor viitoare, în cazul încasărilor amânate ale creanțelor;
- RAS (OMFP 1802/2014) nu prezintă tratamente specifice pentru planurile de beneficii post-angajare (planuri de contribuții determinate, respectiv planuri de beneficii determinate);
- RAS (OMFP 1802/2014) nu prevede cerințe specifice privind rezultatul pe acțiune (*earnings per share*);
- Nu există cerințe specifice cu privire la conceptul de activități întrerupte (*discontinued operations*), conform RAS (OMFP 1802/2014);
- RAS (OMFP 1802/2014) nu prezintă tratamente specifice privind plata pe bază de acțiuni (*share-based payment*);
- Conceptul de unitate generatoare de trezorerie (*cash-generating unit*) nu este utilizat în cadrul RAS (OMFP 1802/2014);
- RAS (OMFP 1802/2014) nu conține prevederi specifice cu privire la conceptul de segmente operaționale (*operating segments*).

Discuție asupra potențialilor factori determinanți ai dimensiunilor diferențelor în România

Originea juridică

Sistemul juridic aplicabil în România este dreptul civil. Potrivit site-ului aparținând The Central Intelligence Agency, sistemul de drept civil este numit și drept

continental European ("European continental law"¹). Acest sistem este caracterizat, în principal, prin faptul că legile sunt organizate în coduri sistematice scrise și că sursa recunoscută ca fiind autoritară este, în principal, legislația. Constituția este legea fundamentală în România, în timp ce sistemul judiciar este bazat pe Codul Civil, Codul de Procedură Civilă, Codul Penal și Codul de Procedură Penală. Putem considera că ipoteza conform căreia este de așteptat ca nivelul dimensiunilor diferențelor în materie de absență și divergență să fie mai ridicat pentru țările de drept civil, este confirmată într-un mod rezonabil.

Structura acționariatului

Într-un studiu realizat în 2010 cu privire la structura acționariatului în România, este concluzionat că, în general, România se caracterizează printr-un acționariat concentrat. Rezultatele au fost obținute în urma unei analize efectuate asupra unui eșantion de 70 de companii listate la Bursa de Valori București la 30 iunie 2010. Una dintre prezumțiile folosite a fost că, în conformitate cu legislația românească, un «blockholder» sau un acționar semnificativ deține cel puțin 10% din capitalul social al companiei sau din drepturile de vot sau are posibilitatea exercitării unei influențe semnificative asupra procesului decizional în cadrul Adunărilor Generale ale Acționarilor sau în cadrul întâlnirilor Consiliului de Administrație². Rezultatele analizei arată că, în peste un sfert dintre companii, acționarii semnificativi dețin peste 80% din acțiunile companiei, din 70 de companii listate, 63 (90%) au cel puțin un acționar semnificativ, însă numai 13 (18.6%) au cel puțin trei astfel de acționari, o singură companie având cel mult cinci (neraportat), iar, în plus, în 46 de companii, totalul deținut de primii doi acționari semnificativi depășește proporția de 50%³.

Concluzia studiului este că, în general, în companiile listate la BVB, acționariatul este concentrat asupra unui număr de doi acționari, dintre care cel mai semnificativ deține un procent din acțiuni considerabil mai mare decât următorul⁴.

Un alt studiu privind structura acționariatului în România confirmă concluziile prezentate anterior. Lucrarea prezintă faptul că dintr-un eșantion de 334 de observații statistice din BVB din perioada 2007-2011, în medie, procentul de acțiuni deținute de cel mai important acționar este foarte ridicat (55.3%) și că, referitor la următorii doi acționari ca pondere a acțiunilor deținute, ambele valori (medie și maximă) ale procentelor deținute sunt mult mai scăzute în comparație cu cel al primului clasat⁵, putând astfel concluziona că entitățile listate la BVB sunt caracterizate de o concentrare semnificativă a acționariatului⁶. Ipoteza precum că un nivel ridicat al concentrării acționariatului ar conduce la un nivel ridicat al absenței poate fi confirmată într-un mod rezonabil.

Dezvoltarea economică

Produsul Intern Brut al României a fost estimat de Institutul National de Statistică la o valoare rotunjită de 637.583 milioane RON pentru 2013, cu o creștere estimată de +3.4% în comparație cu 2012. Potrivit site-ului The World Bank, pentru anul 2015, România este încadrată în categoria economiilor cu venit mediu-ridicat, iar Institutul Internațional de Statistică include România în lista țărilor în dezvoltare pentru același an. Ipoteza privind corelația negativă dintre dezvoltarea economică și nivelul gradului de absență poate fi confirmată rezonabil.

¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2100.html>

² Pana, R.M., *Ownership structure in Romanian Listed Companies – a Corporate Governance and Corporate Performance Perspective*, disponibil on-line pe <http://pure.au.dk/portal/files/13934/thesis.pdf>, 2010, p.26.

³ Pana, R.M., *Ownership structure in Romanian Listed Companies – a Corporate Governance and Corporate Performance Perspective*, disponibil on-line pe <http://pure.au.dk/portal/files/13934/thesis.pdf>, 2010, p.27.

⁴ Pana, R.M., *Ownership structure in Romanian Listed Companies – a Corporate Governance and Corporate Performance Perspective*, disponibil on-line pe <http://pure.au.dk/portal/files/13934/thesis.pdf>, 2010, p.27.

⁵ Vintila G. et. al., *The Effects of Ownership Concentration and Origin of Listed Firms' Value: Empirical Evidence from Romania*, Romanian Journal of Economic Forecasting, XVII (3), p.51-71, 2014, p.60.

⁶ Vintila G. et. al., *The Effects of Ownership Concentration and Origin of Listed Firms' Value: Empirical Evidence from Romania*, Romanian Journal of Economic Forecasting, XVII (3), p.51-71, 2014, p.68.

Importanța pieței de capital

În cadrul unui studiu efectuat în 2012 cu scopul evaluării influenței crizei economice asupra pieței de capital din România, este concluzionat că, luând în considerare incertitudinea care definește contextul național și internațional al acestor vremuri, BVB are principalele obiective legate de «creșterea nivelului de lichiditate, atragerea de noi investitori în piață, companiile locale fiind astfel încurajate de BVB să absoarbă ofertele de acțiuni sau obligațiuni». Este, însă, precizat și faptul că, în materie de capitalizare bursieră, România ocupă unul din ultimele locuri la nivel european și că «adâncimea pieței de capital este destul de redusă, lucru care nu încurajează marii investitori». În plus, criza globală care a afectat economia în ultimii ani a avut un impact negativ vizibil asupra pieței de capital¹.

Pe de altă parte, o cercetare efectuată pe o temă similară în 2014 arată că BVB a reușit să înregistreze un nivel pozitiv și constant de dezvoltare în perioada recesiunii. Acest lucru a condus la creșterea gradului de încredere a investitorilor în ceea ce privește potențialul pieței de capital din România. Totuși, în continuare, nivelul infuziei de capital străin de pe piața de capital românească este sub nivelul investițiilor din centrul și estul Europei². Ipoteza privind corelația negativă dintre importanța pieței de capital și gradul de absență și divergență poate fi confirmată rezonabil.

Importanța profesiei contabile

Abordări precum aplicarea raționamentului profesional sau determinarea unor prezumții pentru estimarea provizioanelor sunt asociate mai mult cadrului de raportare financiară internațional decât cu reglementările locale românești. Deși au fost efectuați pași importanți în ceea ce privește dezvoltarea unei profesii contabile care să se plieze pe cerințele internaționale, o parte semnificativă a profesioniștilor contabili se concentrează în continuare numai pe aplicarea strictă a regulilor și

reglementarilor contabile locale. În consecință, practica în domeniul contabil este mai puțin bazată pe aplicarea experienței trecute și a raționamentului profesional și mai mult limitată la executarea instrucțiunilor impuse de standardele locale.

Privind înapoi la evoluția contabilității, în secolul al XIX-lea, România a adus un aport minor în cultură, constând mai mult în preluări și adaptări de la culturile vestice, iar prima reglementare juridică românească în materie de contabilitate a fost preluată din reglementările țărilor vestice³. În continuare, economia României a înregistrat o creștere în nivelul de industrializare, urmând ca apoi să devină mai mult o economie agrară⁴ și ulterior să fie supusă unei perioade de peste patru decenii de centralizare. Tranziția de la o economie de tip centralizat la un mediu economic bazat pe piață liberă ar fi fost mai ușoară dacă România ar fi avut o școală autentică de contabilitate care să fi permis creșterea relativ rapidă a unui organism de normalizare⁵. Potrivit unor cercetări recente, deși contabilitatea românească este în linii mari în conformitate cu principalele cadre internaționale, încă se mențin anumite caracteristici provenite din cultura și practica locală, iar bazele normative pentru profesie rămân limitate în principal la cerințele pentru asigurarea conformității⁶. Totodată, este anticipat faptul că profesia contabilă în România va rămâne o vreme cu o imagine și cu roluri diferențiale⁷. Ipoteza privind corelația negativă dintre importanța profesiei contabile și gradele de absență și de divergență poate fi confirmată rezonabil.

¹ Badea, L., *Impactul crizei financiare asupra pieței de capital din România în context European*, Economie teoretică și aplicată, Vol. XIX, No 3(568), 2012, p.38.

² Boghean, C., *Features of the capital market's evolution in România in the context of the turbulences produced by the financial crisis*, The USV Annals of Economics and Public Administration, Vol. 14, Issue 2(20), 2014, p.65

³ Ionașcu, M. et. al., *IFRS adoption in developing countries: the case of Romania*, Accounting and Management Information Systems, Vol. 13, No. 2, 2014, p.313.

⁴ Ionașcu, M. et. al., *IFRS adoption in developing countries: the case of Romania*, Accounting and Management Information Systems, Vol. 13, No. 2, 2014, p.314.

⁵ Feleagă, N. et. al., *Quelques propos sur la reforme comptable. Le cas de Roumanie*, The Annals of Oradea University 3, 2009, p.959.

⁶ Albu, N., *Exploring the Recent Evolution of the Accounting Profession in Romania – an institutional approach*, Accounting and Management Information Systems, Vol.12, No.4, 2013, p.549.

⁷ Albu, N., *Exploring the Recent Evolution of the Accounting Profession in Romania – an institutional approach*, Accounting and Management Information Systems, Vol.12, No.4, 2013, p.549.

Concluzii

Cu toate că reglementările locale românești în materie de contabilitate au fost actualizate recent prin intrarea în vigoare a OMFP 1802/2014, în continuare rămân o serie de neconcordanțe între acestea și IFRS. Astfel de diferențe sunt confirmate, de asemenea, și pentru alte țări emergente, nu numai în complexul studiu GAAP 2001, ci și în articole și publicații recente.

În cazul României, corelațiile dintre potențialii factori determinanți ai diferențelor dintre standardele contabile locale și IAS prezentați în cercetarea efectuată de Ding Y. et. al. și nivelul dimensiunilor diferențelor (absență și divergență) par a fi similare cu cele aferente cercetării menționate anterior. Gradul de absență și cel de

divergență par a fi mai ridicate în țările de drept civil. Un nivel înalt al concentrării acționariatului sau o importanță relativ scăzută acordată profesiei contabile sunt corelate cu un grad ridicat de absență. Gradul de divergență și cel de absență sunt corelate negativ cu nivelul de dezvoltare a pieței de capital. Dezvoltarea economică este, de asemenea, corelată negativ cu gradul de absență.

În concluzie, cazul României poate reprezenta o confirmare adițională rezonabilă a corelațiilor dintre potențialii factori determinanți ai diferențelor dintre standardele contabile naționale și IAS și nivelul dimensiunilor diferențelor, al absenței și al divergenței, prezentate în cercetarea efectuată de Ding Y. et. al.

BIBLIOGRAFIE

- Albu, N., *Exploring the Recent Evolution of the Accounting Profession in Romania – an institutional approach*, Accounting and Management Information Systems, Vol.12, No.4, 2013, p.537-552.
- Badea, L., *Impactul crizei financiare asupra pieței de capital din Romania în context European*, Economie teoretică și aplicată, Vol. XIX, No 3(568), 2012, p.26-39.
- Boghean, C., *Features of the capital market's evolution in Romania in the context of the turbulences produced by the financial crisis*, The USV Annals of Economics and Public Administration, Vol. 14, Issue 2(20), 2014, p. 58-65.
- Ding Y., Hope O.K., Jeanjean T., Stolowy H., *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, disponibil on-line pe <http://ssrn.com/abstract=869844>.
- Feleagă, N., Feleagă, L., Sandu, R., Avram, V., *Quelques propos sur la reforme comptable. Le cas de Roumanie*, The Annals of Oradea University 3, 2009, p. 954-959.
- Ionașcu, M., Ionașcu, I., Săcărin, M., Minu, M., *IFRS adoption in developing countries: the case of Romania*, Accounting and Management Information Systems, Vol. 13, No. 2, 2014, p. 311-350.
- Pana, R.M., *Ownership structure in Romanian Listed Companies – a Corporate Governance and Corporate Performance Perspective*, disponibil on-line pe <http://pure.au.dk/portal/files/13934/thesis.pdf>, 2010.
- Vintilă, G., Gherghina S.C., Nedelescu, M., *The Effects of Ownership Concentration and Origin of Listed Firms' Value: Empirical Evidence from Romania*, Romanian Journal of Economic Forecasting, XVII (3), p.51-71, 2014.
- Central Intelligence Agency website, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2100.html>
- EY, *IFRS, US GAAP and RAP Comparison and basics*, disponibil on-line pe [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng/\\$FILE/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng/$FILE/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng.pdf), 2014.
- EY, *Overview of Differences between International Financial Reporting Standards and Czech Accounting Legislation 2013*, disponibil on-line pe [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/FAAS_brochure_ENG/\\$FILE/EY%20-%20FAAS%20Brochure%2010_2013%20EN%202.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/FAAS_brochure_ENG/$FILE/EY%20-%20FAAS%20Brochure%2010_2013%20EN%202.pdf), 2013.
- GAAP 2001 – *A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Account Standards*, Editor Nobes, C.W, disponibil on-line pe <http://www.iasplus.com/en/binary/resource/gaap2001.pdf>, 2001.
- IAS Plus website: <http://www.iasplus.com>
- Institutul Național de Statistică, website http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/pib/pib_anual/pib_2013r_2_semidef.pdf
- International Institute of Statistic, website <http://www.isi-web.org/component/content/article/5-root/root/81-developing>

OMFP 1802/2014 pentru aprobarea Reglementarilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile anuale consolidate, publicat în Monitorul Oficial al României Partea I, Nr. 963/30.12.2014

PKF – *Brazilian GAAP vs IFRS Overview*, disponibil on-line pe: <http://www.pkf.com/media/909955/brazilian%20ifrs.pdf>

PWC – *IFRS, US GAAP and Mexican FRS: similarities and differences*, disponibil on-line pe <http://www.pwc.com/mx/es/servicios-ifrs/archivo/2012-01-IFRS-US-GAAP-Mexican-FRS.pdf>, 2009.

S.J. GRAND Financial and TaxAdvisory, 2011, *Chinese Accounting standards: An introduction to CAS V IFRS*, disponibil on-line pe <http://www.sjgrand.cn/chinese-accounting-standards-introduction-cas-v-ifrs>

World Bank website, http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups#Low_income

World Bank website, <http://data.worldbank.org/country/romania>

Studiu privind costurile determinate de modificările legislației contabile și fiscale

---

Lector univ. dr. Adrian Doru BÎGIOI,
Academia de Studii Economice București, România,
e-mail: adrian.bigioi@cig.ase.ro

Rezumat

Modificările legislației contabile și fiscale impun adaptarea continuă a politicilor contabile și fiscale ale entităților economice la noile reglementări, ceea ce determină perfecționarea continuă a cunoștințelor de specialitate ale profesioniștilor contabili implicați în diverse misiuni specifice, cum ar fi, spre exemplu: ținerea evidenței contabile, întocmirea declarațiilor fiscale sau – chiar misiuni de audit financiar. Pornind de la aceste considerente, prezentul studiu își propune să răspundă la anumite întrebări privind suportarea eventualelor costuri contabile suplimentare generate de adaptarea sistemului de raportare contabilă și fiscală la noile prevederi legislative. Pentru a răspunde la aceste întrebări au fost folosite metode statistice, cum ar fi sondarea opiniei profesioniștilor contabili, dar și a reprezentanților organelor de conducere ale entităților economice. În urma centralizării rezultatelor obținute a rezultat că, în general, costurile suplimentare determinate de modificările legislației contabile și fiscale sunt suportate de către profesioniștii contabili și într-o măsură destul de mică de către entitățile supuse studiului. Printre cauzele care au determinat obținerea acestor rezultate sunt enumerate lipsa prevederii în contractele de prestări servicii sau în contractele de muncă a unor clauze privind renegocierea onorariilor (saliilor) în funcție de evoluția modificărilor legislative, dar și de creșterea responsabilității profesionistului contabil pentru activitățile desfășurate în cadrul misiunilor sale.

Cuvinte-cheie: profesionistul contabil, modificarea legislației, costuri suplimentare, responsabilitate, onorarii

Clasificare JEL: H21, H25, G38

1. Introducere

Mediul în care își desfășoară activitatea entitățile economice impune adaptarea continuă a legislației la noile realități. Acest lucru implică apariția unor noi acte normative, abrogarea sau modificarea celor existente. Pentru a răspunde misiunilor lor, profesioniștii contabili sunt obligați să-și perfecționeze continuu cunoștințele de specialitate și să aplice noile reglementări contabile și fiscale la cazurile concrete. Ori această situație presupune implicit din partea profesioniștilor contabili alocarea unor resurse de timp și materiale suplimentare. Putem da ca exemplu în acest sens întocmirea unor raportări financiare și fiscale în plus față de cele existente la un moment dat, adaptarea programelor informatice sau aplicarea unor noi politici contabile. Pornind de la aceste considerente, obiectivul general de cercetare al prezentului studiu este acela de a determina dacă modificările legislației economice determină costuri suplimentare și, dacă da, cine le suportă: entitățile economice sau profesioniștii contabili? Pentru a răspunde la această întrebare, prin intermediul prezentului studiu, autorul și-a propus să realizeze o serie de anchete statistice prin care să se testeze care este atitudinea profesiei contabile, dar și a conducerii entităților economice cu privire la eventualele costuri generate de modificările legislației contabile și fiscale.

2. Analiza literaturii de specialitate

Conceptele privind modificările legislației contabile și fiscale sunt prezentate în cadrul mai multor lucrări. Astfel, John Locke evocă în lucrările sale stabilitatea normelor fiscale, statele trebuind să guverneze prin legi prestabilite (John Locke, 1823). După Adam Smith, în cazul în care legislația fiscală se modifică în mod repetat și nu este certă, taxele care trebuie plătite sunt lăsate la aprecierea organelor fiscale, care pot mări impozitele la persoanele pe care nu le simpatizează sau le pot micșora la contribuabilii apropiați. Incertitudinea taxării încurajează insolvența și favorizează corupția (Adam Smith, 1776). În lucrarea intitulată *Audit Committee Compensation and the Demand for Monitoring of the Financial Reporting Process*, Ellen Engel a abordat aspectele legate de compensațiile comitetului de audit vizavi de procesul de monitorizare a raportării financiare (Engel, Ellen și alții, 2009), rezultatele studiului arătând

că între cele două variabile există o relație direct proporțională. În lucrarea intitulată *Taxes and Audit Quality*, Erich Pummerer a studiat relația dintre nivelul taxelor și calitatea auditului, relevând că între acestea există o relație directă. Astfel, cu cât riscul aplicării legislației fiscale este mai mare cu atât crește și efortul făcut de către auditorii financiari, dar sporește și calitatea auditului (Pummerer Erich și alții, 2013). Michael Minnis a elaborat un studiu intitulat *The Value of Verification in Debt Financing: Evidence from Private U.S. Firms*, în care a abordat aspectele legate de costurile de finanțare ale companiilor americane, ținând cont de modul de verificare a situațiilor financiare. Astfel, rezultatele studiului arată că între modul de verificare a situațiilor financiare și costurile de împrumut există o relație invers proporțională, dobânzile și comisioanele bancare fiind cu atât mai mici cu cât situațiile financiare ale companiilor sunt mai riguros verificate (Minnis Michael, 2011). Vazakidis Athanasios a elaborat un studiu intitulat *Measuring Investors' Reaction to the Adoption of International Financial Reporting Standards in Greece, Using a Market-Based Model*, scopul acestuia fiind de a evidenția principalele diferențe între standardele internaționale de contabilitate și cele grecești. Studiul relevă faptul că, în urma retratării situațiilor financiare conform IFRS, rezultatele financiare ale celor 90 de companii care au făcut obiectul cercetării sunt diferite față de cele prezentate în urma aplicării normelor naționale, deciziile investitorilor fiind influențate de această retratare a situațiilor financiare (Vazakidis Athanasios și alții, 2010). În lucrarea intitulată *Modelling Issues in the Relationship Between Audit and Non-Audit Fees*, Adelopo I. a abordat aspecte legate de taxele legate de audit și taxele non audit. Pentru a justifica rezultatele cercetării, autorul a elaborat un model de ecuații simultane, iar entitățile care au făcut obiectul studiului erau cotate la Bursa din Londra. Concluziile studiului pot fi folosite pentru îmbunătățirea conceptelor privind rolul auditorului financiar în cadrul mecanismului guvernantei corporative (Adelopo Ismail A., 2008).

3. Datele și metodologia de cercetare

Pentru a îndeplini obiectivele cercetării au fost folosite o serie de metode cantitative și calitative. Astfel, în primul rând au fost selectate o serie de acte normative care au incidență destul de mare asupra activității profesioniștilor

contabili, cum ar fi: Legea contabilității nr. 82/1991, O.M.F.P. nr. 3055/2009 și Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal. Din cadrul acestora au fost selectate o serie de articole care au o aplicabilitate mai mare în practică și care au suferit modificări importante în ultima perioadă. Printre acestea menționăm normele care fac referire la raportările financiare, la transpunerea soldurilor contabile conform unui nou plan de conturi, la reîncadrarea unei entități economice din categoria microîntreprinderilor în categoria entităților plătitoare de impozit pe profit, la aplicarea sistemului de TVA la încasare, precum și cele referitoare la întocmirea declarațiilor fiscale. Cercetarea s-a realizat în perioada 1 decembrie 2014 - 30 martie 2015, iar subiecții supuși studiului, în număr de 100, au fost profesioniștii contabili, dar și entitățile economice. Astfel, au fost selectați 50 de profesioniști contabili (membri activi ai organismelor profesionale care își desfășoară activitatea în mod individual, dar și salariați, nemembri ai organismelor profesionale sau membri nonactivi ai acestora) și 50 de companii, cărora li s-au adresat o serie de chestionare care conțineau întrebări cum ar fi:

- Încadrarea entității economice într-un alt tip de societate, prin depășirea criteriilor de mărime ca cifra de afaceri, activele totale și numărul de salariați îi determină să renegocieze contractul de prestări servicii (contractul de muncă), ținând cont de faptul că trebuie să întocmească un alt tip de raportări financiare și o transpunere a soldurilor conform planului de conturi?
- În urma trecerii de la statutul de microîntreprindere la cel de societate plătitoare de impozit pe profit, necesitănd eforturi umane suplimentare, se renegociază contractul de prestări de servicii (contractul de muncă) conform costurilor suplimentare?
- Aplicarea sistemului de TVA la încasare, introdus prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 15 din 23 august 2012¹, a necesitat costuri suplimentare pentru adaptarea sistemului informatic la noile cerințe de raportare? În acest sens, au existat eforturi suplimentare pentru evidența analitică a taxei pe valoarea adăugată neexigibilă pentru

¹ Ordonanța Guvernului nr. 15 din 23 august 2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 621 din 29 august 2012

fiecare factură de vânzare și de cumpărare, iar profesionistul contabil a solicitat suplimentarea onorariului (salariului)?

- În condițiile în care apar raportări fiscale suplimentare (noi declarații fiscale), acest lucru determină eforturi suplimentare din partea profesioniștilor contabili și, dacă da, a fost solicitată modificarea onorariului (salariului)?
- Este necesară perfecționarea continuă a cunoștințelor de specialitate, inclusiv a celor legate de modificarea legislației contabile, iar aceasta determină o eventuală alocare a unui timp suplimentar pentru studierea modificărilor legislative?

În vederea prelucrării datelor, pentru fiecare subiect chestionat (profesionist contabil) s-a estimat un scoring total, ținând cont de răspunsurile furnizate de către aceștia. Testul scoring a avut la bază chestionarele menționate mai sus, iar valorile finale au fost determinate conform următorului model matematic:

Funcția privind estimarea modificării costurilor cu serviciile contabile, ținând cont de modificările legislației contabile și fiscale: $F_j(C_{ctb})$

Definim funcția:

$$F: Z^{+*} \rightarrow Z^{+*}, \text{ unde}$$

$$F_j(C_{ctb}) = \{F(\delta_1, \delta_2, \delta_3, \delta_4, \dots, \delta_j) \mid 0 \leq F_j(C_{ctb}) \leq 10\} \text{ iar}$$

$$F(\delta_1), F(\delta_2), F(\delta_3), F(\delta_4), \dots, F(\delta_j) \in [0; 2], i \in [0; \infty], \\ j \in [0; 50] \text{ și}$$

$$F(C_{ctb}) = f(\delta_1) + f(\delta_2) + f(\delta_3) + f(\delta_4) + \dots + f(\delta_j),$$

unde

δ_1 reprezintă valoarea estimată a parametrului privind verificarea îndeplinirii condiției dacă este necesară perfecționarea continuă a cunoștințelor de specialitate, ținând cont de modificările legislației contabile și fiscale, aceasta determinând alocarea unor resurse suplimentare;

δ_2 reprezintă valoarea estimată a parametrului privind verificarea îndeplinirii condiției dacă depășirea de către entitățile economice a criteriilor privind cifra de afaceri, activele totale și numărul de salariați influențează misiunile profesioniștilor contabili, determinând creșterea costurilor serviciilor contabile;

δ_3 reprezintă valoarea estimată a parametrului privind verificarea îndeplinirii condiției dacă trecerea unei

entități de la sistemul de impozitare ca microîntreprindere, la sistemul de impozitare pe profit influențează misiunile profesioniștilor contabili, determinând alocarea unor resurse suplimentare;

δ₄ reprezintă valoarea estimată a parametrului privind verificarea îndeplinirii condiției dacă modificarea legislației privind contribuabilii inactivi influențează misiunile profesioniștilor contabili, determinând alocarea unor resurse suplimentare;

δ₅ reprezintă valoarea estimată a parametrului privind verificarea îndeplinirii condiției dacă trecerea unei entități de la sistemul normal de TVA la sistemul de TVA la încasare influențează misiunile profesioniștilor contabili, determinând alocarea unor resurse suplimentare;

δ_i reprezintă valoarea estimată a parametrului privind verificarea îndeplinirii condiției dacă o anumită modificare contabilă sau fiscală, în general, stabilită de către profesionistul contabil determină alocarea unor resurse suplimentare, inclusiv costuri cu serviciile contabile suplimentare.

4. Rezultatele studiului

În urma elaborării studiului a rezultat că majoritatea profesioniștilor contabili sunt de acord că este necesară perfecționarea continuă a cunoștințelor de specialitate, aceasta fiind o condiție de bază a îndeplinirii cu succes a misiunilor lor. De asemenea, toți cei intervievați sunt de acord cu faptul că modificarea legislației contabile și a celei fiscale necesită, în primul rând, un efort de timp suplimentar, generând costuri sporite pentru aceștia. În ceea ce privește suportarea acestor costuri suplimentare, rezultatele studiului ne arată că majoritatea profesioniștilor contabili nu solicită clienților renegocierea contractelor în funcție de modificările legislative, rezultatele detaliate fiind prezentate în cele ce urmează.

Astfel, toți profesioniștii contabili chestionați au răspuns afirmativ la întrebarea legată de creșterea complexității misiunilor contabile și fiscale în condițiile introducerii sistemului de TVA la încasare în anul 2013, prin intermediul Ordonanței Guvernului nr. 15 din 23 august 2012. Aceștia au motivat răspunsurile prin faptul că aplicarea obligatorie (inițială) și nu facultativă a sistemului de TVA la încasare i-a determinat, în primul rând să-și adapteze programele informatice la noile prevederi fiscale, fapt ce a generat un cost suplimentar.

În ceea ce privește suportarea acestui cost, din studiu rezultă că, în cazul companiilor care au organizate serviciile de contabilitate în compartimente distincte, pe bază de contract de muncă, costurile cu programele informatice au fost suportate de către companiile în cauză. Spre deosebire de acestea, în cazul companiilor care țin evidența contabilă pe bază de contracte de prestări servicii (externalizate), în peste 80% din cazuri costurile legate de adaptarea programelor informatice sunt suportate de către profesionistul contabil. În ceea ce privește alocarea unui timp suplimentar în cazul aplicării sistemului de TVA la încasare, subiecții chestionați au răspuns că principalele activități care au generat alocarea unui timp suplimentar au fost: evidența separată a taxei pe valoarea adăugată neexigibilă aferentă facturilor de vânzare neîncasate, dar și a facturilor de cumpărare neachitate. De asemenea, și în cazul companiilor mai mari, care nu au aplicat sistemul de TVA la încasare obligatoriu datorită faptului că depășeau criteriile de mărime stabilite prin norme, activitatea profesioniștilor contabili a necesitat un timp suplimentar din cauză că a fost necesară evidența separată a facturilor de cumpărare neachitate, primite de la un contribuabil care aplică sistemul de TVA la încasare. Un efort suplimentar l-a reprezentat și verificarea periodică a entităților care intră și ies din sistemul de evidență al contribuabililor care aplică sistemul de TVA la încasare. La întrebarea privind o eventuală solicitare de majorare a onorariilor (saliarilor) din cauza creșterii costurilor, peste 85% dintre subiecții chestionați au răspuns că nu au solicitat conducerii companiilor acest lucru întrucât nu au prevăzut în contract astfel de clauze, cu toate că li se pare justificată o eventuală majorare a onorariilor (saliarilor) în asemenea situații.

În ceea ce privește modificările legislative privind contribuabilii nonactivi, circa 20% dintre cei chestionați au răspuns că nu au aplicat astfel de prevederi, iar restul au declarat că le-au aplicat, aceasta impunând eforturi suplimentare din cauza faptului că a fost necesară verificarea permanentă a încadrării unui contribuabil în categoria contribuabilii inactivi. În acest sens, subiecții chestionați au răspuns că a crescut și responsabilitatea lor vizavi de aplicarea practică a acestei reglementări, deoarece, în conformitate cu prevederile legale în vigoare, tranzacțiile efectuate cu un contribuabil inactiv sunt reconsiderate de către organele fiscale, taxa pe valoarea adăugată nefiind considerată deductibilă, iar cheltuiala aferentă operațiunii în cauză, de asemenea.

La întrebarea legată de generarea unor eventuale costuri, 96% din subiecții respectivi au răspuns că modificarea legislativă a generat pentru ei o creștere a costurilor, dar nu au solicitat o majorare a onorariilor pentru acest motiv cu toate că a crescut și responsabilitatea lor.

Referitor la modificarea statutului fiscal al entităților prin transformarea acestora din microîntreprinderi în entități plătitoare de impozit pe profit, rezultatele studiului arată că 76% dintre profesioniștii contabili au aplicat reglementările legate de microîntreprinderi, iar 96% dintre aceștia consideră că misiunilor lor sunt mai complexe și determină o responsabilitate mai mare din partea lor în cadrul transformării statutului companiilor în entități plătitoare de impozit pe profit. Persoanele chestionate au motivat acest lucru prin întocmirea suplimentară a declarației 101 privind impozitul pe profit, prin întocmirea registrului de evidență fiscală, dar și prin creșterea responsabilității privind încadrarea anumitor cheltuieli ca fiind deductibile. La fel ca în cazurile precedente, și la întrebarea legată de generarea unor eventuale costuri, majoritatea dintre subiecții chestionați au răspuns că aplicarea normelor respective generează pentru ei costuri suplimentare, dar 90% dintre aceștia nu au solicitat o majorare a onorariilor pentru acest motiv.

În ceea ce privește întocmirea unor noi tipuri de raportări financiare datorită modificării legislației contabile, 60% dintre subiecții chestionați, membri ai organismelor profesionale, au declarat că, în condițiile în care are loc reîncadrarea entității economice într-un alt tip de societate, prin depășirea criteriilor de mărime, cum ar fi cifra de afaceri, activele totale și numărul de salariați, aceasta îi determină să propună organelor de conducere ale clienților o renegociere a contractului de prestări servicii, spre deosebire de doar 20% dintre profesioniștii contabili încadrați cu contract de muncă, care solicită

acest lucru. La întrebarea legată de complexitatea lucrărilor menționate, majoritatea celor chestionați au răspuns că aceasta constă în transpunerea soldurilor conform noului plan de conturi, dar și în întocmirea unor raportări financiare mai detaliate.

5. Concluzii

Rezultatele studiului relevă faptul că profesioniștii contabili trebuie să-și perfecționeze continuu cunoștințele de specialitate pentru a presta servicii de calitate, autoritățile fiind nevoite să adapteze legislația contabilă și fiscală la noile realități economice. În general, aceasta necesită eforturi umane și materiale suplimentare, generând costuri care, în majoritatea cazurilor sunt suportate de către profesioniștii contabili, concomitent cu creșterea continuă a responsabilității acestora.

Având în vedere rezultatele studiului, considerăm că se poate extinde cercetarea, făcându-se eventuale previziuni cu privire la evoluția profesiei contabile, prin prisma creșterii continue a atribuțiilor și responsabilității membrilor care o reprezintă, concomitent cu menținerea constantă a nivelului onorariilor sau chiar cu scăderea nivelului acestora. Rezultatele studiului pot fi avute în vedere de către profesioniștii contabili, pentru a evalua cât mai corect drepturile și obligațiile pe care le stabilesc în cadrul contractelor pe care le încheie cu clienții.

Recunoașteri

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/159/1.5/S/134197 „Performanță și excelență în cercetarea doctorală și postdoctorală în domeniul științelor economice din România”.

BIBLIOGRAFIE

- Smith, Adam, *Avuția națiunilor, cercetare asupra naturii și cauzelor ei*, Editura W. Strahan and T. Cadell, Londra, 1776
- Adelopo, Ismail A., *Modelling Issues in the Relationship Between Audit and Non-Audit Fees*, 12 octombrie 2008, *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 10, No. 2, pp. 96-108, disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1283099>

- Engel, Ellen și Hayes, Rachel M. și Wang, Xue, *Audit Committee Compensation and the Demand for Monitoring of the Financial Reporting Process*, 31 iulie 2009, *Journal of Accounting and Economics*, Forthcoming. Disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1463494>
- Locke, John, *Two Treatises of Government, Chapter XI of the Extent of the Legislative Power*, Prepared by

Rod Hay for the McMaster University Archive of the History of Economic Thought, 1823, Paragr. 140, Pg. 166

Minnis, Michael, *The Value of Verification in Debt Financing: Evidence from Private U.S. Firms*, 31 ianuarie 2011, *Journal of Accounting Research*, Forthcoming, disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1752278>

Pummerer, Erich și Steller, Marcel, *Taxes and Audit Quality*, 31 octombrie 2013, disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2399045> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2399045>

Vazakidis, Athanasios and Stergios, Athianos, *Measuring Investors' Reaction to the Adoption of International Financial Reporting Standards in Greece, Using a Market-Based Model*, 2010, *American Journal of Economics and Business Administration*, Vol. 2, No. 1, pp. 103-112, disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1829367>

***

Legea contabilității nr. 82/199, publicată în M.Of. nr. 265 din 27 decembrie 1991, cu modificările și completările ulterioare

Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal cu modificările și completările ulterioare

Ordonanța Guvernului nr. 15 din 23 august 2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 621 din 29 august 2012

O.M.F.P. nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009

O.M.F.P. nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicată în Monitorul Oficial nr. 963 din 30 decembrie 2014

<http://www.anaf.ro/public/wps/portal>

Discrepanța dintre tehnologia cloud computing și standardele și legislația privind auditul și securitatea informațiilor

---

*Drd. Andreea - Cristina BENDOVSCHI,
Auditor IT, Mazars, Londra, Marea Britanie,
e-mail: andreea_bendovschi@yahoo.com*

*Prof. univ. dr. Bogdan Ștefan IONESCU,
Academia de Studii Economice, București, România,
e-mail: ionescub@gmail.com*

Rezumat

Progresul tehnologic rapid și permanent dă naștere unor noi riscuri și provocări. Standardele și legislația la nivel internațional au menirea de a susține dezvoltarea și utilizarea în siguranță a noilor tehnologii. În contextul în care tehnologia cloud computing a devenit o opțiune tot mai des luată în considerare de companii și utilizatori individuali, întrebarea pe care autorii o adresează este: în ce măsură reușesc standardele și normele internaționale să țină pasul cu evoluția tehnologică? Studiul cuprinde două componente: perspectiva teoretică, bazată pe revizuirea literaturii de specialitate și pe analiza principalelor standarde și legi internaționale, și perspectiva empirică, bazată pe experiența profesională internațională a autorilor și informațiile raportate de companii. Prezentul articol are menirea de a analiza discrepanța dintre evoluția tehnologică și standardele și normele legislative în vigoare la nivel internațional privind auditul și securitatea informațiilor.

Cuvinte-cheie: cloud computing, standard, securitate, riscuri IT, audit

Clasificarea JEL: O33, M42

Introducere

Contextul actual este marcat de evoluția permanentă și într-un ritm alert a tehnologiei, ca răspuns la nevoile companiilor în ceea ce privește reducerea costurilor, automatizarea proceselor și disponibilitatea în timp a informațiilor. Astfel, concepte precum cloud computing, cloud accounting, real-time reporting etc. au luat naștere pentru a susține nevoile companiilor, indiferent de dimensiunea, sectorul de afaceri sau poziția geografică a acestora.

Tot mai multe organizații aleg să migreze procesele operaționale și de suport către tehnologia cloud computing datorită avantajelor pe care aceasta le reprezintă (A. Kumar, 2012).

În 2012, un studiu realizat de Cloud Security Alliance (CSA) împreună cu Information Security Audit and Control Association (ISACA), *Cloud Computing Maturity Study*, bazat pe o populație de 252 de participanți (utilizatori ai tehnologiei cloud computing, furnizori de servicii cloud și consultanți în materie) din 48 de țări, evidențiază principalele avantaje și provocări prezentate de utilizarea tehnologiei cloud computing. Studiul arată faptul că oportunitatea de reducere a costurilor reprezintă principalul factor determinant al adoptării tehnologiei cloud computing, urmat de flexibilitatea, timpul de răspuns și creșterea eficienței și a productivității oferite de această tehnologie.

De cealaltă parte, între principalele provocări pe care tehnologia cloud computing le implică se numără problema proprietății, controlului și responsabilității asupra datelor, prin urmare, securitatea informațiilor (CSA și ISACA, *Cloud Computing Maturity Study*, 2012).

Cloud computing – servicii și modele

Trei principale modele de cloud au fost definite în decursul dezvoltării tehnologiei (M. J. Kavis, 2014; R. Singh, P. Patel și B. Sahoo, 2014):

- SaaS (*Software as a Service*) este un model bazat pe faptul că utilizatorii accesează, prin intermediul interfețelor web, aplicații ce rulează pe o infrastructură cloud. În cadrul acestui model, majoritatea infrastructurii (hardware și software)

este de regulă gestionată și controlată de furnizorul de servicii.

- PaaS (*Platform as a Service*) susține aplicații gestionate și controlate de client pe infrastructura oferită de furnizorul de servicii. Echipamentele hardware, serverele (stocarea datelor) și sistemele de operare sunt de cele mai multe ori gestionate și controlate de furnizorul de cloud, în timp ce aplicațiile se află sub proprietatea și controlul companiei (clientului).
- IaaS (*Infrastructure as a Service*) este un model ce oferă utilizatorilor o platformă (rețele, servere etc.) pentru a rula programe software (aplicații, sisteme de operare etc.) gestionate intern de companie. Astfel, clientul are control asupra aplicațiilor și a sistemului de operare, în timp ce furnizorul de servicii gestionează și controlează infrastructura (rețeaua, serverele etc.).

Cu toate acestea, lista nu este exhaustivă, întrucât noi tipuri de servicii sunt dezvoltate cu timpul. Spre exemplu, *Security as a Service* sau *Risk Assessment as a Service* câștigă tot mai mult teren pentru utilizatorii tehnologiei cloud computing.

În funcție de preferințele companiei în ceea ce privește costurile și partajarea resurselor, următoarele tipuri de cloud pot fi utilizate (Y. Brar et al, 2014):

- Public cloud – este utilizat prin partajarea resurselor tehnologice cu alți utilizatori/alte companii. De cele mai multe ori, utilizatorii nu știu cu cine împart resursele, aspect gestionat de furnizorul de servicii.
- Community cloud – este reprezentat de un grup de utilizatori/companii ce creează o „comunitate” pentru a împărți nu numai resursele tehnologice, ci și aceleași interese, politici, cerințe de securitate etc.
- Private cloud – este un model de cloud dedicat unui singur utilizator/unei singure companii.
- Hybrid cloud – este rezultatul combinării caracteristicilor a două sau mai multe modele de cloud (public, community, private).

Cu toate că serviciile de cloud public prezintă cele mai mari provocări în ceea ce privește securitatea informației, toate modelele sunt subiectul îngrijorărilor privind riscurile rezultate din partajarea datelor și a controlului asupra acestora cu o terță parte (W. Fan, S. Yang, J. Pei, H. Luo, 2012).

Principalele îngrijorări și provocări

Tehnologia cloud computing presupune o serie de avantaje importante, ce pot conduce către optimizarea proceselor, reducerea costurilor și la o mai bună susținere din partea funcției IT a strategiei de afaceri. Institutul Național de Standarde și Tehnologie (NIST) definește tehnologia cloud computing ca fiind „un model ce permite accesul partajat, convenabil și la cerere la o rețea configurabilă de resurse partajate (spre exemplu, rețele, servere, stocare de date, aplicații, servicii) ce poate fi rapid provizionată și dezvoltată cu un efort sau o intervenție minimă din partea managementului”. Analizând definiția, principalele avantaje ale tehnologiei cloud computing pot fi ușor identificate: serviciile la cerere, de tipul „pay as you go” pot conduce către reducerea costurilor, accesul facilitat din prisma faptului că nu este fizic limitat, singura condiție fiind conexiunea la internet, elasticitatea și scalabilitatea. Totuși, aceeași definiție poate oferi o idee asupra principalelor provocări reprezentate de tehnologia cloud computing. Partajarea resurselor poate cauza o nouă problemă în comparație cu modelul tradițional, în care accesul și controlul datelor se află în totalitate în mâna companiei: cine este responsabil și în ce măsură, pentru stocarea, gestionarea și securitatea datelor?

Odată cu dezvoltarea tehnologică, iau naștere riscuri specifice, necesitând proiectarea și implementarea unei serii de controale care să susțină securitatea informației gestionate și stocate prin intermediul tehnologiei cloud computing (S. Pearson și G. Yee, 2012; S. Ahman et al, 2012), iar auditurile trebuie de asemenea adaptate cerințelor de securitate și particularităților mediului cloud.

Tehnologia cloud computing în România

Deși conform Eurostat, la finalul anului 2014 România se situa pe ultimul loc în ceea ce privește utilizarea serviciilor cloud computing (mai puțin de 10% dintre companiile românești), concepte precum cloud computing, cloud accounting sau mobile accounting își fac tot mai des apariția între subiectele de actualitate ale literaturii de specialitate și media, devenind în același timp o realitate cotidiană pentru tot mai multe companii.

În același sens, Ministerul pentru Societatea Informațională (MSI) a elaborat *Agenda Digitală pentru*

România, sub obiectivele principale ale dezvoltării competitivității mediului de afaceri românesc, creșterii eficienței sectorului public și reducerii excluziunii sociale. Actualizată în iulie 2014, *Agenda Digitală pentru România* prevede o investiție pentru cloud computing și rețele sociale media pentru orizontul de timp 2014-2020 de 3% din Programul Operațional, echivalentul a 30 milioane euro. Obiectivele MSI au în vedere adoptarea tehnologiei cloud computing pentru sprijinirea activității sectorului public și îmbunătățirea serviciilor aduse cetățenilor, direcția strategică fiind aceea a alinierii cu tendințele dezvoltate la nivelul Uniunii Europene.

În paralel, organizații și asociații naționale (RoCloud, EuroCloud etc.) organizează în permanență evenimente destinate creșterii nivelului de cunoaștere din partea companiilor a serviciilor cloud și potențialelor avantaje prezentate de acestea; drept urmare, tot mai multe entități au în vedere, fie din cerințe pornite de la nivel de grup (societatea-mamă), fie din proprie inițiativă, migrarea proceselor operaționale și/sau de suport către tehnologia cloud computing.

În acest context, apare problema necesității adaptării normelor, standardelor și metodologiilor de audit la dezvoltarea tehnologică, creșterea dinamicii mediului IT și riscurile specifice noilor tendințe în materie de tehnologie.

Metodologia cercetării

Studiul prezintă o analiză a discrepanței dintre dezvoltarea tehnologică rapidă și standardele și legislația menite să ofere suport. Pornind de la analiza standardelor internaționale, a cadrelor generale și a normelor legislative, studiul încearcă să evalueze gradul de acoperire de către acestea a riscurilor și amenințărilor specifice ultimelor tendințe în materie de tehnologie utilizate de companii.

Cercetarea este bazată pe revizuirea literaturii de specialitate și a prevederilor principalelor standarde și legislații internaționale, precum și pe analiza empirică a proceselor operaționale ale companiilor, proiectate sub influența și suportul tehnologiei. Bazat pe experiența profesională la nivel internațional a autorilor, precum și pe informațiile publice privind modul în care companiile aleg să diminueze riscurile IT la un nivel acceptabil, studiul conturează discrepanța dintre evoluția tehnologică și seturile de standarde și legi ce stau la baza securității informațiilor astfel gestionate.

Privire de ansamblu asupra auditului

Auditul securității informației poate fi prezentat în diverse forme, procedurile de audit putând varia în funcție de scopul (limitarea) acestuia. Misiunile de audit cuprind un set de proceduri ce au ca obiectiv oferirea unei „*asigurări rezonabile*” asupra scopului auditului (spre exemplu, a situațiilor financiare, a proceselor bazate pe utilizarea sistemelor informatice etc.) (L. Rittenberg, K. Johnstone, A. Gramling, 2011).

Scopul auditului poate varia de la o companie la alta, de la o misiune de audit la alta. Spre exemplu, o misiune de audit poate oferi un nivel general de asigurare asupra controalelor partajate cu furnizorii de servicii pentru a acoperi îngrijorările cu privire la securitatea informației, în contextul în care datele partajate cu furnizorul de servicii sunt limitate și nu sunt critice. Alte cazuri pot necesita un grad al profunzimii mult mai ridicat pentru a oferi probe de audit suficiente și relevante. Un astfel de exemplu poate fi reprezentat de companiile care au migrat mare parte a proceselor operaționale și de suport către tehnologia cloud computing și care necesită, astfel, un nivel mai detaliat al procedurilor pentru a evalua riscurile și controalele menite să asigure confidențialitatea, integritatea și disponibilitatea informațiilor.

Conceptul de *information assurance* a fost definit la un nivel general de D. Hermann ca fiind „*o disciplină inginerescă menită să ofere o înțelegere și o abordare sistematică asupra modului în care sisteme individuale automate și combinații dinamice ale acestora interacționează și utilizează funcționalitățile proiectate, nici mai mult nici mai puțin, într-un mod eficace, fiabil și sigur prin intermediul mediului/mediilor operaționale dedicate*”.

În 2002, Sarbanes-Oxley Act (SOX) a schimbat perspectiva asupra auditului, controlului și responsabilității asupra informațiilor. Prevederile actului privind auditul IT asupra sistemelor, datelor și proceselor implicate direct sau indirect în pregătirea și prezentarea situațiilor financiare împart controalele în două categorii principale:

- Controale IT generale – concentrate pe aserțiunea generală că programele, procesele și controalele sunt proiectate și funcționează într-un mod eficace și sigur pentru a susține gestionarea informației financiar-contabile;

- Controale de aplicație (specifice) – concentrate pe controale specifice (spre exemplu, validări și verificări automate etc.) implementate în cadrul aplicațiilor menite să proceseze, să transmită sau să raporteze informațiile financiare.

Odată cu evoluția tehnologică spre cloud computing, noi riscuri specifice au luat naștere (Y. Chen, V. Paxson, R. H. Kats, 2010; L. Vaquero, L. Roderó-Merino, D. Moran, 2011). Principalele îngrijorări rezultă din partajarea accesului și controlului asupra datelor cu furnizorul de servicii, aspectele legale (problema conformității atunci când datele sunt stocate pe teritoriul altei țări, regiuni sau al altui continent), înlocuirea rețelei fizice cu medii virtuale (accesibile via internet) etc.

Există, astfel, o serie de aspecte suplimentare pe care auditul trebuie să le aibă în vedere atunci când este vorba de servicii cloud computing. O serie de standarde, legi și cadre generale au fost proiectate pentru a susține auditul IT din această perspectivă.

Cea mai bună dovadă a acestor aspecte este reprezentată, probabil, de principalele diferențe dintre tehnologia cloud computing și modelul tradițional. Spre exemplu, în modelul tradițional, auditul IT are scopul de a prezenta o imagine a mediului IT la momentul respectiv, ceea ce poate fi suficient pentru un mediu unde modificările critice nu sunt foarte frecvente. Totuși, atunci când intră în discuție dinamica specifică tehnologiei cloud computing, limitarea auditului IT la un „snapshot” nu mai este suficientă pentru a servi scopului și se poate dovedi insuficientă pentru a reflecta realitatea. Mai mult, controalele proiectate pentru a asigura un nivel de securitate acceptabil în modelul tradițional se poate dovedi insuficient sau nepotrivit în cazul tehnologiei cloud computing. De aceea, auditul IT axat pe tehnologia cloud computing trebuie să fie bazat pe riscurile specifice acestuia și să se concentreze, prin urmare, pe controalele aferente.

Cu timpul, diverse standarde, legi și cadre generale au fost dezvoltate pentru a susține, pe de o parte, proiectarea și implementarea controalelor și proceselor privind managementul informației, guvernarea IT și securitatea informației în cloud și, pe de altă parte, particularitățile reprezentate de auditul tehnologiei cloud computing.

Secțiunea ce urmează prezintă principalele standarde și cadre legislative menite să susțină securitatea, controlul și auditul așa cum sunt gestionate prin intermediul tehnologiei cloud computing.

Standarde și cadre legislative

Securitatea informației și confidențialitatea datelor reprezintă o problemă universală, adresată prin diferite perspective, de la legi și norme până la standarde și cadre generale. Această secțiune prezintă principalele standarde, cadre generale și legislative ce guvernează securitatea informației și protejarea datelor confidențiale.

ITIL, sau *Information Technology Infrastructure Library*, cuprinde un set de practici în ceea ce privește serviciile IT, aplicabile și tehnologiei cloud computing.

ISO 20000, ISO 27001, ISO 27001 oferă îndrumare la nivel internațional cu privire la managementul funcției IT, inclusiv în ceea ce privește controale de securitate ce pot fi implementate de companii.

ISO 27017, ISO 27018 reprezintă un nou set de standarde aflate în dezvoltare pentru a complementa prevederile ISO/IEC 27002 și ale altor standarde ISO27k, cu scopul de a oferi îndrumare internațională în ceea ce privește securitatea informațiilor gestionate prin intermediul tehnologiei cloud computing.

CobiT este un cadru general dezvoltat de ISACA, menit să susțină guvernarea și managementul funcției IT în vederea alinierii cu procesele și strategia de afaceri a companiei.

SSAE 16 este un standard de audit ce se axează pe controale de securitate în ceea ce privește operațiunile financiar-contabile.

Payment Card Industry (PCI) Data Security Standard (DSS) este o certificare de securitate utilă entităților ce utilizează tranzacții (plăți) prin intermediul internetului.

CloudAudit A5 (Automated Audit, Assertion, Assessment and Assurance API) oferă o interfață comună pentru furnizorii și utilizatorii de servicii cloud, susținând standardizarea proceselor de auditare și evaluare a riscurilor și controalelor. Totodată, interfețele standardizate oferă o transparență crescută, precum și garanția interoperabilității în vederea evitării situațiilor problematice privind schimbarea furnizorului.

CSA (Cloud Security Alliance) a elaborat *Cloud Control Matrix*, ce cuprinde un set de controale de securitate ce pot fi implementate pentru a diminua riscurile IT specifice tehnologiei cloud computing, axate pe: conformitate, guvernare, securitatea informației, resurse umane, aspecte legislative, managementul riscului, managementul operațiunilor, managementul modificărilor și a incidentelor, precum și infrastructură.

Cadrul general are menirea de a oferi îndrumare în ceea ce privește evaluarea riscurilor pe baza definirii atributelor de audit, precum și clasificarea modelelor de servicii cloud și a componentelor de infrastructură pe fiecare atribut.

The National Institute of Standards and Technology (NIST) a elaborat, sub *Guidelines of Security and Privacy in Public Cloud Computing*, un set de practici și aspecte esențiale a fi avute în vedere de utilizatorii tehnologiei cloud computing.

The European Network and Information Security Agency (ENISA) a elaborat un ghid bazat pe metoda chestionarelor, *Cloud Computing Security Risk Assessment*, cu scopul de a permite evaluarea riscurilor IT.

The Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE) oferă un set de standarde sub *Guide for Cloud Portability and Interoperability Profiles*, axat pe interoperabilitatea dintre furnizorii de servicii cloud.

Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA) descrie politicile pe care furnizorii de servicii cloud ar trebui să le ia în considerare, fără însă a prevedea controale și cerințe de securitate.

Cadrele legislative la nivel național se aplică managementului și stocării datelor, concentrându-se în special pe informațiile clasificate ca fiind confidențiale.

Discrepanța rezultată

Studiul subliniază existența unei discrepante între evoluția rapidă a tehnologiei și încercarea standardelor și a cadrelor legislative de a ține pasul. În 2012, compania DLA Piper Law a realizat un studiu comparativ al celor două perspective (cea tehnologică, respectiv cea legislativă), concluzionând faptul că legile menite să susțină dezvoltarea și utilizarea tehnologiei cloud computing nu reușesc să țină pasul cu dezvoltarea tehnologică extrem de rapidă.

Odată cu utilizarea tehnologiei cloud computing și a aplicațiilor accesate prin intermediul internetului, o altă problemă apare în discuție: limitarea geografică a legislațiilor naționale, în comparație cu gestionarea și partajarea datelor la nivel internațional, fără granițe. Spre exemplu, o companie ce operează în România și utilizează aplicații bazate pe tehnologia cloud computing poate avea datele astfel gestionate stocate fizic pe servere aflate într-o altă țară, regiune sau chiar alt

continent. Problema astfel apărută este: cum se poate asigura respectarea conformității legislative, având în vedere faptul că legislațiile naționale pot avea prevederi diferite, pornind de la definirea conceptului de „informație confidențială” și până la prevederi privind perioada de păstrare/arhivare a datelor, auditul sau alte cerințe?

Totodată, a fost demonstrat în numeroase rânduri faptul că entități certificate sau aflate în conformitate cu unele dintre standardele menționate anterior au prezentat vulnerabilități și breșe de securitate în ceea ce privește confidențialitatea, integritatea și disponibilitatea informației. Un exemplu elocvent este reprezentat de compania Amazon, care a fost victima unor incidente serioase în ultimii ani, deși era certificată SAS 70 (prezentul SSAE16). Un alt exemplu îl poate reprezenta faptul că standardul PCI, deși se axează pe informații transmise prin intermediul internetului, nu prevede în mod explicit criptarea datelor. Alte numeroase astfel de exemple ilustrează faptul că standardele și cadrele generale nu sunt întotdeauna suficiente pentru a acoperi riscurile și vulnerabilitățile IT.

Această discrepanță poate fi unul dintre motivele care stau la baza creării unui nou model de servicii cloud: *Security as a Service (SecaaS)*, dezvoltat de CSA sub un set de standarde internaționale cu scopul de a susține „prevederi privind serviciile și securitatea prin intermediul tehnologiei cloud computing, atât pentru infrastructura și programele software bazate pe cloud, cât și pentru sistemele gestionate de companiile ce utilizează aceste servicii în calitate de clienți” (CSA, 2011).

În prezent, standardele internaționale caută să se axeze tot mai mult, și în profunzime, asupra prevederilor și celor mai bune practici specifice tehnologiei cloud computing, în vederea asigurării nivelului potrivit de securitate în ceea ce privește managementul accesului, prevenirea pierderii de date, securitatea asupra internetului și e-mailului, auditul și evaluarea riscurilor și a controalelor de securitate, managementul incidentelor de securitate, criptarea și securitatea rețelelor, continuitatea activității și recuperarea datelor în caz de dezastru etc. Cu toate acestea, elaborarea unor astfel de standarde, suficient de detaliate pentru a acoperi toate particularitățile tehnologiei cloud computing, dar suficient de flexibile pentru a putea fi aplicabile tuturor companiilor (indiferent de dimensiunea, sectorul de activitate și poziția geografică a acestora) și furnizorilor de servicii (indiferent de modelul de servicii oferit),

necesită timp și resurse și durează, în mod normal, ani întregi pentru a atinge un nivel acceptabil al încrederii.

Concluzii

Scopul oricărui audit este acela de a oferi o asigurare rezonabilă echipei de audit, companiei sau publicului. În contextul evoluției tehnologice continue și extrem de rapide, riscurile și controalele aferente sunt de asemenea subiectul unei schimbări permanente. De aceea, autorii consideră că standardele, normele și metodologiile de audit trebuie să fie în permanență adaptate particularităților tehnologiei, companiilor și mediului de risc, pentru a putea identifica și evalua corect riscurile și controalele aferente.

În acest sens, atunci când tehnologia cloud computing joacă un rol important în activitatea operațională sau de suport a entității, este esențială identificarea tuturor riscurilor pe care atât compania, cât și furnizorul de servicii le prezintă și asigurarea proiectării și implementării controalelor potrivite pentru a reduce riscurile la un nivel acceptabil.

Autorii consideră, totodată, că este extrem de dificil pentru autoritățile legislative și organizațiile internaționale să țină pasul cu progresul tehnologic continuu și că, după cum este ilustrat și de definiția auditului, conformitatea cu standardele poate oferi doar o asigurare rezonabilă, deci limitată, nicidecum exhaustivă, asupra securității informației. Prin urmare, companiile, furnizorii de servicii cloud și clienții sau alți parteneri de afaceri ai companiei nu ar trebui să piardă din vedere această limitare și ar trebui să fie în permanență conștienți de dinamica mediului de risc în vederea asigurării unei înțelegeri complete și corecte a nivelului de securitate, respectiv a gradului de confidențialitate, integritate și disponibilitate a datelor.

Recunoaștere

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/159/1.5/S/138907 „Excelență în Cercetarea Științifică, Interdisciplinară, Doctorală și Postdoctorală, în Domeniile Economic, Social și Medical - EXCELIS”, coordonator Academia de Studii Economice din București.

BIBLIOGRAFIE

- Ahmad, S.; Ahmad, B.; Saqib, S.; Khattak, R., *Trust Model: Cloud's Provider and Cloud's User*, International Journal of Advanced Science and Technology Vol. 44, July, 2012.
- Brar, Y. et al, *An Advanced Security – A Two-Way Password Technique for Cloud Services*, International Journal of Computer Science and Mobile Computing, 2014, Vol. 3, Issue. 4, pg: 4-15.
- Chen Y., Paxson V., Katz R., *What's new about cloud computing security?*, 2010, EECS Department, University of California, Berkeley, Tech. Rep. UCB/EECS-2010-5, 01.
- Fan, W.; Yang, S.; Pei, J.; Luo, H., *Building trust into cloud*, International Journal of Cloud Computing and Services Science (IJ-CLOSER) Vol.1, No.3, August 2012, pp. 115~122 ISSN: 2089-3337.
- Hermann, D., *A Practical Guide to Security Engineering and Information Assurance*, CRC Press, 2001, ISBN: 978-1-4200-3149-2.
- Kavis, M., *Architecting the Cloud: Design Decisions for Cloud Computing Service Models (Saas, Paas and IaaS)*, 2014, ISBN 978-1-118-82627-0.
- Kumar, A., *World of Cloud Computing & Security*, International Journal of Cloud Computing and Services Science (IJCLOSER) Vol.1, No.2, June 2012, pp. 53~58 ISSN: 2089-3337.
- Pearson S., Yee G., *Privacy and Security for Cloud Computing*, 2012, Springer Science & Business Media, ISBN 978-4471-4188-4.
- Rittenberg, L.; Johnstone, K.; Gramling, A., *Auditing: A Business Risk Approach*, Cengage Learning, 2011, ISBN: 978-0-538-47624-9.
- Singh, R.; Patel, P.; Sahoo, B., *A Compendium of Cloud Computing*, International Journal of Advance Computing Technique and Applications, ISSN: 2321-4546, pg: 73-79.
- Van E., *Cloud Computing Legal Issues*, disponibil online la http://www.isaca.org/Groups/Professional-English/cloud-computing/GroupDocuments/DLA_Cloud%20computing%20legal%20issues.pdf (accesat pe 12 ianuarie 2015).
- Vaquero L., Rodero-Merino L., Moran D., *Locking the sky: a survey on IaaS cloud security*, 2011, Computing, vol. 91, pp.93-118.
- CSA, 2011, *Defined Categories of Service 2011*, disponibil online la: https://cloudsecurityalliance.org/wp-content/uploads/2011/09/SecaaS_V1_0.pdf (accesat pe 13 Decembrie 2014).
- Eurostat, *Internet and cloud services - statistics on the use by individuals*, disponibil online la: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Internet_and_cloud_services_-_statistics_on_the_use_by_individuals
- Ministerul pentru Societatea Informațională, 2014, *Strategia Națională privind Agenda Digitală pentru România*, disponibil online la: <http://www.google.co.uk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mcsi.ro%2Ftransparenta-decizionala%2FProiecte-2014%2FStrategia-Agenda-Digitala%2C-iulie-2014&ei=euwVfSFPMHgavewgMAI&usg=AFQjCNFczCG6VBa35u0ioQ3kelxGzq0H4g&sig2=gTBOtnFrpGmF1PHmzyRZTA>.
- Sarbanes-Oxely Act, 2002, disponibil online la: <https://www.sec.gov/about/laws/soa2002.pdf> (accesat pe 12 ianuarie 2015).

Prezumția de continuitate a activității în entități cotate - știință sau artă pentru informații predictive în deciziile guvernantei

---

Lector univ. dr. Flavia STOIAN,
Academia de Studii Economice București, România,
e-mail: flavia.stoian@gmail.com

Lector univ. dr. Geanina-Gabriela TUDOSE,
Universitatea „Constantin Brâncoveanu” din Pitești,
România, e-mail: geanina1c@yahoo.com

Drd. Grazia-Oana PETROIANU,
Academia de Studii Economice București, România,
e-mail: oana_petroianu@yahoo.com

Drd. Daniela Nicoleta MEDINȚU,
Academia de Studii Economice București, România,
e-mail: daniela.medintu@gmail.com

Rezumat

Transparența informațiilor financiare este o componentă indispensabilă a competitivității pe piața de capital. Informațiile financiare sunt relevante dacă guvernanta poate să estimeze în baza celor prezente, informații predictive, previzionate despre perenitatea acelei entități. Previziunile trebuie atinse, astfel încât să se confirme. Obiectivul lucrării este de a demonstra cum poate guvernanta să se apropie foarte mult de prezumția continuității și să anticipeze cu mult înainte riscul de faliment, pe fondul unei bune guvernante corporative. Suportul teoretico-științific al lucrării îl constituie cercetările privind necesitatea continuității activității, element al guvernantei corporative și implicit al managementului riscului. Pentru realizarea cercetării s-a efectuat o informare și documentare pe baza literaturii de specialitate și din evoluțiile realității economice românești. Pornind de la evoluția sectorului agricol și riscul menținerii/dezvoltării unei afaceri în devenire se urmărește o verigă agricolă, pentru a descoperi rezervele interne ce trebuie fructificate pentru a îndeplini și respecta „principiul continuității”, esența unei afaceri eficiente economic, social – triada dezvoltării durabile. Pentru atingerea obiectivului propus, s-a utilizat o metodologie de cercetare fundamentală în caracterizarea riscului – element cheie pentru îndeplinirea scopului guvernantei corporative.

Cuvinte-cheie: predictiv, transparența informațională, continuitatea activității, risc financiar, risc de faliment, guvernanta corporativă, cod de guvernanta

Clasificare JEL: M41, M42, M49

Introducere

Governanța corporativă desemnează un ansamblu de elemente de control care acționează împreună pentru a stabili relația dintre toți cei care au un interes în companie (acționari, management, salariați, clienți, furnizori, statul), numiți și stakeholders, cu scopul de a crește performanța companiei.

Termenul de guvernanta corporativă constituie un ansamblu de reguli prin care o corporație este condusă și controlată, altfel spus – este actorul principal în cadrul companiei, stabilind „regulile jocului”.

Scopul demersului nostru științific este acela de a pune în valoare rolul, importanța și utilitatea codului de guvernanta, ca pilon de bază în viața corporativă a unei companii, guvernanta susținută de convențiile contabile, ce trebuie să asigure transparența informațională, caracteristică calitativă a situațiilor financiare, care conferă acestora plusul de valoare util în prezentarea entității pe piața de capital. Continuitatea afacerii agricole este asigurată prin eliminarea riscurilor, impunându-se astfel implicarea guvernantei ce are la bază un cod de guvernanta corporativă considerat reper de conduită în afaceri.

Revizuirea literaturii de specialitate. Codul de guvernanta – produs al guvernantei susținută de convențiile contabile în vederea prezumției de continuitate

Governanta corporativă a apărut ca un răspuns la eșecurile spectaculoase din domeniul privat. Într-un timp relativ scurt, aceste eșecuri au zguduit, prin amploarea lor, încrederea investitorilor în modul cum erau conduse companiile.

În anul 1992, în Marea Britanie, *Sir Adrian Cadbury*, fiind preocupat de cercetarea cauzelor comune ale eșecurilor corporațiilor din sistemul privat, a elaborat RAPORTUL CADBURY.

Din raport a reieșit că falimentele corporațiilor au fost determinate de problemele majore ale organizării și funcționării sistemului de control intern. Aceste probleme

se află în competența conducerii de vârf. Managementul general nu numai că nu a reușit să evite catastrofele produse, dar, în unele situații, chiar a reprezentat sursa acestor eșecuri.

Ulterior, au apărut și alte rapoarte care au confirmat spusele lui Cadbury, contribuind astfel la construirea de reguli și coduri practice în toate domeniile.

Principiile și codurile guvernantei corporative au fost dezvoltate și completate de OECD și Banca Mondială, care s-au implicat în acest proces.

Principiile OECD au constituit punct de referință la realizarea codurilor naționale privind guvernanta corporativă. În primul rând, aceste principii se focalizează asupra societăților tranzacționate public, însă nu neglijează și problemele referitoare la societățile cu acționariat mare care nu sunt listate la bursă.

Dintre codurile sau ghidurile privind guvernanta corporativă mai putem aminti și „Cartea Albă a administrării corporațiilor în Sud-Estul Europei”, Pactul de stabilitate, Acordul Europei de Sud-Est pentru reformă, investiții, integritate și creștere economică, din anul 2003.

Marcel Ghiță și colab. (2009) consideră că, potrivit Băncii Mondiale, scopul guvernantei corporative este de a menține echilibrul între obiectivele economice și sociale, între cele comune și individuale, ceea ce contribuie la încurajarea utilizării eficiente a resurselor și responsabilizarea celor care le gestionează. Cuvintele cheie din definiția guvernantei corporative sunt „echilibru” și „responsabilizare”.

Punctul de vedere al Băncii Mondiale corespunde cu concluziile RAPORTULUI CADBURY, și anume: *Scopul guvernantei corporative este de a aduce cât mai aproape interesele indivizilor, corporațiilor și societății.*

Governanta presupune stabilirea unei legături coerente între instrumentele managementului, pentru o conducere eficientă și eficace, care să-și îndeplinească țelurile stabilite prin strategii și planuri elaborate, diminuând sau eliminând antagonismul profitului – riscul.

Aplicând funcțiile managementului modern și printr-o coerență colaborare, guvernanta presupune conducerea prin și cu ajutorul auditului intern, al controlului intern, un management al riscului viabil.

Principiile guvernantei corporative au fost prezentate la modul general, țările având posibilitatea de a le adapta și aplica în funcție de particularități.

În România, primul cod de guvernare corporativă a fost adoptat în 2001. Tot în acest an, BVB a creat, pentru admitere la Cota Bursei, *Categoria Plus* („a plusului de transparență”). Societățile care erau cotate la BVB aveau posibilitatea de a promova în *Categoria Plus* numai după ce preluau integral în actele lor constitutive prevederile Codului de guvernare corporativă. Însă acest lucru nu a avut succesul sperat. A existat o singură societate care a solicitat promovarea în *Categoria Plus*.

În următorii ani, BVB a creat Institutul de Guvernare Corporativă. Menirea acestuia era de a educa emitenții cotați cu privire la promovarea unor standarde de guvernare corporativă adecvate. Institutul de Guvernare Corporativă a participat activ la descoperirea celor mai bune practici de guvernare corporativă și a contribuit la adoptarea Cartei Albe a Guvernanței Corporative în țările din Sud-Estul Europei.

Niculae Feleaș și colab. (2011) consideră că implementarea guvernării corporative în România nu este lipsită de unele consecvențe fundamentale:

- lipsa unei analize de detaliu privind raporturile între proprietari și manageri;
- slaba implicare a celorlalte părți participante în procesul de luare a deciziilor;
- lipsa unui cadru conceptual pentru o piață eficientă și implicațiile sale societale;
- implicarea discutabilă a auditorilor în promovarea guvernării întreprinderilor;
- eșecul reformelor de implementare a unui sistem contabil în acord cu evoluțiile internaționale;
- slăbiciunea mecanismelor de control pentru o informare financiară sinceră, relevantă, fiabilă, inteligibilă, comparabilă și semnificativă.

În 2008, s-a adoptat un nou cod de guvernare corporativă, care are la bază principiile OCDE. Acest nou cod a intrat în vigoare începând cu anul fiscal 2009. Codul este aplicat în mod voluntar de către societățile tranzacționate pe piața reglementată operată de BVB. Societățile care decid adoptarea totală sau parțială a acestuia au obligația să transmită anual către BVB o Declarație de conformare sau neconformare cu prevederile codului de guvernare corporativă (Declarația „aplici sau explici”), în care se specifică recomandări care au fost efectiv implementate, precum și modalitatea de implementare.

Trecând în revistă caracteristicile și aprecierile de mai sus, se remarcă faptul că acest Cod de Guvernare

corporativă al BVB este asemănător celor adoptate de celelalte state membre ale Uniunii Europene și cu recomandări noi de conformare, importante pentru directori și pentru consiliile de administrație aflate la conducerea societăților românești.

Considerăm că prevederile codului BVB au un caracter supletiv față de alte acte normative din România, aplicabile companiilor tranzacționate pe piața reglementată (de exemplu, Legea societăților comerciale, Legea contabilității, Legea privind piața de capital etc.).

Obiectivele cercetării

Cercetarea efectuată în vederea realizării acestui demers, folosindu-se de o serie de instrumente metodologice, are drept produs final atingerea următoarelor obiective:

- cercetarea bibliografică privind codul de guvernare – produs al guvernării corporative;
- aprofundarea suportului științific existent privind continuitatea activității în agricultură și atingerea scopului primordial al raportărilor financiare – transparența informațională;
- abordarea și fundamentarea problemelor și proceselor cu caracter științific și practic care privesc agricultura prin prezumția principiului continuității activității într-o companie agricolă din România, cotată activ la BVB, utilizând rezultatele cercetărilor efectuate de specialiști ca urmare a politicilor europene în domeniu;
- rolul codului de guvernare, introdus pentru prima dată în Marea Britanie de Adrian Cadbury, pentru afacerea de azi și mai ales pentru cea de mâine.

Metodologia de cercetare

În vederea realizării obiectivelor, având în vedere natura problematicii abordate, s-au folosit următoarele instrumente metodologice:

- cercetarea documentară extinsă;
- cercetarea diacronică a evoluției cunoașterii domeniului în general și a celei științifice în particular;
- cercetarea criteriilor, care sugerează încălcarea continuității activității agricole, folosind indicatorii riscului economic, financiar și de faliment;

- cercetarea comparativă pe șapte modele statistico-financiare de predicție a riscului de faliment, aplicată la zece firme agricole cotate;
- studiul de caz.

Pentru obținerea unor date și informații s-a utilizat cercetarea documentară a studiilor cuprinse în articolele publicate în jurnalele naționale și internaționale din domeniu, a unor specialiști care au realizat studii.

Rezultatele studiului de caz. Premisa continuității afacerii agricole – un obiectiv al governanței și al managementului, certificat de auditor prin asigurarea rezonabilă asupra transparenței informaționale a raportării financiare

Caracteristicile agriculturii românești sunt definitorii și pentru entitatea agricolă studiată, entitate ce este cotate activ la Bursa de Valori București. Compania este unul dintre principalii producători de cereale și plante tehnice din România. În prezent, sectorul de activitate agro-industrială are următoarea structură: sectorul producției vegetale și animale, sectorul condiționare-depozitare, sectorul industriei alimentare.

Prezumția de continuitate a activității entității analizate depinde de unele criterii, grupate conform Standardului Internațional de Audit 570 „Principiul continuității activității”, dar și conform literaturii de specialitate străine, astfel: criteriile de exploatare, criteriile financiare și alte indicii. (Manual de Reglementări Internaționale de Control al calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe, 2013)

I. Criteriile de exploatare ale entității, ce sugerează neîncălcarea principiului continuității impus de regulile contabile și necesar în exprimarea unei opinii de către auditorul financiar sunt legate de permanenta îmbunătățire a nivelului tehnic (avantajul de piață susținut de avantajul tehnic). Astfel, compania a modernizat baza de tractoare și mașini agricole și a folosit materii prime și materiale consumabile de calitate superioară, care au susținut obținerea unei producții de semințe de înaltă calitate biologică.

În decursul anilor, activitatea entității este recunoscută și vizibilă în mediul de afaceri, aceasta fiind inclusă între primele companii în topul național al firmelor la categoria întreprinderilor mari din agricultură și silvicultură.

II. Criterii financiare care au asigurat continuitatea activității:

Compania a demarat proiecte cu atragere de fonduri structurale, în sensul politicii de coeziune a Uniunii Europene și dezvoltării spațiului comunitar din zonele în care activează.

Investițiile făcute prin astfel de proiecte cu cofinanțare europeană, care se derulează în prezent, sunt: *Înființare combinat de vinificație* – deus în 2008, în derulare, în valoare de 4 milioane euro, cu contract de finanțare în proporție de 50%; *Înființare depozit de cereale pentru 50.000 tone* – în valoare de 4 milioane euro, în derulare, cu contract de finanțare tot de 50%; *Înființare fabrica de ulei* – în valoare totală de 20.361.845 euro, din care eligibil 5.999.952 euro.

Materiile prime (alternative) folosite vor fi floarea-soarelui, soia și rapița, iar capacitățile de procesare vor fi următoarele: floarea soarelui – 450 T/zi; soia – 750 T/zi; rapiță – 500 T/zi.

Produsele finite obținute în urma procesării sunt: *ulei brut, degumat*: floarea soarelui – 185 T/zi; soia – 138 T/zi; rapiță – 209 T/zi și *șrot – furaj*: floarea soarelui – 160 T/zi cu conținut proteic de 40%; soia – 525 T/zi cu conținut proteic de 49%; rapiță – 307 T/zi

Fabrica este prevăzută cu instalație cu procesare continuă, inclusiv degumare, peletizare și secție de filtrare și fără ape reziduale în timpul perioadei de funcționare normală.

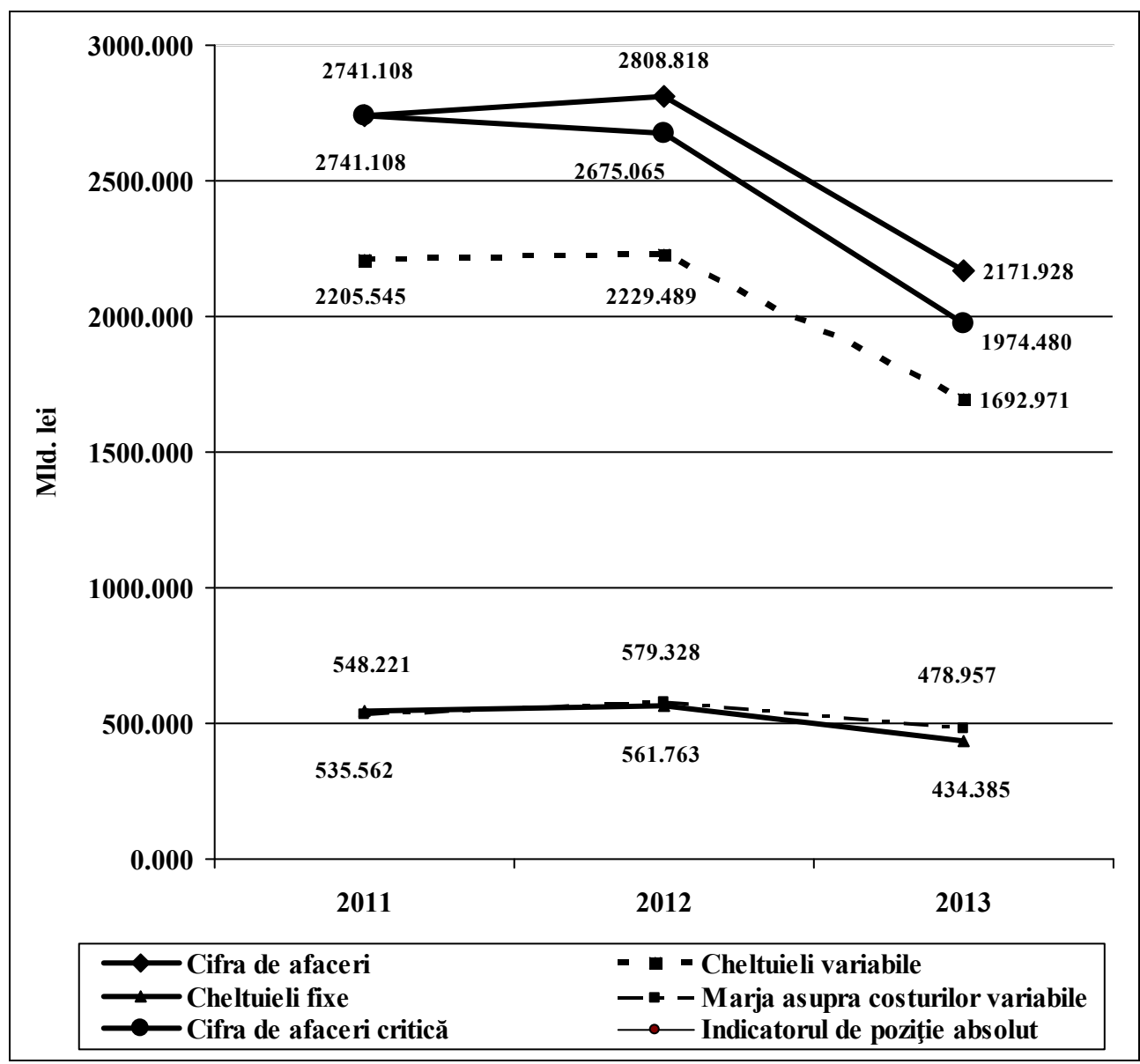
Investițiile în agricultură și zootehnie: 4 ferme vegetale în valoare de 8 milioane euro, cu sprijin în proporție de 50%; o plantație pomicolă în valoare de 1,5 milioane euro, cu sprijin în procent de 50%; o pepinieră de arbuști ornamentali în valoare de 2 milioane euro; 2 ferme de capre de lapte în valoare de 4 milioane euro, cu sprijin de 50%; o moară de cereale în valoare de 4 milioane euro; un depozit de cereale de 100.000 de tone în valoare de 6 milioane euro; o fabrică de nutrețuri concentrate în valoare de 5 milioane euro; o fabrică de nutrețuri combinate în valoare de 3,8 milioane euro, cu sprijin de 50% din valoarea investiției.

În formularea unei opinii rezonabile, fundamentată pe baza unor probe adecvate și suficiente, auditorul, pentru

a demonstra aplicarea și respectarea principiului continuității, se poate folosi și de analiza riscului economic. Demersul pe care se bazează o astfel de analiză a fost aplicat datelor entității agricole

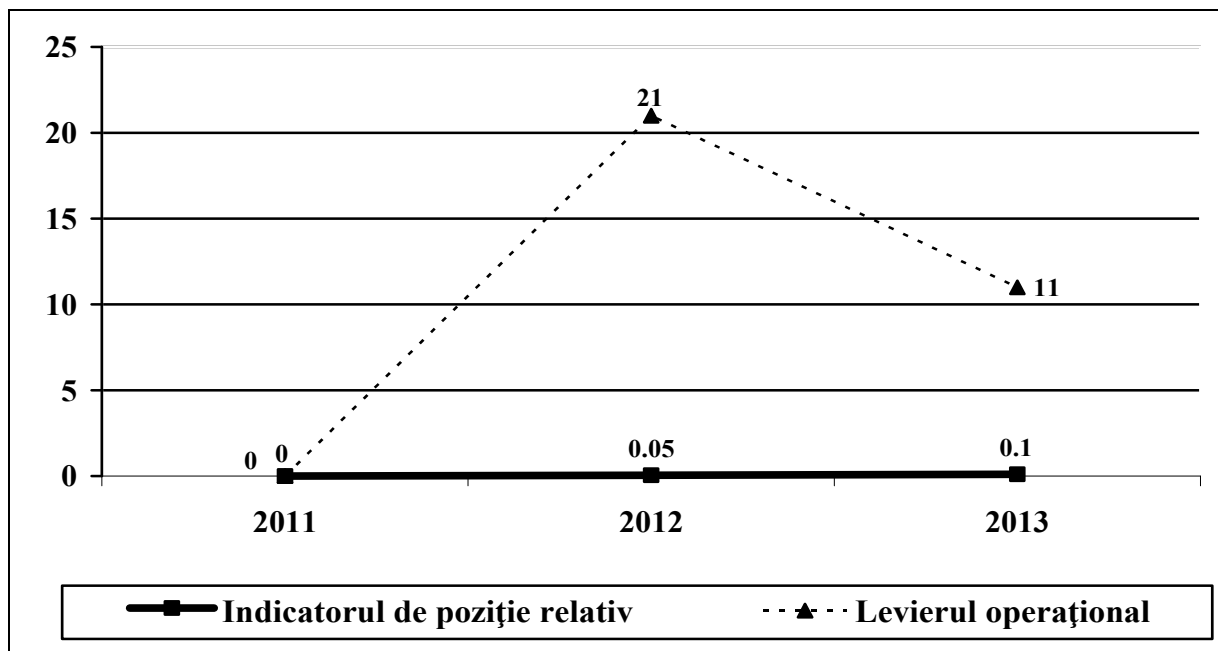
analizate, pentru perioada 2011-2013. Din calculul amplitudinii s-a obținut o caracteristică a riscului de exploatare reprezentată în **Figurile 1 și 2**.

Figura 1. Indicatorii riscului economic

Sursa: <http://doingbusiness.ro/financiar/raport/> și prelucrări ale autorilor

Figura 2. Indicatorii riscului economic

Sursa: Calculat de autori, pe baza datelor prezentate în Figura 1

Printre factorii economici ce au participat la formarea și modificarea riscului economic amintim cifra de afaceri. Deși cifra de afaceri a avut un trend descendent, pierzând 7% față de anul 2013, situația nu este nefavorabilă, în condițiile în care prețul la cereale a scăzut pe fondul creșterii volumului producției.

Îmbunătățirea amplitudinii între 2011-2013 se datorează diminuării costurilor variabile, obținută în condițiile unor investiții tehnice susținute, ce au contribuit la creșterea afacerii în condiții de eficiență economică.

Pentru diminuarea efectelor riscului de exploatare, conducerea întreprinderii se poate orienta spre fructificarea rezervelor interne pe linia costurilor, ce oferă avantaj în raport cu concurența.

Pentru o imagine completă asupra riscului de funcționare al entității agricole, analiza trebuie completată și cu analiza riscului financiar, care interesează acționarii și creanțierii, deoarece are efecte directe asupra structurii financiare a întreprinderii.

Pe fondul crizei economice, levierul financiar are o dinamică descrescătoare deoarece managementul societății, pentru a menține utilizarea averii în condiții de eficiență a apelat pentru investiții la credite și fonduri

europene pentru a-și pune în aplicare măsurile strategice și tactice de care a avut nevoie entitatea pentru a atenua impactul crizei globale și a face față schimbării economice (Figura 3).

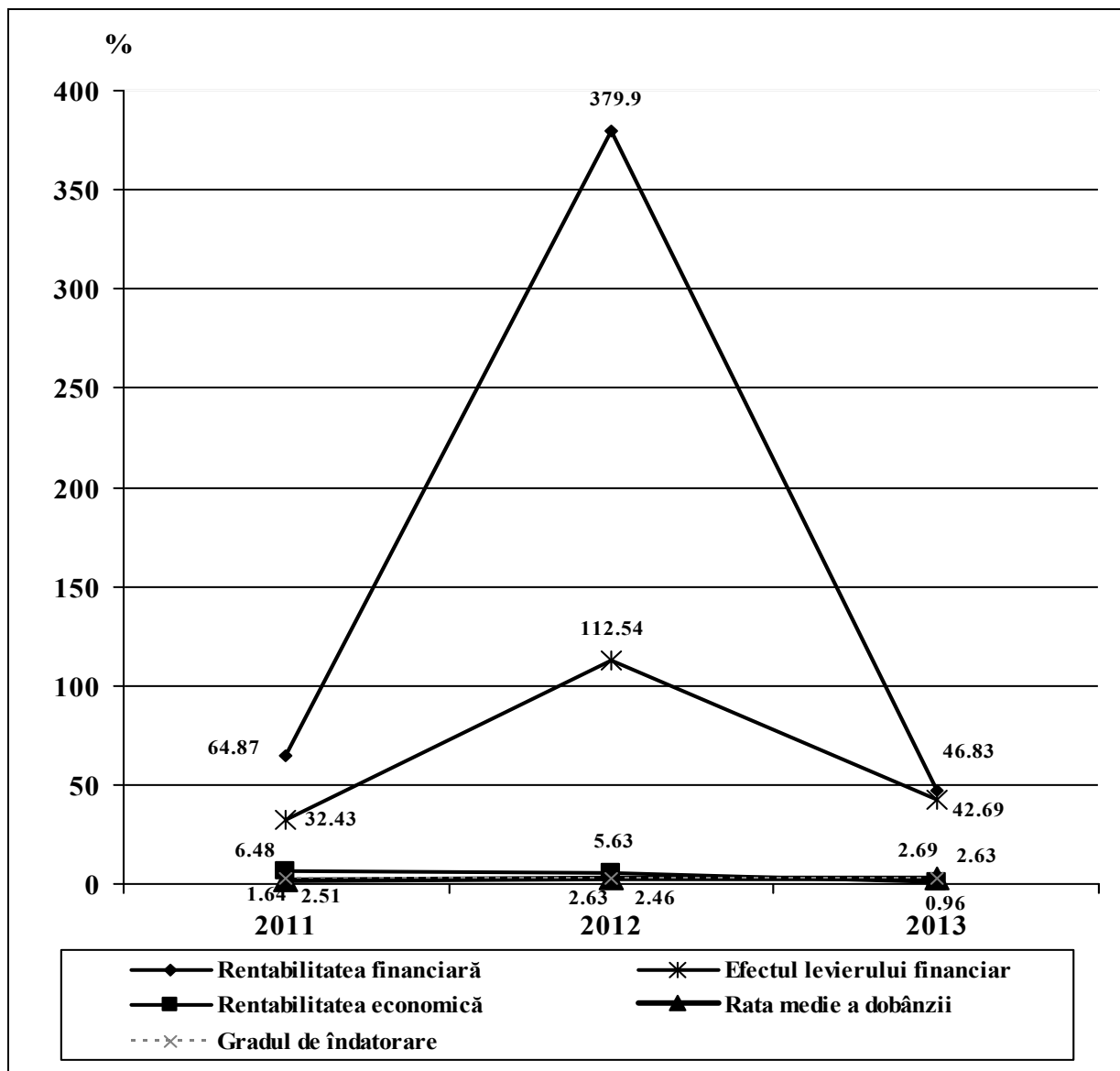
Managerii entității agricole au înțeles nevoia de schimbare și au căutat, prin urmărirea permanentă a riscului funcționării, să stabilească cauzele și efectele dinamicii acestuia, iar modalitatea de diminuare a cauzelor crizei economice a fost prin orientarea resurselor proprii și atrase spre investiția tehnică.

În fața schimbării managerii oricărei companii pot alege, pentru realizarea obiectivelor propuse în legătură cu schimbarea, din următoarele patru categorii: 1-schimbări structurale în natura sarcinilor, în relațiile organizatorice, în componentele structurii; 2-schimbări în motivația și nivelul de pregătire al personalului; 3-schimbări tehnologice; 4-schimbări în stilul de management (Androniceanu, 1998).

Aspectele menționate își regăsesc valențele în practică, deoarece am constatat că entitatea agricolă a abordat schimbări structurale, schimbări tehnologice și schimbări în pregătirea și dezvoltarea profesională a personalului ale căror efecte cuantificabile și necuantificabile trebuie analizate îndeaproape și în următorii ani.

Figura 3. Impactul levierului financiar asupra riscului

Sursa: <http://doingbusiness.ro/financiar/raport/>

Riscul financiar împreună cu riscul economic pot genera incapacitatea de plată a entității economice care, odată permanentizată, creează risc de faliment.

Vom prezenta în continuare cele mai importante aspecte ce caracterizează riscul de faliment. Acesta poate fi cercetat utilizând diverse tipuri de analiză (analiza lichiditate-exigibilitate, analiza funcțională, analiza dinamică), cunoscute sub denumirea de metode tradiționale, dar și metode moderne sau modele

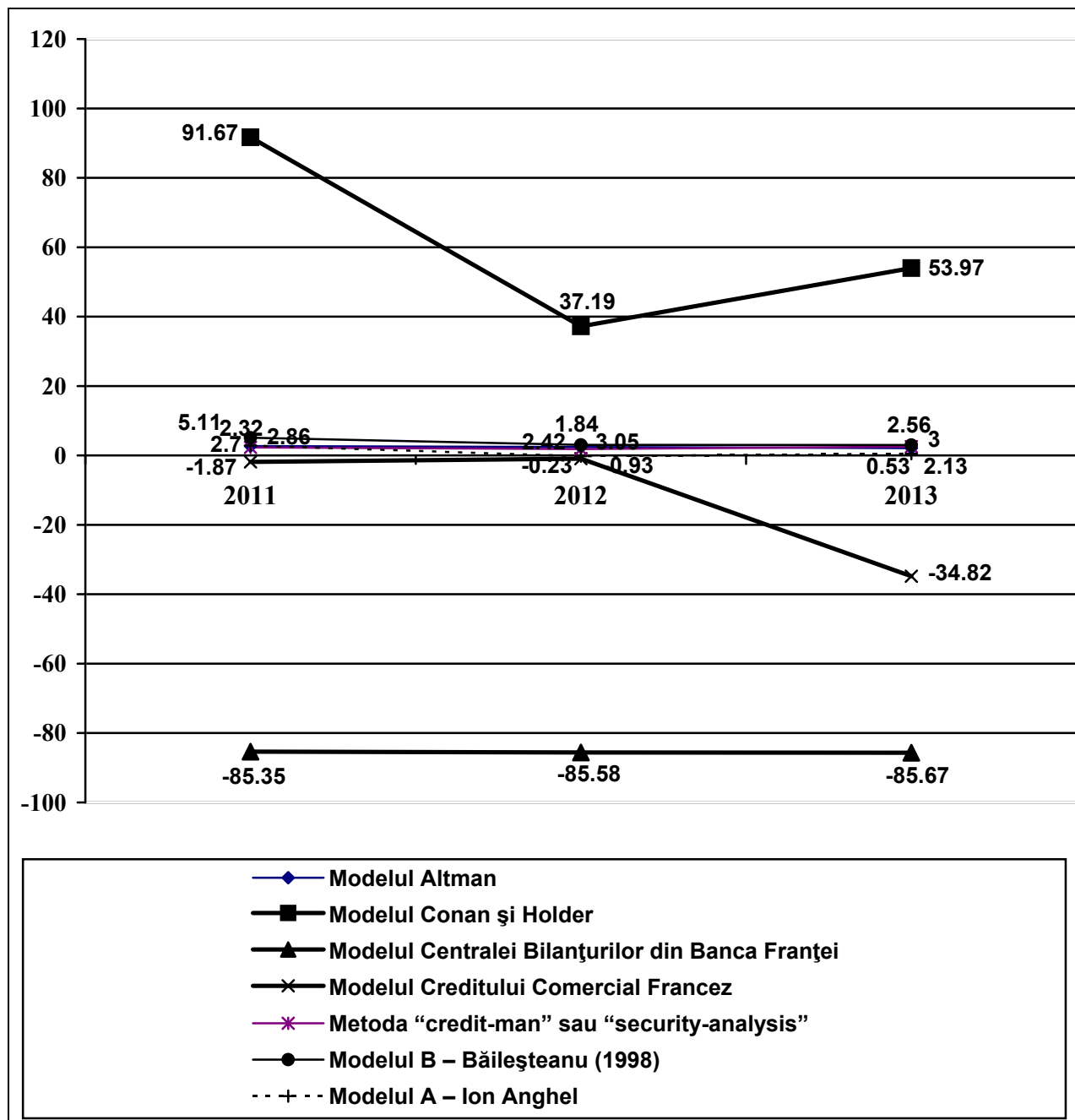
statistico-financiare, în cadrul cărora regăsim modelul E. Altman, Modelul Conan&Holder, Modelul Centralei Bilanțurilor din Banca Franței, Modelul Creditului Comercial Francez, Metoda "credit-man" sau "security-analysis", Modelul B - Băileșteanu și Modelul A - Ion Anghel.

Deși funcțiile scor prezentate nu se adresează activității agricole, prin calculele următoare se încearcă a se determina dacă funcțiile converg către aceeași zonă de

risc și dacă există funcții, din cele avute în vedere, care se îndepărtează ca rezultat al aprecierii riscului de faliment din zona detectată de restul funcțiilor.

Rezultatele obținute după aplicarea modelelor arătate pe exemplul entității noastre sunt prezentate în **Figura 4**.

Figura 4. Concentrarea și dispersia riscului de faliment în funcție de șapte metode statistico-financiare

Sursa: prelucrat de autori, pe baza rapoartelor financiare ale societății; <http://www2.bvb.ro/ListedCompanies/SecurityDetail.aspx?s=CBOT>

Indiciile prezentate, cu efecte asupra continuității activității afacerilor agricole, în general, și în particular în cazul entității analizate, au menirea de a surprinde aspectele ce trebuie valorificate, respectiv eliminate pentru ca agricultura din România să fie una sustenabilă, care se înscrie în rigorile contabilității - convenției continuității.

Criteriile de exploatare, financiare și nu numai detaliate mai sus, furnizează informația transparentă că afacerile agricole trebuie să capete valențele unor inițiative de talie mare, pentru a fructifica avantajele acestora și a elimina punctele slabe ale entităților agricole de subsistență. Odată transformate în afaceri agricole mari, sustenabile, durabile, jucătorii sociali și normalizarea impun trecerea la o nouă etapă, cea a guvernanței organizațiilor.

Entitatea analizată este unul dintre jucătorii mari de pe piața agricolă ce își are acțiunile cotate la bursă și, în aceste condiții, recunoaște tacit valențele codului de guvernare. Relevant pentru managementul acesteia ar fi să recunoască și să aplice valențele principiilor codului de guvernare și rolul auditului intern în atenuarea și eliminarea riscului.

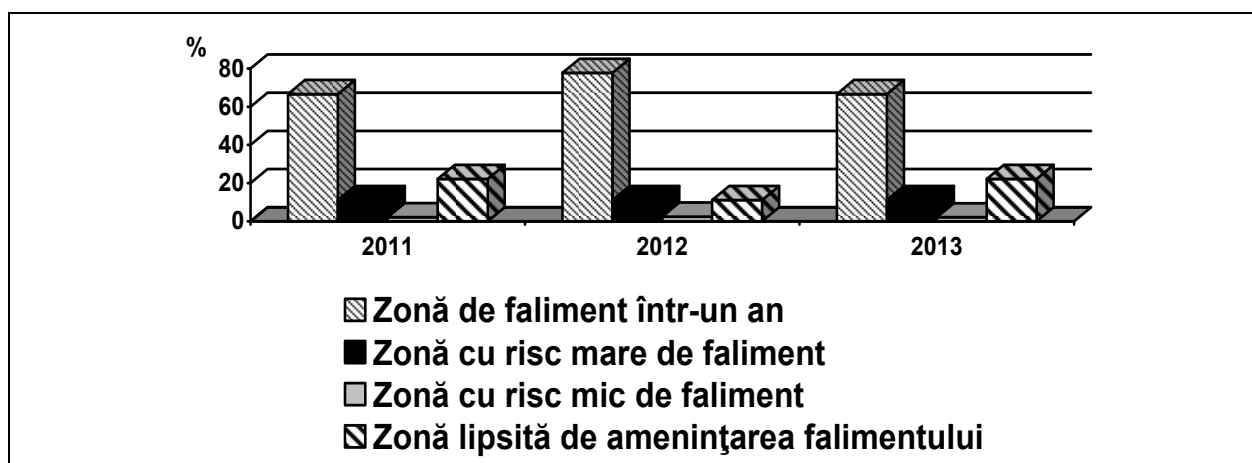
În evaluarea transparenței informaționale, auditorul trece în revistă toate criteriile mai sus prezentate, care vin să întărească ideea de continuitate a activității entității. Astfel, principiile contabile, respectarea acestora în întocmirea și prezentarea situațiilor financiare de către

managementul entității, transparența informațională a acestora este, prin aceeași logică, certificată rezonabil și de către auditor.

Cu interese și poziții divergente, managerii, auditorii și restul utilizatorilor de informații financiare, bazându-se pe sisteme diferite, convenții și practici contabile, controlul intern, audit, se concentrează spre același produs – situațiile financiare și cerința față de acestea – transparența informațională. Transparența informațională trebuie să fie transpusă cu aceeași măsură, astfel încât să armonizeze divergentele interese ale receptorilor de informații, ce trebuie să fie nu numai cantitative, cât mai ales calitative.

Literatura de specialitate atribuie Modelului Altman, foarte utilizat în practica financiară și aplicabil în special firmelor cotate la bursă cu o arie de acoperire în mai multe domenii de activitate, o acuratețe de clasificare de peste 70%. Mai mult, este considerată prima funcție-scor care a permis anticiparea a 75% dintre falimente cu doi ani înaintea producerii lor. Prin cercetarea prezentată s-a demonstrat că modelul Altman este viabil și pentru domeniul agricol. În acest sens, am continuat cercetarea prin aplicarea modelului Altman și la alte zece firme cotate activ la BVB din domeniul agricol. Selecția s-a realizat în funcție de domeniul de activitate (CAEN), respectiv agricultură, silvicultură și pescuit. Pentru perioada 2011-2013, situația se prezintă conform **Figurii 5**.

Figura 5. Dinamica procentuală a firmelor în cadrul zonelor de risc ale modelului Altman, în perioada 2011-2013

Sursa: Prelucrat de autori, pe baza rapoartelor financiare ale societăților

În urma celor analizate pentru perioada 2011-2013, constatăm că entitățile agricole supuse studiului se situează în proporție de 60% într-o zonă de faliment într-un an de zile, urmată de o proporție de 10% aferentă unei zone cu risc mare de faliment și 10% – într-o zonă cu risc mic de faliment, situații nu tocmai favorabile pentru agricultura românească. Întâlnim, totuși, și o proporție de 20% aferentă zonei lipsite de amenințarea falimentului. Creșterea/scăderea valorii funcției-scor trebuie să determine managementul entităților agricole să descopere zonele sensibile și, mai mult, să-și exprime un punct de vedere cu privire la relevanța modelului. Există posibilitatea ca firma să aibă rezultate financiare bune, însă modelul de predicție a riscului de faliment aplicat să nu reflecte corect starea firmei, prin urmare nu are semnificație.

Concluzii

Guvernarea corporativă se bazează pe strategia organizației și pe cheltuielile pe care le implică, dar și pe încercările de a clarifica relația dintre diverșii participanți la determinarea conducerii și funcționării corporațiilor.

Dintre principiile aplicabile de guvernare corporativă pe care entitățile agricole ar trebui să le aplice în gestiunea

riscului care să le confere și o mai bună protecție în fața acestuia și astfel continuitatea activității, recomandăm:

- utilizarea pe scară largă a directorilor non-executivi (Codul Adrian Cadbury);
- revizuirea anuală a sistemelor de control (Raportul Nigel Turnbull);
- adoptarea tranșantă a principiului „conformează-te sau explică” (Legea Sarbanes-Oxley);
- recunoașterea și utilizarea rezultatelor activității de audit intern.

Trecerea de la formal la fond în aplicarea unei guvernante corporative este momentul în care afacerea din România trece într-o nouă etapă – aceea de afacere responsabilă, transparentă, care să creeze premisa unei încrederi sporite în mediul de afaceri, pe linia investiției și implicit o piață bursieră prolifică.

Recunoaștere

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/159/1.5/S/138907 „Excelență în Cercetarea Științifică, Interdisciplinară, Doctorală și Postdoctorală, în Domeniile Economic, Social și Medical - EXCELIS”, coordonator Academia de Studii Economice din București

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Anghel I. (2002), *Falimentul – radiografie și predicție*, Editura Economică, București
- Colasse B. (2009), *Analiza financiară a întreprinderii*, traducere Tabără N., Editura Tipo Moldova, Iași, pg.174
- Dalotă M.D., Dalotă S. (2000), *Analiza și evaluarea firmei*, Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, pg. 250
- Fang M., Yi-Chung H. (2010), *Comparing four bankruptcy prediction models: logit, quadratic, interval logit, neural and fuzzy neural networks*, Expert systems with Applications 37, pg.1846
- Feleagă N., Feleagă L., Dragomir V.D., Bigjoi A.D. (2011), *Guvernanța corporativă în economiile emergente: cazul României*. Revista „Economie teoretică și aplicată”, Volumul XVIII, Nr. 9 (562), pg. 9.
- Ghiță, M., Menu M., Vilaia D., Popescu M., Croitoru I. (2009), *Guvernanța corporativă și auditul intern*, Editura Tehnica-Info, Chișinău.
- Isaic-Maniu I. (2006), *Caracterizarea statistică a riscului – concepte, tehnici, aplicații*, Editura ASE, București
- Mazilescu V., Bărbuță-Mișu N., Afanase C. (2010), *Testing the predictive of the multifactorial models for*

- assessing the bankruptcy risk*, Applied Economics, Business and Development, 2nd World Multi-conference on Applied Economics, Business and Development (AEBD '10), Tunisia, 3-6 mai, pg.55
- Pripoae R. (2008), *Gestiunea financiară a firmei*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, pg. 77
- Stancu, I. (2007), *Finanțe*, Ed. Economică, București, pg.787
- Cadbury Report (1992), *Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance*, <http://cadbury.cjbs.archivos.info/report>
- Raportul Nigel Turnbull (Marea Britanie 1999), <http://www.creeaza.com/afaceri/economie/CODURILE-DE-BUNA-PRACTICA-GUVE633.php>
- Legea Sarbanes-Oxley (SUA, 2001 - 2002), <http://www.creeaza.com/afaceri/economie/CODURILE-DE-BUNA-PRACTICA-GUVE633.php>
- <http://doingbusiness.ro/financiar/raport/>
- <http://www.tradeville.eu/>
- www.bvb.ro

audit FINANCIAR

Year XIII, No. 122 - 2/2015

2/2015

- **Incursion in the Audit and Accounting Research**

- **Reflections on Accounting Measure**
- **Earnings Management and the Quality of Reporting**
- **The Women Presence into the Audit Committees**
- **Consolidated Financial Statements**

Financial and Non-Financial Information

Scientific Editorial Board

- Professor **Dinu AIRINEI**, Ph. D. - "Al. I. Cuza" University, Iași
Professor **Veronel AVRAM**, Ph. D. - Craiova University
Professor **Sorin BRICIU**, Ph. D. - "1 Decembrie 1918" University, Alba Iulia
Associate Prof. **Ovidiu BUNGET**, Ph. D. - Universitatea de Vest din Timișoara
Professor **Alain BURLAUD**, Ph. D. - The National Conservatory of Arts and Crafts, Paris
Professor **Tatiana DĂNESCU**, Ph. D. - "Petru Maior" University, Târgu Mureș
Associate Prof. **Lilia GRIGOROI**, Ph. D. - Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău
Professor **David HILLIER**, Ph. D. - Leeds University Business School, United Kingdom
Professor **Allan HODGSON**, Ph. D. - The University of Queensland, Australia
Professor **Emil HOROMNEA**, Ph. D. - "Alexandru Ioan Cuza" University, Iași
Professor **Robin JARVIS**, Ph. D. - Brunel University, United Kingdom
Professor **Maria MANOLESCU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Professor **Dumitru MATIȘ**, Ph. D. - "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Professor **Ion MIHĂILESCU**, Ph. D. - "Constantin Brâncoveanu" University, Pitești
Professor **Ana MORARIU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Lecturer **Mirela PĂUNESCU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Associate Prof. **Irimie Emil POPA**, Ph. D. - "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Professor **Vasile RĂILEANU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Univ. Prof. **Ion STANCU**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Professor **Donna STREET**, Ph. D. - Dayton University, USA
Professor **Ioan TALPOȘ**, Ph. D. - West University, Timișoara
Professor **Eugeniu ȚURLEA**, Ph. D. - Bucharest University of Economic Studies
Professor **Iulian VĂCĂREL**, Ph. D. - Member of the Romanian Academy

Important for Authors!

The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in MS Office Word format, in black-and-white.

The authors are kindly requested to comply with the following:

- the language the article is drafted is English
- the optimal size of the article is: 7-10 pages with 2000 signs/page, spaces included;
- the article must mention the title, the research methodology used, authors' contributions and the references;
- an Abstract is compulsory, which must be written at the 3rd person plural, presenting the subject of the research, the main problems and authors' contributions;
- 4-5 key words;
- JEL Classifications.

Tables and graphs are developed in black and white up to 6 shades of gray and sent also separately, if they were elaborated in MS Office Excel.

The review of the articles is performed by members of the Scientific Assessment Council of „Financial Audit” Journal, by means of the „double-blind review” method, that is, the reviewers do not know the names of the authors, nor the authors do know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: • innovative input, topicality, importance and relevance for the subject matter; • the quality of the research methodology; • clarity and pertinence of the presentation and argumentation; • the relevance of the bibliographic sources used; • contribution made to the research in the area. The resolution of the Scientific Assessment Council of the journal can be: acceptance; acceptance with revisions; rejection. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Assessment Council are published.

More details on our website www.revista.cafr.ro, sections „Reviews” and „Manuscripts”.

audit
FINANCIAR

5/2015

Monthly Journal published by the
**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

67-69 Sirenelor Street, District 5,
cod 050855, Bucharest, OP 5,
CP 83

Scientific Director:

Professor **Pavel NĂSTASE**, Ph. D.

Editorial Director:

Corneliu CĂRLAN, Ph. D.

Editor in Chief:

Cristiana RUS

Editorial Assistant: **Cristina RADU**
DTP: **Nicolae LOGIN**

*The Scientific Editorial Board and
the editorial technical team shall
take no responsibility for the content
of the articles published in the
journal.*

International Databases:

<http://www.ulrichsweb.com;>

<http://www.proquest.com;>

www.ebscohost.com;

www.cabells.com

*The journal is indexed in 3
databases acknowledged by the
National Council for Certification of
Universities' Titles, Diplomas and
Certificates of Romania.*

OSIM Trademark no. M2010 07387

**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

Phone: (021) 410.74.43 extension 120;

Fax: (021) 410.03.48;

E-mail: revista@cafr.ro;

<http://revista.cafr.ro>

ISSN: 1583-5812,

ISSN on-line: 1844-8801

Printing: Print Group S.R.L.,
Șoseaua Fundeni nr. 50B,
București, phone no.: 0744.638.772

Study Regarding the Need to Develop an Audit Risk Model

Associate Prof. Daniel BOTEZ, Ph.D.,
„Vasile Alecsandri” University from Bacău,
e-mail: daniel63331@yahoo.com

Abstract

Auditor's investigations in missions of audit of the financial statements are planned according to professional standards and reference guides. An essential step in planning is to establish the audit risk by evaluating its components: inherent risk, control risk and detection risk. This involves the application of an audit risk model in order to highlights the criteria for assessing these risks and interdependencies between them.

The specialized literature brings into forefront, regarding the components of a model of risk, other risks, such as: business risk, the risk of the audit engagement and the significant risks.

All these aspects are the subject of the present study, which was based on professional standards and guidelines in the field, and on several reference works from specialized literature.

The study concludes that auditors cannot achieve the objective of an audit mission of financial statements and of assurance, if it does not elaborate or does not involve an audit risk model, if they do not know the evaluation criteria of the components of this model, seeing the relationship between them and if they do not identify a typology and assess other risks, that support understanding the entity and the audit risk.

Keywords: risk audit model, inherent risk, control risk, detection risk, business risk

JEL Classification: M42

1. Introduction

The assurance missions that are carried by auditors entails the establishment of a level of risk they are willing to accept, with reference to the minimum size of errors from the financial or nonfinancial information on which they issue the assurance. In the case of the audit of the financial statement the level of this risk, called audit risk or acceptable audit risk, refers to the maximum allowable size of significant distortions included in the financial statements.

To establish the audit risk it is used as a reference base a model containing several categories of risks, which the auditor should evaluate according to certain criteria. Based on these assessments, the auditor approach reduces the audit risk to an acceptable level in the circumstances of the audit mission.

Because the auditing standards and the professional guidelines do not explicitly show the audit risk model and the relationships between its components, it is considered necessary to bring into the attention of the auditors several benchmarks, because managing this model supports the establishment of an essential item of the audit mission: the degree of assurance that the auditor should obtain through his procedures.

Auditors, largely involved in implementing audit procedures provided by the professional guide, can pass by or rarely appeal to the conceptual references that support the professional judgment. Therefore, a reminder is welcomed.

2. Research methodology

There were studied the International Standards on Auditing and other documents issued by IFAC (The International Federation of Accountants) to find conceptual references on audit risk and its components, the Guide regarding a quality audit, to find if it provides the conceptual basis of risk assessment procedures and the determination of samples' size, several publications from literature in the field, both national and international ones, to see how are presented the audit risk and the professional judgments in this regard.

3. The audit risk model and its components

An assurance risk is the risk that the practitioner expresses an inappropriate conclusion when information

is materially misstated. This is the definition given by the International General Framework for Assurance Engagements. According to this definition, International Standard on Auditing ISA 200 *Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance With International Standards on Auditing* states that audit risk is the risk that the auditor expresses an inappropriate opinion when the financial statements are materially misstated¹.

Audit risk combines the risk of material misstatement, due to fraud or error within the financial statements, with both the risk of failure of internal control system to detect and correct them and with the risk that the auditor will not detect such distortions.

Corporate failures from the United States of America from 2002 revealed the weaknesses in audit methodology at that moment. Consequently, it was necessary the revision of the audit risk model used up to that point. This, being a planning model, it is not a miracle that would allow the auditor to determine the fixed amount or the type of the tests to be performed. Moreover, this model is used mainly for conceptual purposes.

The auditor uses the audit risk model to estimate the degree of assurance required for important (significant) tests when it takes into account the level of audit risk and the assessment of both inherent and control risks.

In practice, many auditors use a scheme with "high, medium, low" for the risk allocation within the model. Not only that it is difficult to calculate and allocate fixed percentages, but it is difficult also to establish a formula for it (Spector, 2007, p. 2).

The importance of the audit risk model does not result from the risk measurement, but from the fact that it requires the auditor to consider each component of risk in this context and to document every decision. Initially, the auditor determines the acceptable level of audit risk, then the inherent risk is assessed separately for each client management assertion and for the entity as a whole. After this, is following the assessment of control risk on related assertions basis. Finally, audit procedures are realized so as that the risk of detection,

¹ IFAC, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, București, 2012, p. 78

combined with the inherent risk and control risk, reduce the audit risk to an acceptable level.

The existence of an audit risk model is not mentioned explicitly in the International Standards on Auditing (ISAs). In the standard mentioned above it is stated that the audit risk is a function of the risks of material misstatement and of detection risk. The risk of material misstatement is the risk that the financial statements are materially misstated prior to the auditor's procedures. It has two components: the inherent risk and the control risk that makes the above function to be expressed as:

$$\text{Audit risk} = f(\text{inherent risk, control risk, detection risk})$$

Within The International Standards on Auditing (ISA) we do not find other references to the existence of the audit risk model.

The relationship between the components of audit risk is presented in the *Guide to ISAs in the audit of SMEs*, published by the International Federation of Accountants - IFAC, within we find that the audit risk can be presented as follows:

$$\text{Audit Risk} = \text{Material Misstatement Risk} \times \text{Detection Risk}$$

The term "detection risk" represents the translation in Romanian. It is true that the definition of this risk refers to the fact that the auditor will not detect the material misstatements and should be used as the "non-detection risk", as it is found in the literature (eg. Dănescu, 2007, p.103). There was retained the form from the official translation of International Standards on Auditing.

Using a simple analogy with a high jump from athletics, in this guide it is stated that materiality should be equivalent to the height of the bar over which should jump the athletes, while the audit risk is equivalent to the inherent level of difficulty of the jumping (risk of material misstatement), combined with the additional risk of making an error in strategy or in the execution of the leap (detection risk)¹.

Within the professional guide, available to auditors from Romania (*The Guidance regarding a quality audit*) there are no references to an audit risk model.

If within the standards and guidelines we do not find, practically, references to the existence of an audit risk

¹ IFAC, *Ghid de utilizare a ISA-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii*, CECCAR Publishing House, 2012, p. 92

model, the literature satisfactorily completes the doctrine on this issue.

Usually, the literature states the existence (and the need) of an audit risk model, using the following basic formula:

$$AR = IR \times CR \times DR$$

where AR = Audit risk

IR = Inherent risk

CR = Control Risk

DR = Detection risk

In other papers (Arens et al., 2012, p. 259), the model is defined through the formula:

$$RDP = AAR / IR \times CR$$

where RDP = Planned detection Risk

AAR = Acceptable Audit Risk

We observe in the literature (Soltani, 2007, p.222) an extended model:

$$RA = IR \times CR \times DR = IR \times CR \times RAAP \times RADT$$

where RAAP = Risk from applying analytical procedures

RADT = Risk from applying detailed testing

In this model the detection risk has two components: detection risk related to analytical procedures (the risk that material errors are not corrected by internal controls and remain undetected by the auditor from applying analytical procedures) and the risk arising from the application of detailed testing (the acceptable risk level necessary to achieve the desired overall audit risk). Optimally, the risk of detection must be divided in two components, being two classes of procedures that are substantially different.

Example of audit risk model

If the acceptable risk is set at the level of 5%, the level of assurance required for the mission is 95%.

If the inherent risk was assessed at 40% and the control risk at 60%, then:

$$DR = AAR / IR \times CR = 0.05 / 0.4 \times 0.6 = 0.05 / 0.24 = 0.20 = 20\%$$

This result means that, in order to meet the acceptable audit risk, the auditor should obtain, through its procedures for the collection and testing of evidence, an assurance level of 80%.

Planned detection risk is the risk that the audit evidence to not detect the misstatements located over the tolerable error level. This risk is dependent on other factors in the model and it changes only if the auditor modifies one or more factors in the model. It also determines the amount of evidence that the auditor must collect, which is in an inverse relationship to the level of this risk. If the level of detection risk decreases, the amount of evidence required increases.

The inherent risk measures the auditor's assessment of the likelihood of material misstatement due to fraud or error in a segment before assessing internal control. If the auditor concludes that the probability of distortions is high, then he considers that inherent risk is high. Internal controls are ignored in assessing this risk, because they will be considered separately. Inherent risk is in an inverse relationship with risk of detection in a direct relationship with audit evidence.

Including the inherent risk in the audit risk model is one of the most important concepts in auditing. This involves the obligation of the auditor to determine where there is less or greater likelihood of existence of distortions in the segments of the financial statements. This information affects the amount of evidence that the auditor is required to collect, the responsibilities allocation and the review of the audit documentation.

The auditor assesses various factors to determine the inherent risk and evidence to be collected, among which the significant ones are (Arens et al., 2012, p. 266):

- the nature of the client's business;
- the results of previous audits;
- new or recurrent engagement;
- the existence of affiliated parties;
- unusual transactions;
- required reasoning for accurate recording of transactions;
- determining the population;
- factors relating to fraudulent financial reporting;
- factors relating to misappropriation of assets.

Control risk measures the auditor's assessment regarding the situation if the misstatements which exceed the level of the tolerable error are prevented or detected by the entity's internal control. If the auditor considers that the internal control system is completely

ineffective in the prevention or detection, the control risk will be assessed as very high, maybe even 100%. The situation often encountered in the missions of audit from Romania is that in which the entities have organized a system of internal control.

The relationship between inherent and control risk is close. For example, an inherent risk of 60% and a 40% risk of control have the same influence in determining the risk of detection like the situation of an inherent risk of 40% and 60% control risk.

Before that auditors assess control risk at a level less than 100%, they should obtain an understanding of internal control system to assess how it works and to test the internal controls for effective operation. Obtaining an understanding of internal control is common procedure for all audits. The other two are steps in the procedure for assessment of control risk when the auditor wishes to reduce this risk.

The acceptable audit risk is a measure of how the auditor is willing to accept the existence of material misstatement in the financial statements after the audit was completed and issued an unqualified opinion.

In the literature there is a certain risk category, which is directly related to acceptable audit risk. In order to decide on the appropriate acceptable audit risk, the auditor determines **the risk of the audit engagement**¹ (Arens et al., 2012, p. 263). This is the risk that the auditor will suffer detriment, after the audit was completed, even if its audit report was correct. Risk mission has a close connection with business risk. For example, if a client declares bankruptcy after the audit was conducted, the probability of attracting the auditor's legal responsibility is high, even if the audit is a high quality one. Some auditors agree on the need to take into account this risk in audit planning, others do not. But those who oppose the mission risk influence on the volume of evidence collected cannot provide opinions for different levels of assurance. In contrast, those who accept this idea, consider it correct that auditors collect more audit evidence, which provide more experience and leads to a more rigorous review of the audit, especially when high legal exposure or other adverse actions that may affect the auditor's existence.

¹ The term "engagement" was translated in Romanian with a double sense "engagement" and "mission". Both terms have the same meaning.

When the auditors modify the sampling procedure by taking into account the risk of the mission, this is an evidence of control of the acceptable audit risk. Several factors influence the risk of mission and therefore the acceptable audit risk:

- the extent to which the external users trust the financial statements;
- the probability that the client entity to have financial difficulties after the audit report is disclosed;
- the management integrity.

Auditing standards do not expressly provide, but in practice it is used as a reference for the acceptable audit risk level of 5%. In literature there are typical opinions that this risk may be between 1-2% and 10%.

In the literature (Spector, 2007, p. 2) is discussed also the fact that the auditor is exposed to so called "**business risk**". Business risk is associated with the entity's profitability and its survival.

It is raised also the need to assess the business risk, before the inherent and control risk assessment. The auditor uses the knowledge gained in the stage related to understanding of the industry and the client's business, to assess whether or not the business will fail in achieving the objectives. Client's business risk may result from several factors that affect the client and its environment, such as the significant decline of the economy, that creates threats to client's cash flow, new technologies, that erode the competitive advantage of its customer or the failure to achieve its and competitors' strategies.

An initial concern of the auditor refers to the risk of material misstatement of the financial statements, due to client business risk. For example, companies often use the reorganization as acquisitions or mergers, whose success depends on the operations of two or more entities. If planning is not done synergistic, the value of fixed assets and of goodwill may be impaired, affecting the true and fair view of the financial statements. The auditor's assessment of the business risk take into account the industry and other external factors, the client business strategy, the processes and other internal factors. The auditor considers the fact that the management control procedures mitigate the business risk.

Business risk assessment is carried out by performing analytical procedures. Such a procedure compares

customer indicators with those of competitors or of the industry, obtaining an important information on the performance of the client company. These tests may reveal abnormal differences compared to previous years or with the industry average and assists the auditor in identifying areas of high risk of distortion, which must take into consideration during his approach.

Significant risks are the audit risks that require special considerations (Hayes et. Al., 2005, p. 213) and refers, generally, to the judgments and unusual transactions. Professional judgments refer, for example, to estimates of the fair value of the items from financial statements. Unusual transactions are transactions that are not usual ones, either in volume or nature and which do not appear normally in the entity's business.

As part of the risk assessment, the auditor determines which of the identified risks are significant and require a special attention. This identification is important for the way in which the auditor determines the response procedures to assessed risks. In particular, it is important for significant risks, in comparison with insignificant ones, the way the auditor assesses internal control, including relevant control procedures. As a result, substantial procedures are applied in response to significant risks.

Significant risks exist in most audits engagements, but their determination is a matter of professional judgment. In identifying these risks auditors take into account several aspects such as:

- if the identified risk is a fraud risk;
- the likelihood that a risk will appear;
- the size of the impact of the risk on material misstatements and its ability to cause multiple distortions;
- whether the risk is related to recent changes in the economy, accounting system or other changes;
- the complexity of transactions;
- whether the risk involves transactions with affiliated parties;
- the degree of subjectivity in the measurement of financial information;
- whether the risk involves transactions that are outside the normal course of business or that highlight the auditor attention in the stage of understanding the entity and its environment.

The conceptual and practical approaches are not limited to the issues raised. In literature there are attempts at establishing extensive models for audit risk assessment, econometric models, complex models, using multiple variables and mathematical theories (eg Fuzzy Theory). In many studies it is delimited a category of risk with increasing importance: **the fraud risk**, which is the subject of some procedures applied separately by the auditor. The importance of this risk assessment in the establishment of the audit risk, together with assessment procedures is highlighted in the national literature (Robu, 2014, p. 176). The need to identify fraud risk and the auditor's obligation to conduct its assessment procedures are provided in both ISA 240 *The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of*

Financial Statements and in professional guides (eg, *Guide Regarding The Use of ISA in auditing SMEs*).

Conclusions and future research

The issue of risk assessment in the audit of financial statements permanently lend to discussions and conceptual and applied approaches. It is important for auditors to know the types of risks and to manage the procedures by which these risks are assessed. Furthermore, it is essential to understand the relationship between risk categories that comprise the audit risk model. A comprehensive approach of risks assists the auditor to understand exactly the particular context of the entity and to plan interventions in an optimal way.

REFERENCES

- Arens A., Elder R., Beasley M., *Auditing and assurance services: an integrated approach*, Prentice Hall, United States, 2007
- Dănescu T., *Proceduri și tehnici de audit financiar*, IRECSON Publishing House, Bucharest, Romania, 2007
- Hayes R., Dassen R., Schiler A., Walage P., *Principles of Auditing – An Introduction to International Standards on Auditing*, Prentice Hall, United States, 2005
- Robu I. B., *Riscul de fraudă în auditul financiar*, Economica Publishing House, Bucharest, Romania, 2014
- Soltani B., *Auditing – An International Approach*, Prentice Hall, United States, 2007
- Spector S., *GAAP and GAAS 2007/2008 Highlight: An Update on Assurance Standards – The Audit Risk Model and Related Sections*, 2007, www.cga-pdnet.org/Non.../GAAP-GAAS/AuditRiskModel.pdf, accessed in March 2015
- IFAC, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexă*, ediția 2012, Translated and published by The Chamber of Financial Auditors of Romania, Bucharest, Romania, 2013
- IFAC, *Ghidul de utilizare a ISA-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii*, 3rd Edition, CECCAR Publishing House, Romania, 2012

Study regarding the Clarification of Ethical Dilemmas in Financial Audit

---

Alexandra ARDELEAN, PhD Student,
Faculty of Economics and Business Administration
Cluj-Napoca, Romania,
e-mail: ardeleanalexandra10@yahoo.com

Abstract

The auditing profession is undoubtedly based on ethics and morality, on values which permit to make the ethical decisions that are likely to inspire trust to the external beneficiaries of an audit. Although both ethics and morals suppose the distinction between good and bad, the main difference between the two lies in the fact that morals presupposes an accepted code of ethical values, while ethics is associated with behaviour based on personal choices. Ethics may be arranged in five classes based on the most spread theories among which the most established are utilitarianism ethics, deontological ethics and virtue ethics. The inclusion of ethics within the professional activity of auditors contributes to the embrace of a set of moral values which guide the cognitive process linked to the decision making in audit. The ethical dilemmas which appear because of the conflict between the auditors' personal interests and their public interest which may be divergent and may be solved through the practice of an ethical framework meant to clarify them. Idealism and relativism assess the inclination of harming the others and by applying these ethical dimensions to auditors, four classes related to personal ethics may be identified, which indicate different visions about morality. By taking into account these classes of ethics we proceeded with the construction of a pattern in order to solve ethical dilemmas. This permits to classify the type of ethical action based on the sensitivity to universal moral values, the proposed solution being enveloped within one of the three classes of ethics, which are utilitarianism ethics, virtue ethics or deontological ethics.

Keywords: ethics, ethical dilemmas, morals, utilitarianism, deontology, virtue ethics, ethical judgement, confidentiality

JEL Classification: M41, M42, M53, M59, G02

1. Introduction

The series of financial scandals from the beginning of the millennium notoriously presented in the media, together with the recent financial crisis that was concluded with the bankruptcy of some prestigious banks such as Lehman Brothers in the United States or Northern Rocks in Great Britain, formed a warning signal concerning the fact that the financial auditors need to follow ethical norms in order to discard any reserves regarding the profession.

The need for ethics¹ is confirmed as much within the profession as among those that deal with regulation. To this effect, the Directive 2014/56/EU brings new resolution regarding statutory audit through the strengthening of requirements related to the auditors' independence and objectivity with a view to discarding any unwanted influences likely to control the functioning of the auditing process, as well as through the recognition of the importance of continuing education.

Moral values described by ethical norms are requested to be observed since the appraisal of auditors' honesty and integrity is defined by the level of trust bestowed on them by the whole of society. To this end, the Code of Ethics issued by IFAC describes the five ethical principles which are integrity, objectivity, professional competence and due care, confidentiality and professional behaviour. These fundamental principles are applied in an optimal manner by the auditors in order to identify those threats susceptible to compromise an auditing process with a view to avoiding them. Especially that once the suspicion of compromised ethics is instilled, the auditors' integrity and morality are questioned by the audits beneficiaries.

Audit is associated, through its nature, with ethics and morality. The base of the profession is sustained rather on a scaffold impregnated with morality than on regulation and standards, which leaves room for discussions related to the ethical level of its members. Within the audit activity it is necessary that auditors take into account the two dimensions of ethics: as much the requirements to observe integrity and objectivity or the profession's ethical values, as the necessity to evaluate and respond in an adequate manner to the client's ethics or the pertinent appreciation of the financial information

presented by the client. To this end, the auditors need to understand very well the concept of ethics and what ethics supposes.

1.1. Methodology and Objectives of Research

The present article is established on the interest to present ethics within the audit activity as the nucleus that permits to make decisions responding to the universal values of good and correct. *The research theme is expressed by the manner in which ethical dilemmas may be solved in an optimal manner through the application of a model which grants their decoding and orients the auditors to choose the type of decision satisfactory from an ethical point of view.* To this effect, we determined a pattern whose application has as consequence the fact that moral impasse may be overcome.

We have built *the argumentation* regarding the process of decision making by specifying first the definition of ethics, then we highlighted the differences between the five types of ethics identified after the literature was consulted and we continued by encompassing ethics within the auditing profession. The next step was to determine an ethical vision through associations with idealism and relativism. Also through these ethical dimensions we tried to find a pattern that can be applied for the clarification of moral dilemmas in audit which may take various forms. The aim is that the clarification is done by using the ethical dimensions idealism and relativism on the basis of which we defined a pattern to elucidate moral dilemmas. The personal contribution is to be found especially within the part dedicated to the proposal taking the form of a model to solve ethical dilemmas, but the personal imprint may be recognized through the vision under which we have realized the analysis of what ethics means especially from the auditors' perspective and can be noticed all along the paper. Also, the approach presents an *analytical constructivist form* due to the fact that we advanced the concepts of ethics, morals, deontology, as well as the notion regarding ethical dilemmas, all the while arguing that auditors need to express the engagement of assuming the ethical values promoted by the profession. The constructivist form of the paper may be perceived also through the manner in which the described notions and especially the classes of ethics (deontological ethics, utilitarianism ethics and virtue ethics) together

¹ Turlea, Eugeniu, 2010, *The Need for Ethics in Financial Audit*, „Audit Financiar” Journal, year. 8, no. 8, pp. 5-12

with the ethical dimensions (idealism and relativism) contribute to the conception of the pattern whose objective is to solve ethical dilemmas. Among the exposed concepts there are relationships of inclusion, of super ordination or subordination, since they are interconnected so as to exemplify the ethical behaviour of auditors. It is also emphasized a *comparative* work method because we identified the differences between ethics and morals, as well as those between the categories of ethics that may be applied to solve ethical dilemmas.

The paper is structured in five sections which are equivalent to the defined chapters. These chapters are preceded by the introductory part, by the part attached to the research methodology, as well as by the part that marks some debates within the literature regarding ethics, morals, ethical dilemmas, the theories of relativism and idealism. The first section considers the definition of ethics, the classification of ethical dimensions, at the same time approaching the differences between ethics and morals. The second part refers to the manner in which auditors relate to ethics. The third part points out the ethical problems of auditors. Within the fourth section we presented a personally designed model meant to solve ethical dilemmas through the ethical dimensions of idealism and relativism. The research ends with the conclusions section.

1.2. Some Debates within the Literature

Within the literature ethics encompassed interest for researchers (Elias, 2002; Gordon, 2011; Lutz, 1998) as well as for bodies whose object of activity is tied to ethics. Thus, the Institute Josephson (1992) defines ethics as a set of values considering that for the decision-making process ethics plays an essential role. The need for ethics appears as obvious within the profession (Țurlea, 2010). For Carreira et al (2008) ethics and professional deontology play an important role for companies and society. For auditors, professionalism is synonym with a merger between method and ethics (Blackburn et al, 2004). Professional ethics is analysed from the perspective of auditors (Davis, 1988), being assessed through the optics of financial scandals (Comunale et al, 2006). With the study of Forsyth (1992), personal morality is associated with professional activity.

Ethical education is important because an ethical motivation determines an ethical behaviour, as

Armstrong et al (2003) observe. Reflections on the ethical judgment of auditors constituted the object of study for Popa et al (2012) as well. In view of making ethical decisions, the universal moral values need to be respected (Ncube and Wasburn, 2006). The ethical behaviour of auditors is evaluated from the point of view of managing ethical dilemmas (Citron and Taffler, 2001). Accordingly, defining ethical dilemmas was the object of research for Cranston et al (2006), as well as for Gunz and Gunz (2007).

At the same time, various concepts regarding ethics such as kantianism, utilitarianism, together with the virtue ethics formed the object of study for Mintz (1995). The variety of categories of ethics was approached by Reiter (1997) as well. Thereby, ethics legitimizes the audit practice (Hooper and Xu, 2012). Furthermore, ethics applied to professional standards has a positive influence within the course of auditors assuming the social responsibility (Valentine and Fleischman, 2008).

2. The Definition of Ethics

Generally speaking, *ethics* is the science that deals with the theoretical study of values and human behaviour from the perspective of moral principles. According to Lamsa¹ (1999) ethics is *a division of philosophy which includes background studies on what is good or bad, right or wrong, regarding justice and other similar concepts*. Ethics also contains standards of conduct that guide decisions and actions based on duties derived from values, principles and fundamental convictions which define what we consider correct, good and just, as well as the behaviour indicative of alignment to the embraced values². Finally, ethics refers to what is moral and to principles of morality, to what signifies behaviour compliant with these values.

The etymology of the word '*ethics*' has its origin within the Greek word *ethikos* which means habit and which was greatly used by Aristotle under the connotation of prized fundamental convictions, while the word *moralis*, the Latin root for *moral*, was established by Cicero to

¹ Lamsa, A., 1999. *Organisational Downsizing: An Ethical Versus Managerial Viewpoint*. Leadership and Organisational Development Journal 20(2): 345–53.

² Thoms, John C, 2008. *Ethical integrity in leadership and organizational moral culture*. Leadership, 2008, Vol. 4, Issue 4, pp. 419-442

represent values arisen from an ample compound of convictions. A definition for the notion of ethics was issued by the Ethics Resource Center which states that it means *'right and judicious behaviour and how people reach these judgments'* (Ethics Toolkit¹). The notion of ethics encompasses concepts such as integrity, honesty and responsibility.

Over the connotation of the notion concerning ethics the Josephson Institute (1992) took interest too and assessed it as a collection of underlying values such as honesty, integrity, the fulfilment of promises, fidelity, correctness, care, respect, responsibility, excellence and accountability. Being concerned with the moral development of auditors, it considered six pillars² to reach the superior level of development which are: trust, respect, responsibility, correctness, care and civic spirit. In general, ethics is appreciated in relation with the human condition, as a demarcation between good and bad. Practically, the purpose of ethics is to obtain answers of valid universal value.

If we consider a parallel between ethics and law, ethics may be placed at the superior level of what regulation defines since it implies a higher standard regarding moral and professional responsibility. Thereby, ethics implies greater duty with regards to moral responsibility than the simple application of law. More, ethics may be transformed in capital law which was achieved by the Code of Ethics issued by IFAC that brought into attention universal precepts of goodness and correctness in order to motivate the auditors' behaviour.

The sphere of ethics lends to interpretation, being constantly described in negative terms to be what does not pertain to ethics (subsequently illegal practices, fraud etc.), but it is also presented in a positive manner through referral to integrity, honesty and concern for the rest of society. Nevertheless, ethics supposes behaviour and always refers to an action to be done or to a stance to adopt after the evaluation of the situation and of the circumstances³. Therefore, ethical behaviour means

engagement towards the respect of the integrity of actions and decisions made. Ethics is called to offer answers in the face of conflicts and dilemmas which imply personal and professional values, and through its application in audit the choice is made for the alternative which is beneficial to the whole of society.

2.1. Comments on the Classification of Ethics

The theories constituting the foundation of ethics determined its classification based on the dominant ethical philosophies. Thus, we identified the ethics based on consequences, the ethics based on what is correct, the ethics based on rules, the ethics based on virtues and the ethics based on common good. Hereinafter we will present the descriptive characteristics of these five ethical dimensions.

- ✓ *Utilitarianism Ethics* or the ethics based on consequences promotes the action which assures the greatest good for the greatest part of individuals. The actions which produce the most benefits are favoured.
- ✓ *Correctness Ethics* promotes the choice of options which distinguish themselves through correctness and equality, without taking into account the consequences or the possible benefits that such an option could produce.
- ✓ *Deontological Ethics* or the ethics of rules promotes an ethical perspective through which the ethical decision is justified based on universal principles and rules, in an impartial and equitable manner.
- ✓ *Virtue Ethics* promotes ideals such as excellence and devotion to the common good, ideals that contribute to reach a high level of moral and spiritual development. The ethical choice is made based on the needs of the others.
- ✓ *Ethics of Common Good* promotes attitudes and character dispositions which permit individual development such as honesty, courage, loyalty, trust and integrity. It encourages reaching common goals, however it also admits individual freedom to pursue personal interests⁴.

¹ Ethics Toolkit. (n.d.), accessed at February 12, 2015 on Ethics Resource Center: <http://www.ethics.org/>

² Josephson six pillars of character (n.d.), Accessed on September 21, 2014, on the website: <http://josephsoninstitute.org/MED/>

³ Cranston, Neil; Ehrich, Lisa C.; Kimber, Megan, 2006. *Ethical dilemmas: the "bread and butter" of educational leaders' lives*. Journal of Educational Administration, Vol. 44, Issue, 2 pp. 106 - 121

⁴ Ncube, Lisa B.; Wasburn, Mara H., 2006. *Strategic Collaboration for Ethical Leadership: A Mentoring Framework for Business and Organizational Decision Making*. Journal of Leadership & Organizational Studies, Vol. 13, no. 1, pp.77-92

The most practised theories are utilitarianism, deontology or Kantian ethics and virtue ethics. The most frequently encountered conflict is between utilitarianism and Kantian ethics, subsequently between producing the most expected consequences and exercising one's duty. The ethical action, in the case of utilitarianism, is justified by the consequences which result out of it. In contrast to the ethics based on rules or the Kantian ethics, utilitarianism promotes honesty for as long as it permits to reach the established objectives. Such an approach rejects Kantian ethics which specifies that individual values are absolute and autonomous¹. An action is ethical if the sum of the benefits of the action favours the greatest part of the people involved. Since utilitarianism is one of the most popular theories promoted by business ethics, it is centred on consequences and these may justify the means used to attain the goals. The Kantian morality supports some universal moral conceptions such as the fact that some actions are never permitted, no matter the gain for individuals or society².

One of the scholars who was concerned with the study of human character was Aristotle who noticed that 'we are what we repeatedly do'³. To this effect, from the point of view of universal moral values of goodness and correctness, more such values are practised within the professional activity, more the decision-maker (under the circumstances the auditor) is under the influence of exercising ethical judgements free of vices and flaws. As Armstrong et al (2003)⁴ specified, this supposes the recognition of the moral problem, the intention to act according to accepted rules of morality, as well as ethical character which permits the fulfilment of the ethical intention. The ethical judgement is founded on the reason which was best illustrated by Kant, while ethical values offer ethical motivation, allowing auditors to place the public interest above the personal interest.

¹ Lutz, Press, 1998. *On ethical theory in auditing*. Managerial Auditing Journal, Vol. 13, Issue 9, pp. 500-508

² Lutz, Press, 1998. *On ethical theory in auditing*. Managerial Auditing Journal, Vol. 13, Issue 9, pp. 500-508

³ Hooper, Keith, Xu, Gina, 2012. *From legitimacy by character to legitimacy by image: Ethics and accounting practices in New Zealand*. Managerial Auditing Journal, Vol. 27, Issue 8, pp. 754 - 773

⁴ Armstrong, M.B., Ketz, J.E. and Owsen, D., 2003. *Ethics education in accounting: moving toward ethical motivation and ethical behavior*. Journal of Accounting Education, Vol. 21, pp. 1-16.

The approaches on ethics may be divided into two categories based on the goal objective, namely ethics based on concern and ethics based on rights and on what is just. Therefore, ethics based on concern about others is established on responsibilities and relationships since it is associated with concrete circumstances, in contrast with the ethics based on rights which is established on rules and thus on abstract norms. Values such as attachment, responsibility, concern and avoidance of harm to third parties are related to the auditing profession, since this profession essentially represents a moral practice.

2.2. Considerations on the Differences between Ethics and Morals

The two concepts, ethics and morals, are used alternatively with the connotation of describing situations or actions that make reference to what is correct or just or, on the contrary, to what contradicts such a depiction. The distinction between them was highlighted by different studies associated with ethics and hereinafter we will expose the most notable differences.

The roots of morality are to be found in Ancient Rome, when Cicero (106-43 b.C.) condemned the lack of morality and took harsh measures against the dishonest. Also, Immanuel Kant (1724-1804) laid the foundation of some moral universal principles under the form of one of the most influential paradigms in the literature. Kant asserts that the fundamental principle of morality pertains to a rational volition and since individuals are rational they are able to distinguish what constitutes correct actions. He affirms as well that some actions or behaviours can never be justified from a moral point of view by virtue of the consequences they produce. The notion of morals refers to behaviours accepted and adopted by society as a set of spiritual characteristics with social character. Therefore, morals represent a set of norms, principles and values on the virtue of which relationships are regulated within society.

On the other side, the study of ethics started in Ancient Rome too; however, ethics was perceived as a form of morality whose objective was to find solutions to moral dilemmas. **Table 1** presents the differences between the notions of ethics, morals, values and principles, as they were expressed by Holme (2008). Likewise, we illustrated the sense of the relationship which forms among them.

Table 1. General Aspects regarding Ethics, Morals, Values and Principles

Categorical Aspects			
Morals	Ethics	Values	Principles
Behavioural principles according to what is considered good or bad.	Set of moral values.	Generally accepted standards of a person or of a community.	Rules of personal behaviour.

Source: Adaptation from Holme (2008)

Carreira et al (2008)¹ concedes that the concept of ethics does not meet agreement among researchers. He points out that for some ethics are associated with a set of rules, principles and values which may be mistaken for morals in a broad sense, while for others ethics are associated with a reflection which pursues the assessment of what is moral. As it was presented within the above table, ethics is an expression of morality since ethics is based on fundamental principles and values of universal range. Essentially, ethics appears as a reflection on moral behaviour.

Furthermore in the vision supported by Carreira et al (2008), ethics and morals appear as synonyms because of the fact that they represent a set of principles or behavioural standards. This similitude of significance may be explained in conjunction with the fact that both words have the same etymological base: 'ethos' from Greek and 'mores' from Latin. Both notions refer to the difference between values such as correctness, goodness or badness. Notwithstanding that in dictionaries these two notions appear to be identical, yet there are differences between them as follows:

Table 2. Differences between Ethics and Morals

Dissimilarities	
Morals - reflect:	Ethics - reflect:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Norms, principles and values which regulate societal relationships. ▪ Dogmas regarding good or bad. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Moral behaviour. ▪ Conduct which considers the good or the harm. ▪ Application in moral dilemmas

Source: Adaptation from Carreira et al (2008)

Thus, **morality** implies the distinction between good and bad and it supposes to determine these limits by encompassing a large conceptualization frame. The norms, principles and values which complete morality are founded on an aggregation of duties and precepts that need to be respected. These norms regulate the individual relationships within society, morals denoting an accepted code of universal values.

Table 2 indicates the fact that **ethics** is associated with general principles of good and bad, while morals is

associated with dogmatic rules of good and bad. Ethics is assimilated to a behavioural science that reflects moral behaviour on the basis of personal choices. Given the fact that ethics suppose personal choice we can talk about freedom of action and thought (meant to lead to the expression of the option that complies with rules adopted by a group or a profession). Thereby ethics is rather centred on the incentives which determine the action, appealing to conscience. Another difference lies in the fact that ethics may be attributed to a professional domain and it is delimited by rules, i.e. norms that need to be respected and applied by the members of a profession.

Between the two concepts a relationship may be identified, specifically that moral judgements are verified as a consequence of the ethical experiences endured. Accordingly, ethics assesses morals, in the sense that if

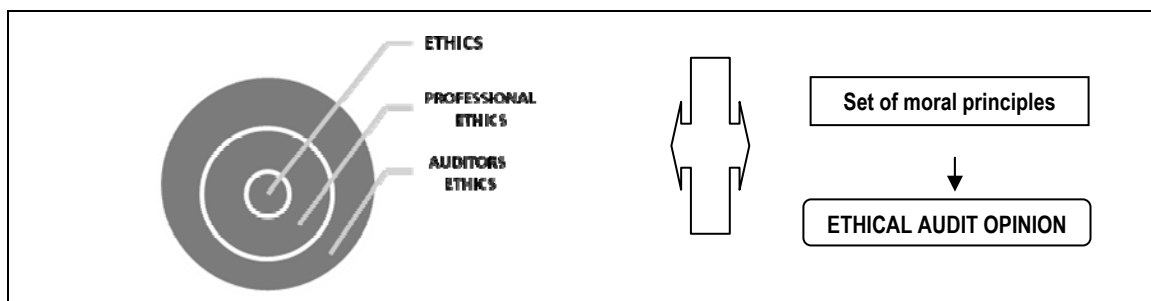
¹ Carreira, Francisco Alegria; Guedes, Maria do Amparo; Aleixo, Maria da Conceição, 2008. *Can we teach ethics and professional deontology? An empirical study regarding the Accounting and Finance degree*. Social Responsibility Journal, Vol.4, Issue 1/2, pp. 89-103.

morals designate rather an array of common values of society, ethics puts into practice this array of values. Therefore, although the differences between the concepts of ethics and morals are more significant than they appear at first sight as they are not just semantic, the practice established that they are used complementary to one another. Regarding the auditing profession it is necessary to take into account both since they instil sense into the audit behaviour.

3. Auditors in Relation with Ethics

We have defined ethics as a set of moral values or as a moral principle accepted by society and which the auditor respects in the highest degree. Similarly, professional ethics presupposes a set of moral values that guide the decision-maker to arrive at an appropriate decision within the audit firm (Figure 1).

Figure 1. The Inclusion of Ethics in Audit

Source: Author's projection

Ethics, together with professional deontology, shape the attitude of the auditor towards what is correct and promote the interests of society taken as a whole in order to adopt an audit opinion which carries the ethical imprint. Ethical qualities are susceptible to have a positive incidence as much over the behaviour as over the incentive which determines it, without separating the two factors¹.

Auditors, in order to be defined as having a high ethical level, will act according to their own convictions with integrity and honesty. Likewise, in the spirit of an ethical conduct, auditors will demonstrate personal morality,

exhibiting concern for others. At the same time, as professionals who need to adopt an ethical behaviour, they are influenced during the process of issuing the audit opinion by various factors that we identified to be of a compulsory nature (for example the legislation regarding ethics) as well as of a personal nature (for example the auditors' level of moral). These factors compete so as to conclude the audit decision from an ethical point of view. Table 3 illustrates thereby the attributes that the auditor needs to accomplish so that the behaviour is perceived as being ethical:

Table 3. Attributes of the Ethical Behaviour of Auditors

THE AUDITOR:	<i>Adopts ethical decisions</i>
	<i>Passes each situation and decision through an ethical filter</i>
	<i>Considers the implications of his/her actions for the good of society</i>
	<i>Respects universal values of morality, of correctness and of truth</i>
	<i>Constitutes a model of ethical behaviour</i>

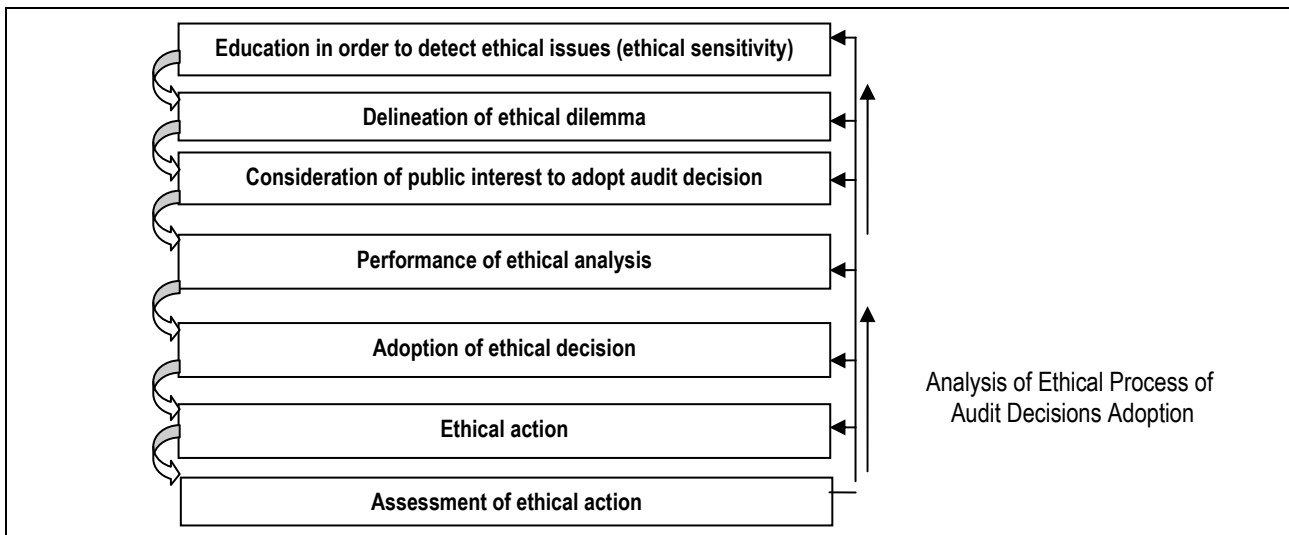
Source: Author's projection

¹ Blackburn, M., & McGhee, P., 2004. *Talking virtue: Professionalism in business and virtue ethics*. *Global Virtue Ethics Review*, 5(4), 90–122.

Auditors, by way of the statute they hold, are subject to some requirements of observance and application of ethical values, so that they exhibit an exemplary behaviour in front of society. The observance of ethical norms which permit to adopt a decision according to universal values of goodness and correctness and afterwards to fulfil the ethical action itself are stages that

suppose a *cognitive process* through which the auditor, when confronted with an ethical dilemma, will be able to find adequate solutions. The three key moments of this process are depicted by the recognition of the ethical dilemma, by the decision of what is correct and by the action regarding what is correct. **Figure 2** illustrates step-by-step what such a process supposes.

Figure 2. Cognitive Process to Adopt Audit Decisions through an Ethical Judgment

Source: Author's projection

Figure 2 portrays the fact that a cognitive process whose aim is to conclude an action which may be considered as 'ethical' that is compliant with the principles and values of correctness, justice, fairness, honesty etc., consists of several stages of which we identified a number of seven. Accordingly, the cognitive process established in order to support the ethical decision presupposes training (which corresponds to the education necessary to recognize the ethical issue), as well as an evaluation performed subsequently to the action for which a choice was expressed (which corresponds to the assessment stage), two poles that enclose the cognitive process. Therefore we underlined the fact that each stage determines in a direct and progressive manner the next stage without the possibility of omitting or ignoring any one of them, as indicate the arrows on the left side of the elaborated figure. At the same time, each stage may be accomplished only if the preceding stages were completed, hence the sense of

the arrows on the right side of **Figure 2**. By way of example, it seems clear that the ethical action cannot take place if the ethical dilemma was not defined.

Therefore, the first stage of a judgement founded on morality supposes the ability of the auditors to identify situations which require a settlement through an ethical judgement, namely to manifest sensitivity for the type of issues that imply ethics. This first step is necessary because a solution will be applied to moral issues only if they are first acknowledged as such and for this the auditor's level of moral determines directly the ethical acuity. Besides, the ethical climate and the possibility of promoting ethical values put a mark on each stage of the decision-making process. Furthermore, once the issue is specified it will be subject to analysis from the point of view of the ethical principles of the profession and from that of the acknowledged universal values, unquestionably by taking into account the public interest. At this level likewise, the quality of analysis will be

influenced by the auditor's moral qualities, as well as by the regulation regarding ethics in audit. All the more so the existence of regulation regarding ethics increases the probability of adopting the ethical decision. The decision is followed by an ethical action and in order to end the process of ethical judgement, the auditor will perform an evaluation of the completed action. The goal of pursuing the stages involved in this process is to *better the ethical behaviour* of the auditors.

Ethics regulation may be perceived as an external pressure to an ethical behaviour because of the risk of sanctions. When the behaviour is not guided by ethical principles, but the actions performed are induced by concerns regarding reputation or the unwanted possibility of litigations, the auditors may feel compelled to exhibit an ethical behaviour, yet this does not correspond to their personal convictions. The ethical action founded on the obligation to observe some rules and principles only because they are promoted by an external authority does not indicate an acceptable ethical behaviour. By acknowledging that ethical values are not embraced by the auditor, he risks to accept concessions of ethical nature which will impact without a doubt in a negative manner on the reputation of the profession. To this effect, the ethical education is important in order to permit the bettering of the ethical individual level. Additionally, the association between personal ethics and professional ethics does exist, connection that is accepted at the level of regulatory bodies as well. On this line, the new regulation adopted at the European Union level specifies the importance granted to the continuing education of the financial auditors. Thus, the Directive 2014/56/EU specifies at article 13 that *'member States shall ensure that statutory auditors are required to take part in appropriate programmes of continuing education in order to maintain their theoretical knowledge, professional skills and values at a sufficiently high level, and that failure to respect the continuing education requirements is subject to appropriate sanctions as referred to in Article 30'*. It is clear that continuing training, from an ethical and technical point of view, represents an obligation for auditors so that they respond to the requirements of all audit beneficiaries.

The professional ethics of the auditors demand them to make proof of independence, objectivity and professionalism while performing the undertaken engagements. The respect of the professional ethics

dismisses the suspicions of complicity regarding some distorted financial situations, suspicions fuelled by the financial interest or of some other nature of the auditors within the company for which an audit is performed. This statement may be contended by the fact that the observance of standards concerning professional ethics ingrains a better social responsibility to auditors as well as an awareness of ethics practice, the consequence being the increase of individual engagement towards ethical behavioural norms within the profession¹.

3.1. Some Effects of Applying Ethics in Audit

The interests of stakeholders require that the disclosed financial situations be relevant and trustworthy, this is why financial auditors submit an opinion based on independence, objectivity and competence. These ethical principles secure the quality and the compliance of the audit opinion. Besides, an audit represents in itself a security with regards to the accuracy and to the conformity of economic reality concerning the financial situations of a company, being a warranty of transparency provided in an impartial and objective manner. The performance achieved at social level legitimizes the audit practice.

The well-known financial scandals that implicated auditors too started from the loss of independence, subsequently from the breach of the requirements of integrity, objectivity, professional competence, confidentiality and professional behaviour. The compromise of professional ethics requirements because of the temptation for financial gain, because of the wish to retain a client or by reason of the expanse of the market share or because the revenues produced by a client constitute a significant share of the turnover, provoke serious and permanent injuries to the professional reputation of the auditors and to their credibility.

However, the moral action that may be tested during the whole audit process indicates that auditors undertake social responsibility. Moreover, the effects of applying ethics in audit are of a positive nature and the benefits deriving from it are significant as much for the auditors (in terms of image, of statute, of positive perception of

¹ Valentine, Sean; Fleischman, Gary, 2008. *Professional ethical standards, corporate social responsibility, and the perceived role of ethics and social responsibility*. Journal of Business Ethics, Vol. 82, Issue 3.

the profession upon itself as well as the perception of the public), as for the public (in terms of transparency, of security regarding the correctness of procedures, of trust). The result of the ethical behaviour is to persuade the large public to confer the trust necessary to legitimize the auditors.

4. Auditors Facing Ethical Dilemmas

Many times, auditors can find themselves in situations which suppose to make choices, either in the detriment of the personal interest or in the detriment of the client in order to serve the public interest. Regularly, it can be difficult to conciliate the maintenance of good relationships with the client with the performance of an audit in the public interest because of the fact that the loyalties of the auditors may be divided. The conflict likely to be created in such situations is fuelled by the consent of the auditors to agree to the requirements emanating from clients with regards to accounting choices. These situations engender ethical dilemmas, since the auditors need to choose the alternative which produces the greatest good for a majority of beneficiaries (according to utilitarianism based ethics).

The auditors provide services to the clients founded on norms adopted by the profession. Nevertheless the professional standards may not be in agreement with the audit practice, time and again the auditors are either placed in the situation to present an undesirable answer to the client or to follow the company line and lay aside the requirements enforced by the profession. Davis (1998) made the following allegation regarding ethical dilemmas: a professional (the auditor) *'needs to choose between two or more relevant but contradictory ethical directions or when the alternative results in an undesirable effect for one or more persons'*¹. By definition, dilemmas are difficult situations which do not admit a clear glimpse concerning the correct action to pursue and which oppose the requirements of the code of ethics to the interests of the client or even to the personal interest².

¹ Davis, M., 1988. *The special role of professionals in business ethics*. Business and Professional Ethics Journal, Vol. 7 (Summer), pp. 51–62.

² Gunz, Hugh; Gunz, Sally, 2007. *Hired professional to hired gun: An identity theory approach to understanding the ethical*

Ethical dilemmas are laborious to define because of their complex nature. In ambiguous situations from an ethical point of view, the auditors have the tendency to lean on technical knowledge. Thus, to solve the ethical dilemma the auditors need as much technical as moral expertise, together with the intention and the force to act against their own interest if ethics requires that. Ethical virtues symbolizes, in the vision defended by Mintz (1995), the manner to solve ethical dilemmas: *'virtues permit the professional accountants to solve conflicting duties and loyalties in an appropriate manner from a moral point of view since they confer the interior force of character to resist pressures that could negatively influence the professional judgement within a relationship based on trust'*³. Thus, ethical principles offer the strength to bypass conflictual situations and to find solutions for dilemmas implying ethics.

The majority of ethical dilemmas suppose opposability between individual interest and public interest, between truth and loyalty, between fairness and generosity and even between short-term and long-term projections. Likewise, after the form under which these may be classified, we distinguish ethical dilemmas which are founded on *consequences* (to do what is good for most parties involved), and on *rules* (to upgrade behavioural norms to the rank of universal standards)⁴.

In view of detailing the above allegation, we bring the specification that a great share of ethical dilemmas is associated with making disclosures or with assuring the confidentiality of the client. Disclosures related to less honest practices, often hidden under the form of off-balance activities, may conflict with the principle of confidentiality due to the client. Certainly, to keep the confidentiality of the client is extremely important, yet it is not possible to strictly observe it because, above all, the auditors serve the public interest. Directive 56/2014/EU stands confidentiality in a clear manner, as follows (article 23): *'Where a statutory auditor or an audit firm carries out a statutory audit of an undertaking which is part of a group whose parent undertaking is situated in a third country, the confidentiality and professional*

behaviour of professionals in non-professional organization. Human Relations, 06/2007, Vol. 60, Issue 6, pp. 851-887

³ Mintz, S.M., 1995. *Virtue ethics and accounting education*. Issues in Accounting Education, Vol. 10 No. 2, p. 259.

⁴ Reiter, Sara, 1997. *The ethics of care and new paradigms for accounting practice*. Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol. 10, Issue 3, pp. 299 - 324

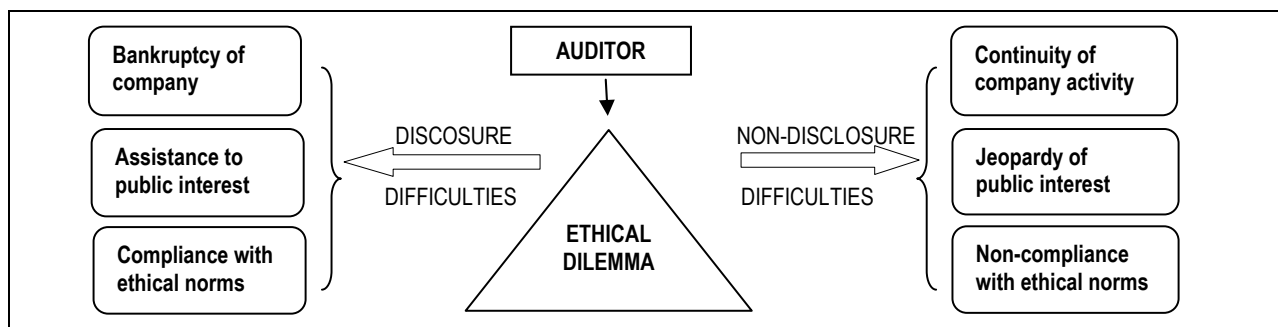
secrecy rules referred to in paragraph 1 of this Article shall not impede the transfer by the statutory auditor or the audit firm of relevant documentation concerning the audit work performed to the group auditor situated in a third country if such documentation is necessary for the performance of the audit of consolidated financial statements of the parent undertaking'. Therefore, the confidentiality due to the client does not prevent the auditor to take into account the public interest as a priority.

The complexity of circumstances that cause ethical dilemmas needs to be analysed because irrespective of the chosen action, there will be ethical consequences. It is common knowledge that the auditors have a professional duty towards all users of the audit report, yet their remuneration is decided by the management of the client for which the audit is performed.

The conflicts of interest which may result can become more intense for companies with difficulties, when the auditors are asked to disclose the uncertainties related to their economic future. The ethical dilemma which is presented to auditors is to launch the alert and to endanger a company which is virtually sound or to issue

an opinion with regards to its going-concern (understood as a normal deployment of activity in a predictable time horizon without starting the bankruptcy procedure) in order to avoid an immediate lack of liquidity that would be prejudicial to the company. In view of supporting the thesis which defends the consequences of public disclosure, the auditors may be tempted to avoid the self-fulfilling prophecy¹, through the non-disclosure of difficulties that a company encounters. However, if they do not issue a contrary opinion and if they do not mention the elements of uncertainty in the audit report related to the going-concern, the auditors risk to be suspected that on account of financial reasons they preferred to avoid the expression of a warning with regards to the difficulties or the irregularities detected. Such a turn has repercussions upon the reputation of auditors. Besides, both alternatives comprise a risk of assessment for the auditor who is exposed to a moral responsibility regarding the future of the company in difficulty. **Figure 3** presents this dilemma, as well as the consequences of the alternatives over the company and over the public interest.

Figure 3. Ethical Dilemma regarding the Going-Concern of a Company subsequent to the Audit Opinion

Source: Author's projection

Following consideration of the consequences of a qualification regarding the financial situations of a company, the auditors may decide to issue a clean audit opinion precisely so as to offer it the chance of recovery and to avoid the downfall of a viable client. The conviction that through an audit opinion the auditors will favour the prophecy of the company bankruptcy continues to exist despite the ethical frame that regulates the profession and that specifies very clearly that the audit opinion needs to be compliant with the reality of the financial situations (*true and fair view*), without pondering the side effects. All the more so because the auditors are requested to

respect the rules of the professional code without taking into account the consequences of their actions since these are already implicitly included. To this effect, an ethical code represents first of all a tool which offers guidance to auditors regarding ethical dilemmas².

¹ Citron, DB; Taffler, RJ, 2001. *Ethical behaviour in the UK audit profession: The case of the self-fulfilling prophecy under going-concern uncertainties*. Journal of Business Ethics, Vol. 29, nr. 4, pp. 353-363

² Lutz, Press, 1998. *On ethical theory in auditing*. Managerial Auditing Journal, Vol. 13, nr. 9, pp. 500-508

Even if the auditors are confronted to a moral dilemma that presents them two alternatives specifically to divulge or not the financial difficulties of the audited company, since such an action is susceptible to condemn or to salvage its future continuity then the audit dilemma imposes an ethical solution. Nevertheless, if the impairment of the company liabilities is not divulged in time to stakeholders they risk of becoming the responsibility of the auditor. Consequently, the auditor has the obligation to issue an objective audit judgement which considers the situation from an ethical and moral point of view for all stakeholders in order to accomplish as a priority the duties relative to the public interest. The audit judgement is profoundly influenced by the individual features of the members of the profession and by the specific circumstances pertaining to the audit mission.

The professional judgement is connected to the ability of the auditors to make difficult choices when they can choose from several options¹. As we did already mention, the particular situation of the auditors linked to the fact that they report directly to investors while fulfilling their professional duty for the whole of society and the fact that the management disposes as well their nomination as their maintenance, frequently leads to situations of conflict of interest. For the most part the ethical dilemmas to which the auditors need to provide answers refer to choices between serving the public interest versus safeguarding the client company. However, the exercise of the professional judgement founded on technical and ethical knowledge presumes that the auditor will make ethical choices when confronted with the interests of the client and those of the wide public. The ethical judgement implies the consideration of universal moral values and the adjustment of the set of audit procedures based on the client and the circumstances, with the interpretation of results. Therefore, the ethical judgement is a complex phenomenon that implies technical knowledge alongside cognitive abilities, as well as professional experience².

Accordingly, in order to clarify and solve ethical dilemmas, given their nature and complexity, the observance of fundamental ethical principles will offer

the necessary solution. Especially that the aim of an audit is to serve and protect the public interest, the auditors being liable towards society in their quality as holders of public trust.

5. The Approach of Ethics through the Idealist and Relativist Dimensions

Idealism and relativism are two philosophies that through the ideology promoted may propose another approach of ethics and of the decision-making process. The theoretical frame for relativism and idealism was established by Forsyth (1992)³. We will first define the two concepts:

- ✓ *Idealism* measures the inclination of a person to cause harm to others. Its principle is founded on the fact that bringing prejudice to others has and needs to be avoided.
- ✓ *Relativism* measures the inclination towards universal moral principles and towards rules by rejecting them given that the morality of an action is determined by the circumstantial factors, as well as by the involved people.

Idealists want to avoid negative consequences and from this optics they will refuse to choose the least evil as long as there will be prejudiced people. On the contrary, the pragmatists who are persons with a low level of idealism admit that the observance of the moral principles may have negative results. In their opinion, to prejudice some persons is even necessary in order to reach a level of goodness which is beneficial to most individuals in the society.

On the other side, in the center of the moral philosophy of relativism lies the skepticism. Persons with a low level of relativism consider that morality implies an action compliant with the moral principles. Relativists attach importance to the consequences of an action by rejecting the universal moral codes and in case of a scandal they will consider those involved as less guilty by granting them justification⁴.

¹ Gordon, Irene M., 2011. *Lessons to be Learnt: An Examination of Canadian and U.S. Financial accounting and Auditing Textbooks for Ethics/ Governance Coverage*, Journal of Business Ethics, Vol. 101, pp. 29–47.

² Popa, Irimie Emil; Tiron Tudor, Adriana; Span, Georgeta Anuța, 2012. *Professional Judgment – A Determinant Factor in the Increase of the Audit Mission Quality*, „Audit Financiar” Journal, Vol. 10, no. 2, pp. 34-47

³ Forsyth, D., 1992. *Judging the morality of business practices: The influence of personal moral philosophies*. Journal of Business Ethics, Vol. 11, nr. 5–6, pp. 461–470

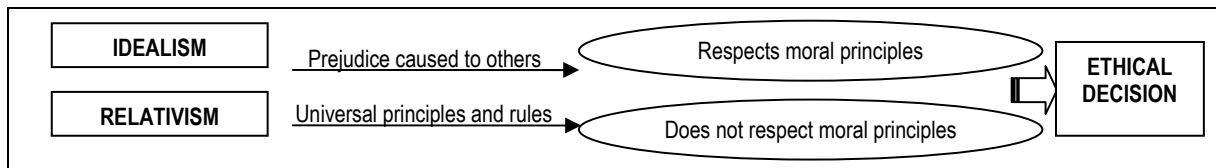
⁴ Comunale, Christie L.; Sexton, Thomas R.; Gara, Stephen C., 2006. *Professional ethical crises: A case study of accounting majors*. Managerial Auditing Journal, Vol. 21, nr. 6, pp. 636 - 656

The approach regarding the adoption of an ethical decision is based on a person's idealism or relativism. Figure 4 reflects the differences between idealism and

relativism in the context of adoption of an ethical decision.

Figure 4. Differences between Idealism and Relativism for the Adoption of an Ethical Decision, in Forsyth's opinion (1992)

Source: Author's projection

Based on the determined level of idealism and relativism (low or high) four classes of ethics can be identified. Table 4 reproduces the interconnections between the

four categories of personal ethical philosophy (a level of high idealism is correlated to a low level of relativism and vice versa).

Table 4. Correlations between the Categories of Personal Ethical Philosophy

Idealism - high level	↕	Idealism - low level
Relativism - high level	↕	Relativism - low level

Source: Author's projection, adaptation from Forsyth (1992)

Empirical studies such as that of Elias (2002)¹ identified the presence of a relationship between the personal ethical philosophy and the level of relativism and idealism. These revealed an association between the individual attachment for moral principles and the ethical judgment, more precisely the persons with a high level of relativism present greater tolerance for a behaviour that contradicts ethics as compared to a person with a high degree of idealism who will not tolerate such a compromised ethical behaviour.

5.1. Personal Model of Managing Ethical Dilemmas through the Idealist and Relativist Dimensions

Various studies tried to clarify the manner in which theories regarding ethics, subsequently related to

individual values and principles may be applied to ethical dilemmas. All the more so because a great part of dilemmas take one of the following forms: truth versus loyalty, personal interest versus societal interest, justice versus compassion or short-term projections versus long-term projections. Indeed, most ethical dilemmas may be situated into one of these four categories.

Given that the auditing profession is centered on the ethical conflict of being remunerated by the client although the audit is performed in the general interest of the public, the ethical dilemmas which arise from this need to be clarified. Accordingly, the management of ethical dilemmas by the auditors needs to be done so that the norms required by the code of ethics of the profession be complied with. The purpose is to avoid the downfall into an abyss of ethics by means of an inadequate answer when facing ethical dilemmas. In order to create a model that permits to solve ethical dilemmas, we took into account the ethical dimensions

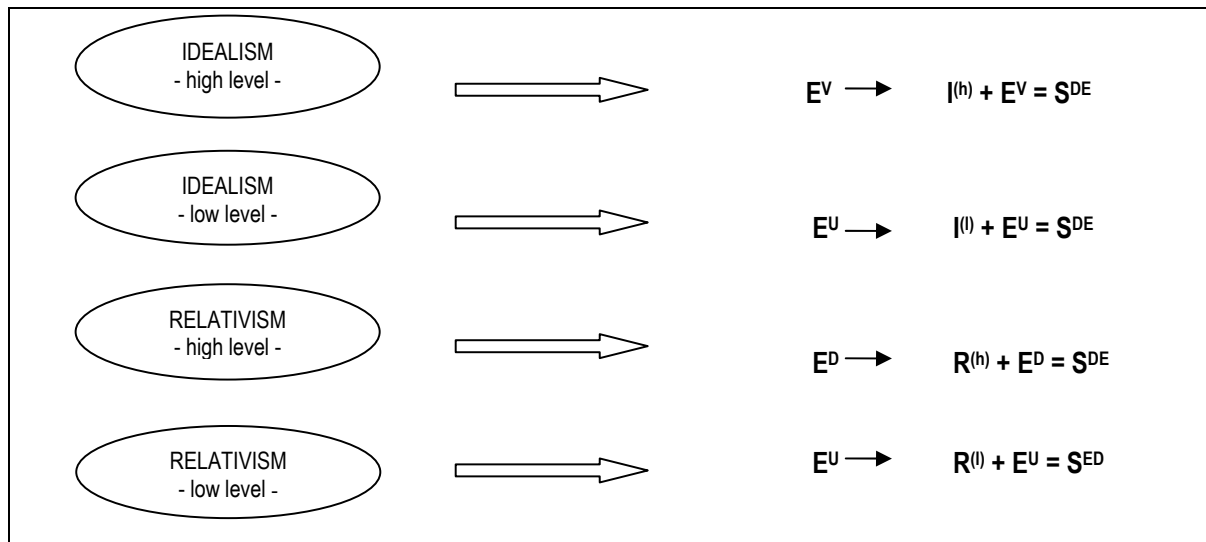
¹ Elias, R., 2002. *Determinants of earnings management ethics among accountants*. Journal of Business Ethics, Vol. 40, pp. 33-45.

the most frequently cited and applied in practice; more specifically, we founded the model on deontology ethics, on utilitarianism and on virtue ethics. The proposed pattern permitting the clarification of ethical dilemmas

takes into account the ethical dimensions, idealism and relativism. Thus, we present this pattern in **Figure 5**, after which we will provide explanations with regards to it.

Figure 5. Pattern to Clarify Ethical Dilemmas

Source: Author's projection

Where: E^V = virtue ethics; E^U = utilitarianism ethics; E^D = deontology ethics; $I^{(h)}$ = Idealism (high level); $I^{(l)}$ = Idealism (low level); $R^{(h)}$ = Relativism (high level); $R^{(l)}$ = Relativism (low level); S^{ED} = Solution to ethical dilemma.

Figure 5 illustrates the fact that in the case of people for whom a low level of idealism was identified and in the case of those for whom a low level of relativism was identified, utilitarianism ethics will apply. This is as a result of the fact that these people are inclined to react better to a view through which the ethical action is presented as such through correspondences with the maximum utility that can be obtained for the greatest part of the audit beneficiaries.

On one hand, to the people for whom a high level of idealism is identified, the virtue ethics will apply since these are prone to better respond to a perspective according to which the ethical action is presented through ethical values. On the other hand, to the people for whom a high level of relativism was identified, the deontological ethics will apply, given the fact that in order to perform an ethical action, they will react to concrete rules.

$I^{(h)} + E^V = S^{ED}$: The solution to the moral dilemma is optimal by means of the application of virtue ethics.

$I^{(l)} + E^U = S^{ED}$: The solution to the moral dilemma is optimal by means of the application of utilitarianism ethics.

$R^{(h)} + E^D = S^{ED}$: The solution to the moral dilemma is optimal by means of the application of deontological ethics.

$R^{(l)} + E^U = S^{ED}$: The solution to the moral dilemma is optimal by means of the application of utilitarianism ethics.

We determined the adequate ethical solution based on the identified level of idealism and relativism concerning the personal ethical philosophy of auditors. This level points to the personal morality of auditors, representing a reliable signal with regards to the ethics approach within the professional activity.

6. Conclusions

Ethics represents the component that contributes in an essential manner to the maintenance of the public trust in the ability of the profession to protect its interests. The importance conferred to ethics is related to the fact that the profession is built on a moral foundation. The adoption of an ethical conduct equals with an assurance presented to society that the audit actions are accomplished for the common good. The controversies are attenuated through the retention of the argument that ethics applied according to the requirements of the profession counteracts the fundamental conflicts of an audit. Within this context, the rigorous application of the ethical norms of the profession confers the credibility that is necessary to regain a trust repeatedly tested in the last years.

This study highlighted the relationships between concepts such as ethics, morals and ethical dilemmas within the audit activity. The adoption of the ethical decision may be performed according to procedures which require several essential stages so that the auditor passes the professional judgement through an ethical filter by applying universal moral values and by considering the implications of the audit action for the whole of society. The encouragement of the ethical behaviour implies to avert the compromises which would bring discredit to the profession.

Ethical dilemmas arise as a consequence of several factors, being especially formed when the loyalties of the

auditors are divided under the form of an antagonism either between the personal interest and the public interest, or between that of the client and the public interest (this conflict emerges on the edge of the confidentiality issue). The moral values confer the auditor the capacity and the volition to act against the personal interest in order to respond to the ethics requirements. By means of the professional judgement, the auditor will make choices aimed at solving ethical dilemmas.

Given the fact that we appreciate the clarification of ethical dilemmas as an aspiration of the profession, our intention was to create a model that facilitates their elucidation. The substantiation of the model was performed on the basis of the ethical dimensions, idealism and relativism. Thereby, we determined the types of personal philosophies inclined to correspond to the practical application of the ethical professional judgement. The pattern that was proposed to solve ethical dilemmas implies the assessment of the auditors' moral sensitivity, according to which it will be determined which category of ethics to apply, so that the chosen action is ethical. The value of this model may be verified by the fact that the personal philosophy regarding morality is applied in the audit practice.

Finally, we express as recommendation for future research the determination of the level of the auditors' relativism and idealism in order to permit its measurement and thus to complete the model of solving ethical dilemmas that was presented within this paper.

REFERENCES

- Armstrong, M.B., Ketz, J.E. and Owsen, D., 2003, *Ethics education in accounting: moving toward ethical motivation and ethical behavior*, Journal of Accounting Education, Vol. 21, pp. 1-16.
- Blackburn, M., & McGhee, P., 2004, *Talking virtue: Professionalism in business and virtue ethics*, Global Virtue Ethics Review, 5(4), 90–122.
- Carreira, Francisco Alegria; Guedes, Maria do Amparo; Aleixo, Maria da Conceição, 2008, *Can we teach ethics and professional deontology? An empirical study regarding the Accounting and Finance degree*, Social Responsibility Journal, Vol. 4, nr. 1/2, pp. 89-103.
- Citron, DB; Taffler, RJ, 2001, *Ethical behaviour in the UK audit profession: The case of the self-fulfilling prophecy under going-concern uncertainties*, Journal of Business Ethics, Vol. 29, nr. 4, pp. 353-363
- Comunale, Christie L.; Sexton, Thomas R.; Gara, Stephen C., 2006, *Professional ethical crises: A case study of accounting majors*, Managerial Auditing Journal, Vol. 21, nr. 6, pp. 636 - 656
- Cranston, Neil; Ehrich, Lisa C.; Kimber, Megan, 2006, *Ethical dilemmas: the "bread and butter" of educational leaders' lives*, Journal of Educational Administration, Vol. 44, nr. 2 pp. 106 - 121
- Davis, M., 1988, *The special role of professionals in business ethics*, Business and Professional Ethics Journal, Vol. 7 (Summer), pp. 51–62.
- Elias, R., 2002, *Determinants of earnings management ethics among accountants*, Journal of Business Ethics, Vol. 40, pp. 33-45.
- Forsyth, D., 1992, *Judging the morality of business practices: The influence of personal moral*

- philosophies*, Journal of Business Ethics, Vol. 11, nr. 5–6, pp. 461–470
- Gordon, Irene M., 2011, *Lessons to be Learnt: An Examination of Canadian and U.S. Financial accounting and Auditing Textbooks for Ethics/ Governance Coverage*, Journal of Business Ethics, Vol. 101, pp. 29–47.
- Gunz, Hugh; Gunz, Sally, 2007, *Hired professional to hired gun: An identity theory approach to understanding the ethical behaviour of professionals in non-professional organization*, Human Relations, 06/2007, Vol. 60, nr. 6, pp. 851-887
- Hooper, Keith, Xu, Gina, 2012, *From legitimacy by character to legitimacy by image: Ethics and accounting practices in New Zealand*, Managerial Auditing Journal, Vol. 27, nr. 8, pp. 754 - 773
- Lamsa, A., 1999, *Organisational Downsizing: An Ethical Versus Managerial Viewpoint*, Leadership and Organisational Development Journal 20(2): 345–53.
- Lutz, Press, 1998, *On ethical theory in auditing*, Managerial Auditing Journal, Vol. 13, nr. 9, pp. 500-508
- Mintz, S.M., 1995, *Virtue ethics and accounting education*, Issues in Accounting Education, Vol. 10, nr. 2, pp. 247-67.
- Ncube, Lisa B.; Wasburn, Mara H., 2006, *Strategic Collaboration for Ethical Leadership: A Mentoring Framework for Business and Organizational Decision Making*, Journal of Leadership & Organizational Studies, Vol. 13, nr. 1, pp.77-92
- Popa, Irimie Emil; Tiron Tudor, Adriana; Span, Georgeta Ancuta, 2012, *Professional Judgment – A Determinant Factor in the Increase of the Audit Mission Quality*, „Audit Financiar” Journal, Vol. 10, no. 2, pp. 34-47
- Reiter, Sara, 1997, *The ethics of care and new paradigms for accounting practice*, Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol. 10, nr. 3, pp. 299 - 324
- Thoms, John C, 2008, *Ethical integrity in leadership and organizational moral culture*, Leadership, 2008, Vol. 4, nr. 4, pp. 419-442
- Țurlea, Eugeniu, 2010, *The Need for Ethics in Financial Audit*, „Audit Financiar” Journal, vol. 8, no. 8, pp. 5-12
- Valentine, Sean; Fleischman, Gary, 2008, *Professional ethical standards, corporate social responsibility, and the perceived role of ethics and social responsibility*, Journal of Business Ethics, Vol. 82, nr. 3
- Directiva 2014/56/UE, available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0056&from=EN> (accessed on 02.02.2015)
- Ethics Toolkit. (n.d.), accessed on February 12, 2015, on Ethics Resource Center: <http://www.ethics.org/>
- IESBA-CAFR, *Codul etic al profesioniștilor contabili*, 2013, available at <http://www.cafr.ro/sectiune.php?id=990>
- Josephson six pillars of character (n.d.), accessed at September 21, 2014, on: <http://josephsoninstitute.org/MED/>

On-Line Dynamic Dashboards in Audit Activities

---

*Rsr. Daniel HOMOCIANU, Ph.D.,
Dept. of Research, Faculty of Economics and Business
Administration, "Alexandru Ioan Cuza",
University of Iași (UAIC), Romania,
e-mail: dan.homocianu@gmail.com*

*Univ. Prof. Dinu AIRINEI, Ph.D.,
Department of Accounting, Business Information
Systems and Statistics, Faculty of Economics and
Business Administration, "Alexandru Ioan Cuza"
University of Iași (UAIC), Romania,
e-mail: adinu@uaic.ro*

Abstract

Getting the performance in auditing currently demands many requirements of real time management of many data sources and analysis dimensions, up to date characteristics, speed, flexibility, portability, suggestive power and reporting automation. This paper presents, using theoretical and practical arguments, the advantages of using data available on-line for reporting and audit activities. The novelty consists in using figures and examples enriched by references to interactive scenarios of "documentation-emulated application" constructed by the authors and also in describing a technique of transforming on-line data into on-line complex reports with dynamic and interactive behavior specific to Business Intelligence support technologies. This technique is symbolically named COL3D in this paper and accompanies a proposal to create a unique Romanian register of audit engagement (OL2RAM) for institutions financed by the state budget and/or by European funds, being on-line available and editable by authorized users.

Keywords: *On-Line Form, Dynamic Dashboard, On-Line Dynamic Reporting, The OL2RAM Register (On-Line Romanian Register of Audit Engagement), The COL3D (Converting On-Line Data to Dynamic Dashboards) Technique*

JEL Classification: *C61, D81, D83, M42*

Introduction

This paper starts from the limitations noticed in the current reporting practice and highlights a number of advantages of working with on-line data stored in real time and available for download and use by the end user in familiar applications. This way many potential differences of data storage and display format are eliminated and the treatment of reporting mechanisms takes into account the dynamic element required by the user's preferences and having a profound impact on its ability to receive, understand, interpret and manage complex information and exceptional situations.

The concept of dynamic reporting closely linked to the article's title itself is treated both directly by the proposed technique and indirectly through interactive examples accompanying figures, closely related to methods of integration of dynamic elements.

The applicability of theoretical and practical elements described herein in auditing and financial reporting is fully justified based on the need to harmonize various data formats and reporting documents used but also processing steps that require standards tailored to a certain specificity determined also by the proposed statements and objectives¹.

Dashboards and their applications in auditing

The dashboard is a not really new concept for the users of ordinary software applications. Moreover, this concept is widely used in the automotive industry, where its elements are connected to various mechanical components and sensors and thus may indicate a number of key information such as speed, gear, engine revolutions, instantaneous / average fuel consumption, ambient / engine temperature, the level of the fuel remaining in the tank, etc.

The Business Intelligence term as a set of concepts and methods for improving decision-making and as part of decision support systems oriented to data², comes three years before the one of Balanced Scorecards - BSc

¹ Djakeli, K., *Mission-Objectives Matrix (MOM) as an Innovative Tool of Marketing Audit*, *Journal of Business*, Vol.3, Issue 1, pp.39, 2014, <http://journal.ibsu.edu.ge/index.php/jbm/article/download/609/506>

² <http://dssresources.com/history/dsshstory.html>

(1992, Robert Kaplan - Harvard Business School & David Norton³). The latter brings other new concepts such as the one of Key Performance Indicator (KPI).

Considered as a framework for performance measurement with deep roots of approach even including the dashboard concept of French origins used to measure performance and evolving towards a comprehensive strategic planning and management system, BSC added strategic non-financial performance measurements to traditional financial metrics and contributed to a more balanced view of organizational performance.

The research methodology

The data for the fields in the on-line form developed by the authors, described in this article and having an associated default data source (Google Forms - Google Sheets), based on which the demonstration tests were conducted in order to complete the work and the interactive support materials⁴, were chosen by the authors and have only a guide-demo specificity, the similarity of names with those of real companies and people being just a pure coincidence. Subsequently, they were processed and then used by the authors in a predominantly applied research. The two acronyms chosen for the on-line register and also for the reporting technique proposed have involved certain steps of exploratory nature, with consecutive probing and incrementation, completed with proper choices that took into account even the power of suggestion of the words that the obtained acronyms (OL2RAM and COL3D) are reduced to.

Real-time reporting based on on-line forms

If the traditional reports are photographs of information in a specific time and generates many other questions and very few answers, the dynamic reports built on on-line data sources connected to web applications are a step ahead because of two simple reasons related on

³ <http://balancedscorecard.org/Resources/About-the-Balanced-Scorecard>

⁴ The interactive tutorials developed by the authors: <http://sites.google.com/site/supp4af2015/download>

one hand to the dynamic¹ interface used for their presentation and on the other hand to the dynamics of the data built and updated in near real time. In some views², the traditional reports simply disappear when putting information on-line in real time and available to all.

Without claiming to be finished / complete the on-line form described herein (OL2RAM) was designed according to the national theory³ and practice⁴ being currently regulated⁵ and published on-line at: https://docs.google.com/forms/d/1qTzYRzq0FXaP-0kkHMNXdz59f5C-boqUS2sTg5fF_Bc/viewform (the complete URL⁶ address) and <http://goo.gl/forms/e2JlrV6bZA> (the short URL address).

This form (Figure 1) has a corresponding on-line data source by default associated and collecting responses in real time while hosting the Google Apps Script source code responsible for generating the dynamic on-line dashboard associated to the last form of data and able to send notifications (e-mail) in accordance with certain manageable exceptions (a certain amount of records in certain categories, certain threshold values for quantitative indicators, certain time limits, etc.).

The on-line spreadsheets as support for dynamic dashboards

Originally a spreadsheet program like Microsoft Excel, Google Spreadsheets / Sheets, on-line accessible via Google Docs (transformed in Google Drive⁷ in 2012), has become more than a web application used for automatic processing of data entered in tables by providing support for connectivity with on-line forms

¹ <http://php.net/manual/en/history.php.php>

² Rasmussen, N., H., Goldy, P., S., Solli, P., O., *Financial Business Intelligence - Trends, Technology, Software Selection and Implementation*, John Wiley and Sons, Inc., New York, 2002, pp.98-99

³ Mitac, M, C, *Tipologia auditului intern*, *Economia Review*, no.1/2007, <http://www.management.ase.ro/reveconomia/2007-1/8.pdf>

⁴ <http://www.uad.ro/storage/Dataitems/Audit1.pdf>

⁵ <http://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Macarie-Audit-public-intern-ro.pdf>

⁶ <http://docs.oracle.com/javase/tutorial/networking/urls/definition.html>

⁷ <http://improvcomm.blogspot.ro/2012/09/google-docs-devine-google-drive.html>

(Figure 2) and web applications / application modules for the most diverse purposes. As well as Microsoft Excel, Google Sheets acquired some other uses such as generating advanced graphical representations, conditional formattings and geo-referencing options, validations, pivot tables and charts, and automatically solving of optimization problems (solver).

One of the functionalities much appreciated by the authors of this paper is about the ease of use of Google Apps Script⁸ (GAS) in tandem with Google Sheets, GAS being a JavaScript cloud scripting language that provides easy ways to automate tasks across Google products and third party services and build web applications. Tested after Visual Basic for Applications (the macro language in Microsoft Office) GAS impressed by many useful facilities for processing, reporting and analysis:

1. possibilities for validation and processing of input data of different types;
2. generating a unique time fingerprint (up to milliseconds) at the time of submission;
3. the possibility of rapidly building charts and dynamic representations (interactively demonstrated⁹);
4. the possibility of rapidly transmitting of e-mail notifications for exceptions / post-submission feedback;
5. access to data geo-referencing¹⁰ options;
6. the possibility of exporting in the Excel spreadsheet format with all the associated advantages¹¹.

⁸ <http://www.google.com/script/start/>

⁹ The interactive tutorial: <https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-3editare%20script%20create%20dashboard%20si%20integrare%20in%20G%20sites.pdf?atredirects=0&d=1>

¹⁰ <http://gis.stackexchange.com/questions/102839/how-to-geocode-a-google-spreadsheet>

¹¹ Homocianu, D., Airinei, D., *Business Intelligence facilities with applications in audit and financial reporting*, „Audit Financiar” Journal, no. 9/2014, pp.21

Figure 1. Example of on-line form for acquiring of data about audit missions, created by the authors¹

OL2RAM (On-Line Romanian Register of Audit Missions)

Auditee's name* * Required

Auditor's name*

Auditor's registration number*

Auditor's type*

person
 firm

Mission's registration Id*
(a Number on a Date separated by -)

Mission's location*
(city)

Mission's start date*

Month ▼

Day ▼

2015 ▼

📅

Mission's duration*
(number of calendaristic days)

Mission type*

system audit
 performance audit
 regularity audit

Techniques used

verification
 physical observation
 decomposition analysis

Observations and recommendations

Source: Own processing

¹ The interactive tutorial: <https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-1create%20formular%20G%20forms.pdf?attredirects=0&d=1>

Figure 2. Spreadsheet associated to the on-line form for acquiring of data about audit missions

The screenshot shows a Google Spreadsheet titled "OL2RAM (Responses)" with a script editor open. The spreadsheet contains a table with columns for date, auditee name, auditor name, auditor's registration number, auditor's type, mission's registration ID, mission's location, mission's start date, mission's duration, mission type, technical observations, and a reference to the audit report. The script editor contains a JavaScript function named "onFormSubmit" that uses the SpreadsheetApp API to update the spreadsheet with data from a form submission. A form overlay is visible in the bottom left, titled "OL2RAM (On-Line Romanian Register of Audit Missions)", with input fields for "Auditee's name" and "Auditor's name".

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1	Marcaj de t	Auditee's name	Auditor's name	Auditor's reg.	Auditor's type	Mission's registration Id	Mission's loc.	Mission's start	Mission's dur.	Mission type	Techn.	Observations	Auditee-MisRegId-Auditor
2	03.02.2015	Univ.UAIC Iasi	Florescu Andrei	2189	person	10-15.07.2014	IASI	01.08.2014	31	regularity au	verific	ok	Univ.UAIC Iasi 10-15.07.2014 Fl
3	03.02.2015	Univ.UAIC Iasi	Rachitas George	5904	person	150-15.10.2015	IASI	03.11.2014	28	regularity au	verific	ok	Univ.UAIC Iasi 150-15.10.2015 F
4	03.02.2015	Univ.Petre A Iasi	Rachitas George	5904	person	210-15.02.2014	IASI	03.03.2014	19	performance	verific	ok	Univ.Petre A Iasi 210-15.02.2014
5	04.02.2015	Univ.Petre A Iasi	AuditExpert S.R.L.	19234	firm	31-11.07.2014	IASI	02.12.2014	15	performance	verific	-	Univ.Petre A Iasi 31-11.07.2014
6	04.02.2015	Univ.de St. Bacau	Tamas Adrian Ilie	9578	person	310-3.11.2014	BACAU	03.11.2014	10	regularity au	verific	-	Univ.de St. Bacau 310-3.11.2014
7	04.02.2015	Univ.Danub. Const.	ContAuditExp S.R.L.	256485	firm	43-12.03.2014	CONSTANTA	01.04.2014	20	regularity au	verific	-	Univ.Danub. Constanta 43-12.03
8	04.02.2015	Casa de Pensii B	AuditExpert S.R.L.	19234	firm	3453-12.05.2014	BACAU	02.06.2014	25	regularity au	verific	ok	Casa de Pensii Bacau 3453-12.0
9	05.02.2015	Casa de Pensii Ia	ContAuditExp S.R.L.	256485	firm	345-30.05.2014	IASI	02.06.2014	15	regularity au	verific	no obs.	Casa de pensii Iasi 345-30.05.20

```

1 function onFormSubmit(e)
2 {var auditee = e.values[1]; //auditee = first value completed in the formular
3 var missregid = e.values[5]; //mission id = the 5th value in the form
4 var auditor = e.values[2]; //auditor = 2nd value in the form
5 var sa = SpreadsheetApp.openById("1Eko8Lb3gxFKktE9ekFUgj2_8EgLy4e-2pmlUU9IsUY");
6 var s = sa.getSheetByName("Form Responses 1");
7 var alldata = s.getDataRange().getValues();
8 var ca = alldata[1]; //ca is the first answer / first line under the table header
9 var r = alldata.slice(2); //r = next answers in the associated spreadsheet(table)
10 var lcn = ca.length - 1; //lcn is the NO. of the last column
11 var ll = r.length + 1; //ll is the NO. of the last line (except the table header)
12 var cell = s.getRange('a1'); //reference area for inserting in the cell below
13 cell.offset(ll, lcn).setValue(auditee + " " + missregid + " " + auditor);
14});
    
```

Source: Own processing

The over twenty years experience of the users used to similar products from Microsoft (Office Excel / Works Spreadsheet) and their ease of use, including their use as front-end tool for data in data bases and data warehouses, was another solid reason for us to turn to Google Sheets.

Moreover, the immense possibilities of the Google Sheets registers that can embed triggers activated by a series of corresponding events with association of restrictions and / or operations in other similar registers make this on-line software product into a real emulator of relational databases.

As such, there were a lot of reasons to choose this product similar to Excel as a real-time reporting tool having a Business Intelligence specificity, beyond the recommendations of specialized literature and practice¹.

Dynamic reporting enriched by the COL3D technique

The facilities of generating analytical components combined with the ones of generating dashboards and scorecards with alerts, dynamic formattings and geo-referencing options are implemented using the current technologies in more and more applications using on-line data sources though they were natively specific to Business Intelligence support applications.

We have considered a certain technique, for which the chosen name was COL3D (Converting Dynamic On-Line Data to Dashboards). This is based on the specificity of the current architectures of on-line applications and cloud-computing, on the on-line data usage by authorized users, and also on the possibility of adding some dynamic components such as macros, add-ons and scripts triggered by time events or by events specific to the form and the data source hosting them. The effects are the most diverse: messages with alerts and ad hoc representations specific to Business Intelligence reporting environments, notifications of certain exceptions in the evolution of a given indicator and so on.

Using this technique we can get to interactive and very suggestive dynamic representations in a minimum

¹ <http://olap.com/how-to-automate-reports-and-perform-analytics-in-excel/>

number of steps to follow. The name the acronym reduces to can make us think to turn to three dimensions if considering its English pronunciation. Those three concrete dimensions to which we have referred to in this context may be identified by association with the three components integrated on the same website page: the on-line form with the associated data collector as an on-line spreadsheet and the dynamic and interactive dashboard built on the latest form of data from the data collector.

As for the acronym chosen for the on-line form (OL2RAM), this one may suggest "all in the RAM memory" (in association with the English pronunciation), suggesting an invitation and / or a specific goal to do all the arrangements needed in order to have all the information available as soon as possible and anywhere.

Starting from some simple motivations² and from the Google documentation³ and examples⁴, first step was to edit the code sequence (originally the lines 1-50) related to generating the dynamic dashboard (Figure 3), including the comments introduced by "//" and containing clear explanations of what is done by each program line.

After publishing that above as a web application available on-line (associated URL - Figures 3, 4), the onFormSubmit function (Figure 2) was added. Although unpublished, the latter runs at the end of each use of the form (submit) in association with the event "On form submit" of the spreadsheet associated to the form and aims to generate a value of a derivative field used in graphical representations (Figures 4, 6).

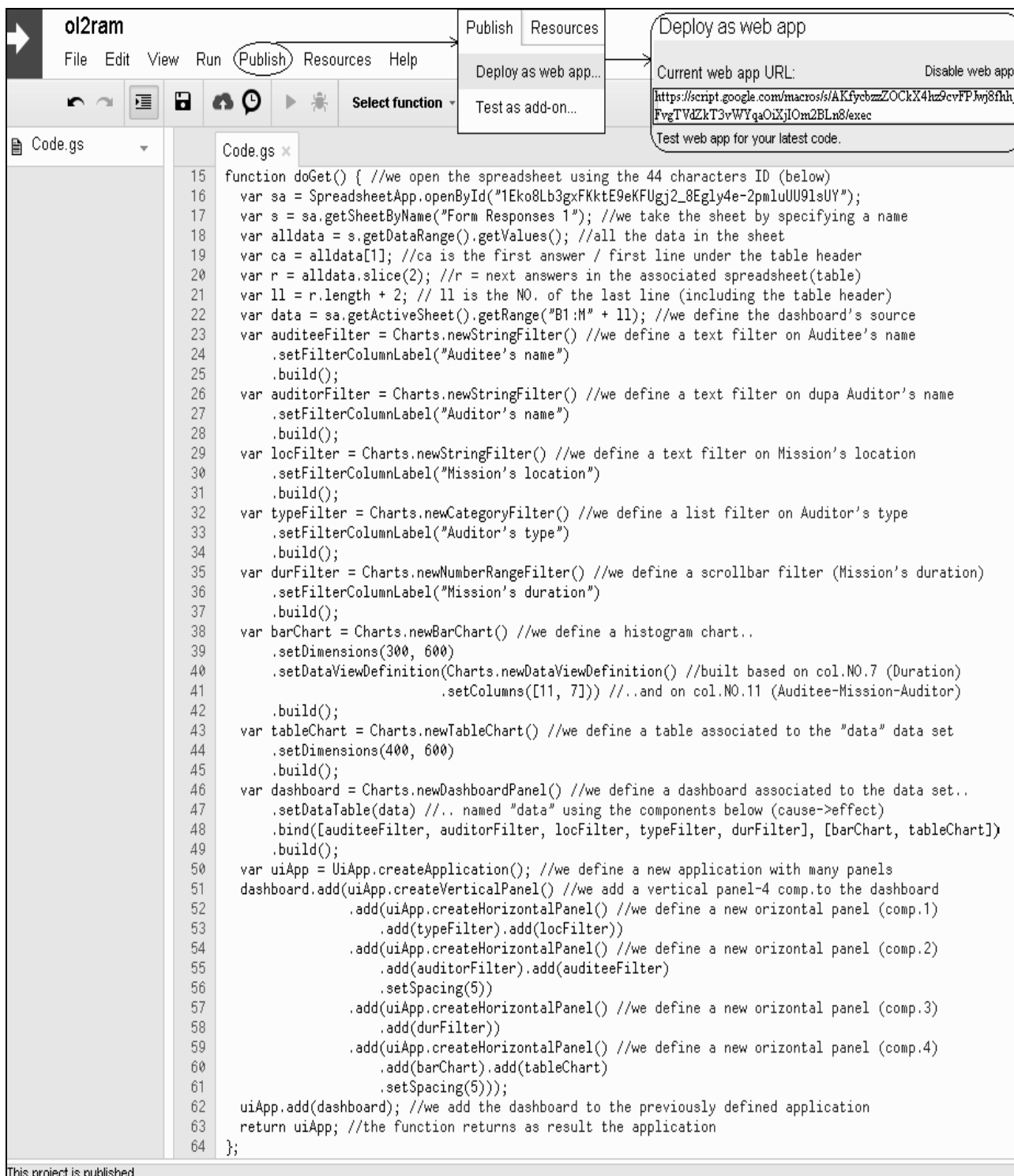
To highlight the facilities of both the on-line form with associated data collector (spreadsheet) and of the dashboard built every time we access the related URL and depending on the latest form of data, it will be necessary to bring them in a location / component able to host / display them simultaneously. To do that, we will need to first capture the source code (HTML) of the on-line OL2RAM form (Figure 5) which will be embedded into the web page.

² <https://www.youtube.com/watch?v=nKlu9yen5nc>

³ <http://www.google.com/script/start/>

⁴ https://developers.google.com/apps-script/articles/charts_dashboard

Figure 3. The GAS source code responsible for generating the dynamic dashboard

The screenshot shows the Google Apps Script editor interface. The top menu bar includes 'Publish', 'Resources', and 'Help'. A 'Publish' button is highlighted, and a 'Deploy as web app' dialog box is open, showing the current web app URL: <https://script.google.com/macros/s/AKfycbzzZOCkX4kz9cvFPWj8fhhFvgTWdZkT3vWYqaOiXjIOM2BLn8/exec>. The main editor area displays the following GAS source code:

```

15 function doGet() { //we open the spreadsheet using the 44 characters ID (below)
16   var sa = SpreadsheetApp.openById("1Eko8Lb3gxFKktE9eKFUgj2_8Egly4e-2pmluUU91sUY");
17   var s = sa.getSheetByName("Form Responses 1"); //we take the sheet by specifying a name
18   var alldata = s.getDataRange().getValues(); //all the data in the sheet
19   var ca = alldata[1]; //ca is the first answer / first line under the table header
20   var r = alldata.slice(2); //r = next answers in the associated spreadsheet(table)
21   var ll = r.length + 2; // ll is the NO. of the last line (including the table header)
22   var data = sa.getActiveSheet().getRange("B1:M" + ll); //we define the dashboard's source
23   var auditeeFilter = Charts.newStringFilter() //we define a text filter on Auditee's name
24     .setFilterColumnLabel("Auditee's name")
25     .build();
26   var auditorFilter = Charts.newStringFilter() //we define a text filter on dupa Auditor's name
27     .setFilterColumnLabel("Auditor's name")
28     .build();
29   var locFilter = Charts.newStringFilter() //we define a text filter on Mission's location
30     .setFilterColumnLabel("Mission's location")
31     .build();
32   var typeFilter = Charts.newCategoryFilter() //we define a list filter on Auditor's type
33     .setFilterColumnLabel("Auditor's type")
34     .build();
35   var durFilter = Charts.newNumberRangeFilter() //we define a scrollbar filter (Mission's duration)
36     .setFilterColumnLabel("Mission's duration")
37     .build();
38   var barChart = Charts.newBarChart() //we define a histogram chart..
39     .setDimensions(300, 600)
40     .setDataViewDefinition(Charts.newDataViewDefinition() //built based on col.NO.7 (Duration)
41       .setColumns([11, 7])) //..and on col.NO.11 (Auditee-Mission-Auditor)
42     .build();
43   var tableChart = Charts.newTableChart() //we define a table associated to the "data" data set
44     .setDimensions(400, 600)
45     .build();
46   var dashboard = Charts.newDashboardPanel() //we define a dashboard associated to the data set..
47     .setDataTable(data) //.. named "data" using the components below (cause->effect)
48     .bind([auditeeFilter, auditorFilter, locFilter, typeFilter, durFilter], [barChart, tableChart])
49     .build();
50   var uiApp = UiApp.createApplication(); //we define a new application with many panels
51   dashboard.add(uiApp.createVerticalPanel() //we add a vertical panel-4 comp.to the dashboard
52     .add(uiApp.createHorizontalPanel() //we define a new orizontal panel (comp.1)
53       .add(typeFilter).add(locFilter))
54     .add(uiApp.createHorizontalPanel() //we define a new orizontal panel (comp.2)
55       .add(auditorFilter).add(auditeeFilter)
56       .setSpacing(5))
57     .add(uiApp.createHorizontalPanel() //we define a new orizontal panel (comp.3)
58       .add(durFilter))
59     .add(uiApp.createHorizontalPanel() //we define a new orizontal panel (comp.4)
60       .add(barChart).add(tableChart)
61       .setSpacing(5)));
62   uiApp.add(dashboard); //we add the dashboard to the previously defined application
63   return uiApp; //the function returns as result the application
64 };

```

At the bottom of the editor, it says "This project is published".

Source: Own processing

Figure 4. Integrating the on-line components in a website page created by authors¹

OL2RAM (On-Line Romanian Register of Audit Missions)

* Required
Auditee's name *

Auditor's name

Mission's duration 10,0 31,0

DASHBOARD (F5 TO REFRESH)

Auditor's type [Choose a value...] Mission's location

Auditee's name	Auditor's name	Auditor's registration number	Auditor's type	Mission's registra id
Univ.UAIC Iasi	Rachitas George	5904	person	150-15.10.20
Univ.Petre A Iasi	Rachitas George	5904	person	210-15.02.20
Univ.Petre A Iasi	AuditExpert S.R.L.	19234	firm	31-11.07.20
Univ.de St. Bacau	Tamas Adrian Ilie	9578	person	310-3.11.201
Univ.Danub. Constanta	ContAuditExp S.R.L.	256465	firm	43-12.03.20

EMBED GADGET:

```
<iframe src="https://docs.google.com/forms/d/1qTzYRzq0FXaP-0kkHMNXdz59f5C-boqUS2sTg5tF_Bc/viewform?embedded=true" width="500" height="300" frameborder="0" marginheight="0" marginwidth="0">Loading...</iframe>
```

GOOGLE APPS SCRIPT:

```
https://script.google.com/macros/s/AK.fycbzzZO_CkX4hz9cvFPJwj8fth_PvgTVdZkT3vWYqaOiXjIOm2BLn8/exec
```

Source: Own processing

Figure 5. Copying the HTML source code of the on-line formular to be embedded

File Edit View Insert Responses (8) Tools Add-ons Help

Add collaborators... Send form... New Open... Ctrl+O Rename... Make a copy... Move to folder... Move to trash Download as Embed...

Embed form

Paste HTML to embed in website

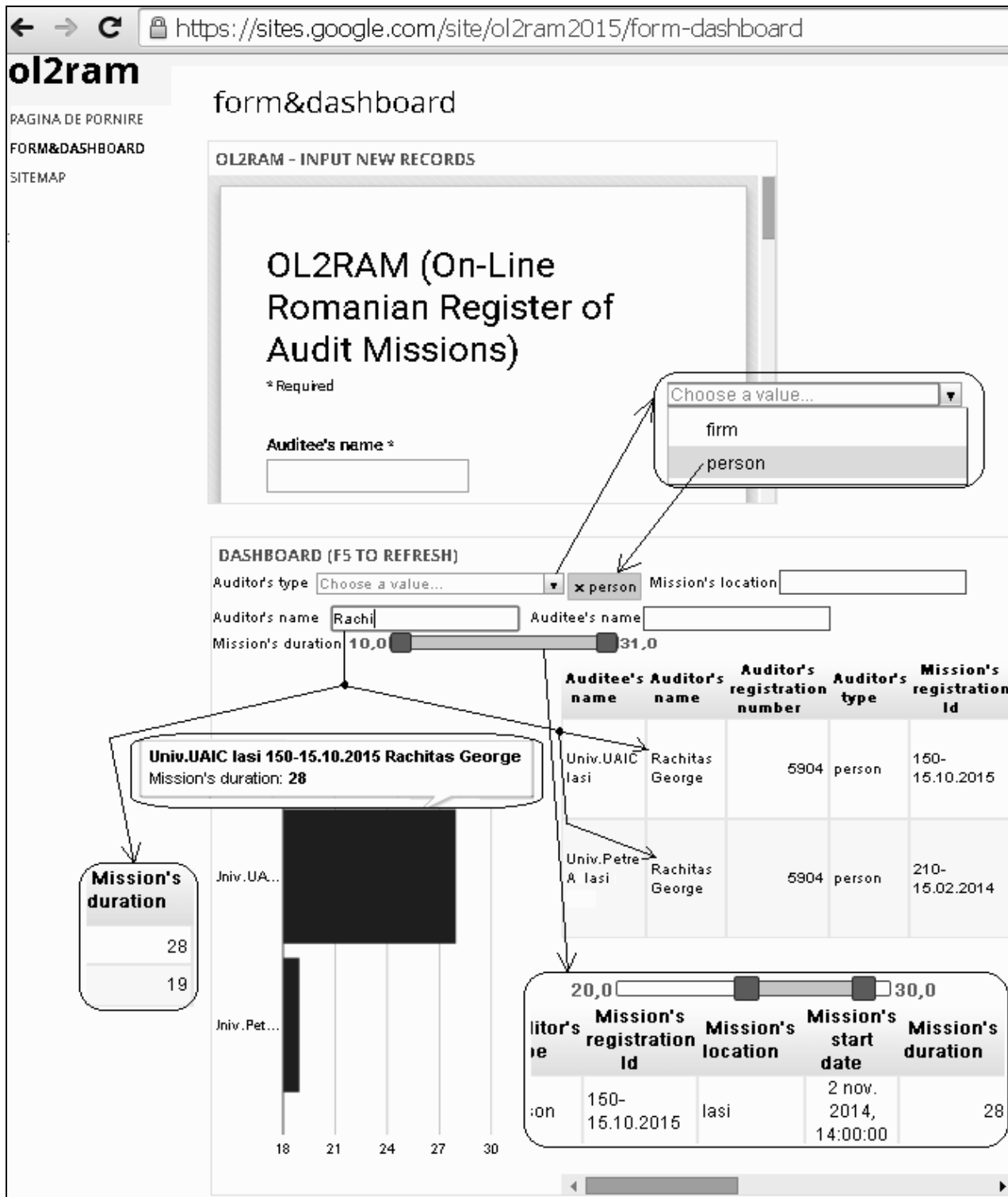
```
<iframe src="https://docs.google.com/forms/d/1qTzYRzq0FXaP-0kkHMNXdz59f5C-boqUS2sTg5tF_Bc/viewform?embedded=true" width="500" height="300" frameborder="0" marginheight="0" marginwidth="0">Loading...</iframe>
```

Custom size

Source: Own processing

¹ <https://sites.google.com/site/ol2ram2015/form-dashboard>

Figure 6. The dynamic behavior of the on-line dashboard component created by authors

Source: Own processing

The possibilities of embedding the components previously created in a single web page are highlighted in the graphical representations above (Figures 4, 6). This is about the form designed by the papers' authors¹ and having an automatic behavior when submitting (defined in the associated spreadsheet) and also about the on-line application generating the dashboard starting from the latest form of data.

Conclusions

Beyond concrete examples of working with free on-line software applications available for a wide range of users and providing advanced facilities for querying and representing real time data, similar to those offered by the Business Intelligence support tools, the paper brings a theoretical description necessary in order to understand a rapid technique for generating dynamic reports under the form of dashboards with support for queries and dynamic graphical representations.

By using the interactive scenarios developed by the

authors in the portable document format (.pdf²), accessible regardless of the working platform (Linux, Android, Windows, MacOS, etc.), to which reference are made in this paper, they are trying on one hand to enrich the description of the COL3D representation technique presented in this article and, on the other hand, they are trying to help reduce the number of steps required for the effective implementation of a similar example.

Overall, this paper manages to convey desirable features about transparency, availability, flexibility and speed of reporting of data, as enablers of performance in audit and financial reporting.

Acknowledgments

This paper was funded by "Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi (UAIC) within the research grant no.GI-2014-17 - the competition named "Grants for Young Researchers at UAIC" and also by The Department of Research of The Faculty of Economics and Business Administration (FEAA), UAIC.

REFERENCES

- Djakeli, K., *Mission-Objectives Matrix (MOM) as an Innovative Tool of Marketing Audit*, Journal of Business, Vol.3, Issue 1, pp.39, 2014, <http://journal.ibsu.edu.ge/index.php/jbm/article/download/609/506>
- Homocianu, D., Airinei, D., *Business Intelligence facilities with applications in audit and financial reporting*, „Audit Financiar” Journal no. 9/2014, pp.21
- Mitac, M, C., *Tipologia auditului intern*, Economia Review, no.1/2007, <http://www.management.ase.ro/reveconomia/2007-1/8.pdf>
- Rasmussen, N., H., Goldy, P., S., Solli, P., O., *Financial Business Intelligence - Trends, Technology, Software Selection and Implementation*, John Wiley and Sons, Inc., New York, 2002, pp.98-99
- <http://balancedscorecard.org/Resources/About-the-Balanced-Scorecard>
- <http://docs.oracle.com/javase/tutorial/networking/urls/definition.html>
- <http://dssresources.com/history/dsshistory.html>
- <http://gis.stackexchange.com/questions/102839/how-to-geocode-a-google-spreadsheet>
- <http://improvcomm.blogspot.ro/2012/09/google-docs-devine-google-drive.html>
- <http://olap.com/how-to-automate-reports-and-perform-analytics-in-excel/>
- <http://php.net/manual/en/history.php.php>
- <http://sites.google.com/site/supp4af2015/download>
- <http://www.adobe.com/ro/products/acrobat/adobepdf.html>
- <http://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Macarie-Audit-public-intern-ro.pdf>
- <http://www.google.com/script/start/>
- <http://www.google.com/script/start/>
- <http://www.uad.ro/storage/Dataitems/Audit1.pdf>
- https://developers.google.com/apps-script/articles/charts_dashboard
- <https://sites.google.com/site/ol2ram2015/form-dashboard>
- <https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-1create%20formular%20G%20forms.pdf?attredirects=0&d=1>
- <https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-2finalizare%20form%20si%20integrare%20in%20G%20sites.pdf?attredirects=0&d=1>
- <https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-3editare%20script%20create%20dashboard%20si%20integrare%20in%20G%20sites.pdf?attredirects=0&d=1>
- <https://www.youtube.com/watch?v=nKlu9yen5nc>

¹ The interactive tutorial: <https://sites.google.com/site/supp4af2015/download/af1-2015-2finalizare%20form%20si%20integrare%20in%20G%20sites.pdf?attredirects=0&d=1>

² <http://www.adobe.com/ro/products/acrobat/adobepdf.html>

Dimensions of Difference between Domestic Accounting Standards and IFRS and Potential Determinants - the Case of Emerging Countries, with Focus on Romania

---

Oana BENDOVSCHI, Ph. D. Student,
Bucharest University of Economic Studies, Romania,
e-mail: oana_bendovschi@yahoo.com

Abstract

One of the aims of the article is to present some inconsistencies identified when comparing the treatment based on the domestic accounting standards applied in several emerging countries and the one based on IFRS, with focus on Romania. It also provides evidence from Romania regarding the differences between domestic accounting standards and IFRS in terms of absence and divergence, based on the regulations stated by OMFP 1802/2014, issued in December 2014, and analyzes the status of the potential determinants of the inconsistencies, as presented by Ding Y et. al. in the research published. This article comes as an additional and updated contribution to the prior mentioned research, where it is mentioned that the relatively small number of countries used as sample in the analysis can be a limitation of the research¹. The ideas presented in this article also strengthen the conclusions of the above research as there are in line with its results. Moreover, to our knowledge, this is one of the first articles which analyze the inconsistencies between domestic accounting standards and IFRS in Romania based on the recently issued OMFP 1802/2014.

Keywords: IFRS, emerging, absence, divergence

JEL Classification: M41

---

¹ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, available on-line at <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.26

Introduction

The globalization of the markets increased the level of interest of the market players from emerging economies in terms of convergence and harmonization of the accounting standards. However, in several such countries there are still significant changes to be made in order to obtain uniformity in disclosure, regardless of the framework applied, domestic or IFRS. The differences are mainly linked to the variety of the users of the financial statements (public or internal), as the disclosures have to be in line with the specific needs and requirements of the different users.

In this article, the focus is made on identifying the particular treatments that make the domestic accounting standards different than IFRS and also to correlate the potential leading factors to these differences.

Research methodology

The ideas presented in this article are based on the results of several studies performed in the area of comparing the domestic accounting standards with IFRS, put together and analyzed through the author's professional judgment. In order to analyze the case of Romania in terms of the potential determinants of the dimensions of difference, we used the opinion of specialists on several connected areas, expressed through recent publications. Also, the analysis of the differences between Romanian accounting standards and IFRS is made through the review, as a starting point, of the financial statements of several companies which issued both statutory and IFRS-based financial statements and further scrutinizing the OMFP 1802/2014 on particular areas in order to compare these with the IFRS treatment.

Inconsistencies between domestic accounting standards and IFRS in emerging countries

Various studies and research materials were issued in order to measure the differences between the domestic (national) accounting standards of emergent economies and IFRS. If analyzing a number of emerging economies, several differences between IFRS and the domestic financial reporting standards (DAS) are

identified. In Brazil, the joint ventures are required to use the proportionate consolidation method according to DAS, while the IFRS allow choosing between the proportionate or equity method of consolidation¹. The historical cost method is more widely applied in China², than the fair value. The Mexican DAS allow the *Last-in First-out* method for stock management, while under IFRS this method is prohibited³. The DAS of Czech Republic do not mention any specific guidance for the assets held for sale, but these are considered regular non-current assets⁴. The discounting of future receipts in the case of deferred receipt of receivables is not allowed in Russia, while according to IFRS the value of the future revenue is computed using an imputed rate of interest for discounting⁵.

One complex survey on this topic is "GAAP 2001: A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Accounting Standards", based on the contribution of several large audit firms, like Andersen, BDO, Deloitte Touche Tohmatsu, Ernst & Young, Grant Thornton, KPMG and PricewaterhouseCoopers. In this study, the differences between local GAAP and IFRS are assessed for several countries and the identified accounting differences are grouped in the following four categories⁶:

- ¹ PKF – *Brazilian GAAP vs IFRS Overview*, available on-line at <http://www.pkf.com/media/909955/brazilian%20ifrs.pdf>, p.4
- ² S.J. GRAND Financial and Tax Advisory, *Chinese Accounting standards: An introduction to CAS V IFRS*, available on-line at <http://www.sjgrand.cn/chinese-accounting-standards-introduction-cas-v-ifrs>, 2011.
- ³ PWC, *IFRS, US GAAP and Mexican FRS: similarities and differences*, available on-line at <http://www.pwc.com/mx/es/servicios-ifrs/archivo/2012-01-IFRS-US-GAAP-Mexican-FRS.pdf>, 2009, p.22
- ⁴ EY, *Overview of Differences between International Financial Reporting Standards and Czech Accounting Legislation 2013*, available on-line at [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/FAAS_brochure_ENG/\\$FILE/EY%20-%20FAAS%20Brochure%2010_2013%20EN%202.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/FAAS_brochure_ENG/$FILE/EY%20-%20FAAS%20Brochure%2010_2013%20EN%202.pdf), 2013, p.30.
- ⁵ EY, *IFRS, US GAAP and RAP Comparison and basics*, available on-line at [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng/\\$FILE/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng/$FILE/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng.pdf), 2014, p.33.
- ⁶ Nobes C.W, *GAAP 2001 – A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Account Standards*, available on-line at <http://www.iasplus.com/en/binary/resource/gaap2001.pdf>, 2001

1. Accounting may differ from what is required by IAS because of the absence of specific rules on recognition and measurement;
2. No specific rules requiring disclosures;
3. Inconsistencies between national and IAS rules that could lead to differences for many enterprises in certain areas; and
4. In certain enterprises, these other issues could lead to difference from IAS.

Dimensions of difference (absence and divergence) and potential determinants

In a study issued by Ding, Y. et al. in 2006, the authors use the results of the prior mentioned survey by grouping these into two dimensions of the difference: *absence* and *divergence*. The results for the first and the second groups above are considered as absence dimension, while the third and the fourth groups are included in the divergence dimension.

The authors also present some potential determinants of differences between domestic accounting standards and international accounting standards. Among the factors that can be linked to the absence and divergence, there are included the legal origin, ownership concentration, economic development, importance of accounting profession and importance of equity markets.

In terms of legal origin, the authors argue that “we could expect that the accounting standards are more developed in common law countries than in code law countries, therefore the absence index should be lower for common law countries”¹. The explanation is given through the fact that, if we correlate the use of financial statements to the funding of the activity, some important users of the financial statements in the common law countries would be the public shareholders which are likely to require various information, while in code law countries, the main source of funding seem to be provided by employees, banks and government, so mostly inside players that can obtain the information

¹ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, available on-line at <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.10

directly from the management. Also, a negative correlation with the common law is met in terms of divergence, considering that the transparency assured for the public shareholders is also in line with the expectations of the most of the other users of the financial statements.

Regarding the ownership concentration, it is argued that the more diffused and varied the ownership structure is, the highest is the demand for quality and complexity of reporting². Thus, it seems that a structure characterized by a highly concentrated ownership can be subject to a high level of absence. Regarding the divergence level, the authors explain that the correlation is open to interpretations and thus, no sign of the correlation is given as being generally predictable³.

The economic development is negatively correlated to the level of absence. This is explained by the fact that while a developed economy needs a complex set of standards to cover several types of transactions, a less developed economy would only use part of such standards, correlated with a more limited number of types of transactions. However, by describing the developed economies as being more confident in their domestic accounting standards and as focusing more on these, while a developing country will be more open to use an international reporting framework in order to attract foreign funding, the authors draw a positive link between the divergence level and the degree of economic development⁴.

The importance of equity markets is negatively linked to the degree of absence. A developed equity market is correlated with a complex accounting system which requires a comprehensive set of standards. The same sign is predicted in terms of divergence, as an economy with a developed equity market would benefit from a

² Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, available on-line at <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.12

³ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, available on-line at <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.13

⁴ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, available on-line at <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.14

transparent accounting system which is also in line with the international equity markets¹.

The importance of accounting profession is negatively linked to the expected degree of absence. This is explained by the fact that a less developed accounting profession, characterized by a low level of knowledge and experience, would lead to the use of a less comprehensive set of standards. As the correlation in terms of divergence is open to interpretations, no sign of the correlation is defined as predictable by the authors².

Absence and divergence in Romania

The following section is scoped for analyzing the absence and divergence dimensions of difference in Romania. The analysis is made by comparing the Romanian treatment stated in OMFP 1802/2014 with the IFRS. We will refer to the Romanian accounting regulations using the abbreviation RAS.

In order to determine the inconsistencies between RAS and IFRS, we analyzed, as a starting point, the financial statements of several companies which issued both statutory and IFRS-based financial statements and then scrutinized the OMFP 1802/2014 on particular areas in order to compare it with the IFRS treatment. We did not classify as divergences the situations for which one framework provides several possibilities in comparison with the other framework, but having at least one option in common.

Although the below presentation of the absence and divergence points is not scoped to offer the complete list of the inconsistencies between RAS and IFRS, we consider that it can be seen as a reasonable evidence for concluding that significant steps are still needed to be made in order to achieve convergence or harmonization with the IFRS.

¹ Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, available on-line at <http://ssrn.com/abstract=869844>, p.15

² Ding Y. et al, *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, available on-line at <http://ssrn.com/abstract=869844>, p. 12-15

Inconsistencies that may lead to differences between financial statements issued according to RAS vs. IAS (divergence points):

✓ Transactions recorded for the exchange of assets: Regarding the exchange of assets, RAS (OMFP 1802/2014) require the recording of the transactions related to the two operations: the disposal of the old asset and the purchase of the new one. Meanwhile, IAS 16 states that the cost of the asset should be assessed at fair value, excepting the cases when the transaction do not have a commercial substance or when the fair values of none of the assets subject of the transactions can be reliably measured.

✓ Fixed assets purchase with the payment deferred beyond normal credit terms:

According to IAS 16, in the case of purchasing a fixed asset for which the payment is deferred beyond the normal credit terms, the value obtained from the difference between the cash price equivalent and the total payment has to be recognized as an interest over the whole period of credit, excepting the cases when the requirements of IAS 23 are applicable and the interest is capitalized in the cost of the asset. Also, a market rate must be used for discounting the future payments. If applying RAS (OMFP 1802/2014), there is no mention related to the discounting of the future payments deferred beyond normal credit terms and there is no specific requirement provided for the treatment of the difference occurred between the price and the total payment in such conditions.

✓ Depreciation (depreciated value, starting period for depreciation, end of period for depreciation, interruption of period for depreciation, period impacted by the change of depreciation method):

A. Depreciated value

According to RAS (OMFP 1802/2014), the value to be depreciated is the cost of the asset, while when applying IAS 16, the base for depreciation is the cost less the residual value.

B. Starting period for depreciation

The starting period for depreciation, as per RAS (OMFP 1802/2014), is the next month after the asset is put in

function. According to IAS 16, the depreciation is recorded starting the date of availability of the asset for being used.

C. Interruption of depreciation

The financial statements issued according to the Romanian law (OMFP 1802/2014) can be impacted by the treatment of the assets in conservation. This means that, according to each company's internal policy, either a depreciation expense or an expense related to the impairment noticed can be registered. If applying IAS 16, the depreciation continues also over the idle period of the asset.

D. End of depreciation period

The depreciation of the asset is recorded until the full recovery of the cost, in accordance with Romanian law (OMFP 1802/2014). Meanwhile, when applying IFRS, a depreciation expense must stop being recorded in given situations, such as transferring the asset in the category of non-current assets held for sale (IFRS 5).

E. The period impacted by the change of the depreciation method

The change of the depreciation method is seen as a change of an accounting policy according to Romanian law (OMFP 1802/2014), while the IFRS treat this as a change of an estimate, leading to the impact in the financial statements being recorded in different periods. By applying the Romanian policy, the change of depreciation method will impact the financial years starting the one after the year during which the changing decision was took. Meanwhile, the same change treated under IFRS should be recognized starting the period during which the change was approved.

✓ Goodwill treatment :

As per RAS (OMFP 1802/2014), the companies whose assets include goodwill must depreciate it during a maximum period of 5 years or, in exceptional situations when the useful life of it cannot be reliable estimated, the depreciation can be extended on a longer period, but on less than 10 years. However, if applying IFRS, the goodwill must not be depreciated. IAS 36 states that an annually impairment test should be performed for the goodwill and, if there is the case of recording an impairment, such loss cannot be subsequently reversed.

✓ Commercial discounts :

According to RAS (OMFP 1802/2014), the commercial discounts received after the date of invoicing must

impact the cost of the corresponding inventories, except for the case when these inventories were already disposed, in this case the discounts being recorded on a specific account (609) separately disclosed in the Income Statement. Meanwhile, IAS 2 does not mention different treatments depending on the moment of disposal of the inventories, but all commercial discounts received must impact the purchase cost.

✓ Classification of assets held for sale:

If applying RAS (OMFP 1802/2014), the properties held in order to be sold in the ordinary course of the activity or the ones which are supporting certain workings in order to be proper for selling, are treated as inventories. Also, if the use of a fixed asset is changed and it supports certain workings in order to be prepared for selling, the asset is transferred to the inventories category. According to IFRS, the assets classified as held for sale are separately presented in the category of non-current assets (e.g. *Assets classified as held for sale*). In order to be classified as held for sale, a plan of selling the asset must exist and the management must be committed to it, the asset must be immediately available for selling, an active process of identifying a buyer must be started, the sale must be highly probable in no more than 12 months after classification as an asset held for sale (with certain exceptions), the asset must be actively marketed in order to be sold, having attributed a price which is reasonable comparing to its fair value and, also, the necessary actions to complete the selling plan must indicate that significant changes to the plan or the withdrawal of it are unlikely¹.

✓ Construction contracts:

According to RAS (OMFP 1802/2014), the construction contracts are not treated as a separate matter, but these are considered to be subject of the inventories category treatment. If applying IFRS, the distinct standard IAS 11 *Construction Contracts* states a specific treatment for this type of elements, while the amounts generated by the corresponding transactions are required to be separately disclosed in the Current Assets/Liabilities category (e.g. *Amounts due from customers under construction contracts*, respectively *Amounts due to customers under construction contracts*).

✓ Leasing contracts – criteria for classification of a leasing as a financial leasing:

¹ <http://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs5>

Overall, the criteria for recognizing a leasing as a financial leasing according to RAS (OMFP 1802/2014) are similar with the requirements of IAS 17. However, while one of the RAS conditions states that the total value of the leasing instalments, net of accessory expenses, has to be higher than or equal to the entry value of the good (purchasing cost paid by the lessor), IAS 17 states that at the beginning of the lease, the present value of minimum lease payments has to be at least substantially equal to the fair value of the asset.

✓ Leasing contracts – leaseback treatment:

According to RAS (OMFP 1802/2014), if a leaseback operation leads to a financial leasing, the lessor will not record any revenue or disposal of the asset, as the operation is considered a mean of funding the lessee. The lessor will only recognize an asset (cash or receivable) at the same time with a liability of the same value. On the other hand, if applying IAS 17, any gain that exceeds the carrying amount will be deferred and amortised over the lease term.

✓ Deferred tax assets/liabilities:

While IAS 12 mentions detailed criteria for the accounting treatment (recognition, evaluation, disclosure) applicable for deferred tax assets and deferred tax liabilities, generated by the temporary differences between the carrying amounts and the tax bases, according to RAS (OMFP 1802/2014), provisions for taxes must be recognized for the future amounts to be paid to the State, if these amounts are not disclosed as a liability to the State. RAS do not mention any specific criteria for the accounting treatment of these, but the applicable rules for provisions must be used.

Lack of specific rules that may lead to differences between financial statements issued according to RAS vs. IAS (absence points):

- In terms of fixed assets, the concept of residual value does not exist according to RAS (OMFP 1802/2014);
- There is no requirement regarding the discounting of the future revenues in the case of the deferred receipt of receivables, according to RAS (OMFP 1802/2014);
- There are no specific treatments mentioned for post-employment benefit plans (defined contribution

plans and defined benefit plans), if applying RAS (OMFP 1802/2014);

- There are no specific requirements regarding the earnings per share, as per RAS (OMFP 1802/2014);
- There are no specific requirements regarding the concept of discontinued operations, as per RAS (OMFP 1802/2014);
- There are no particular requirements regarding the share-based payment transactions, as per RAS (OMFP 1802/2014);
- The concept of cash-generating unit is not used as per RAS (OMFP 1802/2014);
- The concept of operating segments is not mentioned in RAS (OMFP 1802/2014).

Discussion on the potential determinants of the dimensions of difference in Romania

Legal origin

Romania is a civil law system country. According to the website of The Central Intelligence Agency, the civil law system is also called the “European continental law”¹. It is characterized mainly by the fact that “the laws are organized into systematic written codes” and “the sources recognized as authoritative are principally legislation”. The Constitution is the basic law in Romania, while the judicial system is based on the Civil Code, Civil Procedure Code and the Penal and Penal Procedure Codes. The assumption that the level of absence and divergence dimensions of difference is expected to be higher for code law countries can be reasonably confirmed.

Ownership concentration

In a study performed in 2010 regarding the ownership structure in Romania, it is concluded that, in general, Romania can be considered as being characterized by a concentrated ownership. The result is based on an analysis performed on a sample of 70 companies listed on the Bucharest Stock Exchange on 30 June 2010. One of the assumptions taken into consideration is that

¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2100.html>

“according to Romanian legislation, a blockholder or *significant holder* is one that holds at least 10% of the company’s social capital or of its voting rights or that has the possibility to exert a significant influence on the decision making process during the general assembly of shareholders or within the board of directors”¹. The results of the analysis show that “in more than a quarter of the companies, blockholders own more than 80% of the shares of the company”, “out of 70 listed companies, 63 (90%) had at least one blockholder, but only 13 (18.6%) had at least three blockholders with only one company having as much as five significant shareholders (not reported)” and “moreover, in 46 of the companies, the total holdings of the first two blockholders are higher than 50%”². The overall conclusion drawn is that “in the companies listed on the BSE, ownership is concentrated in the hands of two shareholders, out of which the top owner has a considerably larger share than the second”³.

Another study regarding the ownership concentration in Romania confirms the above conclusions. It is shown that from a sample of 334 statistical observations from the Bucharest Stock Exchange over the period 2007-2011, “on average, the percentage of shares held by the largest shareholder is very high (55.3%)” and that “as regards the second and the third largest shareholder, both average and maximum values of their shareholdings are much lower than those of the largest shareholder”⁴, facts that lead to the conclusion that the companies listed on the Bucharest Stock Exchange are “characterized by a highly concentrated ownership”⁵.

¹ Pană, R.M., *Ownership structure in Romanian Listed Companies – a Corporate Governance and Corporate Performance Perspective*, available on-line at <http://pure.au.dk/portal/files/13934/thesis.pdf>, 2010, p.26.

² Pană, R.M., *Ownership structure in Romanian Listed Companies – a Corporate Governance and Corporate Performance Perspective*, available on-line at <http://pure.au.dk/portal/files/13934/thesis.pdf>, 2010, p.27.

³ Pană, R.M., *Ownership structure in Romanian Listed Companies – a Corporate Governance and Corporate Performance Perspective*, available on-line at <http://pure.au.dk/portal/files/13934/thesis.pdf>, 2010, p.27.

⁴ Vintilă G. et. al., *The Effects of Ownership Concentration and Origin of Listed Firms’ Value: Empirical Evidence from Romania*, Romanian Journal of Economic Forecasting, XVII (3), p.51-71, 2014, p.60.

⁵ Vintilă G. et. al., *The Effects of Ownership Concentration and Origin of Listed Firms’ Value: Empirical Evidence from*

The assumption that a higher level of ownership concentration would lead to higher level of absence can be reasonably confirmed.

Economic development

The Gross Domestic Product for Romania was estimated by the National Institute of Statistics at a rounded value of 637.583 million RON for 2013, with an estimated increase of +3.4% compared to 2012. According to The World Bank’s website, for the year 2015, Romania is classified as an upper-middle-income economy, while the International Statistical Institute includes Romania in the list of developing countries for the same year. The assumption regarding the negative correlation between the economic development and the level of absence can be reasonably confirmed.

Importance of the equity market

According to a study performed in 2012 with the purpose of assessing the influence of the financial crisis on the Romanian capital market, it is concluded that, considering the uncertainty that defines the national and international context at this time, the Bucharest Stock Exchange has the main objectives related to the increase of the liquidity level and to the gain of new investors on the market, encouraging the local companies to absorb the new shares and bonds issued. However, it is also concluded that, in terms of market capitalization, Romania is one of the last among the European countries and that the depth of the capital market is quite low, which makes it less attractive for the main foreign investors. Moreover, the financial crisis that affected the last years’ economy had a visible negative impact on the equity market⁶.

However, a research performed on a similar topic in 2014 shows that the Bucharest Stock Exchange managed to register a positive and constant level of development during the years of recession. This feature led to an increase in the level of confidence of the investors regarding the potential of the Romanian market. Still, the foreign capital lately entered in the Romanian market is less significant in comparison with

Romania, Romanian Journal of Economic Forecasting, XVII (3), p.51-71, 2014, p.68.

⁶ Badea, L., *Impactul crizei financiare asupra pieței de capital din România în context European*, Economie teoretică și aplicată, Vol. XIX, No 3(568), 2012, p.38.

other investments performed in Central and Eastern Europe¹. The assumption regarding the negative correlation between the importance of the equity markets and the level of absence and divergence can be reasonably confirmed.

Importance of the accounting profession

Approaches like exercising professional judgment or defining assumptions for estimating provisions are more associated with international frameworks, rather than with the Romanian local regulations. Although important steps have been made in terms of developing an accounting profession in line with the international requirements, still a significant number of accounting professionals remained focused on strictly applying the local accounting rules and regulations in place. As a result, the accounting behavior is less based on applying past experience and professional judgments and more limited to directly perform the instructions provided by the local standards.

If looking back into the evolution of accounting, in the 19th century, "Romania produced only a minor culture, consisting mainly of takeovers and adaptations from the West" and "the first Romanian legal regulations on accounting for business were also all copied from the western countries regulations"². Further, the Romanian economy registered an increase in the industrialization level and then became more as "an agrarian economy"³, followed by more than 4 decades of centralization. The transition from a centralized economy to an economic environment based on a free market would have been easier if Romania had had an authentic accounting school to allow a quite fast defining of a normalization body⁴.

According to recent research, although the Romanian accounting is in line with the main international frameworks, there are also several features which remained from the local culture and practice and "the

normative background for the profession remains limited mainly to the legal requirements for compliance"⁵. It is predicted that "the Romanian accounting profession will remain for some time with differential roles and image"⁶. The assumption regarding the negative correlation between the importance of the accounting profession and the level of absence and divergence can be reasonably confirmed.

Conclusions

Although the Romanian local regulations in terms of accounting were recently updated through the issue of the OMFP 1802/2014, still there are several inconsistencies between these and IFRS. Such differences are confirmed also for other emerging countries, not only in the complex survey GAAP 2001, but also in recent articles and publications.

In the case of Romania, the correlations between the potential determinants of the differences between DAS and IAS presented in the research of Ding Y. et al. and the level of the dimensions of difference (absence and divergence) seem to be the similar with the ones mentioned in the prior mentioned research. The absence and the divergence indexes seem to be higher for civil law countries, than for common law countries. A high level of ownership concentration and a quite low importance associated with the accounting profession are correlated with a high degree of absence. The degree of divergence and the one of absence are negatively correlated with the equity market development level. The economic development is also negatively correlated with the degree of absence.

Thus, the case of Romania can be seen as a reasonable additional confirmation of the correlation between the potential determinants of the differences between DAS and IAS and the level of the dimensions of difference, absence and divergence, presented in the research of Ding Y. et al.

¹ Boghean, C., *Features of the capital market's evolution in Romania in the context of the turbulences produced by the financial crisis*, The USV Annals of Economics and Public Administration, Vol. 14, Issue 2(20), 2014, p.65

² Ionașcu, M. et. al., *IFRS adoption in developing countries: the case of Romania*, Accounting and Management Information Systems, Vol. 13, No. 2, 2014, p.313.

³ Ionașcu, M. et. al., *IFRS adoption in developing countries: the case of Romania*, Accounting and Management Information Systems, Vol. 13, No. 2, 2014, p.314.

⁴ Feleață, N. et. al., *Quelques propos sur la reforme comptable. Le cas de Roumanie*, The Annals of Oradea University 3, 2009, p.959.

⁵ Albu, N., *Exploring the Recent Evolution of the Accounting Profession in Romania – an institutional approach*, Accounting and Management Information Systems, Vol.12, No.4, 2013, p.549.

⁶ Albu, N., *Exploring the Recent Evolution of the Accounting Profession in Romania – an institutional approach*, Accounting and Management Information Systems, Vol.12, No.4, 2013, p.549.

REFERENCES

- Albu, N., *Exploring the Recent Evolution of the Accounting Profession in Romania – an institutional approach*, Accounting and Management Information Systems, Vol.12, No.4, 2013, p.537-552.
- Badea, L., *Impactul crizei financiare asupra pieței de capital din România în context European*, Economie teoretică și aplicată, Vol. XIX, No. 3(568), 2012, p.26-39.
- Boghean, C., *Features of the capital market's evolution in Romania in the context of the turbulences produced by the financial crisis*, The USV Annals of Economics and Public Administration, Vol. 14, Issue 2(20), 2014, p. 58-65.
- Ding Y., Hope O.K., Jeanjean T., Stolowy H., *Differences between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications*, 2006, available on-line at <http://ssrn.com/abstract=869844>.
- Feleagă, N., Feleagă, L., Sandu, R., Avram, V., *Quelques propos sur la reforme comptable. Le cas de Roumanie*, The Annals of Oradea University 3, 2009, p. 954-959.
- Ionașcu, M., Ionașcu, I., Săcărin, M., Minu, M., *IFRS adoption in developing countries: the case of Romania*, Accounting and Management Information Systems, Vol. 13, No. 2, 2014, p. 311-350.
- Pană, R.M., *Ownership structure in Romanian Listed Companies – a Corporate Governance and Corporate Performance Perspective*, available on-line at <http://pure.au.dk/portal/files/13934/thesis.pdf>, 2010.
- Vintilă, G., Gherghina S.C., Nedelescu, M., *The Effects of Ownership Concentration and Origin of Listed Firms' Value: Empirical Evidence from Romania*, Romanian Journal of Economic Forecasting, XVII (3), p.51-71, 2014.
- Central Intelligence Agency website, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2100.html>
- EY, *IFRS, US GAAP and RAP Comparison and basics*, available on-line at [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng/\\$FILE/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng/$FILE/EY-IFRS-US-GAAP-RAP-2014-Eng.pdf), 2014.
- EY, *Overview of Differences between International Financial Reporting Standards and Czech Accounting Legislation 2013*, available on-line at [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/FAAS_brochure_ENG/\\$FILE/EY%20-%20FAAS%20Brochure%2010_2013%20EN%202.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/FAAS_brochure_ENG/$FILE/EY%20-%20FAAS%20Brochure%2010_2013%20EN%202.pdf), 2013.
- IAS Plus website: <http://www.iasplus.com>
- International Institute of Statistic website, <http://www.isi-web.org/component/content/article/5-root/root/81-developing>
- National Institute of Statistic website, http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/pib/pib_anual/pib_2013r_2_semidef.pdf
- Nobes, C.W, *GAAP 2001 – A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Account Standards*, available on-line at <http://www.iasplus.com/en/binary/resource/gaap2001.pdf>, 2001.
- OMFP 1802/2014 for the approval of accounting regulations on the annual individual financial statements and on the annual consolidated financial statements, published in The Official Gazette of Romania, Part I, No. 963/30.12.2014
- PKF – *Brazilian GAAP vs IFRS Overview*, available on-line at: <http://www.pkf.com/media/909955/brazilian%20ifrs.pdf>
- PWC – *IFRS, US GAAP and Mexican FRS: similarities and differences*, available on-line at <http://www.pwc.com/mx/es/servicios-ifrs/archivo/2012-01-IFRS-US-GAAP-Mexican-FRS.pdf>, 2009.
- S.J. GRAND Financial and Tax Advisory, 2011, *Chinese Accounting standards: An introduction to CAS V IFRS*, available on-line at <http://www.sjgrand.cn/chinese-accounting-standards-introduction-cas-v-ifrs>
- World Bank website: http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups#Low_income
- World Bank website, <http://data.worldbank.org/country/romania>

Study on the Costs Induced by Accounting and Tax Law Changes

Lecturer Adrian Doru BÎGIOI, Ph. D.,
Bucharest University of Economic Studies,
e-mail: adrian.bigioi@cig.ase.ro

Abstract

Changes in accounting and tax laws require continuous adaptation of tax and accounting policies of economic entities to the new regulations, which solicits continuous improvement of the expertise of professional accountants involved in various specific tasks, such as, for example: book-keeping, preparing tax returns or even financial audit. Based on these considerations, this study proposes to answer some questions related to possible additional costs generated by adapting companies' accounting and tax systems to the new regulations. To answer these questions statistical methods were used, such as surveys of professional accountants, and representatives of the management bodies of economic entities. After centralizing results, the paper shows that, in general, additional costs resulting from changes in accounting and tax legislation are supported by professional accountants, and, to a small degree, by the entities surveyed. Among the factors generating these results, the paper emphasises the lack of provisions in the service or employment contracts regarding fees (salaries) renegotiations in respect to legislative changes, but also to increasing responsibility of accounting professionals for the activities developed within their tasks.

Keywords: professional accountant, amending legislation, additional costs, responsibility, fees

JEL Classification: H21, H25, G38

1. Introduction

The environment where economic entities operate requires continuous legislative adaptation to the new realities. This would create new legislation, repeal or amend existing laws. To answer their missions, professional accountants are forced to continuously improve their professional knowledge and to apply the new accounting and tax rules to practical cases. This requires them to allocate additional time and material resources, such as in the case of preparing supplementary financial and tax reports in addition to the existing ones at a time, adapting software programs, or applying new accounting policies. Based on these considerations, the general research objective of this study is to determine if changes in economic legislation generate additional costs and, in the affirmative, to establish whether it is the economic entities or the professional accountants that bear these costs. To answer this question, a series of statistical surveys are performed in order to capture the attitude of the accounting profession, but also of the management of economic entities, on the potential costs generated by changes in accounting and tax regulations.

2. Literature review

The concepts of accounting and tax law changes are presented in several papers. Thus, John Locke evokes in his work the stability of tax rules, states having to govern based on predetermined laws (John Locke, 1823). According to Adam Smith, when the tax laws change repeatedly and are not certain, taxes that must be paid are left to the discretion of tax authorities, which may increase taxes on people they do not sympathize or they can reduce them for privileged taxpayers. Taxation uncertainty encourages insolvency and promotes corruption (Adam Smith, 1776). In the paper entitled *Audit Committee Compensation and the Demand for Monitoring of the Financial Reporting Process*, Engel *et al.* (2009) approached the issue of audit committee compensation in relation with the monitoring of financial reporting, showing that there is a direct relationship between the two variables. In the paper entitled *Taxes and Audit Quality*, Pummerer *et al.* (2013) studied the relationship between the level of fees and audit quality, revealing also a direct relationship. Thus, as the tax law enforcement risk is higher, the greater is the effort made by the auditors, which increases audit quality (Pummerer

Erich *et al.*, 2013). Michael Minnis, in the study entitled *The Value of Verification in Debt Financing: Evidence from Private U.S. Firms*, addressed the issue of financing costs of US companies in relation with the quality of financial statements verification. The study results show that there is an inverse relationship between financial statements verification and costs of debt, as interest and bank charges are lower for companies with financial statements rigorously checked (Minnis, 2011). Vazakidis *et al.* (2010) developed a study entitled *Measuring Investors' Reaction to the Adoption of International Financial Reporting Standards in Greece, Using a Market-Based Model*, with the purpose to highlight the main differences between international and Greek accounting standards. The study found that, after the restatement of financial statements in accordance with IFRS, financial results of the 90 companies investigated are different from those presented in the financial statements prepared in compliance with national rules, and that investors' decisions are influenced by the restatement of financial statements (Vazakidis *et al.*, 2010). In the paper entitled *Modelling Issues in the Relationship Between Audit and Non-Audit Fees*, Adelopo I. approached aspects of audit fees and non-audit fees. To justify research results, the author has developed a model of simultaneous equations, the entities investigated being listed on the London Stock Exchange. The findings of this study can be used to enhance knowledge on the financial auditor role in the corporate governance mechanism (Adelopo Ismail, 2008).

3. Data and research methodology

To achieve the research objectives, a number of quantitative and qualitative methods were used. Firstly, a series of laws which significantly affect the activity of professional accountants were selected, such as: the Accounting Law no. 82/1991, the Order of the Ministry of Public Finance no. 3055/2009 and the Law no. 571/2003 regarding the Fiscal Code. Within these laws, a series of articles that have great applicability in practice and which had undergone significant changes in recent years were selected. Among these, we mention the regulations referring to financial reporting, to the transposition of accounts based on the new national chart, to the reclassification of a micro economic entities into the category of taxable profit entities, to the application of the new VAT cashing system, and to those

relating to the preparation of tax returns. The research was conducted between December 1, 2014 - March 30, 2015, and the 100 subjects of the study were professional accountants, but also economic entities. Thus, 50 professional accountants were selected (active members of professional bodies operating individually, but also employees, non-members or non-active members of professional bodies) and 50 companies, to which a series of questionnaires were administered, including questions such as:

- Does the reclassification of the economic entity into another type of company, by exceeding the size criteria, such as the magnitude of the turnover, total assets and the number of employees, determine the renegotiation of the service/employment contract, taking into account that another type of financial reporting should be prepared, and transpositions according to the new chart of accounts have to be made?
- In the transition from the status of microenterprise to that of a company paying taxes on profit, which requires additional human effort, is the services (employment) contract renegotiated according to the additional costs?
- Did the application of the VAT cashing system, introduced by the Government Ordinance no. 15 of August 23, 2012¹, require additional costs to adapt the information system to the new reporting requirements? In this sense, have there been further efforts to develop an analytical system for recording nonchargeable VAT for each sale or purchase invoice, and did accounting professionals request a corresponding supplementary fee (salary)?
- Given the requirements for additional tax reporting (new tax return forms), was there an increase in the efforts put forward by professional accountants, and if yes, did they requested a corresponding increase in their fee (salary)?
- Is there a need for continuous improvement of the expertise of professional accountants, including the one regarding changes in accounting regulations, and does this determine the eventual allocation of additional time resources for studying legislative changes?

¹ Government Ordinance no. 15 of 23 August 2012 amending and supplementing Law no. 571/2003 regarding the Fiscal Code, published in Official Gazette no. 621 of August 29, 2012

For data processing, for each questioned subject (professional accountant) a total scoring was computed, based on their answers. The test scoring was based on the questions presented above, and the final values were determined according to the following mathematical model:

The function regarding the estimation of the changes in the accounting related services costs, taking into account the changes in the accounting and tax laws: $F_j(C_{ctb})$

We define the function:

$F: Z^{+*} \rightarrow Z^{+*}$, where

$F_j(C_{ctb}) = \{F(\delta_1, \delta_2, \delta_3, \delta_4, \dots, \delta_i) \mid 0 \leq F_i(C_{ctb}) \leq 10\}$ and

$F(\delta_1), F(\delta_2), F(\delta_3), F(\delta_4), \dots, F(\delta_i) \in [0; 2], i \in [0; \infty], j \in [0; 50]$ and

$F(C_{ctb}) = f(\delta_1) + f(\delta_2) + f(\delta_3) + f(\delta_4) + \dots + f(\delta_i)$,

where

- δ_1 represents the estimated value of the parameter checking the condition on the necessary continuous improvement of accounting professionals expertise, taking into account the changes in accounting and tax laws, thereby causing the allocation of additional resources;
- δ_2 represents the estimated value of the parameter checking whether the companies' exceeding size criteria influence professional accountants missions, resulting in increased costs of accounting services;
- δ_3 represents the estimated value of the parameter checking whether switching from the micro-entity taxation system, to a profit tax system influence professional accountants missions, causing additional resources;
- δ_4 represents the estimated value of the parameter checking whether the changes in the legislation concerning inactive taxpayers influence professional accountants' missions, causing the allocation of additional resources;
- δ_5 represents the estimated value of the parameter checking whether the transition of an entity from the normal VAT taxation regulations to the new VAT cashing system influences professional accountants missions, causing the allocation of additional resources;
- δ_i represents the estimated value of the parameter checking whether the changes in accounting and tax regulations, in general, operated by accounting

professionals influence their missions, causing the allocation of additional resources.

4. Results of the study

The results of this study reveal that the majority of professional accountants agree that continuous improvement of their expertise is a necessity, a prerequisite for the success of their missions. At the same time, all respondents agree that changes of taxation and accounting legislation require, first of all, additional time effort, resulting in increased costs for accounting professionals. As regards these additional costs, research results show that the majority of professional accountants do not initiate contract renegotiations to cover the costs of supplementary accounting related services induced by legislative changes. Detailed results are presented below:

Thus, all professional accountants surveyed answered affirmatively to the question concerning the increasing complexity of accounting and taxation tasks induced by the introduction of the VAT cashing system in 2013, through the Government Ordinance no. 15 of August 23, 2012. They justified their answers by the fact that the mandatory and not voluntary (initial) application of the VAT cashing system required, first of all, adapting software programs to the new tax provisions, which generated an additional cost. With regard to bearing this cost, the study shows that, for companies that have organized accounting services in distinct departments, based on contracts of employment, software costs were borne by the respective companies. Unlike these, for 80% of the companies which externalised accounting services, based on service contracts, the costs of adjusting software programs were supported by professional accountants. As regards the allocation of additional time in the case of the new VAT cashing system, the subjects questioned responded that main activities which generated allocation of extra work-time were: keeping separate records for VAT related to unpaid sales and purchase invoices. Even in the case of larger companies, that did not apply the new VAT cashing system, as they exceeded the size criteria established by regulations, professional accountants had to put in extra-work time, as it was necessary to separately account for the unpaid purchase invoices, received from a taxpayer which did apply the VAT cashing system. Extra effort was also needed for periodically checking the size criteria to register companies as taxpayers applying or not the new VAT cashing system. As regards potential raises of fees

(salaries) due to the increased costs induced by the changes in accounting and tax regulations, over 85% of the subjects questioned answered that they hadn't requested such raises, as there were no such provisions stipulated in their service or employment contracts, although they felt justified in benefiting from such increases. As regards legislative changes concerning inactive taxpayers, 80% of the population surveyed responded that they had applied such provisions, which entailed additional efforts because it was necessary to permanently monitor the classification of a taxpayer in the inactive category. In this respect, the subjects questioned responded that their responsibility increased as regards the practical application of this regulation, as, in accordance with the applicable laws, transactions with an inactive taxpayer are reconsidered by the tax authorities, all VAT being considered non-deductible, together with all related expenses. To the question related to the generation of possible additional costs, 96% of the subjects surveyed responded that legislative changes induced increased costs, for which, however, they didn't request any compensation, although they registered an increase in their responsibility.

In what concerns changing the entities' taxation status from microenterprises to companies subject to tax on income, the results show that 76% of professional accountants applied the rules relating to microenterprises, and that 96% of them consider their missions to be more complex and to imply greater responsibility in conversing a company' status to a company subjected to a tax on profit. Respondents supported their answers by mentioning the filing of the additional 101 corporate tax report, preparing the new tax register, but also their increasing responsibility regarding classifying items of expenses as tax-deductible. As in the previous cases, to the question concerning additional costs, most of the subjects questioned responded that the application of these rules generated additional costs, but 90% of them did not request an increase in their fees or salaries for this reason.

As regards the preparation of new types of financial reporting due to the changes in the accounting regulations, 60% of the subjects surveyed, members of professional bodies, stated that, the entity's classification in another class of companies, by exceeding the size criteria, such as the value of the turnover, total assets and number of employees, induces them to propose to the management bodies of their customers renegotiations of their services contracts, as opposed to only 20% of accounting professionals employed based on labour contracts, requesting such negotiations. On the question of the complexity of the

work mentioned, the majority of respondents answered that it is mainly related to the transposition of accounts' balances under the new chart of accounts, but also to the preparation of detailed financial reports.

5. Conclusions

The study results show that accounting professionals must continuously improve their expertise in order to provide quality services, authorities being forced to adapt accounting and tax legislation to the new economic realities. In general, this requires human effort and additional resources, generating costs, which, in most cases, are supported by professional accountants, along with the continued growth of their responsibility.

Considering the results of the study, we believe that the

research can be extended, allowing for predictions about the evolution of the accounting profession, through the continuous increase of duties and responsibility of its members, while maintaining constant the level of their compensations, or even decreasing them. The results of this study can serve to professional accountants, to correctly assess their rights and obligations assumed in the contracts which they conclude with their customers.

Acknowledgement

This work was cofinanced from the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/134197 „Performance and excellence in doctoral and postdoctoral research in Romanian economics science domain”

REFERENCES

- Smith, Adam, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, W. Strahan and T. Cadell Publishing House, London, 1776
- Adelopo, Ismail A., *Modelling Issues in the Relationship Between Audit and Non-Audit Fees*, 12 October 2008, *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 10, No. 2, pp. 96-108, available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1283099>
- Engel, Ellen; Hayes, Rachel M. and Wang, Xue, *Audit Committee Compensation and the Demand for Monitoring of the Financial Reporting Process*, 31 July 2009, *Journal of Accounting and Economics*, Forthcoming, available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1463494>
- Locke, John, *Two Treatises of Government, Chapter XI of the Extent of the Legislative Power*, Prepared by Rod Hay for the McMaster University Archive of the History of Economic Thought, 1823, Paragr. 140, Pg. 166
- Minnis, Michael, *The Value of Verification in Debt Financing: Evidence from Private U.S. Firms*, 31 January 2011, *Journal of Accounting Research*, Forthcoming, available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1752278>
- Pummerer, Erich and Steller, Marcel, *Taxes and Audit Quality*, 31 October 2013, available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2399045> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2399045>
- Vazakidis, Athanasios and Stergios, Athianos, *Measuring Investors' Reaction to the Adoption of International Financial Reporting Standards in Greece, Using a Market-Based Model*, 2010, *American Journal of Economics and Business Administration*, Vol. 2, No. 1, pp. 103-112, available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1829367>
- ***
- Accounting Law no. 82/199, published in the Official Gazette no. 265 of 27 December 1991 with subsequent amendments
- Law no. 571/2003 regarding the Fiscal Code as amended and supplemented
- Government Ordinance no. 15 of 23 August 2012 amending and supplementing Law no. 571/2003 regarding the Fiscal Code, published in Official Gazette no. 621 of August 29, 2012
- O.M.F.P. no. 3055/2009 approving the accounting regulations compliant with European directives, published in Official Gazette no. 766 bis of 10 November 2009
- O.M.F.P. no. 1802/2014 approving the accounting regulations on the annual individual and consolidated financial statements, published in Official Gazette no. 963 of December 30, 2014
- <http://www.anaf.ro/public/wps/portal>

The Gap between Cloud Computing Technology and the Audit and Information Security Supporting Standards and Regulations

---

*Andreea - Cristina BENDOVSCHI,
Ph. D. Student,*

*IT Auditor, Mazars, London, The United Kingdom,
e-mail: andreea_bendovschi@yahoo.com*

*Univ. Prof. Bogdan Ștefan IONESCU, Ph. D.,
Bucharest University of Economic Studies, Romania,
e-mail: ionescub@gmail.com*

Abstract

As technology is rapidly evolving, new risks and challenges arise. International standards and legislation are meant to support the secure development and use of the newly deployed technologies. As cloud computing technology is taken into consideration by more and more companies and individuals, the question that authors try to answer is: do standards and regulations manage to stay in line with the technological evolution? The study has two components: the theoretical perspective is based on the review of specialised literature and the analysis of the main international standards and regulations' provisions, while the empirical perspective is based on the authors' international professional experience and the companies' publicly reported information. The article is aiming to analyse the gap between the rapid technological evolution and the supporting standards and legislation in terms of assurance, reliance and information security.

Keywords: *cloud computing, standards, security, IT risks, assurance*

JEL Classification: *O33, M42*

Introduction

Technology is rapidly evolving as a response to the business' needs and requirements for cost cutting, processes automation and timely availability of up-to-date information. Thus, concepts such as cloud computing, cloud accounting, real-time reporting have been developed to support the needs of companies regardless of their size, business sector or geographical location.

More and more companies chose to move their operational and support processes towards cloud computing due to the advantages the technology brings (A Kumar, 2012).

In 2012, a study performed by Cloud Security Alliance (CSA) and Information Security Audit and Control Association (ISACA), *Cloud Computing Maturity Study*, surveyed 252 participants (cloud users, cloud service providers and consultants) from 48 countries in order to reveal the greatest advantages and main challenges with regards to the cloud computing technology. The study shows that the cost reduction opportunity is the main reason for which companies chose to adopt cloud computing technology for their businesses, followed by the flexibility, time to market as well as increased efficiency and productivity.

Among the challenges that cloud computing technology brings, some of the greatest concerns companies need to face are regarding data ownership, control and thus, information security (CSA and ISACA, *Cloud Computing Maturity Study*, 2012).

Cloud computing – services and models

Three different main cloud models have been defined throughout the development of cloud computing technology (M. J. Kavis, 2014; R. Singh, P. Patel and B. Sahoo, 2014):

- SaaS (*Software as a Service*) is a cloud model based on the fact that the users access, through web-based interfaces, applications that run on a cloud infrastructure. In this model, most of the infrastructure (hardware and software) is usually managed and controlled by the service provider.
- PaaS (*Platform as a Service*) supports client managed and controlled applications on service

provided infrastructure. The hardware, storage and operating systems are usually managed and controlled by the cloud provider, while the applications are under the ownership and control of the company.

- IaaS (*Infrastructure as a Service*) is a cloud model providing users with a platform (networks, servers, etc.) for the clients to run their own managed operating systems and applications. Thus, the client has control over the applications, storage and operating system) while the service provider manages and controls the infrastructure (network, servers, etc.).

Nevertheless, more and more related services are developed as a technological response to the market demand. For example, Security as a Service or Risk Assessment as a Service are gaining more and more ground for cloud computing users that need to support their services with trustful security controls.

Depending on the company's preferences in terms of costs and sharing, the following cloud types may be deployed (Y.Brar et al, 2014):

- Public cloud is used through sharing resources with other the general public/other companies. Usually, the users are not specifically aware of the other users sharing the cloud, which is managed by the service provider.
- Community cloud is represented by a group of users/companies known as a “community” due to the fact that they share interests, policies, security requirements, etc.
- Private cloud is dedicated to serving a single company/entity.
- Hybrid results from combining characteristics of two or more cloud models (public, community, private).

Although the public cloud poses the most questions with regards to the information security, all models seem to bring a certain concern with regards to risks arising from sharing the data and control with third parties (W. Fan, S. Yang, J. Pei, H.Luo, 2012).

Main concerns and challenges

Cloud computing technology brings a series of important advantages that may lead to process optimisation, cost cutting and better support the IT governance as for

aligning to the business strategy. The National Institute of Standards and Technology (NIST) defines cloud computing as “a model for enabling ubiquitous, convenient, on-demand network access to a shared pool of configurable computing resources (e.g. networks, servers, storage, applications, and services) that can be rapidly provisioned and released with minimal management effort or service provider interaction”.

Analysing the definition, the main advantages of cloud computing are easily identifiable: on-demand self-service that may lead to cost reduction due to pay-as-you-use facility, wider access (not limited by physical location, and only conditioned by internet access), elasticity and scalability. Nevertheless, the same definition could easily lead to describing the main challenges cloud computing involves. Due to the “shared pool of (...) resources”, new issues arise comparing to the traditional model, in which data control and ownership was solely in the hands of the company: who is responsible, and to what extent, for the storage, management and security of data?

With the development of cloud computing technology, specific risks arise, and specific controls need to be designed for ensuring the security of information managed and stored through cloud computing technology (S. Pearson and G. Yee, 2012; S. Ahmad et al, 2012), audits also need to be adapted to the requirements and particularities of the cloud environment.

Cloud computing technology in Romania

Although according to Eurostat results, by the end of 2014 Romania was placed last among the European Union states in terms of cloud computing services usage among companies (less than 10% of the companies), concepts such as cloud computing, cloud accounting or mobile accounting become more and more the subject of media and specialised literature, as well as a daily reality for more and more companies.

At the same time, the Ministry of Information Society (MIS) has elaborated the *Digital Agenda for Romania* aiming to support the development of Romanian business environment competitiveness, the increase of public sector efficiency and reduce the social exclusion. Lastly updated in July 2014, the *Digital Agenda for Romania* foresees an investment focused on cloud computing and social media for 2014-2020 timeframe for

3% of the Operational Programme, the equivalent of 30 mil. EURO. MIS objectives regard the adoption of cloud computing technology for supporting the public sector activity and improving the services provided to the citizens, the strategic direction being the one of aligning with the European Union level trends.

In parallel, national organisations and associations (RoCloud, EuroCloud, etc.) frequently organise public events aiming to increase the general level of knowledge and awareness of companies with regards to cloud computing services and the potential advantages the concept brings; therefore, more and more entities take into account, rather due to group level requirements, or based on their own decision, the migration of operational and/or support processes towards cloud computing technology.

Thus, it is crucial to adapt the audit and information security regulation, standards and methodologies to the technological evolution, especially considering the IT environment dynamics and the fact that specific risks arise with technological trends.

Research methodology

The study presents an overview of the gap between the rapid technological evolution and the supporting standards and regulations. Starting from the analysis of the international standards, frameworks and regulations, it aims to assess their coverage on the specific risks and threats arising with the latest technological trends supporting the companies' processes and data.

The research is based on the review of specialised literature and the provisions of the main international standards and regulations, as well as the empirical analysis of companies' processes designed under the influence and support of technology. Based on the authors' international professional experience and the public information regarding companies' means to mitigate the IT risks to an acceptable level, the study reveals the gap between technological evolution and the supporting standards and regulations.

An overview of audit and assurance

Assurance over information security may be presented in many forms, depending on its purpose. The scope of

assurance may differ in nature and extent, depending on each of the customers' demand. Audit missions comprise of a set of planned procedures as for providing a "reasonable level of assurance" in the audited scope (e.g. financial operations, information systems based processes, etc.) (L. Rittenberg, K. Johnstone, A. Gramling, 2011).

The scope of the audit may vary from one company to another, from one audit mission to another. For example, the customers may need solely a general level of assurance over the control shared with the supplier in order to cover their security concerns regarding the limited data stored via cloud. Other customers may request more in-depth assurance in order to feed the internal or external audit teams with sufficient and relevant audit evidence. One more example could be represented by companies who have migrated their critical applications/data towards cloud computing, and thus require assurance covering the risks able to compromise the confidentiality, integrity and availability of information.

Information assurance at a general level was defined by Debra S. Hermann (2014) as "*an engineering discipline that provides a comprehensive and systematic approach to ensuring that individual automated systems and dynamic combinations of automated systems interact and provide their specified functionality, no more and no less, safely, reliably, and securely in the intended operational environment(s)*".

In 2002, Sarbanes-Oxley Act (SOX) changed the perspective upon audit, control and ownership of information. Its provisions regarding the IT audit focus on the systems, data and processes involved in the preparation and presentation of the financial statements, classifying controls into:

- IT general controls – focused on the general assertion that programs, processes and controls are designed and operating as for supporting reliable financial information;
- Application (specific) controls – focused on specific controls (e.g. automated checks and validations, etc.) for applications that support financial processes (e.g. order to cash, purchase to pay, consolidation and reporting, etc.).

With the technological evolution towards the use of cloud computing, specific risks have arisen (Y. Chen, V. Paxson, R. H. Kats, 2010; L. Vaquero, L. Rodero-Merino, D. Moran, 2011). Main concerns are related to

the sharing access and control with the service provider, legal aspects (the issue of compliance when the data is stored in a different country/state/region than the company managing it), physical network being replaced by virtual environments (internet access), etc.

There are, therefore, several aspects the audit needs to additionally address when cloud computing services are involved. Several standards, regulations and frameworks were designed to address the cloud specific IT security audits.

The best proof for this resides in the main differences between the cloud computing technology and the traditional model. For example, the traditional IT audits are meant to present a snapshot of the IT environment at the time of the review, which is suitable for an environment where frequent major changes are least expected. However, when considering the dynamic of cloud computing technology as one of its main characteristics, the traditional IT audits no longer seem to fit the needs and purpose, and may thus fail to reflect the reality. Moreover, the controls usually designed to ensure the information security within the traditional model may not be sufficient or suitable at all in the cloud. That is why cloud IT audits should be based on a cloud specific risk environment, and should focus on the related controls.

With time, several standards and regulations have been developed as for supporting, on one hand, the design and implementation of information management, IT governance and information security controls among the cloud, and, on the other hand, the particularities of cloud audit and assurance.

The following section outlines the development of the standards and regulatory framework supporting the security, control and audit as managed through cloud computing technology.

Standards and regulations

Information security and data privacy is a universal matter, addressed through different perspectives, from laws and regulations to standards and frameworks. This section presents the main standards, frameworks and regulations governing the information security and data privacy.

ITIL, or Information Technology Infrastructure Library, comprises of a set of IT services management practices also applicable for cloud computing technology.

ISO 20000, ISO 27001, ISO 27001 provide international guidance with regards to the management of IT function, also including the security controls that may be implemented by companies.

ISO 27017, ISO 27018 are a new set of standards elaborated as for complementing ISO/IEC 27002 and other ISO27k standards, aiming to offer international guidance over the cloud computing information security.

CobiT is an ISACA framework supporting the IT governance and management as for aligning them to the business strategy and processes.

SSAE 16 is an audit standard for service providing entities, focusing on security controls addressing accountancy and financial operations.

Payment Card Industry (PCI) Data Security Standard (DSS) is a security certification for entities using on-line payment transactions.

CloudAudit A5(Automated Audit, Assertion, Assessment and Assurance API) provides a common interface for cloud computing suppliers to automate the audit, assertions, assessment and assurance functions. Standardised interfaces enable transparency and interoperability as for avoiding lock-in situations.

CSA (Cloud Security Alliance) has elaborated the *Cloud Control Matrix*, comprising of a set of security controls addressing the IT risks for cloud computing technology, focusing on the following areas: compliance, data governance, facility security, information security, human resources, legal, risk management, operations management, release management, resiliency and security architecture. The framework aims to provide guidance for risk assessment based on defining audit attributes and classifying the service models and infrastructure components per each attribute.

The National Institute of Standards and Technology (NIST) elaborated, under *Guidelines on Security and Privacy in Public Cloud Computing*, a set of practices and aspects to address for cloud customers.

The European Network and Information Security Agency (ENISA) elaborated a survey-based guide for risk assessment, *Cloud Computing Security Risk Assessment*.

The Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE) has designed a set of standards under the *Guide for Cloud Portability and Interoperability Profiles*, focusing on the interoperability between cloud providers.

Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA) describes the policies that the cloud provider should take into consideration, but does not foresee specific security controls and requirements.

National laws and regulations apply for management and storage of data, especially focusing on sensitive, private information.

The arising gap

There is, without a doubt, a gap between the rapid evolution of technology and the supporting standards and regulations trying to keep up. In 2012, DLA Piper Law Company performed a comparative study of the two perspectives, and concluded that the governing laws and regulations are left behind by the fast and continuous progress of technology.

With the use of cloud computing and the use of internet-based applications, one other issue arises: the geographical limitation of the national legislation, comparing to the widely and internationally managed and shared data. For example, a company operating in Romania using cloud-based applications to manage their programs and data may find that the servers (data) are physically located in a different country, or even a different continent. The problem thus rising is how to ensure full compliance with the regulations, given that the national legislations have different provisions starting from the definition of “sensitive information” or “private data” and up to the data retention period, archiving and audit provisions or other requirements.

Also, it has been proven that companies' compliance to some of the above mentioned standards may not prove to be sufficient for supporting the confidentiality, integrity and availability of information. One example can be Amazon, who experienced serious security breaches that lead to incidents, even if the entity was SAS 70 (that was to be further developed into SSAE16) certified. One other example is the PCI compliance, not specifically requesting encryption of data. Other examples show that standards are usually not enough to cover the IT risks and vulnerabilities.

The gap may have been one of the reasons a new cloud service model is being developed: *Security as a Service (SecaaS)*, developed by CSA as a set of international standards meant to support “the provision of security applications and services via the cloud either to cloud-

based infrastructure and software or from the cloud to customers' on-premises systems"(CSA, 2011).

The standards are going more and more in-depth for cloud computing provisions and best practices, as for ensuring the right level of security in terms of access management, data loss prevention, internet and e-mail security, risk and security assessment audit, information security, incident and intrusion management, encryption and network security, business continuity and disaster recovery. Nevertheless, the elaboration of such standards, focused enough to cover all cloud computing particularities, but wide enough to be applicable by all companies (regardless of their size, business sector and geographical position) and service providers (regardless of the offered service model), requires a lot of time and resources, so would normally take years to reach a stage that would allow the trustful use and reliance.

Conclusion

The purpose of audit is to provide an acceptable level of assurance for the audit team, company representatives and public. As technology is rapidly evolving, the risks and controls addressing them are also subject to continuous change. That is why authors believe that audits should be permanently adapted to the particularities of the company, technology and risk environment, or failure to identify and assess risks and related controls may occur.

Thus, when facing cloud computing technology as an important part of operational activity support, it is essential to understand all risks that both the company and service provider have to face, and ensure proper controls are designed and implemented as for mitigating the risks to an acceptable level.

Authors believe that it is hard for the regulators and international organisations to keep laws and standards in line with the rapid technological evolution, and that, just as the definition of audit, complying with standards may only offer an acceptable, limited assurance over the security of information. Therefore, companies, service providers and customers or other business partners should not take compliance for granted, and should keep an eye open to the dynamic risk environment in order to ensure a proper understanding of the security level, respectively the expected level of confidentiality, integrity and availability of data.

Acknowledgement

This paper was co-financed from the European Social Fund, through the Sectorial Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/138907 'Excellence in scientific interdisciplinary research, doctoral and postdoctoral, in the economic, social and medical fields - EXCELIS', coordinator The Bucharest University of Economic Studies.

REFERENCES

- Ahmad, S.; Ahmad, B.; Saqib, S.; Khattak, R., *Trust Model: Cloud's Provider and Cloud's User*, International Journal of Advanced Science and Technology Vol. 44, July, 2012.
- Brar, Y. et al, *An Advanced Security – A Two-Way Password Technique for Cloud Services*, International Journal of Computer Science and Mobile Computing, 2014, Vol. 3, Issue. 4, pg: 4-15.
- Chen Y., Paxson V., Katz R. H., *What's new about cloud computing security?*, 2010, EECS Department, University of California, Berkeley, Tech. Rep. UCB/EECS-2010-5, 01.
- Fan, W.; Yang, S.; Pei, J.; Luo, H., *Building trust into cloud*, International Journal of Cloud Computing and Services Science (IJ-CLOSER) Vol.1, No.3, August 2012, pp. 115~122 ISSN: 2089-3337.
- Hermann, D., *A Practical Guide to Security Engineering and Information Assurance*, CRC Press, 2001, ISBN: 978-1-4200-3149-2.
- Kavis, M., *Architecting the Cloud: Design Decisions for Cloud Computing Service Models (SaaS, PaaS and IaaS)*, 2014, ISBN 978-1-118-82627-0.
- Kumar, A., *World of Cloud Computing & Security*, International Journal of Cloud Computing and Services Science (IJCLOSER) Vol.1, No.2, June 2012, pp. 53~58 ISSN: 2089-3337.
- Pearson, S., Yee, G., *Privacy and Security for Cloud Computing*, 2012, Springer Science & Business Media, ISBN 978-4471-4188-4.
- Rittenberg, L.; Johnstone, K.; Gramling, A., *Auditing: A Business Risk Approach*, Cengage Learning, 2011, ISBN: 978-0-538-47624-9.

- Singh,R.; Patel,P.; Sahoo,B.,*A Compendium of Cloud Computing*, International Journal of Advance Computing Technique and Applications, ISSN: 2321-4546, pp. 73-79.
- Van E.,*Cloud Computing Legal Issues*, available online at http://www.isaca.org/Groups/Professional-English/cloud-computing/GroupDocuments/DLA_Cloud%20computing%20legal%20issues.pdf(accessed 12 January 2015).
- Vaquero L., Rodero-Merino L., Moran D., *Locking the sky: a survey on IaaS cloud security*, 2011, Computing, vol. 91, pp.93-118.
- CSA, 2011, *Defined Categories of Service 2011*, available online at: https://cloudsecurityalliance.org/wp-content/uploads/2011/09/SecaaS_V1_0.pdf (accessed 13 December 2014).
- Eurostat, *Internet and cloud services - statistics on the use by individuals*, available online at: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Internet_and_cloud_services_-_statistics_on_the_use_by_individuals
- Sarbanes-Oxely Act, 2002, available online at: <https://www.sec.gov/about/laws/soa2002.pdf> (accessed 12 January 2015).
- The Ministry of Information Society, 2014, *The National Strategy regarding the Digital Agenda for Romania*, available online at: <http://www.google.co.uk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mcsi.ro%2Ftransparenta-decizionala%2FProiecte-2014%2FStrategia-Agenda-Digitala%2C-iulie-2014&ei=euwMVfSFPMHgavewgMAI&usg=AFQjCNFczCG6VBa35u0ioQ3kelxGzq0H4g&sig2=gTBotnFrpGmF1PHmzyRZTA>.

The Assumption of Going Concern for Quoted Entities – Science or Art for Predictive Information in Governance Decisions

---

Lecturer Flavia STOIAN, Ph.D.,

Bucharest University of Economic Studies, Romania,
e-mail: flavia.stoian@gmail.com

Lecturer Geanina-Gabriela TUDOSE, Ph.D.,

„Constantin Brâncoveanu” University of Pitești,
Romania, e-mail: geanina1c@yahoo.com

Grazia-Oana PETROIANU, Ph.D. Student,

Bucharest University of Economic Studies, Romania,
e-mail: oana_petroianu@yahoo.com

Daniela Nicoleta MEDINȚU, Ph.D. Student,

Bucharest University of Economic Studies, Romania,
e-mail: daniela.medintu@gmail.com

Abstract

The transparency of financial information is an indispensable component of competition on the capital market. The financial information is relevant if the governance may estimate predictive, forecasting information for the perennality of that entity, relying on the present information. Predictions must be achieved so that they may be confirmed. The purpose of the paper is to demonstrate how governance may come quite closer to the assumption of going concern and anticipate much earlier the bankruptcy risk, on the basis of a good corporation governance. The theoretical-scientific support of the paper is given by the research regarding the necessity of going concern, an element of corporate governance and implicitly of risk management. In order to make the research, there have been used information and documentation from speciality literature and also from the evolution of Romanian economic reality. Starting from the evolution of agricultural sector and from the risk of maintaining/developing a business going on, an agricultural link is in view, with the aim to discover the inner reserves to be used in order to obtain and observe the „going concern” principle, the essence of an efficient, economic, social business, a triad of a sustainable development. In order to achieve the proposed objective, there has been used a methodology of fundamental research as regards risk characterization - a key element for achieving the aim of corporate governance.

Keywords: predictive, informational transparency, going concern, financial risk, bankruptcy risk, corporate governance, governance code

JEL Classification: M41, M42, M49

Introduction

The corporate governance denotes a totality of control elements which act together in order to settle the relation between all those interested in company (shareholders, management, employees, clients, suppliers, state), also called stakeholders, with the aim to increase the company performance.

The term “corporate governance” constitutes a totality of rules by which a corporation is managed and controlled, in other words it is the main actors within the company, settling the „rules of the game”.

The purpose of this scientific approach is to take into account the role, importance and utility of governance code, as a basic pillar in the corporate life of a company, a governance supported by accounting conventions which have to assure the informational transparency, a qualitative characteristic of financial situations which confers them the surplus of value used to present the entity on the capital market. The continuity of agricultural business is assured by eliminating risks, in this way the governance implication being necessary, relying on a governance corporate code considered to be a reference mark in business.

Review of speciality literature. Governance code – a governance product supported by accounting conventions with the view of going concern assumption

The corporate governance appeared as an answer to the spectacular failures in the private field. In a relatively short time, these failures have shaken, by their amplitude, the investors’ trust in the way in which companies were managed.

In 1992, in Great Britain, *Sir Adrian Cadbury*, elaborated the CADBURY REPORT, being preoccupied with the research of the common causes of corporate failures in private system.

The report highlighted that corporations bankruptcy was determined by the major problems of organization and function of internal control system. These problems are in the competence of top management. The general management failed not only to avoid the catastrophes,

but also in certain situations he even represented the source of this failure.

Later on, there also appeared other reports to confirm Cadbury’s words, in this way contributing to the elaboration of practical rules and codes in all fields.

The principles and codes of corporate governance have been developed and completed by OECD and World Bank, which have been implied in this process.

OECD principles constituted reference marks in achieving national codes regarding corporate governance. Firstly, these principles are centred around publicly traded companies but they do not neglect the problems referring to companies having great transactions, which have not been listed at stock.

Alongside codes and guides regarding corporate governance we can also mention „The White Book of corporate administration in the South - East Europe”, Stability Pact, South East European Agreement for reform, investments, integrity and economic growth, in 2003.

Marcel Ghiță et al. (2009) consider that according to World Bank, the purpose of corporate governance is to maintain the balance between the economic and social objectives, between common and individual ones, a fact which contributes to the encouragement of efficient use of resources and responsibility of those administrating them. The key word in defining the corporate governance is “balance” and “responsibility”.

The World Bank point of view is similar to the conclusions of Cadbury Report, i.e.: *The purpose of corporate governance is to bring closer the interests of private, of corporations and organizations.*

Governance presupposes the settlement of a coherent link between the management instruments for an efficient and effective management to achieve the proposed objectives by elaborated strategies and plans, diminishing or eliminating the profit antagonism – the risk.

By applying the functions of modern management and by a coherent cooperation, governance presupposes a management with and by means of internal audit, internal control, a management of viable risk.

The principles of corporate governance have been presented in general, the countries having the possibility of adapting and applying them depending on particularities.

In Romania, the first corporate governance code was adopted in 2001. In the same year, BSE created *Plus Category* ("of plus transparency") to be admitted at the Stock Cote. The companies quoted at BSE had the possibility of being promoted in Plus Category only after they had taken over in their setting up documents, the provisions of Corporate governance code. However, this did not enjoy the expected success. There was only one company that asked for being promoted in "Plus Category".

In the following years, BSE created the Institute of Corporate Governance. Its main purpose was to educate the quoted entities about the promotion of some proper standards of corporate governance. The Institute of Corporate Governance took actively part in the discovery of the best practises of corporate governance and contributed to the adoption of „White Book” of Corporate Governance in the South-East European countries.

Niculae Feleagă et al. (2011) consider that the implementation of Corporate Governance in Romania is not deprived of some fundamental inconsistencies:

- lack of a detailed analysis regarding the relation between owner and manager;
- the feeble implication of the other participating parties in the process of making decisions;
- lack of a conceptual framework for an efficient market and its social implications;
- auditor's disputable implication in promoting the companies governance;
- failure of implementing reforms of an accounting system in accordance with the international evolutions;
- settlement of control mechanism for a real, relevant, reliable, intelligible, compatible and significant financial information.

In 2008, a new code of corporate governance was adopted which is based on the OCDE principles. This new code came into force beginning with the fiscal year 2009. The code is willingly applicable by the companies transacted on the market operated by BSE, a Declaration of conformity or non-conformity with the provisions of Corporate Governance Code. (Declaration „apply or explain”) in which there are specified recommendations which were effectively implemented as well as recommendations regarding the way of implementing them.

Overviewing the above characteristics and estimations, it is noticeable the fact that this Code of BSE Corporate Governance is similar to those adopted by other European Union member states and with other recommendations of conformity, important for directors and for board of administration being at the management of Romanian companies.

We consider that the previsions of BSE code have a supletive character as to the other norms in Romania, applicable to the companies transacted on the regulated market. (for example Law of business companies, Law of accountancy, Law regarding the capital market etc.)

Research objectives

The research made in order to achieve this approach, making use of a series of methodological instruments, has as its product the attainment of the following objectives:

- bibliographical research regarding governance code – a product of corporate governance;
- a profound study of the existing scientific support regarding going concern in agriculture and the achievement of primordial aim of financial reports – informational transparency;
- approach and substantiation of problems and process with scientific and practical character concerning agriculture by the assumption of going concern principle in an agricultural company in Romania actively quoted at BSE, using the findings of research made by specialists as a result of European policies in the field;
- the role of governance code, firstly introduced in Great Britain by Adrian Cadbury for today's business and especially for that of tomorrow.

Research methodology

In order to achieve objectives, having in view the nature of approached problems, there have been used the following methodological instruments:

- extended documentary research;
- the diachronically research in the evolution of knowing the domain in general and of the scientific one in particular;

- research on criteria suggesting the breaking of agricultural going concern, using the indicators of economic, financial and bankruptcy risks;
- comparative research on seven scientific financial models of bankruptcy risk prediction applicable for ten agricultural firms quoted;
- case-study.

In order to obtain some data information there has been used the documentary research of studies contained in articles published in national and international journals in the respective field, by specialists who made these studies.

The result of case study. The assumption of going concern of an agricultural business, a governance and management objective certified by auditor, through a reasonable assurance of informational transparency of financial report

The characteristics of Romanian agriculture are also definable for the studied agricultural entity, an entity which is actively quoted of Bucharest Stock Exchange. The company is one of the main producer of cereals and technical plants in Romania. At present, the agro-industrial sector has the following structure: the sector of vegetable and animal production, the sector for conditioning and storing, sector of food industry.

The assumption of going concern for analysed entity depends on some criteria which are grouped according to the International Standard of Audit 570 „The principle of going concern” as well as according to foreign speciality literature, such as: operational criteria, financial criteria and other indicators. (Manual of International Regulations of Quality Control, Audit, Review, Other Insurance Services and Connected Services, 2013)

I. Operation criteria of the entity, suggesting the observance of going concern principle imposed by the accounting rules and necessary for expressing an

opinion of the financial auditor, are connected with the permanent improvement of the technical level (the market advantage supported by the technical advantage). Therefore, the company has modernised the tractor and agricultural machines base, and used high quality raw materials and consumables, which supported the obtaining of seed production with a high biological quality.

In the long run, the entity activity is admitted and visible in the business environment and it is included in the list of the first companies in the national top of firms for the category of large enterprises in agriculture and forestry.

II. Financial criteria which assured the going concern:

The company has started projects to draw structural funds, in the line of European Union cohesion policy and of developing the community zones in which it activates.

The investments made by such projects with European finance and which are developing now are: *Setting up a vinification works* – submitted in 2008, in development, 4 million Euro worth, with financing contract in ratio of 50%; *Setting up cereal warehouse* for 50.000 tones – 4 million Euro worth, in development, with a financing contract of 50%; *Setting up oil factory – in total value of 20.361.845 Euro*, out of which eligible 5.999.952 Euro.

The raw materials used will be: sun flower, soy, rape and processing capacities will be the following: sunflower – 450 T/day; soy – 750 T/day; rape – 500 T/day.

The end products obtained as a result of being processed are: *crude oil, ungrounded*: sunflower – 185 T/day; soy – 138 T/day; rape – 209 T/day and *grist fodder*: sunflower – 160 T/day with a protein content of 40%; soy – 525 T/day with a protein content of 49%; rape – 307 T/day.

The factory is provided with an equipment of continuous processing, ungrounded included, with filtering sector and without residual waters during the period of normal operation.

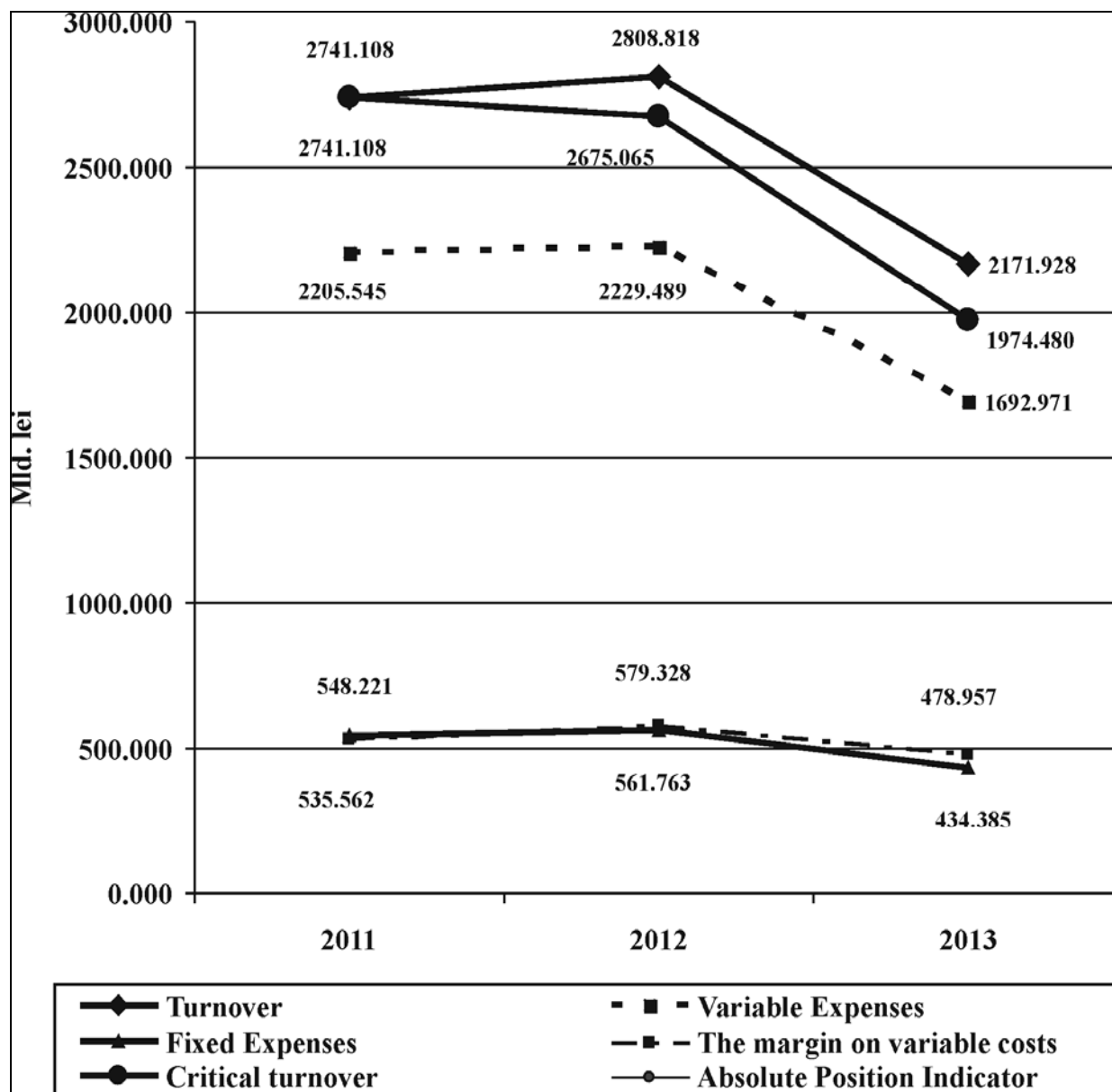
Investments in agriculture and livestock: 4 vegetable farms 8 million Euro worth, sustained in a ratio of 50%; a fruit tree plantation of 1,5 million Euro worth, sustained 50%, a nursery for ornamental shrubs 2 million Euro worth; 2 farms for milky goats 4 million Euro worth sustained with 50%; a mill for cereals 4 million Euro worth; a cereal warehouse of 100.000 Tons, 6 million Euro worth; a factory for concentrated fodders 5 million

Euro worth; a factory of combined fodders 3,8 million Euro worth, sustained with 50% of the investment value.

In order to formulate a reasonable opinion based on adequate and sufficient evidence, the auditor can use the analysis of economic risk to demonstrate the observance of the going concern principle. The

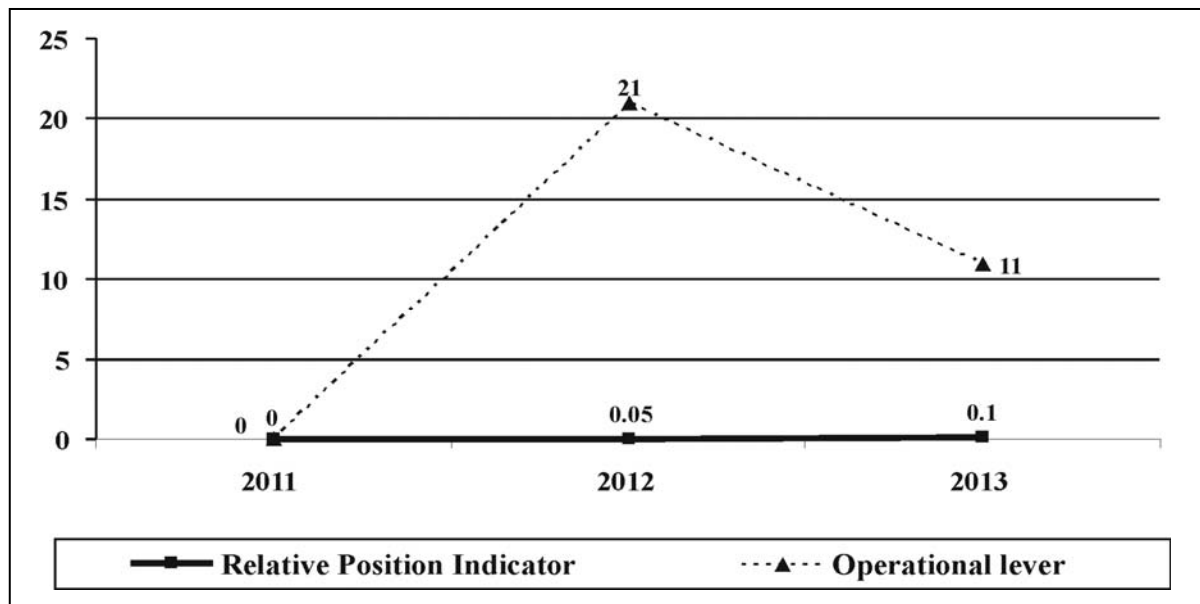
approach used for this analysis was applied for the data of the analysed agricultural entity for the period of years 2011-2013. As a result of calculating the amplitude a characteristic of operational risk was obtained, represented in Figures 1 and 2.

Figure 1. Indicators of the economic risk

Source: <http://doingbusiness.ro/financiar/raport/> and processing of the authors

Figure 2. Indicators of the economic risk

Source: Made by the authors, based on the data presented in Figure 1

Among the economic factors which participated in the formation and modification of economic risk we mention the turnover. Although the turnover had a descending trend, losing 7% as to the year 2013, the situation is not unfavourable, under the conditions in which the cereal price has lowered on the basis of the rise of production volume.

The improvement of the amplitude between years 2011-2013 is due to the diminishing of variable costs, obtained under the conditions of a sustainable technical investment, which contributed to the business increase under conditions of economic efficiency.

In order to diminish the effects of operational risk, the company management can resort to the use of internal reserves on the line of costs, offering an advantage as regards competition.

To get a complete image of operational risk for agricultural entity, the analysis must be supplemented with the analysis of financial risk, which might stir interest to shareholders and debtors alike, because it has direct effects on the financial structure of the company.

In the context of economic crisis, the financial lever has a descending trend as the company management, in order to maintain the use of assets efficiently, resorted

for investments to loans and European funds in order to put to practice the strategies and tactics the entity needed to diminish the impact of global crisis and to face the economic changes (Figure 3).

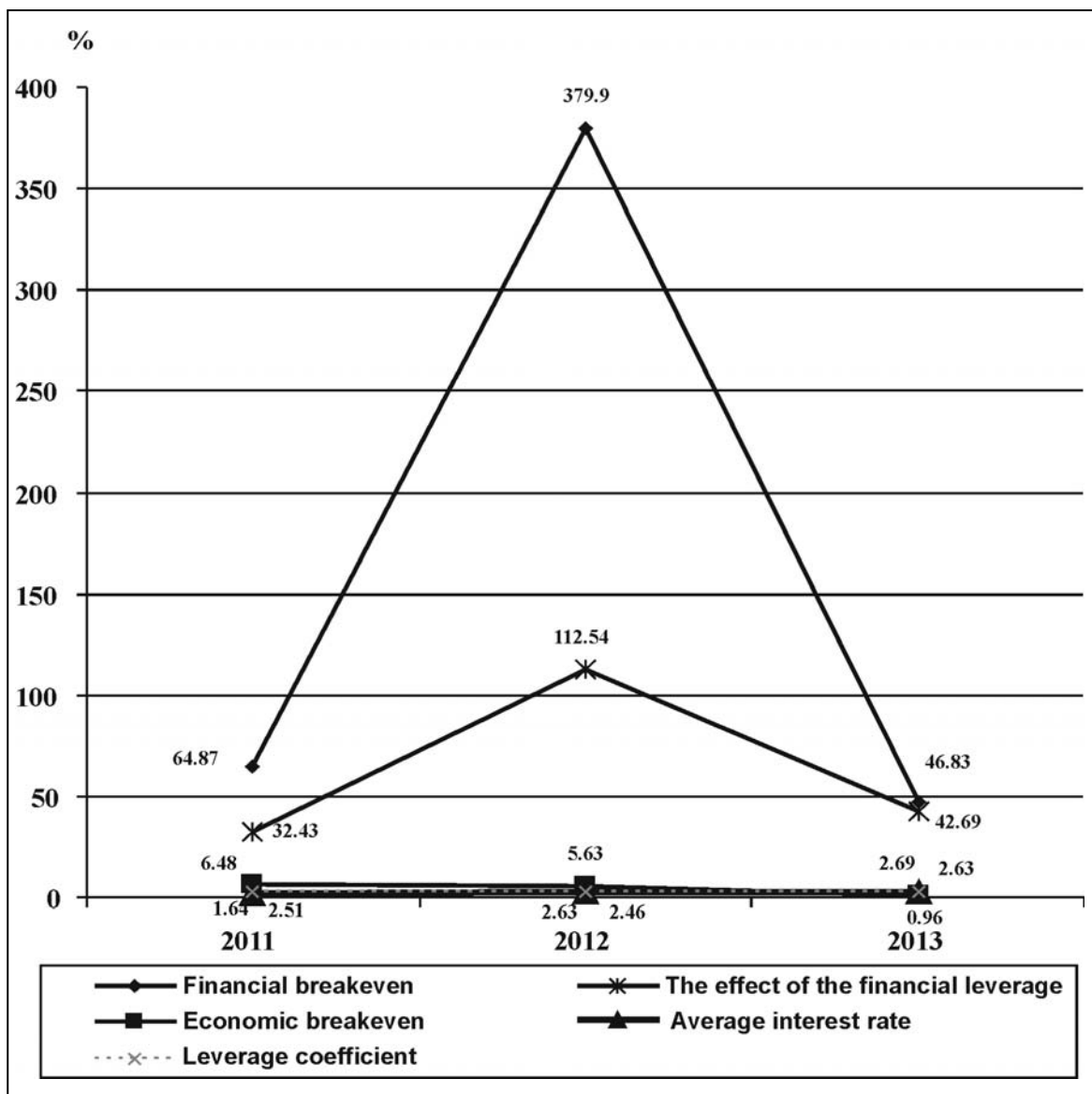
The managers of agricultural entity understood the need for change and tried, by observing the operational risk, to establish the causes and effects of its dynamics, and the way of diminishing the causes of economic crisis was made by directing their own resources to technical investment.

Confronted with the change, the managers of any company can choose in order to achieve the proposed objectives, from the following four categories: 1-structural changes in the nature of tasks, in organizational relations, in the structure components; 2-changes as regards the motivation and the training level of the staff; 3-technological changes; 4-changes in the management style (Androniceanu, 1998).

The above mentioned aspects find their valences in practice, because we found, that the agricultural entity, approached structural changes, technological changes and changes in the training and professional development of the staff whose quantifying and unquantifying effects must be thoroughly analysed in the following years.

Figure 3. The impact of financial leverage on risk

Source: <http://doingbusiness.ro/financiar/raport/>

The financial risk with the economic risk can generate payment incapacity of the economic entity, which once penalised, may create the bankruptcy risk.

We will further present the most important aspects characterising the bankruptcy risk. This can be caused by using different types of analyses (liquidation-exigibility analysis, functional analysis, dynamics analysis, known under the name of traditional methods, as well as

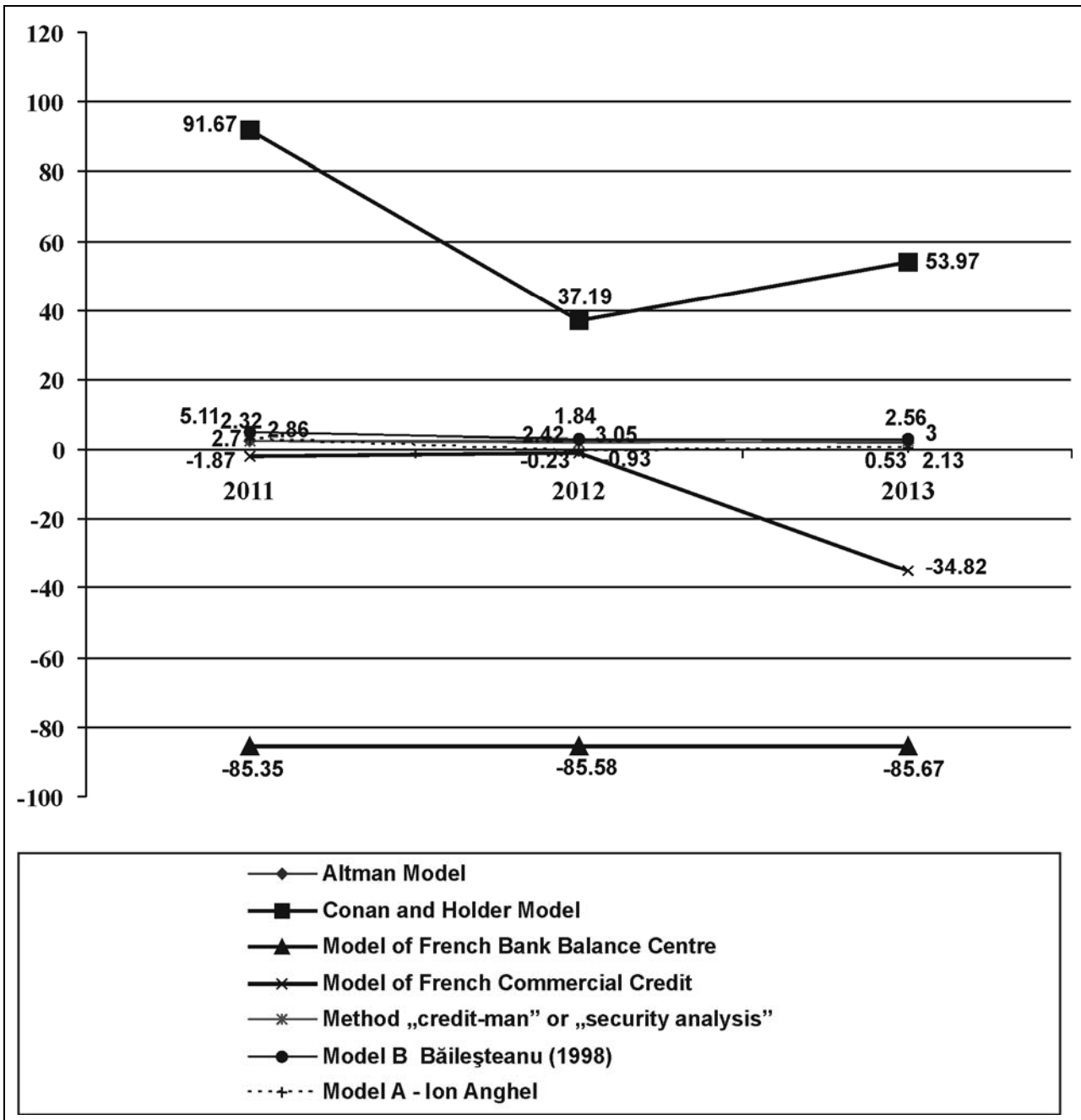
modern methods and statistic-financial models, among which we find E. Altman Model, Conan&Holder Model, the Model of Central Balances in the Bank of France, the Model of French Commercial Credit, the Model "credit-man" or "security-analysis", B – Băileșteanu and A – Ion Anghel Model.

Although the score functions presented are not addressed to agricultural activities, by the following calculations, we

try to determine if the functions go to the same risk zone and if there are functions, from those had in view, which are away from the rest of the functions as regards the bankruptcy risk from the zone detected.

The results obtained after the application of the models shown on the sample of our entity are presented in Figure 4.

Figure 4. Concentration and dispersion of risk-bankruptcy varying with the seven statistic-financial methods

Source: processed by the authors, based on the company's financial reports; <http://www2.bvb.ro/ListedCompanies/SecurityDetail.aspx?s=CBOT>

The criteria presented, having effects on going concern of agricultural business in general and in the case of analysed entity, in particular, have in view to notice aspects which must be taken into account, more precisely eliminated, so that the Romanian agriculture can be sustainable, which can be enlisted in the rules of accountancy – of going concern convention.

The operational criteria, the financial ones, and not only the above details furnish the transparent information that agricultural business must get the valences of some great initiatives, in order to make use of their advantages and eliminate the weak points of subsistence agricultural entity. Once turned into great agricultural sustainable, lasting business, the social players as well as the state of normalization impose the transition to a new stage, that of organization governance.

The analysed entity is one of the great players on the agricultural market which has shares quoted at stock and, under these conditions, tacitly admits the valences of governance code. It would be relevant for its management to admit and apply the valences of the principles of governance code and the role of internal audit in risk attenuation and elimination.

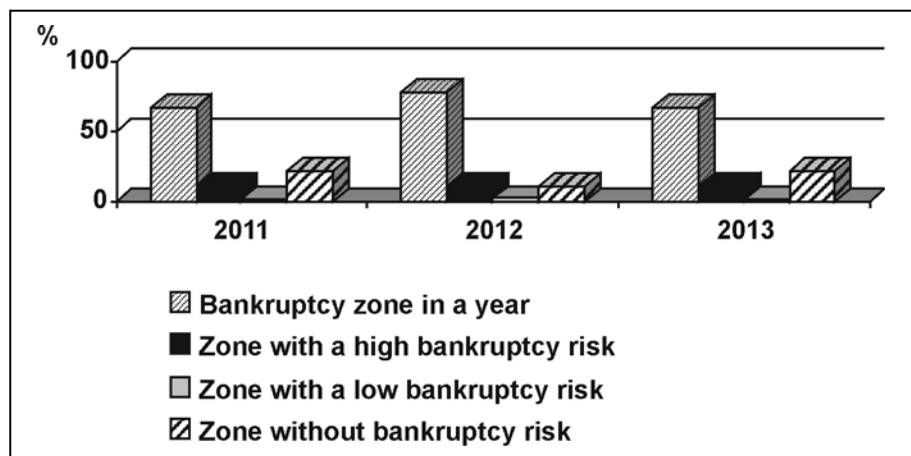
In evaluating the informational transparency, the auditor overviews all the above mentioned criteria, which reinforce the idea of entity' going concern. Therefore, the accountancy principles, their observance in drawing and presenting the financial situation by the entity

management, their informational transparency is, by the same logic, reasonably certified by the auditor, too.

With divergent positions and interests, managers, auditors, and the rest of financial information users, relying on different systems, conventions and accountancy practises, internal control, audit concentrate on the same product – financial situations and their requirements – informational transparency. The informational transparency must be transposed with the same care, so that it may harmonise with the divergent interests of informational receivers, which must be not only quantitative but also qualitative.

The speciality literature assigns to Altman Model, highly used in financial practise and applicable especially to companies quoted at the Stock Exchange, belonging to different fields of activity, a classifying accuracy of over 70%. Moreover, it is considered the first score-function which allowed the anticipation of 75% of bankruptcies two years before their occurrence. By the present research it has been proved that Altman Model is viable for agricultural domain, too. In this way, we continued the research by applying the Altman Model to other ten companies actively at BSE in the agricultural field. The selection was made depending on the field of activity (CAEN), agriculture, forestry and pisciculture, respectively. For the period 2011-2013, the situation is presented according to **Figure 5**.

Figure 5. The percentage dynamics of companies in the framework of Altman model of risk zone, in the period 2011-2013

Source: Processed by the authors on the financial reports of the company

As a result of some analyses for the period 2011-2013, we find that the agricultural entities under study are in a percentage of 60% in a bankruptcy zone within a year, followed in a percentage of 10% in a zone with a high bankruptcy risk and 10% in a zone with low bankruptcy risk, a situation quite unfavourable for Romanian agriculture. However we meet a ratio of 20% belonging to a zone without bankruptcy risk. The rise/low of score-function value must determine the management of agricultural entities to discover the sensitive zones and even more to express a point of view as regards the model relevance. There is the possibility that the company have good financial results, but the model of predicting the bankruptcy risk applied should not reflect the company standing correctly, and therefore it is insignificant.

Conclusions

The corporate governance relies on organization strategy and on expenditures it implies, but also on the trials to classify the relationship between different participants in the management determination and corporate operation.

Among the principles applicable by the corporate governance, which the agricultural entities should apply in risk administration, to confer them a better protection

against this and therefore the continuation of activity, we recommend:

- the use on a large scale of non-executive managers (Adrian Cadbury Code);
- annual revise of control system (Nigel Turnbull Report);
- a final adoption of principle „comply or explain” (Sarbanes-Oxley Law);
- admission and usage of internal audit results.

The transition from formal to essence in the application of corporate governance represents the moment in which the business in Romania passes to a new stage – that of responsible, transparent business, to create the premises of a greater trust in the business environment, on investment line and implicitly a prolific stock market.

Acknowledgement

This paper was co-financed from the European Social Fund, through the Sectorial Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/138907 "Excellence in scientific interdisciplinary research, doctoral and postdoctoral, in the economic, social and medical fields - EXCELIS", coordinator The Bucharest University of Economic Studies.

REFERENCES

- Anghel I. (2002), *Bankruptcy-radiography and prediction*, Economica Publishing House, Bucharest
- Colasse B. (2009), *Financial Analysis of a company*, translation Tabără N., Tipo Moldova Publishing House, Iasi, pg.174
- Dalotă M.D., Dalotă S. (2000), *Firm analysis and evaluation*, Orizonturi Universitare Publishing House, Timisoara, pg. 250
- Fang M., Yi-Chung H. (2010), *Comparing four bankruptcy prediction models: logit, quadratic, interval logit, neural and fuzzy neural networks*, Expert systems with Applications 37, pg.1846
- Feleagă N., Feleagă L., Dragomir V.D., Bigioi A.D. (2011), *Corporate governance in emergent economies: Romania case*. „Theoretical and applied economy” Journal, Volume XVIII, No. 9 (562), pg. 9
- Ghiță, M., Menu M., Vilaia D., Popescu M., Croitoru I. (2009), *Corporate governance and internal audit*, Tehnica-Info Publishing House, Chișinău
- Isaic-Maniu I. (2006), *Risk statistical characterization – concepts, techniques, applications*, ASE Publishing House, Bucharest
- Mazilescu V., Bărbuță-Mișu N., Afanase C. (2010), *Testing the predictive of the multifactorial models for assessing the bankruptcy risk*, Applied Economics, Business and Development, 2nd World Multiconference on Applied Economics, Business and Development (AEBD '10), Tunisia, 3-6 May, pg.55
- Pripoae R. (2008), *Firm Financial Management*, Didactic and Pedagogical Publishing House, Bucharest, pg. 77
- Stancu, I. (2007), *Finance*, Economica Publishing House, Bucharest, pg.787
- Cadbury Report (1992), *Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance*, <http://cadbury.cjbs.archios.info/report>
- Nigel Turnbull Report (Great Britain 1999), <http://www.creeaza.com/afaceri/economie/CODURILE-DE-BUNA-PRACTICA-GUVE633.php>
- Sarbanes-Oxley Law (SUA, 2001 - 2002), <http://www.creeaza.com/afaceri/economie/CODURILE-DE-BUNA-PRACTICA-GUVE633.php>
- <http://doingbusiness.ro/financiar/raport/>
- <http://www.tradeville.eu/www.bvb.ro>

